UCHWAŁA NR 150/XXIV/26
RADY GMINY CIEPŁOWODY

z dnia 29 czerwca 2026 r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032

Na podstawie art. 10f ust. 4 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2026 r. poz. 662) Rada Gminy Ciepłowody uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Strategię Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Ciepłowody.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy
Ciepłowody

Damian Cieślik

STRATEGIA ROZWOJU GMINY CIEPŁOWODY NA LATA 2026-2032

Opracowanie:

Urząd Gminy Ciepłowody

we współpracy z Wielkopolską Akademią Nauki i Rozwoju Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, Spółka komandytowa oraz Krajowym Instytutem Jakości.

Strategię Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032 opracowano w oparciu o analizę materiałów źródłowych (aktualnych dokumentów planistycznych i sprawozdań) Urzędu Gminy Ciepłowody i gminnych jednostek organizacyjnych, dane statystyczne ujęte w formie wskaźników, wykresów i tabel porównawczych oraz informacje pozyskane w procesie partycypacji społecznej.

Strategia Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032 zawiera najaktualniejsze dane w momencie opracowywania niniejszego dokumentu, a więc dane według stanu na 31 grudnia 2024 roku (o ile nie zaznaczono inaczej).

Wielkopolska Akademia Nauki i Rozwoju

KRAJOWY INSTYTUT JAKOŚCI

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE 4

CZĘŚĆ I: STAN I WYZWANIA ROZWOJU GMINY CIEPŁOWODY 7

1. Wnioski z diagnozy sytuacji przestrzennej 8

2. Wnioski z diagnozy sytuacji klimatyczno-środowiskowej 10

3. Wnioski z diagnozy sytuacji gospodarczej 12

4. Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej 14

5. Jakość życia w Gminie – wyniki badań ankietowych 17

5.1. Ocena sytuacji w Gminie 17

5.2. Pożądane priorytety rozwojowe 20

6. Analiza SWOT z uwzględnieniem elementów partycypacji społecznej 23

CZĘŚĆ II: STRATEGICZNE KIERUNKI ROZWOJU GMINY CIEPŁOWODY 26

1. Misja i wizja 27

2. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym i klimatyczno-środowiskowym. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia. 28

3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Ciepłowody oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie 46

4. Spójność kierunków rozwoju Gminy z kierunkami wynikającymi ze strategii rozwoju województwa. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań 68

5. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych 71

6. Ramy finansowe i źródła finansowania 73

Załącznik nr 1: Diagnoza sytuacji przestrzennej, klimatyczno-środowiskowej, gospodarczej i społecznej Gminy Ciepłowody 76

Załącznik nr 2: Wzór ankiety 148

Załącznik nr 3: Tabela ewaluacyjna 154

WPROWADZENIE

Strategia Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032 jest podstawowym instrumentem długofalowego zarządzania Gminą. Określa ona strategiczne kierunki rozwoju Gminy w perspektywie do 2032 roku oraz pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości działania władz Gminy, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Umożliwia ona również efektywne gospodarowanie własnymi zasobami, takimi jak: zasoby ludzkie, środowisko przyrodnicze i kulturowe, infrastrukturalne czy środki finansowe. Stanowi również formalną podstawę do przygotowania i oceny wniosków o finansowanie zadań ze źródeł zewnętrznych.

Strategia Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032 jest dokumentem nadrzędnym względem innych dokumentów planistyczno-strategicznych obowiązujących w Gminie Ciepłowody, a także spójnym z dokumentami wyższego rzędu – Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 czy Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030. Będzie ona wyznaczała również ramy dla planów i programów powstających w Gminie podczas jej obowiązywania. Dodatkowo, Strategia Rozwoju Gminy Ciepłowody będzie stanowiła ramy dla tworzenia planów i programów lokalnych, które będą realizowane w trakcie jej obowiązywania. Dzięki temu dokument ten będzie zawierał wytyczne i punkt odniesienia dla wszelkich inicjatyw i działań podejmowanych na poziomie lokalnym w Gminie Ciepłowody, mających na celu wspieranie rozwoju w okresie od 2026 do 2032 roku.

Strategia Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032 została opracowana w sposób kompleksowy, wykorzystując różnorodne dane i dokumenty jako podstawę dla jej tworzenia. Dokument powstał w oparciu o aktualne dokumenty planistyczne, sprawozdania oraz dane statystyczne, co umożliwiło rzetelne i uzasadnione podejście do wyznaczenia celów i priorytetów rozwojowych dla Gminy Ciepłowody w określonym czasie. Kluczowym dokumentem prawnym, który był wykorzystywany w procesie przygotowania Strategii, była ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Ustawa ta stanowi podstawę prawną dla funkcjonowania samorządów lokalnych (w tym Gminy Ciepłowody) i określa ich zakres kompetencji oraz zasady działania. Wykorzystanie tego aktu prawnego pozwoliło na stworzenie strategii rozwoju uwzględniającej istniejące ramy prawne i możliwości działania gminy w zakresie jej rozwoju na lata 2026-2032.

Prace nad Strategią rozpoczęto w październiku 2025 roku decyzją Wójta Gminy Ciepłowody o przystąpieniu do opracowywania dokumentu. Pierwszym krokiem było podjęcie Uchwały nr 108/XVI/25 Rady Gminy Ciepłowody z dnia 27 października 2025 r. w sprawie określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu Strategii Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032, w tym trybu konsultacji. Proces tworzenia dokumentu poprzedzono analizą sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy. Analiza pogłębiona została o wnioski z przeprowadzonego badania ankietowego oraz o informacje i materiały pozyskane podczas wywiadu pogłębionego.

Powyższe działania miały na celu ewaluację trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji Strategii. Dokument został sporządzony z uwzględnieniem zapisów ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Dokument powstał przy wsparciu ekspertów z Wielkopolskiej Akademii Nauki i Rozwoju z Poznania, w składzie:

- **Irma Kuznetsova**, Dyrektor Działu Strategii i Rozwoju Lokalnego – kierownik projektu,
- **Tomasz Michałowicz** - koordynator projektu.

Na poniższym schemacie przedstawiono kluczowe etapy przygotowania Strategii Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032:

CZĘŚĆ I:
STAN I WYZWANIA ROZWOJU GMINY CIEPŁOWODY

Na podstawie przeprowadzonej **Diagnozy sytuacji przestrzennej, klimatyczno-środowiskowej, gospodarczej i społecznej Gminy Ciepłowody** zidentyfikowane zostały najważniejsze potencjały rozwojowe oraz problemy dotyczące Gminy i jej najbliższego otoczenia. Poniższe wyszczególnienie zawiera **wnioski w wymiarze przestrzennym, klimatyczno-środowiskowym, gospodarczym i społecznym** opracowane w oparciu o Diagnozę, która stanowi Załącznik nr 1. Wnioski stanowią jedną z podstaw do sporządzenia celów strategicznych i kierunków działań zaplanowanych do realizacji w ramach niniejszej Strategii.

1. Wnioski z diagnozy sytuacji przestrzennej

Gmina Ciepłowody obejmuje obszar o powierzchni 77,1 km² i składa się z 17 sołectw, tworzących rozproszony układ osadniczy charakterystyczny dla obszarów wiejskich. Na koniec 2024 roku Gminę zamieszkiwało 2 780 mieszkańców, co przekłada się na niską gęstość zaludnienia w skali województwa. Struktura przestrzenna Gminy oparta jest na sieci niewielkich miejscowości, pomiędzy którymi występują relatywnie krótkie odległości, jednak bez wyraźnej koncentracji funkcji osadniczych i usługowych poza miejscowością Ciepłowody, pełniącą rolę siedziby władz samorządowych oraz głównego ośrodka administracyjnego i społecznego. Taki układ przestrzenny wpływa na sposób organizacji infrastruktury oraz dostępność usług publicznych dla mieszkańców poszczególnych sołectw.

Istotnym uwarunkowaniem przestrzennym Gminy jest jej położenie w otoczeniu obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, w tym Wzgórz Niemczańskich oraz Lasu Muszkowickiego. Obecność terenów cennych przyrodniczo, w tym obszarów chronionych, kształtuje sposób zagospodarowania przestrzeni i ogranicza możliwość intensywnej urbanizacji. Jednocześnie walory te stanowią trwały element krajobrazu kulturowego i przyrodniczego Gminy, wpływając na jej wizerunek oraz potencjał rozwoju funkcji rekreacyjnych i turystycznych. Uwarunkowania środowiskowe wymagają prowadzenia polityki przestrzennej z uwzględnieniem konieczności ochrony zasobów przyrodniczych oraz zachowania ładu krajobrazowego.

Struktura użytkowania gruntów w Gminie wskazuje na dominację terenów rolnych, co bezpośrednio przekłada się na charakter zagospodarowania przestrzeni oraz możliwości lokalizacji nowych funkcji mieszkaniowych i usługowych. Znaczna część obszaru Gminy pozostaje w użytkowaniu rolniczym, a grunty te w większości nie stanowią własności Gminy. Ogranicza to możliwość prowadzenia aktywnej polityki gruntowej oraz przygotowania terenów inwestycyjnych i budowlanych. Zmiana przeznaczenia gruntów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wiąże się z wysokimi kosztami, co dodatkowo utrudnia reagowanie na potrzeby rozwojowe w zakresie zabudowy mieszkaniowej i działalności gospodarczej. Odpowiednio prowadzona polityka przestrzenna jest jednak niezbędna do tworzenia warunków rozwojowych w Gminie – czy to w ujęciu terenów gospodarczych, czy zabudowy mieszkaniowej.

Cały obszar Gminy objęty jest miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, co stanowi istotny element porządkujący sposób użytkowania terenów i ograniczający zjawisko chaotycznej zabudowy. Jednocześnie pełne pokrycie planistyczne nie eliminuje barier rozwojowych wynikających z obowiązujących przeznaczeń terenów, struktury własnościowej gruntów oraz uwarunkowań środowiskowych. W praktyce oznacza to ograniczoną elastyczność w dostosowywaniu funkcji przestrzennych do zmieniających się potrzeb mieszkańców i inwestorów.

Układ komunikacyjny Gminy opiera się na sieci dróg gminnych i powiatowych, które zapewniają połączenia pomiędzy poszczególnymi miejscowościami oraz z ośrodkami zewnętrznymi. Stan techniczny dróg jest zróżnicowany, a potrzeby modernizacyjne dotyczą w szczególnym stopniu dróg powiatowych, stanowiących główne ciągi komunikacyjne. Ograniczony wpływ Gminy na tempo i zakres inwestycji realizowanych na drogach wyższych kategorii wpływa na spójność przestrzenną oraz bezpieczeństwo ruchu.

Brak funkcjonującego transportu zbiorowego o charakterze regularnym stanowi jedno z kluczowych uwarunkowań przestrzennych Gminy. Rozproszenie zabudowy, przy jednoczesnym braku połączeń autobusowych z sąsiednimi gminami i miastami, ogranicza mobilność mieszkańców oraz dostęp do usług ponadlokalnych. W szczególności dotyczy to dzieci i młodzieży, osób starszych oraz nieposiadających samochodu. Układ przestrzenny Gminy, w połączeniu z brakiem transportu publicznego, sprzyja utrwalaniu zależności od transportu indywidualnego i pogłębia różnice w dostępności przestrzennej pomiędzy poszczególnymi sołectwami.

Przestrzenie publiczne na terenie Gminy, w tym place, tereny rekreacyjne, ciągi piesze oraz otoczenie obiektów użyteczności publicznej, charakteryzują się zróżnicowanym stopniem zagospodarowania i dostępności. Wskazywane są braki w zakresie jakości chodników, spójności ciągów pieszych oraz bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej. Ograniczona dostępność przestrzeni dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami wpływa na sposób korzystania z przestrzeni publicznej oraz dostęp do usług administracyjnych i społecznych.

System tras pieszych i rowerowych na terenie Gminy nie tworzy spójnej sieci przestrzennej. Brak ciągłości połączeń oraz ich integracji z układem komunikacyjnym ogranicza możliwość wykorzystywania ruchu pieszego i rowerowego jako elementu codziennej mobilności. Jednocześnie potencjał przestrzenny związany z walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi Gminy nie jest w pełni wykorzystywany w zakresie funkcji rekreacyjnych.

Gmina Ciepłowody dysponuje wyraźnie zidentyfikowanym zasobem dziedzictwa kulturowego i historycznego, obejmującym zarówno obiekty o wysokiej randze zabytkowej, jak i elementy krajobrazu kulturowego typowe dla obszarów wiejskich Dolnego Śląska. Szczególną rolę w strukturze dziedzictwa odgrywają kościoły, pałace, dwory, parki przypałacowe oraz pozostałości zamku w Ciepłowodach. Jednocześnie na terenie Gminy nie funkcjonują instytucjonalne placówki muzealne ani izby pamięci, a niewielka działalność zorganizowanych zespołów folklorystycznych czy grup artystycznych wskazuje, że lokalne dziedzictwo kulturowe funkcjonuje głównie w oparciu o działania sołectw, szkół oraz Gminnego Ośrodka Kultury i Promocji (GOKiP). Przekłada się to na model upowszechniania kultury oparty przede wszystkim na wydarzeniach lokalnych, dożynkach oraz uroczystościach patriotyczno-religijnych, bez trwałych, stałych form ekspozycji i interpretacji dziedzictwa.

Potencjał turystyczny Gminy Ciepłowody ma charakter lokalny i opiera się głównie na walorach przyrodniczo-krajobrazowych, wiejskim charakterze przestrzeni oraz rozwijanej ofercie turystyki pieszej, rowerowej i kulturowej. Istotnym elementem zagospodarowania przestrzennego w tym zakresie jest funkcjonowanie Szlaku Legend – około 20-kilometrowej trasy pieszo-rowerowej, prowadzącej przez miejsca związane z lokalną historią i podaniami, a także obecność kilku szlaków lokalnych i regionalnych, w tym odcinków szlaków o znaczeniu ponadlokalnym, takich jak Szlak Cysterski. Szlaki te umożliwiają powiązanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych w spójną ofertę krajoznawczą, skierowaną do turystów indywidualnych, rodzin oraz grup szkolnych. Jednocześnie baza noclegowa na terenie Gminy pozostaje słabo rozwinięta, a oferta turystyczna koncentruje się wokół

pojedynczych obiektów i punktów, co potwierdza, że funkcja turystyczna Gminy ma obecnie ograniczoną skalę i pełni głównie rolę uzupełniającą wobec innych funkcji przestrzennych.

Całościowo sytuacja przestrzenna Gminy Ciepłowody charakteryzuje się rozproszonym osadnictwem, dominacją funkcji rolniczej oraz ograniczoną dostępnością funkcji ponadlokalnych poza miejscowością Ciepłowody. Uwarunkowania te wymagają prowadzenia konsekwentnej polityki przestrzennej, ukierunkowanej na porządkowanie struktury osadniczej, poprawę dostępności przestrzennej oraz racjonalne wykorzystanie terenów, z poszanowaniem istniejących uwarunkowań środowiskowych i planistycznych.

2. Wnioski z diagnozy sytuacji klimatyczno-środowiskowej

Uwarunkowania przyrodnicze Gminy wynikają z położenia na Przedgórzu Sudeckim, w mezoregionie Wzgórz Niemczańsko-Strzelińskich, co przekłada się na krajobraz o wyraźnej zmienności rzeźby terenu. W granicach Gminy występują odrębne mikrojednostki o różnym charakterze: obszary wzniesień z łagodniejszymi formami, fragmenty o bardziej urozmaiconej rzeźbie ze stromymi zboczami i dolinami potoków oraz obniżenie Kotliny Henrykowskiej o łagodniejszym ukształtowaniu. Taka mozaika warunków terenowych różnicuje lokalne warunki siedliskowe i wpływa na sposób funkcjonowania ekosystemów oraz użytkowania przestrzeni.

Mimo zróżnicowanej rzeźby terenu i występowania form o większych deniwelacjach, na obszarze Gminy nie stwierdzono osuwisk ani terenów zagrożonych ruchami masowymi. W praktyce oznacza to brak jednego z kluczowych ograniczeń środowiskowych dla planowania i realizacji przedsięwzięć w przestrzeni, a jednocześnie potwierdza, że dominujące uwarunkowania środowiskowe Gminy mają charakter hydrologiczny, przyrodniczy i emisyjny, a nie geotechniczny.

Zasoby kopalin na terenie Gminy są ograniczone, ale obejmują udokumentowane złoża o potencjalnym znaczeniu gospodarczym, w tym przede wszystkim bazalty w rejonie Targowicy oraz część złóż rud niklu związanych ze złożem „Szklary". Obecność złóż kamieni łamanych i blocznych oraz rozpoznanych zasobów wskazuje na występowanie presji i interesów związanych z możliwą eksploatacją, co wymaga uwzględniania aspektów środowiskowych i krajobrazowych w gospodarowaniu przestrzenią i w podejściu do ochrony zasobów. Dodatkowo wskazywane jest prawdopodobieństwo występowania wód geotermalnych oraz przesłanki do dalszych badań w tym zakresie, co w przyszłości może mieć znaczenie zarówno środowiskowe, jak i funkcjonalne, w tym w kontekście turystyki i wykorzystania energii.

Układ hydrologiczny Gminy jest związany z dorzeczem Odry i zlewniami Ślęży oraz Oławy, przy czym przez obszar Gminy przebiega dział wodny rozdzielający te zlewnie. Charakter cieków jest przedgórski, z typowymi wezbraniami wiosennymi, a zlewnia Oławy podlega ochronie ze względu na znaczenie dla ujęcia wody dla Wrocławia. Jednocześnie jakość wód powierzchniowych stanowi istotne wyzwanie środowiskowe, ponieważ wszystkie wskazane jednolite części wód powierzchniowych na terenie Gminy zostały ocenione jako pozostające w złym stanie.

Wody podziemne na obszarze Gminy oceniane są korzystnie, ponieważ wskazane jednolite części wód podziemnych charakteryzują się dobrym stanem chemicznym i ilościowym. Ta rozbieżność pomiędzy stanem wód powierzchniowych i podziemnych podkreśla, że presje środowiskowe nie rozkładają się równomiernie w całym systemie wodnym Gminy, a działania

porządkujące i ochronne powinny uwzględniać przede wszystkim wrażliwość cieków oraz dolin rzecznych.

Mimo obecności cieków i przedgórskiego charakteru zlewni, na terenie Gminy nie wyznaczono obszarów zagrożenia powodziowego. W krajobrazie widoczna jest sieć rowów melioracyjnych związana z rolniczym użytkowaniem terenu, jednak jej niewysoka gęstość sprzyja utrzymaniu retencji krajobrazowej i ogranicza zjawisko nadmiernego odwadniania. Jednocześnie mieszkańcy nisko oceniają infrastrukturę melioracji szczegółowej, co wzmacnia znaczenie tego wątku jako praktycznego wyzwania środowiskowo-użytkowego w oczach interesariuszy.

Najcenniejszym elementem przyrodniczym Gminy jest rezerwat „Muszkowicki Las Bukowy", stanowiący rdzeń lokalnej bioróżnorodności i kluczowy zasób środowiskowy. Obecność naturalnych zbiorowisk leśnych, siedlisk związanych z dolinami potoków oraz elementów specyficznych, takich jak źródliska wapienne i siedliska trawertynowe, wzmacnia rangę przyrodniczą obszaru i nakłada na Gminę trwałe obowiązki w zakresie ochrony oraz utrzymania wartości ekosystemów. Jednocześnie zasób ten stanowi potencjał rozwojowy w zakresie funkcji przyrodniczo-edukacyjnych i krajobrazowych, przy zachowaniu reżimów ochronnych.

System ochrony przyrody w Gminie obejmuje zarówno formy obszarowe, jak i obiekty punktowe, w tym rezerwat, obszar Natura 2000, Obszar Chronionego Krajobrazu oraz pomniki przyrody, a w sąsiedztwie także Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy. W praktyce obszary chronione koncentrują się przede wszystkim na kompleksie leśnym, co oznacza, że nie stanowią one powszechnej bariery dla aktywności w skali całej Gminy, ale wymagają uważnego prowadzenia działań w rejonach cennych przyrodniczo, zwłaszcza tam, gdzie cele ochrony dotyczą rzadkich siedlisk i procesów przyrodniczych.

Warunki klimatyczne Gminy mają charakter umiarkowany przejściowy i cechują się zmiennością pogody, a lokalnie są silnie modyfikowane przez rzeźbę terenu. Wzniesienia sprzyjają korzystniejszym warunkom solarnym i cieplnym, natomiast obniżenia i doliny, zwłaszcza w rejonach Kotliny Henrykowskiej, sprzyjają gromadzeniu się chłodnego powietrza i występowaniu zjawisk inwersyjnych. To zróżnicowanie ma praktyczne znaczenie dla funkcjonowania rolnictwa, warunków bytowych oraz planowania rozwiązań przestrzennych i technicznych w skali lokalnej.

W kontekście zmian klimatu kluczowe znaczenie ma ryzyko niedoboru zasobów wodnych, które zostało ocenione jako średnie, przy jednoczesnym trendzie wzrostowym w kolejnych dekadach względem okresu odniesienia. Wskazuje to na potrzebę wzmacniania odporności Gminy na zmienność warunków wodnych i termicznych, w tym poprzez rozwiązania wspierające retencję i racjonalne gospodarowanie wodą w krajobrazie rolniczym oraz w dolinach cieków.

Jakość powietrza na terenie Gminy jest oceniana w ramach strefy dolnośląskiej, w której stwierdzono przekroczenia dla części zanieczyszczeń i utrzymujące się wyzwania w zakresie ozonu. Na poziomie lokalnym kluczową rolę odgrywa emisja powierzchniowa związana z indywidualnym ogrzewaniem oraz emisja liniowa skoncentrowana wzdłuż drogi krajowej nr 8, przy ograniczonym znaczeniu emisji punktowej wynikającym z braku przemysłu ciężkiego. Jednocześnie brak lokalnych urządzeń monitoringu jakości powietrza powoduje, że Gmina opiera się na danych strefowych, co nie zapewnia bieżącej, miejscowej informacji dla mieszkańców ani precyzyjnej identyfikacji lokalnych epizodów zanieczyszczeń.

Uwarunkowania dla rozwoju odnawialnych źródeł energii mają charakter przeciętny, przy mniej korzystnych warunkach wiatrowych, średnich warunkach nasłonecznienia oraz perspektywiczności geotermii wskazywanej jako obszar o niskim stopniu rozpoznania, lecz

z przesłankami do dalszych badań. Jednocześnie na terenie Gminy nie funkcjonują obecnie instalacje OZE, choć w dokumentach planistycznych wyznaczono tereny przewidywane do lokalizacji farm wiatrowych.

Stan infrastruktury technicznej w powiązaniu z ochroną środowiska jest w Gminie wyraźnie zróżnicowany: wysoki poziom korzystania z wodociągów współistnieje z problemami jakości wody w jednym z ujęć, co przekłada się na potrzebę wzmacniania bezpieczeństwa dostaw poprzez planowane nowe studnie głębinowe. W gospodarce ściekowej kluczowym uwarunkowaniem pozostaje niski poziom skanalizowania, wynikający m.in. z rozproszonej zabudowy i kosztów inwestycyjnych, przy jednoczesnym funkcjonowaniu kilku lokalnych oczyszczalni oraz podjęciu działań zmierzających do budowy zbiorczej oczyszczalni i rozbudowy sieci. Równolegle prowadzone są działania porządkujące w zakresie inwentaryzacji zbiorników bezodpływowych i kontroli wywozu nieczystości, a także systematyczne wspieranie przydomowych oczyszczalni.

W obszarze nośników energii i ogrzewania istotnym uwarunkowaniem środowiskowym jest dominacja indywidualnych źródeł ciepła opartych na paliwach stałych, przy marginalnym znaczeniu gazu sieciowego i braku systemu ciepłowniczego. Taka struktura źródeł ciepła wzmacnia presję emisyjną w sezonie grzewczym i łączy się bezpośrednio z problematyką jakości powietrza, zwłaszcza w kontekście niskiej emisji. Jednocześnie warunki rozproszonej zabudowy oraz czynniki kosztowe wpływają na ograniczone zainteresowanie rozwojem sieci gazowej.

System gospodarki odpadami realizowany jest w ramach Związku Międzygminnego, a w ostatnich latach widoczne są korzystne tendencje związane ze wzrostem selektywnej zbiórki i poprawą wyników recyklingu. Utrzymujące się pozytywne zmiany wskazują na rosnącą skuteczność organizacyjną i stopniowe utrwalanie zachowań segregacyjnych mieszkańców, co znajduje odzwierciedlenie także w relatywnie dobrej ocenie systemu odbioru odpadów wśród mieszkańców. Jednocześnie brak stacjonarnego PSZOK na terenie Gminy powoduje oparcie systemu o rozwiązania zewnętrzne i mobilne, co jest istotnym uwarunkowaniem funkcjonalnym i organizacyjnym.

3. Wnioski z diagnozy sytuacji gospodarczej

Struktura gospodarcza Gminy Ciepłowody ma charakter lokalny i opiera się na niewielkiej liczbie podmiotów gospodarczych, funkcjonujących głównie w sektorach tradycyjnych. Na koniec 2024 roku w rejestrze REGON zarejestrowanych było 275 podmiotów gospodarczych posiadających siedzibę na terenie Gminy. W latach 2020–2024 liczba ta wykazywała niewielkie wahania, przy czym od 2023 roku odnotowywane było dodatnie saldo rejestracji i wyrejestrowań działalności. Wskaźnik przedsiębiorczości, mierzony liczbą podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców, pozostaje jednak niższy niż średnie wartości notowane w powiecie i województwie, co wskazuje na ograniczoną skalę aktywności gospodarczej w ujęciu ilościowym.

Struktura branżowa lokalnej gospodarki zdominowana jest przez działalność budowlaną oraz handel hurtowy i detaliczny, które łącznie stanowią ponad połowę wszystkich zarejestrowanych podmiotów. Pozostałe działalności mają charakter rozproszony i obejmują m.in. usługi rzemieślnicze, drobną działalność usługową oraz działalność rolniczą. Taki układ branżowy świadczy o niskim poziomie dywersyfikacji gospodarczej oraz ograniczonej obecności sektorów generujących wyższą wartość dodaną. Lokalna gospodarka opiera się

w dużej mierze na działalnościach obsługujących bieżące potrzeby mieszkańców oraz zaplecze budowlano-usługowe regionu. Istotne znaczenie mają także zakłady kamieniarskie i tartaki, które poza miejscami pracy wpisują się w charakter i dziedzictwo historyczne regionu.

Rolnictwo pozostaje istotnym elementem struktury gospodarczej Gminy, co wynika z dużego udziału gruntów rolnych oraz kontynuacji działalności rolniczej w układzie wielopokoleniowym. Produkcja rolna prowadzona jest głównie w oparciu o tradycyjne formy gospodarowania, a wśród mieszkańców obecna jest dostępność lokalnych produktów, takich jak miód, jaja, wędliny czy sery. Jednocześnie działalność rolnicza funkcjonuje przede wszystkim w skali lokalnej i nie stanowi dominującego czynnika generującego nowe miejsca pracy poza gospodarstwami rolnymi.

Na terenie Gminy funkcjonuje ograniczona liczba większych podmiotów pełniących rolę lokalnych pracodawców, w tym m.in. zakłady związane z wydobyciem surowców, przetwórstwem oraz handlem. Skala zatrudnienia w tych podmiotach nie ma jednak charakteru dominującego w ujęciu całej Gminy, a rynek pracy pozostaje rozproszony i w dużym stopniu powiązany z otoczeniem zewnętrznym. Znaczna część mieszkańców podejmuje zatrudnienie poza terenem Gminy, co wpływa na jej funkcjonowanie w modelu dojazdowym.

Sytuacja na rynku pracy Gminy kształtowana jest w dużej mierze przez uwarunkowania powiatowe. Liczba osób bezrobotnych utrzymuje się na względnie stabilnym poziomie, przy czym istotną część stanowią osoby długotrwale bezrobotne oraz osoby w wieku powyżej 50 lat. Struktura bezrobocia wskazuje, że dominującą grupą są osoby wcześniej pracujące, co świadczy o trudnościach w utrzymaniu trwałego zatrudnienia. Jednocześnie barometr zawodów dla powiatu wskazuje na deficyty w określonych zawodach technicznych, usługowych oraz medycznych, co potwierdza niedopasowanie struktury podaży i popytu na rynku pracy.

Poziom wynagrodzeń w powiecie, a tym samym w otoczeniu gospodarczym Gminy, wykazuje tendencję wzrostową, jednak pozostaje niższy od średnich wartości wojewódzkich i krajowych. Sytuacja ta wpływa na decyzje migracyjne mieszkańców oraz sprzyja podejmowaniu pracy poza terenem Gminy, w tym w większych ośrodkach miejskich. W dłuższej perspektywie zjawisko to ogranicza lokalny potencjał rozwoju gospodarczego oraz zmniejsza atrakcyjność Gminy jako miejsca koncentracji działalności gospodarczej.

Potencjał turystyczny Gminy, oparty na walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, w ograniczonym stopniu przekłada się obecnie na rozwój działalności gospodarczej. Funkcja turystyczna ma charakter uzupełniający, a baza noclegowa i gastronomiczna pozostaje słabo rozwinięta. Obecność pojedynczych obiektów turystycznych nie tworzy spójnego zaplecza gospodarczego zdolnego do generowania istotnych dochodów oraz trwałych miejsc pracy w sektorze turystyki.

Brak przygotowanych terenów inwestycyjnych oraz ograniczone możliwości kształtowania oferty lokalizacyjnej dla przedsiębiorców wpływają na niską aktywność inwestycyjną w Gminie. Struktura własności gruntów oraz uwarunkowania planistyczne ograniczają możliwość szybkiego reagowania na potrzeby potencjalnych inwestorów. W konsekwencji rozwój gospodarczy Gminy ma charakter ekstensywny i opiera się głównie na istniejących działalnościach.

Sytuacja finansowa Gminy w ostatnich latach charakteryzowała się wyraźnymi wahaniami, przy jednoczesnym zwiększeniu skali budżetu oraz rosnącej aktywności inwestycyjnej. Dochody i wydatki nie kształtowały się w sposób równomierny w całym analizowanym okresie, co wskazuje na istotną zależność kondycji finansowej Gminy od środków zewnętrznych oraz zmiennych uwarunkowań makroekonomicznych. Jednocześnie widoczny był wzrost

znaczenia wydatków inwestycyjnych, co świadczy o stopniowym przesuwaniu ciężaru polityki finansowej w kierunku działań rozwojowych. Struktura dochodów potwierdza ograniczoną samodzielność finansową Gminy, wynikającą ze słabej bazy podatkowej i relatywnie niskiego udziału dochodów własnych, przy jednoczesnym stabilizującym znaczeniu dotacji i subwencji. Na tym tle pozytywnym elementem pozostaje obniżenie poziomu zadłużenia, które poprawia zdolność Gminy do podejmowania przedsięwzięć inwestycyjnych w kolejnych latach, przy zachowaniu ostrożności w finansowaniu wydatków bieżących.

Całościowo sytuacja gospodarcza Gminy Ciepłowody charakteryzuje się niewielką skalą działalności gospodarczej, dominacją tradycyjnych sektorów oraz silnym powiązaniem rynku pracy z otoczeniem zewnętrznym. Ograniczona przedsiębiorczość, niska dywersyfikacja branżowa oraz słaba atrakcyjność inwestycyjna wpływają na tempo rozwoju gospodarczego i możliwości tworzenia nowych miejsc pracy na terenie Gminy. Uwarunkowania te wymagają podejścia skoncentrowanego na wzmacnianiu lokalnej aktywności gospodarczej oraz lepszym wykorzystaniu istniejących zasobów, przy jednoczesnym uwzględnieniu rzeczywistych ograniczeń strukturalnych.

4. Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej

W 2024 roku Gmina Ciepłowody liczyła 2 780 mieszkańców, co oznacza spadek o 272 osoby względem 2020 roku. Tempo ubytku ludności należało do najsilniejszych na tle jednostek powiatu, a utrzymywanie się tego trendu przekłada się na coraz trudniejsze warunki dla utrzymania popytu na usługi publiczne w skali lokalnej, stabilności lokalnego rynku pracy oraz długofalowego planowania sieci usług społecznych. W praktyce oznacza to konieczność prowadzenia polityk publicznych w warunkach kurczącej się bazy ludnościowej, przy jednoczesnym utrzymywaniu dostępności usług dla mieszkańców rozproszonych przestrzennie. Depopulacja ma przy tym charakter wielowymiarowy: oddziałuje równocześnie na edukację, organizację transportu, aktywność społeczną, a także na koszty jednostkowe utrzymania infrastruktury i instytucji, wpływając jednocześnie na zmniejszenie wpływów do budżetu gminy (m.in. z tytułu udziału w podatkach).

Struktura zaludnienia ma wyraźnie wiejski charakter, a gęstość zaludnienia w 2024 roku wynosiła 36,1 os./km² i była najniższa na tle średniej powiatu i województwa. W takiej strukturze przestrzenno-demograficznej kluczowe staje się projektowanie usług w sposób „mobilny” lub sieciowy (w tym dowozy i dojazdy), ponieważ utrzymanie równomiernego dostępu do oferty publicznej w każdej miejscowości jest trudne organizacyjnie i kosztowo. Jednocześnie niska gęstość zaludnienia sprzyja silnym więziom sąsiedzkim i funkcjonowaniu wielopokoleniowych rodzin, co wzmacnia nieformalne mechanizmy wsparcia, ale nie zastępuje usług specjalistycznych i instytucjonalnych.

Na sytuację społeczną wpływa jednocześnie układ procesów naturalnych i migracyjnych. Utrzymujące się niekorzystne parametry przyrostu naturalnego oraz saldo migracji wzmacniają presję demograficzną, a w konsekwencji rośnie ryzyko dalszego ograniczania liczebności grup kluczowych dla rozwoju – dzieci i młodych dorosłych. W ujęciu strategicznym oznacza to konieczność równoległego działania w dwóch kierunkach: z jednej strony wzmacniania warunków dla życia rodzin (opieka nad dziećmi, edukacja, mieszkalnictwo, oferta czasu wolnego), z drugiej – podtrzymania jakości życia osób starszych i niesamodzielnych, zwłaszcza w warunkach rozproszonego osadnictwa.

Wskaźniki wieku pokazują obraz niejednoznaczny: udział ludności w wieku poprodukcyjnym w relacji do liczby osób w wieku produkcyjnym nie wzrósł w ostatnich latach, lecz nieznacznie się obniżył (z 28,4% w 2020 roku do 27,8% w 2024 roku). Taka zmiana nie powinna być traktowana jako trwałe „odmłodzenie", ponieważ w warunkach spadku liczby ludności może odzwierciedlać przede wszystkim ogólną depopulację. Z punktu widzenia usług publicznych nie zmniejsza to znaczenia polityki senioralnej, ale wskazuje, że równie istotne jest przeciwdziałanie odpływowi młodszych roczników i wzmacnianie atrakcyjności osiedleńczej Gminy.

Istotnym zasobem społecznym pozostaje oferta opieki instytucjonalnej nad najmłodszymi. W Gminie funkcjonuje Żłobek Gminny w Ciepłowodach, dysponujący 18 miejscami, który w 2024 roku był w pełni obsadzony i zapewniał opiekę w szerokim wymiarze godzin. To rozwiązanie wspiera aktywność zawodową rodziców i stabilizuje codzienną organizację życia rodzin, a jednocześnie buduje kapitał społeczny poprzez integrację rodziców i dzieci.

W Gminie działa Zespół Szkolno-Przedszkolny w Ciepłowodach, obejmujący Samorządowe Przedszkole „Bajkowa Kraina" oraz Szkołę Podstawową im. Adama Mickiewicza. Przedszkole obejmowało opieką 86 dzieci w czterech grupach i formalnie zabezpieczało zapotrzebowanie na miejsca, a równocześnie notowano obecność dzieci spoza Gminy. Jednocześnie wskaźnik upowszechnienia wychowania przedszkolnego (udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogóle dzieci w wieku 3–5 lat) pozostawał wyraźnie niższy niż w powiecie i województwie, co wskazuje, że formalna dostępność miejsc nie przekłada się automatycznie na rzeczywiste korzystanie z oferty. W ujęciu społecznym może to wynikać z rozproszenia zamieszkania, odmiennych preferencji opiekuńczych części rodzin oraz specyfiki lokalnych praktyk (w tym wsparcia w ramach rodzin wielopokoleniowych).

Szkoła Podstawowa im. Adama Mickiewicza dysponuje rozbudowaną bazą lokalową i techniczną (m.in. liczne sale, zaplecze sportowe, świetlica, wyposażenie informatyczne) oraz realizuje projekty edukacyjne z programów rządowych i unijnych, a także prowadzi działania wspierające uczniów o zróżnicowanych potrzebach. Jednocześnie pojawiają się sygnały wyzwań typowych dla obszarów depopulacyjnych: rośnie udział dzieci spełniających obowiązek szkolny, które wybierają edukację poza Gminą. To zjawisko wymaga traktowania jako ważny wskaźnik społeczny – może odzwierciedlać zarówno czynniki logistyczne (powiązania z miejscem pracy rodziców), jak i preferencje edukacyjne, dlatego istotne jest wzmacnianie oferty dydaktycznej i pozalekcyjnej oraz budowanie trwałej przewagi jakościowej placówki.

Na jakość życia i spójność społeczną silnie oddziałuje oferta kultury, sportu i infrastruktury integracyjnej. W Gminie funkcjonują dwie instytucje kultury: Gminny Ośrodek Kultury i Promocji w Ciepłowodach oraz Gminna Biblioteka Publiczna, prowadzące działania dla różnych grup wiekowych. Ważnym elementem są wydarzenia cykliczne (m.in. Dożynki Gminne, Gminny Dzień Seniora, inicjatywy świąteczne) oraz przedsięwzięcia wyróżniające Gminę w skali regionu, jak Bieg Szlakiem Legend, który przyciąga uczestników również spoza Gminy. Równolegle funkcjonuje sieć świetlic wiejskich – część po remontach i z zapleczem umożliwiającym organizację wydarzeń, a część wymagająca modernizacji – co pokazuje, że baza integracyjna jest rozwinięta, ale nierównomierna jakościowo i wymaga dalszego porządkowania standardu oraz rozbudowanej oferty spędzania czasu wolnego.

Kapitał społeczny opiera się także na aktywności organizacji pozarządowych oraz współpracy Gminy z sektorem społecznym. W ujęciu wskaźnikowym liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1 tys. mieszkańców pozostawała niższa niż w powiecie, co może oznaczać ograniczony potencjał formalnej aktywności obywatelskiej. Jednocześnie w Gminie działają i są zarejestrowane konkretne podmioty (m.in. organizacje związane z aktywnością

rodziców, rozwojem miejscowości, inicjatywami społecznymi i tematycznymi), a współpraca odbywa się w oparciu o coroczny program współpracy z organizacjami pozarządowymi. W praktyce oznacza to, że istnieje „szkielet" instytucjonalny dla wzmacniania aktywności społecznej, ale potrzebne są bodźce wzmacniające trwałość i skalę działania, zwłaszcza w warunkach presji demograficznej.

Ważnym komponentem bezpieczeństwa i integracji są jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej: OSP Ciepłowody (włączona do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego) oraz OSP Dobrzenice, które pełnią role operacyjne i społeczne, współtworząc lokalne wydarzenia, edukację i aktywność młodzieży. Gmina rozwija także rozwiązania zwiększające bezpieczeństwo przestrzeni publicznych (monitoring w wybranych punktach), natomiast istotnym brakiem pozostaje brak systemu ostrzegania ludności (syren alarmowych), co ogranicza gotowość na sytuacje kryzysowe. W ujęciu społecznym to nie tylko kwestia infrastrukturalna, ale również element budowania poczucia bezpieczeństwa i odporności wspólnoty, szczególnie w kontekście rosnącej wagi zarządzania kryzysowego na poziomie lokalnym.

W obszarze zdrowia i opieki kluczowe znaczenie ma dostępność usług, zwłaszcza specjalistycznych. Podstawową opiekę zdrowotną na terenie Gminy zapewnia Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej – Gminny Ośrodek Zdrowia w Ciepłowodach, natomiast świadczenia szpitalne i ratownictwo medyczne są dostępne poza Gminą (najbliższy szpital i stacja pogotowia zlokalizowane są w Ząbkowicach Śląskich). Mieszkańcy bardzo wyraźnie wskazują na deficyty w tym obszarze – zarówno jeśli chodzi o dostęp do podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej jak i możliwość dojazdu do takiej opieki poza teren Gminy.

System pomocy społecznej stanowi istotny filar bezpieczeństwa socjalnego, szczególnie w warunkach depopulacji i zmiennej sytuacji rodzin. Ośrodek Pomocy Społecznej obejmował wsparciem mieszkańców w formach pieniężnych i niepieniężnych, realizował usługi opiekuńcze (w tym w ramach programu „Opieka 75+") oraz współfinansował pobyt mieszkańców w domach pomocy społecznej. Interesariusze strategii zwracają uwagę na obciążenia kadrowe i ryzyka braków personelu, co w połączeniu z rosnącymi potrzebami opiekuńczymi stanowi wrażliwy punkt systemu usług społecznych. Jednocześnie wskazywany jest potencjał w postaci wielopokoleniowych rodzin, wsparcia sąsiedzkiego i lokalnych inicjatyw, które mogą wzmacniać profilaktykę społeczną, ale wymagają wsparcia organizacyjnego i infrastrukturalnego.

Uzupełnieniem obrazu sytuacji społecznej jest polityka mieszkaniowa Gminy. Funkcjonuje mieszkaniowy zasób komunalny, a średni czas oczekiwania na mieszkanie komunalne wynosi obecnie 24 miesiące; jednocześnie na terenie Gminy nie funkcjonują mieszkania socjalne, wspomagane ani treningowe. W warunkach spadku liczby ludności mieszkalnictwo nadal pozostaje ważnym narzędziem stabilizacji społecznej – zarówno dla rodzin, jak i dla osób wymagających wsparcia – szczególnie jeśli celem jest utrzymanie atrakcyjności osiedleńczej i ograniczanie odpływu mieszkańców.

Całość obrazu społecznego Gminy łączy dwa równoległe wątki: z jednej strony silne zasoby „miękkie" (więzi, wielopokoleniowość, instytucje kultury, aktywność OSP, baza świetlic i wydarzeń), z drugiej – twarde ograniczenia dostępności i skali usług w warunkach depopulacji i rozproszenia osadnictwa. W ujęciu strategicznym oznacza to konieczność równoczesnego wzmacniania „kręgosłupa" usług podstawowych (zdrowie, opieka, dostępność) oraz konsekwentnego rozwijania oferty integracyjnej i jakościowej (kultura, sport, działania dla młodzieży i seniorów), tak aby zasoby społeczne nie były osłabiane przez bariery dostępu i odpływ mieszkańców.

5. Jakość życia w Gminie – wyniki badań ankietowych

W celu zdiagnozowania stanu społeczno-gospodarczego Gminy Ciepłowody przeprowadzone zostało badanie ankietowe wśród mieszkańców. Odpowiedzi udzielać można było poprzez kwestionariusz dostępny on-line. Badanie było anonimowe, a udział dobrowolny dla wszystkich zainteresowanych. Celem badania było poznanie opinii mieszkańców oraz interesariuszy Gminy na temat jakości życia w Gminie oraz określenie priorytetów rozwojowych na najbliższe lata. Ankietowani odpowiadali na pytania z zakresu kilku obszarów funkcjonowania jednostki samorządu terytorialnego, a poruszane tematy dotyczyły społeczeństwa, gospodarki, przestrzeni, środowiska, infrastruktury technicznej, turystyki, rekreacji, edukacji i kultury.

Badanie ankietowe trwało od 17 listopada do 8 grudnia 2025 roku. Łącznie zebrano 117 odpowiedzi. Wśród respondentów przeważały kobiety, które stanowiły 62%. Analizując strukturę wieku osób biorących udział w badaniu, należy stwierdzić, iż większość stanowiły osoby w przedziale wiekowym 36-45 lat (40%). W badaniu brały jednak udział różnorodne grupy wiekowe, w tym osoby poniżej 25 roku życia oraz osoby w wieku powyżej 56 lat. Pod względem zatrudnienia, największy odsetek stanowiła grupa osób pracujących (poza rolnictwem i prowadzeniem własnej działalności) – było to 76% ankietowanych. W badaniu brali jednak również udział uczniowie/studenci, rolnicy, przedsiębiorcy, osoby bezrobotne, emeryci i renciści.

5.1. Ocena sytuacji w Gminie

W przeprowadzonym badaniu ankietowym przyjęto skalę od 1 do 5, gdzie:

- 1 – oznacza „bardzo źle”,
- 2 – oznacza „źle”,
- 3 – oznacza „dostatecznie/zadawalająco/neutralnie”,
- 4 – oznacza „dobrze”,
- 5 – oznacza „bardzo dobrze”.

Mieszkańcy **najwyżej** ocenili działania w zakresie **edukacji i kultury** – średnia ocen dla tego obszaru wyniosła 3,22. Z kolei **najniżej** oceniony został aspekt związany z **gospodarką** – średnia ocena dla tego obszaru wyniosła 2,22.

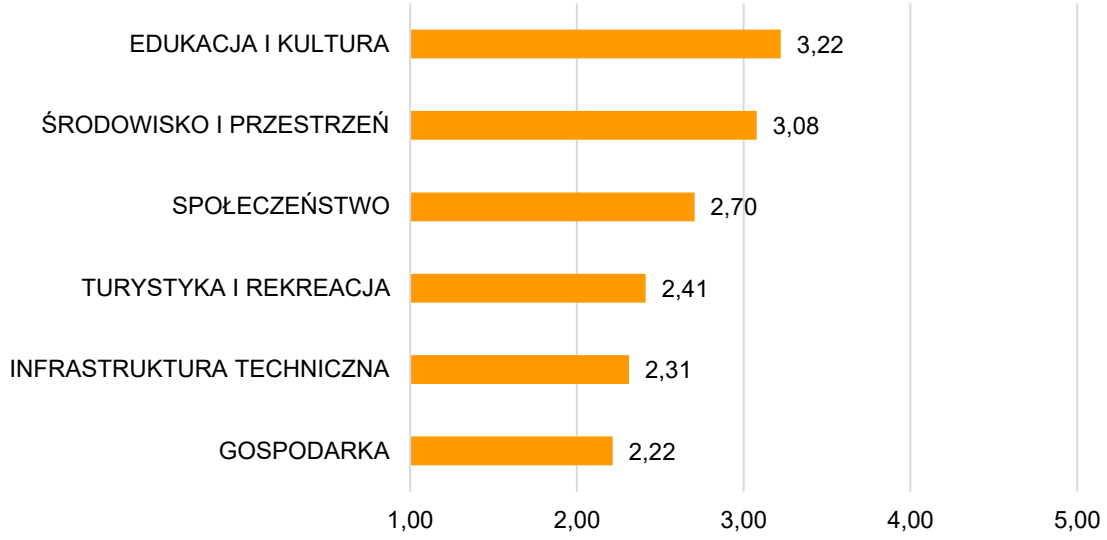

Ryc. 1. Średnia ocena rozwoju poszczególnych obszarów według ankietowanych
Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet.

W poniższej tabeli przedstawiono średnią ocenę poszczególnych komponentów, które wchodziły w skład przedstawionych powyżej obszarów rozwojowych. W przeprowadzonym badaniu ankietowym najwyżej oceniono: dostęp do edukacji przedszkolnej, dostęp do edukacji w szkołach podstawowych, jakość infrastruktury w szkołach podstawowych (sale lekcyjne, sportowe, wyposażenie pracowni szkolnych, szatnie, itp.), system odbioru odpadów oraz dostęp do żłobków/klubów dziecięcych. Z kolei najniżej oceniono: dostęp do specjalistycznej opieki medycznej, możliwości zapewnienia dojazdu do specjalistycznej opieki medycznej poza teren Gminy, system ścieżek rowerowych (połączenia, ciągłość, możliwości traktowania ich jako alternatywy dla transportu samochodowego), jakość istniejących ścieżek rowerowych, jakość sieci gazowej, stan dróg, możliwości zawodowe dla osób z wyższym wykształceniem, możliwość uzyskania zatrudnienia, funkcjonowanie transportu zbiorowego oraz połączenia komunikacyjne z innymi gminami i miastami. Najniżej ocenione komponenty stanowią wyzwania rozwojowe dla Gminy i powinny być traktowane priorytetowo w zakresie podejmowanych interwencji rozwojowych w przeciągu najbliższych lat.

Tab. 1. Ocena poszczególnych komponentów w badanych obszarach rozwojowych w Gminie Ciepłowody

Edukacja i kultura	Ocena:
dostęp do edukacji przedszkolnej	4,13
dostęp do edukacji w szkołach podstawowych	4,09
jakość infrastruktury w szkołach podstawowych (sale lekcyjne, sportowe, wyposażenie pracowni szkolnych, szatnie, itp.)	3,90
jakość infrastruktury przedszkolnej	3,75
jakość edukacji przedszkolnej	3,73
jakość edukacji w szkołach podstawowych	3,49
organizacja dowozu dzieci do szkół	3,37
działalność instytucji kultury (np. domu kultury, biblioteki)	3,17
jakość i różnorodność wydarzeń kulturalno-rozrywkowych	2,94
wsparcie dla uczniów zdolnych w szkołach	2,87
dodatkowa oferta w szkołach (koła zainteresowań, klasy sportowe, dodatkowe zajęcia, itp.)	2,82

wsparcie dla uczniów z trudnościami w nauce w szkołach	2,69
dostęp do obiektów kulturalnych (godziny i dni otwarcia, itp.)	2,66
działalność świetlic wiejskich	2,64
dostęp do edukacji w szkołach ponadpodstawowych (w tym dojazd)	2,10
Środowisko i przestrzeń	**Ocena:**
system odbioru odpadów	3,93
walory środowiska przyrodniczego	3,82
dostępność terenów zieleni (parków, skwerów, zieleńców, zadrzewień ulicznych, lasów)	3,52
czystość terenów zieleni (parków, skwerów, zieleńców, zadrzewień ulicznych, lasów)	3,46
estetyka (czystość przestrzeni publicznych)	3,07
jakość powietrza	3,03
oferta działań wspierających ochronę środowiska (np. dofinansowania do wymiany źródeł ciepła)	2,96
efektywność zagospodarowania przestrzeni (czy tereny są wykorzystywane optymalnie)	2,88
świadomość ekologiczna mieszkańców	2,74
czystość wód powierzchniowych i terenów przylegających	2,73
rozwój odnawialnych źródeł energii	2,51
infrastruktura melioracji szczegółowej (rowy, sieć drenarska, przepusty, itp.)	2,27
Społeczeństwo	**Ocena:**
dostęp do żłobków/klubów dziecięcych	3,91
jakość opieki w żłobkach/klubach dziecięcych	3,79
bezpieczeństwo publiczne	3,19
dostępność architektoniczna budynków administracji publicznej	2,94
zadowolenie z usług świadczonych przez Urząd Gminy	2,92
wsparcie osób starszych (np. domy pomocy społecznej, kluby seniora)	2,89
skuteczność działania pomocy społecznej	2,72
wsparcie osób niesamodzielnych (np. opieka wytchnieniowa, usługi opiekuńcze, asystent rodziny)	2,46
aktywność mieszkańców na rzecz Gminy (np. wolontariat, partycypacja społeczna, inicjatywy oddolne)	2,39
dostęp do podstawowej opieki medycznej	2,25
dostęp do specjalistycznej opieki medycznej	1,59
możliwości zapewnienia dojazdu do specjalistycznej opieki medycznej poza teren Gminy	1,42
Turystyka i rekreacja	**Ocena:**
wyposażenie placów zabaw i siłowni zewnętrznych	3,39
atrakcyjność turystyczna	2,81
poziom bazy sportowo-rekreacyjnej	2,77
jakość istniejących chodników	2,77
oferta spędzania wolnego czasu dla seniorów	2,71

poziom bazy turystyczno-wypoczynkowej (m.in. szlaki turystyczne, miejsca noclegowe)	2,56
oferta spędzania wolnego czasu dla dzieci	2,45
poziom bazy gastronomicznej	2,39
działania promocyjne władz, mające na celu pozyskanie potencjalnych turystów	2,11
oferta spędzania wolnego czasu dla dorosłych	2,07
oferta spędzania wolnego czasu dla młodzieży	2,01
system ścieżek rowerowych (połączenia, ciągłość, możliwości traktowania ich jako alternatywy dla transportu samochodowego)	1,71
jakość istniejących ścieżek rowerowych	1,62
Infrastruktura techniczna	**Ocena:**
dostępność szerokopasmowego Internetu	3,10
jakość sieci wodociągowej	2,81
mała infrastruktura drogowa (chodniki, oświetlenie, przystanki, itp.)	2,36
bezpieczeństwo przy głównych drogach w związku z ruchem samochodów osobowych i ciężarowych	2,32
jakość sieci kanalizacyjnej	2,29
jakość sieci gazowej	1,67
stan dróg	1,63
Gospodarka	**Ocena:**
dostępność usług (np. poczta, bank, fryzjer, sklepy spożywcze)	3,77
perspektywy rozwojowe działalności rolniczej	2,93
konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku lokalnym	2,41
atrakcyjność inwestycyjna	2,40
warunki prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej	2,20
możliwości zawodowe dla osób z wyższym wykształceniem	1,70
możliwość uzyskania zatrudnienia	1,66
funkcjonowanie transportu zbiorowego	1,50
połączenia komunikacyjne z innymi gminami i miastami	1,36

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet.

5.2. Pożądane priorytety rozwojowe

W ankiecie zapytano także, co według respondentów powinno być wizytówką Gminy. Było to pytanie otwarte, dzięki czemu respondenci zyskali swobodę wskazania komponentu czy miejsca. Poniżej zestawiono najczęściej pojawiające się aspekty:

- **Drogi i infrastruktura transportowa** – poprawa jakości dróg, chodników i bezpieczeństwa komunikacyjnego jako absolutna podstawa wizerunku Gminy.
- **Transport publiczny i połączenia autobusowe** – potrzeba regularnej komunikacji z większymi miejscowościami, szczególnie dla młodzieży i osób bez samochodu.
- **Walory turystyczne i rozwój turystyki** – Gmina postrzegana jest jako teren o dużym potencjale turystycznym, wymagający lepszego zagospodarowania.

- **Zabytki i dziedzictwo historyczne (zwłaszcza zamek)** – Zamek w Ciepłowodach oraz inne obiekty (pałace, młyn) wskazywane są jako kluczowe symbole rozpoznawalności.
- **Przyroda, krajobrazy i tereny zielone** – las Muszkowicki, Kawia Góra, rezerwaty i malownicze otoczenie jako naturalna wizytówka Gminy.
- **Szlaki piesze i ścieżki rowerowe** – bardzo częste wskazania dotyczą budowy tras rekreacyjnych łączących Gminę z sąsiednimi obszarami.
- **Infrastruktura społeczna (szkoła, sport, kultura)** – modernizacja szkoły, hali sportowej, GOKiP oraz oferta zajęć dla dzieci i młodzieży jako element prestiżu Gminy.
- **Lokalne produkty, tradycje i wydarzenia** – miody, rzemiosło, festyny, dożynki czy folklor jako potencjał promocyjny i tożsamościowy.

W ankiecie należało również wskazać główne priorytety rozwojowe Gminy Ciepłowody w przeciągu najbliższych kilku lat. Respondenci najczęściej wskazywali na:

- poprawę stanu infrastruktury drogowej (w tym m.in. nawierzchni dróg, przejść dla pieszych),
- poprawę funkcjonowania transportu zbiorowego,
- rozbudowę ścieżek rowerowych,
- poprawę dostępu do usług medycznych,
- zmniejszenie bezrobocia,
- rozbudowę ciągów pieszych.

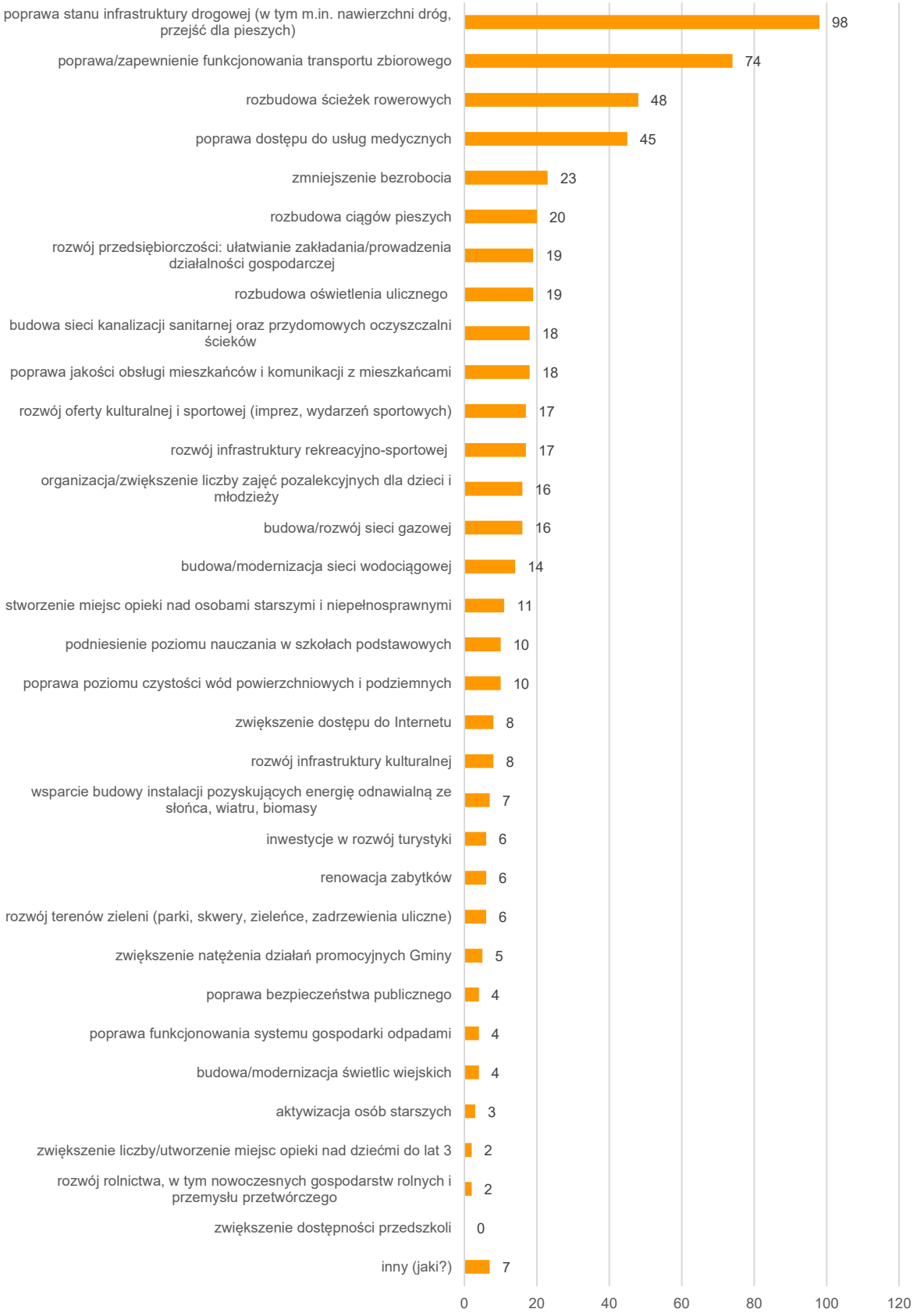

Ryc. 2. Liczba odpowiedzi respondentów na wybrane priorytety rozwojowe
Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet.

6. Analiza SWOT z uwzględnieniem elementów partycypacji społecznej

Analiza SWOT jest często stosowanym narzędziem diagnozy strategicznej w jednostkach administracji publicznej. To narzędzie pozwala na porównanie **mocnych i słabych** stron jednostki wynikających z jej **wewnętrznego** otoczenia oraz identyfikację **szans i zagrożeń** dla rozwoju, które płyną z otoczenia **zewnętrznego**. Ponadto dzięki analizie SWOT można również określić, jak te elementy wzajemnie na siebie oddziałują.

Grupy czynników w metodzie SWOT są definiowane w następujący sposób:

Analizę SWOT dla Gminy Ciepłowody opracowano bazując na:

- diagnozie sytuacji przestrzennej, klimatyczno-środowiskowej, gospodarczej i społecznej Gminy Ciepłowody oraz zawartych w niej danych liczbowych, opisowych i przestrzennych pozyskanych z Urzędu Gminy Ciepłowody, gminnych jednostek organizacyjnych oraz źródeł zewnętrznych;
- wynikach badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców oraz interesariuszy Strategii;
- materiale wypracowanym podczas warsztatów strategicznych.

Analizę SWOT dla Gminy Ciepłowody przedstawia poniższa tabela.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Położenie Gminy w obrębie Przedgórza Sudeckiego, na terenie o zróżnicowanej rzeźbie i wysokich walorach krajobrazowych, sprzyjające rozwojowi funkcji rekreacyjnych, turystycznych i osadniczych przy jednoczesnym braku zagrożeń osuwiskowych i powodziowych. • Występowanie cennych form ochrony przyrody, w szczególności rezerwatu	• Ograniczona dostępność transportu zbiorowego oraz słabe powiązania komunikacyjne z większymi ośrodkami miejskimi, istotnie utrudniające codzienne funkcjonowanie mieszkańców, w szczególności osób młodych, seniorów oraz osób bez dostępu do samochodu. • Niekorzystna sytuacja na lokalnym rynku pracy, przejawiająca się ograniczonymi

„Muszkowicki Las Bukowy” wraz z obszarem Natura 2000 i Obszarem Chronionego Krajobrazu, stanowiących trwały zasób środowiskowy i rozpoznawalny element wizerunkowy Gminy. • Obecność znaczących walorów kulturowych i historycznych, w tym ruin XIV-wiecznego zamku w Ciepłowodach, zespołów pałacowo-parkowych oraz zabytkowych kościołów, budujących lokalną tożsamość i potencjał dla rozwoju turystyki kulturowej. • Potencjał turystyczny oparty na krajobrazie, przyrodzie, dziedzictwie kulturowym i wydarzeniach lokalnych, identyfikowany również przez mieszkańców jako jeden z kluczowych atutów Gminy. • Funkcjonowanie i rozwój lokalnych szlaków pieszych i rowerowych, w tym Szlaku Legend oraz tras powiązanych z Henrykowem, Ziębicami i Ząbkowicami Śląskimi, umożliwiających wykorzystanie dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego w formach turystyki aktywnej i rodzinnej. • Doświadczenie Gminy w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, zarówno unijnych, jak i krajowych, co przekłada się na realizację inwestycji w infrastrukturę techniczną, środowiskową i społeczną. • Niski poziom zadłużenia Gminy i zachowana zdolność do finansowania inwestycji, umożliwiające realizację przedsięwzięć infrastrukturalnych i społecznych bez nadmiernego ryzyka dla stabilności finansowej. • Dobrze rozwinięta sieć edukacji przedszkolnej i podstawowej, pozytywnie oceniana przez mieszkańców pod względem dostępności oraz infrastruktury, stanowiąca istotny element jakości życia rodzin z dziećmi. • Funkcjonowanie żłobka oraz wysoka dostępność opieki nad dziećmi do lat 3, wyróżniająca Gminę na tle innych gmin wiejskich i wzmacniająca jej atrakcyjność osiedleńczą. • Relatywnie wysokie poczucie bezpieczeństwa publicznego wśród mieszkańców, potwierdzone wynikami badania ankietowego, sprzyjające stabilności społecznej i pozytywnej ocenie warunków życia w Gminie. • Wysoki poziom zwodociągowania Gminy oraz stabilne funkcjonowanie systemu zaopatrzenia w wodę, co zapewnia podstawowe bezpieczeństwo sanitarne i komfort życia mieszkańców. • Postępująca poprawa funkcjonowania systemu gospodarki odpadami, przejawiająca się rosnącym udziałem selektywnej zbiórki oraz osiąganiem	możliwościami zatrudnienia, zwłaszcza dla osób z wyższym wykształceniem, co sprzyja odpływowi mieszkańców do większych ośrodków miejskich. • Słabo rozwinięta baza gospodarcza i niewielka liczba podmiotów generujących wyższe dochody podatkowe, wpływająca na ograniczoną samodzielnością fiskalną Gminy i dużą zależnością od środków zewnętrznych. • Niski poziom skanalizowania Gminy (choć trwają prace nad poprawą tego aspektu), wynikający z rozproszonego układu osadniczego i wysokich kosztów inwestycyjnych, stanowiący barierę dla poprawy jakości środowiska oraz rozwoju funkcji mieszkaniowych i gospodarczych. • Dominacja indywidualnych źródeł ciepła opartych na paliwach stałych, sprzyjająca występowaniu niskiej emisji i pogorszeniu jakości powietrza, szczególnie w sezonie grzewczym. • Ograniczona dostępność usług medycznych, w szczególności specjalistycznej opieki zdrowotnej, oraz trudności w zapewnieniu dojazdu do placówek zlokalizowanych poza terenem Gminy. • Niedostateczna oferta spędzania czasu wolnego dla młodzieży i dorosłych, w tym brak zróżnicowanych form aktywności pozaszkolnej, sportowej i kulturalnej, co obniża atrakcyjność Gminy jako miejsca do życia. • Niewystarczający poziom rozwoju infrastruktury rekreacyjno-sportowej oraz ograniczona dostępność obiektów i przestrzeni umożliwiających całoroczną aktywność mieszkańców. • Słaby stan techniczny części dróg oraz brak ciągłości i jakości infrastruktury pieszej i rowerowej, wpływające negatywnie na bezpieczeństwo i komfort poruszania się. • Ograniczone zagospodarowanie i promocja kluczowych walorów turystycznych Gminy, w tym ruin zamku w Ciepłowodach, skutkujące niewykorzystaniem ich potencjału rozwojowego i wizerunkowego. • Brak rozwiniętej bazy noclegowej i gastronomicznej, ograniczający możliwość wydłużenia pobytu turystów oraz rozwinięcia funkcji turystycznej w skali ponadlokalnej. • Niska dostępność sieci gazowej oraz ograniczone wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, utrudniające proces transformacji energetycznej i poprawy jakości powietrza.

wymaganych poziomów recyklingu, przy jednoczesnym prowadzeniu działań edukacyjnych. • Występowanie udokumentowanych złóż kopalin i wód termalnych, w szczególności bazaltów w rejonie Targowicy oraz rud niklu, stanowiących element długofalowych uwarunkowań rozwojowych Gminy, wymagający odpowiedzialnego i planowego podejścia.	• Niewystarczająca aktywność mieszkańców w formach partycypacji społecznej i inicjatyw oddolnych, co ogranicza potencjał współodpowiedzialności za rozwój Gminy.
SZANSE	**ZAGROŻENIA**
• Dostępność znaczących środków krajowych i unijnych na inwestycje środowiskowe i infrastrukturalne, w szczególności w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, ochrony zasobów wodnych oraz poprawy jakości środowiska, co odpowiada na kluczowe potrzeby rozwojowe Gminy. • Wzrost znaczenia turystyki przyrodniczej, kulturowej i aktywnej w skali regionalnej i krajowej, sprzyjający wykorzystaniu zasobów takich jak rezerwat Muszkowicki Las Bukowy, zamek w Ciepłowodach oraz sieć szlaków pieszych i rowerowych. • Postępująca transformacja energetyczna i programy poprawy jakości powietrza realizowane na poziomie krajowym i wojewódzkim, umożliwiające wsparcie mieszkańców w wymianie źródeł ciepła i ograniczaniu niskiej emisji. • Wzrost znaczenia adaptacji do zmian klimatu w politykach publicznych, sprzyjający finansowaniu działań związanych z retencją krajobrazową, ochroną wód oraz zwiększaniem odporności terenów rolniczych na susze. • Bliskość Wrocławia i innych ośrodków subregionalnych, sprzyjająca rozwojowi funkcji rekreacyjnych, wypoczynkowych i mieszkaniowych o charakterze podmiejskim i weekendowym. • Utrzymujące się zapotrzebowanie na surowce skalne w skali regionalnej, wynikające z realizacji inwestycji infrastrukturalnych, co wzmacnia znaczenie udokumentowanych złóż jako czynnika zewnętrznego wpływającego na otoczenie gospodarcze Gminy. • Rozwijające się programy wsparcia inicjatyw społecznych, edukacyjnych i kulturalnych na poziomie krajowym i regionalnym, sprzyjające wzmacnianiu kapitału społecznego i aktywizacji mieszkańców.	• Pogłębiające się zmiany klimatu, w tym częstsze okresy suszy, fale upałów oraz nawalne opady, wpływające negatywnie na rolnictwo, zasoby wodne, stabilność ekosystemów oraz komfort życia mieszkańców. • Rosnące zagrożenia związane z bezpieczeństwem energetycznym i surowcowym, wynikające z niestabilnej sytuacji geopolitycznej, przekładające się na wzrost kosztów energii, ogrzewania i funkcjonowania gospodarstw domowych. • Utrzymująca się niestabilność geopolityczna i gospodarcza w skali międzynarodowej, wpływająca na ograniczenie inwestycji prywatnych, wzrost kosztów realizacji zadań publicznych oraz niepewność planowania długoterminowego. • Zaostrzające się wymogi środowiskowe i planistyczne wynikające z przepisów krajowych i unijnych, w tym w zakresie ochrony obszarów cennych przyrodniczo, mogące wydłużać procesy inwestycyjne i podnosić koszty realizacji przedsięwzięć. • Spowolnienie gospodarcze w skali krajowej i regionalnej, ograniczające możliwości rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz wpływy podatkowe samorządów. • Wzrost presji na systemy ochrony zdrowia i opieki społecznej, wynikający z procesów demograficznych zachodzących w skali kraju, co może pogłębiać trudności w dostępie do usług medycznych na obszarach wiejskich. • Konkurencja innych obszarów wiejskich i turystycznych o środki zewnętrzne, inwestorów oraz mieszkańców, co może ograniczać tempo rozwoju Gminy mimo posiadanych zasobów środowiskowych i kulturowych.

CZĘŚĆ II: STRATEGICZNE KIERUNKI ROZWOJU GMINY CIEPŁOWODY

1. Misja i wizja

W trakcie procesu strategicznego ustalono MISJĘ oraz WIZJĘ Gminy Ciepłowody, które stanowiły fundament do określenia celów strategicznych i operacyjnych.

Misja jest kluczowym elementem strategii, który określa główne kierunki rozwoju Gminy. Koncentruje się ona na podstawowych wartościach, które przyświecają Gminie i jej mieszkańcom w procesach rozwojowych. Wskazuje także na czynniki uzasadniające przyjęcie określonych wartości jako nadrzędnych. Zawiera w sobie odpowiedź na pytanie, co jest naszym priorytetem. Jest to ścieżka, którą należy podążać w celu osiągnięcia wizji.

Uwzględniając przyjęte założenia **misja Gminy Ciepłowody** brzmi następująco:

Misją Gminy Ciepłowody jest budowanie bezpiecznej i przyjaznej przestrzeni do życia, pracy i wypoczynku, opartej na lokalnej tożsamości, dziedzictwie i krajobrazie, przy odpowiedzialnym wykorzystaniu zasobów oraz wzmacnianiu aktywnej wspólnoty mieszkańców.

Z kolei **wizja** to jasno określony obraz Gminy w 2032 roku, który odzwierciedla aspiracje władz oraz oczekiwania lokalnej społeczności. Wizja pełni rolę drogowskazu – wskazuje kierunek, w którym Gmina powinna zmierzać, aby poprzez konsekwentną realizację zaplanowanych działań, osiągnąć pożądane zmiany i rezultaty. WIZJA ukazuje Gminę Ciepłowody w perspektywie strategicznej – zmienionej dzięki realizacji przyjętych działań i osiągnięcie zamierzonych celów.

Wizja Gminy Ciepłowody brzmi następująco:

W 2032 roku Gmina Ciepłowody jest bezpieczną, dobrze skomunikowaną i uporządkowaną przestrzennie wspólnotą, która harmonijnie łączy rozwój osadniczy i gospodarczy z ochroną krajobrazu oraz zasobów przyrodniczych. Silna lokalna przedsiębiorczość, nowoczesna infrastruktura techniczna i społeczna, aktywne rolnictwo oraz kameralna turystyka oparta na dziedzictwie i potencjale wewnętrznym budują rozpoznawalną markę Gminy, a wysoka jakość edukacji, usług społecznych, kultury i oferty czasu wolnego sprzyja pozostawaniu mieszkańców i przyciąganiu nowych rodzin.

2. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym i klimatyczno-środowiskowym. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia.

Na podstawie analizy aktualnej sytuacji Gminy Ciepłowody, jej aspektów społecznych, gospodarczych, przestrzennych i klimatyczno-środowiskowych, a także uwzględniając czynniki wewnętrzne i zewnętrzne, określono cztery główne cele strategiczne, które mają być osiągnięte w zgodzie z wizją rozwoju Gminy. W celu skutecznej realizacji założeń strategicznych, wyznaczono również cele szczegółowe (operacyjne), którym przypisano konkretne kierunki działań prowadzące do osiągnięcia zamierzonych rezultatów.

Wyznaczone dla Gminy Ciepłowody cele strategiczne odpowiadają zdefiniowanym obszarom rozwojowym w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej, które są ze sobą powiązane i wzajemnie się przenikają. W sferze przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej podstawę działań powinno stanowić dążenie do zrównoważonego rozwoju, opartego na racjonalnym gospodarowaniu przestrzenią, ochronie zasobów naturalnych oraz adaptacji do zmian klimatu. Z kolei w sferze gospodarczej i społecznej szczególne znaczenie ma wzmacnianie lokalnego potencjału, rozwój kapitału ludzkiego i społecznego oraz tworzenie warunków sprzyjających przedsiębiorczości, integracji społecznej i poprawie jakości życia mieszkańców.

Poniższa tabela przedstawia cele strategiczne wraz z odpowiadającymi im celami operacyjnymi. Realizacja założonych celów będzie kluczowym elementem w osiąganiu zamierzonych rezultatów rozwoju Gminy Ciepłowody.

CELE STRATEGICZNE			
Cel 1	**Cel 2**	**Cel 3**	**Cel 4**
Spójna i bezpieczna przestrzeń Gminy wzmacniająca dostępność, funkcjonalność i warunki rozwoju osadniczego i gospodarczego	**Zrównoważone zarządzanie środowiskiem i odporność Gminy na zmiany klimatu**	**Zrównoważona i odporna gospodarka lokalna oparta na zasobach Gminy oraz aktywności mieszkańców**	**Wysoka jakość życia i silna wspólnota lokalna oparta na dostępnych usługach, aktywności mieszkańców i atrakcyjnej ofercie spędzania czasu**
CELE OPERACYJNE			
1.1. Odpowiedzialne gospodarowanie przestrzenią i świadome kształtowanie struktury osadniczej	2.1. Ochrona i świadome wykorzystanie zasobów przyrodniczych oraz surowcowych Gminy	3.1. Wzmacnianie lokalnej przedsiębiorczości i tworzenie stabilnych warunków rozwoju gospodarczego	4.1. Nowoczesna edukacja i przyjazne warunki rozwoju dzieci oraz młodzieży
1.2. Zintegrowany system mobilności i dostępności komunikacyjnej	2.2. Ochrona jakości powietrza i ograniczanie niskiej emisji	3.2. Rozwój rolnictwa, turystyki ekstensywnej i lokalnych produktów w oparciu o zasoby przyrodnicze i kulturowe	4.2. Dostępne i skuteczne usługi społeczne oraz polityka senioralna odpowiadająca na zmiany demograficzne

1.3. Nowoczesna i niezawodna infrastruktura techniczna jako fundament rozwoju osadniczego i inwestycyjnego Gminy	2.3. Adaptacja do zmian klimatu i wzmacnianie bezpieczeństwa środowiskowego	3.3. Wzmacnianie bezpieczeństwa i odporności Gminy na zagrożenia	4.3. Aktywna społeczność, kultura i sport jako fundament tożsamości lokalnej

W tabeli na kolejnych stronach przedstawiono cele strategiczne wraz z przypisanymi do nich celami operacyjnymi oraz kierunkami działań.

Cel strategiczny 1. Spójna i bezpieczna przestrzeń Gminy wzmacniająca dostępność, funkcjonalność i warunki rozwoju osadniczego i gospodarczego

Przestrzeń Gminy stanowi jeden z kluczowych zasobów rozwojowych – zarówno w wymiarze osadniczym, jak i gospodarczym. Jej struktura, układ komunikacyjny oraz dostępność infrastruktury technicznej bezpośrednio wpływają na jakość życia mieszkańców, atrakcyjność inwestycyjną oraz możliwości dalszego zagospodarowania terenów. W warunkach pełnego pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego wyzwaniem nie jest już sam fakt planowania, lecz jego aktualność, adekwatność do zmieniających się uwarunkowań oraz zdolność do aktywnego wspierania rozwoju.

Odpowiedzialne gospodarowanie przestrzenią oznacza dziś nie tylko porządkowanie kierunków zabudowy, ale także świadome kształtowanie struktury osadniczej w sposób powiązany z dostępnością infrastruktury technicznej i komunikacyjnej. Kluczowe staje się wyznaczanie terenów pod zabudowę mieszkaniową i usługową w taki sposób, aby tworzyły one logiczne i funkcjonalne układy, wzmacniały centra miejscowości oraz nie powodowały nadmiernego rozproszenia zabudowy. Równocześnie konieczne jest zabezpieczanie terenów o potencjale gospodarczym, szczególnie w sąsiedztwie głównych ciągów komunikacyjnych, co pozwala budować trwałe podstawy dla rozwoju przedsiębiorczości.

Istotnym elementem polityki przestrzennej pozostaje ochrona i wyeksponowanie dziedzictwa kulturowego oraz walorów krajobrazowych, które stanowią ważny element tożsamości lokalnej. Zachowanie równowagi pomiędzy rozwojem zabudowy a ochroną wartości przyrodniczych i widokowych pozwala uniknąć konfliktów przestrzennych oraz utrzymać wysoką jakość środowiska życia. Uzupełnieniem tych działań jest rozwój narzędzi cyfrowych wspierających zarządzanie przestrzeni. Aktywna polityka gospodarowania nieruchomościami, obejmująca przygotowanie i uzbrajanie gruntów, umożliwia realne kształtowanie kierunków rozwoju, a nie jedynie reagowanie na bieżące potrzeby.

Równolegle przestrzeń Gminy wymaga wzmocnienia w zakresie mobilności i dostępności komunikacyjnej. Stan techniczny dróg, jakość powiązań z drogami powiatowymi i krajowymi oraz bezpieczeństwo użytkowników mają bezpośredni wpływ na codzienne funkcjonowanie mieszkańców i atrakcyjność osiedleńczą. Spójna sieć połączeń pieszych i rowerowych, wykorzystanie istniejących korytarzy komunikacyjnych oraz rozwój powiązań transportowych z ośrodkami ponadlokalnymi budują realną dostępność przestrzenną i przeciwdziałają wykluczeniu komunikacyjnemu. Działania w tym obszarze wzmacniają zarówno funkcjonalność Gminy, jak i jej integrację z otoczeniem.

Fundamentem rozwoju osadniczego i inwestycyjnego pozostaje nowoczesna i niezawodna infrastruktura techniczna. Uporządkowana gospodarka ściekowa, stabilne dostawy wody, rozwój sieci gazowej i elektroenergetycznej oraz powszechny dostęp do Internetu szerokopasmowego stanowią podstawowe warunki dalszego zagospodarowania terenów oraz podnoszenia standardu życia. Prowadzone już oraz planowane inwestycje w kanalizację i budowę zbiorczej oczyszczalni ścieków porządkują system w skali całej Gminy, natomiast cyfryzacja usług publicznych zwiększa efektywność administracji i dostępność usług dla mieszkańców oraz przedsiębiorców.

Spójność planowania, dostępność komunikacyjna oraz stabilna infrastruktura techniczna tworzą razem system wzajemnie powiązanych działań, których celem jest budowanie bezpiecznej, funkcjonalnej i atrakcyjnej przestrzeni. Tak rozumiana polityka przestrzenna nie ogranicza się do regulowania sposobu zabudowy, lecz staje się aktywnym narzędziem wspierania rozwoju.

Cel strategiczny 1. Spójna i bezpieczna przestrzeń Gminy wzmacniająca dostępność, funkcjonalność i warunki rozwoju osadniczego i gospodarczego			
Cel operacyjny	**Kierunki działań**	**Oczekiwane rezultaty planowanych działań**	**Wskaźnik osiągnięcia działań**
1.1. Odpowiedzialne gospodarowanie przestrzenią i świadome kształtowanie struktury osadniczej	• Aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w kierunku wzmocnienia funkcji mieszkaniowych, usługowych i gospodarczych oraz dostosowania zapisów do aktualnych uwarunkowań demograficznych i inwestycyjnych. • Wyznaczanie i porządkowanie terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową z zapewnieniem dostępu do infrastruktury technicznej oraz powiązań komunikacyjnych. • Zabezpieczenie terenów o potencjale gospodarczym i usługowym w dokumentach planistycznych, w szczególności w sąsiedztwie głównych ciągów komunikacyjnych. • Ochrona i wyeksponowanie obiektów dziedzictwa kulturowego oraz ich otoczenia poprzez odpowiednie zapisy planistyczne i wytyczne kompozycyjne. • Wzmacnianie funkcji centrotwórczych miejscowości poprzez planistyczne kształtowanie przestrzeni publicznych i koncentrację usług w obszarach o znaczeniu lokalnym. • Zachowanie równowagi pomiędzy rozwojem zabudowy a ochroną walorów krajobrazowych i przyrodniczych, w szczególności w rejonach o wysokich wartościach widokowych. • Rozwój i doskonalenie Systemu Informacji Przestrzennej jako narzędzia wspierającego zarządzanie przestrzenią, analizę terenów inwestycyjnych oraz obsługę mieszkańców. • Aktywna polityka nabywania i przygotowywania gruntów pod zabudowę mieszkaniową i	• Zwiększenie spójności i aktualności dokumentów planistycznych Gminy poprzez dostosowanie ich do bieżących uwarunkowań demograficznych, inwestycyjnych i gospodarczych. • Uporządkowanie struktury osadniczej poprzez wyraźne określenie kierunków rozwoju zabudowy mieszkaniowej oraz zapewnienie jej powiązania z infrastrukturą techniczną i układem komunikacyjnym. • Wzmocnienie potencjału inwestycyjnego Gminy poprzez zabezpieczenie terenów przeznaczonych pod działalność gospodarczą i usługi w dokumentach planistycznych. • Zachowanie i wyeksponowanie dziedzictwa kulturowego jako elementu tożsamości lokalnej oraz ładu przestrzennego. • Koncentracja funkcji usługowych i społecznych w obszarach o znaczeniu lokalnym w celu wzmacniania ich roli centrotwórczej. • Ograniczenie presji inwestycyjnej na tereny o wysokich walorach krajobrazowych i przyrodniczych poprzez wprowadzenie	• Liczba zaktualizowanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (szt.). • Powierzchnia terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową z dostępem do infrastruktury (ha). • Powierzchnia terenów przeznaczonych pod funkcje gospodarcze i usługowe (ha). • Liczba obiektów objętych zapisami ochrony w planach miejscowych (szt.). • Liczba obszarów objętych zapisami wzmacniającymi funkcje centrotwórcze (szt.). • Wprowadzenie zapisów planistycznych chroniących tereny o wysokich walorach krajobrazowych i przyrodniczych (tak/nie). • Liczba wdrożonych funkcjonalności w

	inwestycyjną, obejmująca wykup terenów o strategicznym znaczeniu (korzystanie z prawa pierwokupu), ich uzbrajanie oraz wprowadzanie do zorganizowanej oferty sprzedaży – w zależności od możliwości finansowych Gminy.	odpowiednich zapisów planistycznych. • Usprawnienie zarządzania przestrzenią poprzez rozwój narzędzi cyfrowych wspierających analizę terenów inwestycyjnych i obsługę mieszkańców. • Zwiększenie dostępności przygotowanych terenów pod zabudowę mieszkaniową i inwestycyjną poprzez aktywną politykę gospodarowania nieruchomościami Gminy.	Systemie Informacji Przestrzennej (szt.). • Powierzchnia gruntów nabytych lub przygotowanych pod zabudowę (ha).
1.2. Zintegrowany system mobilności i dostępności komunikacyjnej	• Modernizacja i przebudowa dróg gminnych wraz z poprawą parametrów technicznych, odwodnienia oraz bezpieczeństwa ruchu w obszarach zabudowanych oraz odpowiednie utrzymanie i modernizacja dróg transportu rolniczego. • Systemowa współpraca z zarządcami dróg powiatowych i krajowych w zakresie modernizacji odcinków o kluczowym znaczeniu dla mieszkańców Gminy, w tym poprawy stanu nawierzchni, chodników oraz bezpieczeństwa pieszych. • Rozwój infrastruktury pieszej i rowerowej łączącej miejscowości Gminy oraz zapewniającej bezpieczne dojścia do placówek edukacyjnych, obiektów użyteczności publicznej i przystanków komunikacyjnych. • Wykorzystanie przebiegu nieczynnych linii kolejowych jako korytarzy alternatywnej mobilności, w szczególności dla tras rowerowych i ciągów rekreacyjno-komunikacyjnych o znaczeniu międzysołeckim. • Wzmocnienie powiązań transportowych z ośrodkami ponadlokalnymi poprzez analizę potrzeb i na jej podstawie rozwój i koordynację transportu zbiorowego oraz współpracę międzygminną w zakresie organizacji przewozów.	• Poprawa stanu technicznego dróg gminnych oraz zwiększenie bezpieczeństwa ruchu w obszarach zabudowanych. • Zwiększenie jakości i dostępności infrastruktury drogowej wyższego rzędu poprzez skuteczną współpracę z właściwymi zarządcami. • Rozwój spójnej sieci połączeń pieszych i rowerowych pomiędzy miejscowościami oraz kluczowymi obiektami publicznymi. • Wykorzystanie istniejących korytarzy komunikacyjnych do tworzenia alternatywnych tras rekreacyjno-transportowych. • Zwiększenie dostępności transportu zbiorowego i poprawa powiązań z ośrodkami ponadlokalnymi. • Poprawa bezpieczeństwa użytkowników dróg i ciągów pieszych poprzez modernizację infrastruktury oświetleniowej.	• Długość zmodernizowanych lub przebudowanych dróg gminnych (km). • Liczba wspólnych przedsięwzięć drogowych zrealizowanych we współpracy z zarządcami dróg powiatowych lub krajowych (szt.). • Długość wybudowanych lub zmodernizowanych ciągów pieszych i rowerowych (km). • Długość tras utworzonych na przebiegu nieczynnych linii kolejowych (km). • Liczba funkcjonujących połączeń transportu zbiorowego łączących Gminę z ośrodkami ponadlokalnymi (szt.).

	• Rozbudowa i modernizacja oświetlenia drogowego w miejscowościach oraz wzdłuż ciągów pieszych o podwyższonym natężeniu ruchu.		• Liczba zmodernizowanych lub wybudowanych punktów oświetlenia drogowego (szt.).
1.3. Nowoczesna i niezawodna infrastruktura techniczna jako fundament rozwoju osadniczego i inwestycyjnego Gminy	• Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej na obszarze Gminy, w tym sukcesywne obejmowanie systemem kolejnych sołectw oraz integracja sieci z planowaną zbiorczą oczyszczalnią ścieków. • Budowa zbiorczej oczyszczalni ścieków wraz z uporządkowaniem systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków na terenie całej Gminy. • Rozwój infrastruktury wodociągowej, obejmujący modernizację istniejących odcinków sieci, budowę nowych ujęć oraz poprawę jakości i stabilności dostaw wody. • Wspieranie rozwoju infrastruktury gazowej na obszarach o zwartej zabudowie, w szczególności w miejscowości Ciepłowody, w celu zwiększenia dostępności alternatywnych źródeł ogrzewania. • Współpraca z operatorami sieci elektroenergetycznych w zakresie modernizacji i zwiększania niezawodności dostaw energii, w tym dostosowania infrastruktury do rosnących potrzeb mieszkańców i przedsiębiorców. • Rozwój infrastruktury teleinformatycznej i zapewnienie powszechnego dostępu do szerokopasmowego Internetu. • Cyfryzacja usług publicznych i rozwój e-usług administracyjnych, zwiększających dostępność i efektywność obsługi mieszkańców oraz przedsiębiorców.	• Zwiększenie dostępności systemu kanalizacji sanitarnej na obszarze Gminy. • Uporządkowanie gospodarki ściekowej poprzez budowę centralnego systemu oczyszczania ścieków. • Poprawa jakości i stabilności dostaw wody dla mieszkańców oraz podmiotów gospodarczych. • Zwiększenie dostępności alternatywnych źródeł energii poprzez rozwój infrastruktury gazowej. • Wzrost niezawodności dostaw energii elektrycznej na terenie Gminy. • Zapewnienie powszechnego dostępu do szerokopasmowego Internetu. • Zwiększenie dostępności i efektywności usług administracyjnych poprzez rozwój e-usług.	• Długość wybudowanej lub zmodernizowanej sieci kanalizacji sanitarnej (km). • Wybudowanie zbiorczej oczyszczalni ścieków (tak/nie). • Długość wybudowanej lub zmodernizowanej sieci wodociągowej (km). • Długość nowo wybudowanej sieci gazowej (km). • Liczba zrealizowanych przedsięwzięć modernizacyjnych sieci elektroenergetycznej we współpracy z operatorem (szt.). • Odsetek mieszkańców objętych dostępem do szerokopasmowego Internetu (%). • Liczba udostępnionych e-usług administracyjnych (szt.).

Cel strategiczny 2. Zrównoważone zarządzanie środowiskiem i odporność Gminy na zmiany klimatu

Środowisko naturalne Gminy stanowi jeden z jej najważniejszych zasobów rozwojowych. Urozmaicona rzeźba terenu, obecność obszarów chronionych, w tym rezerwatu „Muszkowicki Las Bukowy", a także udokumentowane złoża kopalin i potencjalne zasoby geotermalne tworzą szczególne uwarunkowania, które wymagają odpowiedzialnego zarządzania. Współczesne podejście do polityki środowiskowej nie ogranicza się wyłącznie do ochrony, lecz łączy ją ze świadomym i długofalowym wykorzystaniem zasobów w sposób nienaruszający równowagi przyrodniczej.

Kluczowe znaczenie ma utrzymanie wysokiej jakości siedlisk przyrodniczych oraz zachowanie ciągłości korytarzy ekologicznych. Ograniczanie presji inwestycyjnej w obszarach cennych krajobrazowo i przyrodniczo pozwala chronić to, co stanowi o specyfice Gminy, a jednocześnie buduje jej rozpoznawalność i atrakcyjność. Równolegle niezbędne jest racjonalne gospodarowanie zasobami surowcowymi, w tym współpraca z podmiotami eksploatującymi złoża bazaltów oraz prowadzenie działań rekultywacyjnych i porządkujących tereny poeksploatacyjne. Tego typu działania umożliwiają łączenie funkcji gospodarczych z zachowaniem wysokich standardów środowiskowych.

Istotnym wyzwaniem pozostaje jakość powietrza, szczególnie w kontekście dominacji indywidualnych źródeł ciepła opartych na paliwach stałych. Odpowiedzią na to są działania informacyjne, doradcze i organizacyjne, wspierające mieszkańców w przechodzeniu na rozwiązania mniej emisyjne oraz poprawie efektywności energetycznej budynków publicznych. Równocześnie konieczna jest konsekwentna współpraca międzygminna i instytucjonalna w ramach strefy dolnośląskiej, tak aby działania lokalne były spójne z szerszymi programami naprawczymi.

Coraz większego znaczenia nabiera adaptacja do zmian klimatu. Zjawiska suszy, intensywnych opadów czy długotrwałych okresów bezdeszczowych wymagają wzmacniania zdolności retencyjnych krajobrazu rolniczego i terenów zabudowanych, utrzymania sprawności systemów melioracyjnych oraz racjonalnego gospodarowania zasobami wodnymi. W tym kontekście istotne jest również rozpoznanie potencjału geotermalnego Gminy jako możliwego elementu przyszłej transformacji energetycznej.

Zrównoważone zarządzanie środowiskiem oznacza więc budowanie odporności Gminy na zmiany klimatu przy jednoczesnym zachowaniu i mądrym wykorzystaniu jej zasobów naturalnych. Spójne działania w zakresie ochrony przyrody, jakości powietrza i adaptacji klimatycznej tworzą system, który wzmacnia bezpieczeństwo środowiskowe, podnosi jakość życia mieszkańców i stanowi trwałą podstawę dalszego rozwoju.

Cel strategiczny 2. Zrównoważone zarządzanie środowiskiem i odporność Gminy na zmiany klimatu			
Cel operacyjny	**Kierunki działań**	**Oczekiwane rezultaty planowanych działań**	**Wskaźnik osiągnięcia działań**
2.1. Ochrona i świadome wykorzystanie zasobów przyrodniczych oraz surowcowych Gminy	• Ochrona i czynne utrzymanie obszarów objętych formami ochrony przyrody, w szczególności rezerwatu „Muszkowicki Las Bukowy" oraz obszarów Natura 2000, z uwzględnieniem zachowania ich funkcji przyrodniczych i krajobrazowych. • Zachowanie ciągłości korytarzy ekologicznych oraz ograniczanie presji inwestycyjnej w obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i widokowych. • Racjonalne gospodarowanie zasobami kopalin, w tym współpraca z podmiotami eksploatującymi złoża w zakresie minimalizacji oddziaływań środowiskowych oraz rekultywacji terenów poeksploatacyjnych. • Uporządkowanie i zagospodarowanie terenów poeksploatacyjnych w kierunku funkcji przyrodniczych, krajobrazowych lub edukacyjnych. • Udostępnianie i porządkowanie informacji o walorach przyrodniczych Gminy poprzez działania informacyjne, oznakowanie terenów cennych przyrodniczo oraz tworzenie materiałów edukacyjnych promujących właściwe korzystanie z obszarów chronionych. • Wspieranie działań zwiększających świadomość mieszkańców w zakresie ochrony krajobrazu i bioróżnorodności, w tym organizacja inicjatyw lokalnych, warsztatów i wydarzeń edukacyjnych dotyczących zasobów przyrodniczych Gminy.	• Zachowanie wysokiej jakości siedlisk przyrodniczych na obszarach objętych formami ochrony przyrody. • Utrzymanie ciągłości korytarzy ekologicznych oraz ograniczenie presji inwestycyjnej na tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo. • Ograniczenie negatywnego oddziaływania eksploatacji kopalin na środowisko oraz zwiększenie skuteczności działań rekultywacyjnych. • Przywrócenie wartości przyrodniczych i krajobrazowych terenów poeksploatacyjnych. • Zwiększenie dostępności informacji o walorach przyrodniczych Gminy oraz zasadach ich ochrony. • Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie ochrony krajobrazu i bioróżnorodności.	• Prowadzenie działań ochronnych na obszarach objętych formami ochrony przyrody (tak/nie). • Wprowadzenie zapisów planistycznych chroniących korytarze ekologiczne (tak/nie). • Współpraca z podmiotami eksploatującymi złoża (tak/nie). • Powierzchnia terenów poeksploatacyjnych objętych zagospodarowaniem lub rekultywacją (ha). • Liczba opracowanych lub zaktualizowanych materiałów informacyjnych dotyczących walorów przyrodniczych (szt.). • Liczba zorganizowanych wydarzeń lub inicjatyw edukacyjnych dotyczących ochrony przyrody (szt.).

2.2. Ochrona jakości powietrza i ograniczanie niskiej emisji	• Wspieranie mieszkańców w wymianie indywidualnych źródeł ciepła poprzez działania informacyjne, doradcze oraz pośrednictwo w pozyskiwaniu środków zewnętrznych. • Rozwój programów ograniczania niskiej emisji poprzez działania edukacyjne, informacyjne i kontrolne w zakresie spalania paliw stałych. • Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej wraz z poprawą efektywności energetycznej i ograniczaniem zużycia energii. • Promowanie oraz tworzenie warunków do rozwoju instalacji odnawialnych źródeł energii w sektorze mieszkaniowym i publicznym, w szczególności instalacji fotowoltaicznych oraz pomp ciepła. • Współpraca międzygminna i instytucjonalna w zakresie monitorowania jakości powietrza oraz podejmowania działań naprawczych w strefie dolnośląskiej. • Uporządkowanie i ograniczanie zjawiska spalania odpadów oraz paliw niskiej jakości poprzez działania kontrolne, informacyjne i współpracę z właściwymi służbami w zakresie egzekwowania obowiązujących przepisów.	• Zwiększenie liczby mieszkańców korzystających z niskoemisyjnych źródeł ogrzewania. • Ograniczenie skali spalania paliw niskiej jakości oraz poprawa świadomości mieszkańców w zakresie wpływu emisji na zdrowie. • Zmniejszenie zużycia energii w budynkach użyteczności publicznej. • Wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w sektorze mieszkaniowym i publicznym. • Wzmocnienie współpracy międzygminnej w zakresie działań naprawczych dotyczących jakości powietrza. • Ograniczenie przypadków spalania odpadów i nielegalnego użytkowania paliw niskiej jakości.	• Liczba mieszkańców objętych wsparciem informacyjnym lub doradczym w zakresie wymiany źródeł ciepła (os.). • Liczba przeprowadzonych działań edukacyjnych lub informacyjnych dotyczących niskiej emisji (szt.). • Liczba budynków użyteczności publicznej poddanych termomodernizacji (szt.). • Liczba instalacji OZE powstałych w budynkach publicznych (szt.). • Liczba wspólnych inicjatyw lub porozumień międzygminnych w zakresie jakości powietrza (szt.). • Liczba przeprowadzonych kontroli w zakresie spalania paliw i odpadów (szt.).
2.3. Adaptacja do zmian klimatu i wzmacnianie bezpieczeństwa środowiskowego	• Rozwój małej retencji i działań zwiększających zatrzymywanie wód opadowych w krajobrazie rolniczym oraz w obszarach zabudowanych. • Ochrona i odtwarzanie naturalnych zdolności retencyjnych cieków wodnych oraz utrzymanie sprawności systemów melioracyjnych. • Przeciwdziałanie skutkom suszy poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi i wspieranie	• Zwiększenie zdolności krajobrazu rolniczego i terenów zabudowanych do zatrzymywania wód opadowych. • Utrzymanie sprawności systemów melioracyjnych oraz poprawa naturalnych funkcji retencyjnych cieków wodnych.	• Liczba zrealizowanych przedsięwzięć z zakresu małej retencji (szt.). • Długość odcinków cieków lub urządzeń melioracyjnych objętych działaniami

	rozwiązań zwiększających efektywność ich wykorzystania. • Wzmacnianie odporności infrastruktury i zabudowy na ekstremalne zjawiska pogodowe, w tym intensywne opady i długotrwałe okresy bezdeszczowe. • Rozpoznanie i analiza potencjału geotermalnego Gminy jako elementu długofalowej transformacji energetycznej i adaptacji do zmian klimatu. • Rozwijanie edukacji ekologicznej w zakresie zmian klimatu, gospodarowania wodą oraz ochrony zasobów naturalnych.	• Ograniczenie skutków suszy poprzez bardziej racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi. • Zwiększenie odporności infrastruktury i zabudowy na ekstremalne zjawiska pogodowe. • Uzyskanie wiedzy o potencjale geotermalnym Gminy jako podstawy do dalszych decyzji rozwojowych. • Podniesienie świadomości mieszkańców w zakresie adaptacji do zmian klimatu i ochrony zasobów wodnych.	utrzymaniowymi lub odtworzeniowymi (km). • Liczba działań wspierających racjonalne gospodarowanie wodą (szt.). • Liczba obiektów infrastrukturalnych dostosowanych do ekstremalnych zjawisk pogodowych (szt.). • Opracowanie analizy potencjału geotermalnego Gminy (tak/nie). • Liczba zorganizowanych działań edukacyjnych dotyczących zmian klimatu i gospodarowania wodą (szt.).

Cel strategiczny 3. Zrównoważona i odporna gospodarka lokalna oparta na zasobach Gminy oraz aktywności mieszkańców

Gospodarka Gminy opiera się przede wszystkim na lokalnej przedsiębiorczości, rolniczym charakterze obszaru oraz zasobach przyrodniczo-kulturowych, które mogą stanowić trwałą podstawę rozwoju. Niewielka skala rynku, ograniczona liczba miejsc pracy oraz potrzeba wzmocnienia oferty usługowej powodują, że kluczowe znaczenie ma tworzenie stabilnych i przewidywalnych warunków prowadzenia działalności gospodarczej. Dostępność przygotowanych terenów inwestycyjnych, sprawna obsługa administracyjna oraz aktywna promocja stanowią fundament budowania konkurencyjności Gminy w otoczeniu ponadlokalnym.

Ważnym kierunkiem jest wspieranie mikro- i małych przedsiębiorstw, które w warunkach Gminy pełnią rolę podstawowych pracodawców i dostawców usług dla mieszkańców. Rozwijanie kompetencji zawodowych, dostosowywanie oferty szkoleniowej do realnych potrzeb rynku oraz wzmacnianie współpracy pomiędzy lokalnymi podmiotami gospodarczymi pozwalają zwiększać odporność gospodarki na wahania koniunktury. Jednocześnie rozwój usług podstawowych w poszczególnych miejscowościach wpływa bezpośrednio na jakość życia i ogranicza konieczność codziennych dojazdów do większych ośrodków.

Rolnictwo pozostaje istotnym elementem struktury gospodarczej Gminy. Wzmacnianie jego konkurencyjności poprzez modernizację, dywersyfikację produkcji oraz rozwój lokalnego przetwórstwa sprzyja zwiększaniu wartości dodanej pozostającej na miejscu. Coraz większe znaczenie mają także krótkie łańcuchy dostaw, rolnictwo ekologiczne oraz produkcja żywności wysokiej jakości, które wpisują się w rosnące oczekiwania konsumentów i mogą stać się wyróżnikiem obszaru.

Uzupełnieniem funkcji rolniczej jest rozwój turystyki opartej na krajobrazie, dziedzictwie i kameralnej skali. Szlak Legend, tereny wokół Kawiej Góry, rezerwat „Muszkowicki Las Bukowy" czy zamek w Ciepłowodach tworzą potencjał dla turystyki poznawczej i przyrodniczej, która nie wymaga intensywnej urbanizacji, lecz raczej uporządkowanej infrastruktury i spójnej narracji promocyjnej. Współpraca z Kołami Gospodyń Wiejskich oraz lokalnymi środowiskami umożliwia budowanie marki Gminy opartej na tradycji, produktach regionalnych i tożsamości miejsca. W tym kontekście szczególne znaczenie ma także rozpoznanie potencjału wód termalnych i wykorzystanie motywu „ciepłych wód" jako elementu wyróżniającego.

Istotnym filarem rozwoju jest bezpieczeństwo i odporność na zagrożenia. W warunkach niestabilności geopolitycznej oraz nasilających się zjawisk ekstremalnych rośnie znaczenie sprawnie działających jednostek OSP, nowoczesnych systemów ostrzegania oraz współpracy z instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo. Wzmacnianie gotowości operacyjnej, modernizacja zaplecza technicznego oraz podnoszenie świadomości mieszkańców budują realną odporność lokalnej wspólnoty.

Zrównoważona i odporna gospodarka lokalna wymaga więc równoczesnego wzmacniania przedsiębiorczości, rozwijania rolnictwa i turystyki opartej na zasobach oraz budowania systemu bezpieczeństwa zdolnego reagować na współczesne wyzwania. Tak rozumiany rozwój gospodarczy nie sprowadza się wyłącznie do wzrostu liczby podmiotów, lecz obejmuje także trwałość, tożsamość i zdolność adaptacji Gminy do zmieniających się uwarunkowań.

Cel strategiczny 3. Zrównoważona i odporna gospodarka lokalna oparta na zasobach Gminy oraz aktywności mieszkańców			
Cel operacyjny	**Kierunki działań**	**Oczekiwane rezultaty planowanych działań**	**Wskaźnik osiągnięcia działań**
3.1. Wzmacnianie lokalnej przedsiębiorczości i tworzenie stabilnych warunków rozwoju gospodarczego	• Przygotowanie i uzbrojenie terenów przeznaczonych pod działalność gospodarczą oraz tworzenie przejrzystej oferty inwestycyjnej Gminy, w szczególności w rejonach dobrze skomunikowanych z drogą krajową nr 8. • Uproszczenie i cyfryzacja procedur administracyjnych związanych z obsługą przedsiębiorców, w tym rozwój e-usług i standaryzacja procesu obsługi inwestora. • Wspieranie powstawania i rozwoju mikro- oraz małych przedsiębiorstw poprzez działania informacyjne, szkoleniowe oraz współpracę z instytucjami otoczenia biznesu. • Tworzenie warunków do rozwoju usług podstawowych dla mieszkańców, w szczególności w zakresie handlu, usług rzemieślniczych i drobnej działalności usługowej. • Rozwijanie współpracy między lokalnymi przedsiębiorcami w celu tworzenia powiązań kooperacyjnych i wzajemnego wzmacniania oferty gospodarczej Gminy. • Wspieranie aktywizacji zawodowej mieszkańców poprzez organizację szkoleń podnoszących kompetencje oraz dostosowywanie oferty edukacyjnej do potrzeb lokalnego rynku pracy. • Promocja Gminy jako miejsca prowadzenia działalności gospodarczej opartej na stabilnych warunkach przestrzennych i wysokiej jakości środowiska życia.	• Zwiększenie dostępności przygotowanych terenów inwestycyjnych na obszarze Gminy. • Skrócenie i uproszczenie procedur obsługi przedsiębiorców. • Wzrost liczby funkcjonujących mikro- i małych przedsiębiorstw. • Zwiększenie dostępności podstawowych usług dla mieszkańców w poszczególnych miejscowościach. • Wzmocnienie współpracy i powiązań pomiędzy lokalnymi podmiotami gospodarczymi. • Podniesienie kompetencji zawodowych mieszkańców w odpowiedzi na potrzeby rynku pracy. • Zwiększenie rozpoznawalności Gminy jako miejsca przyjaznego inwestorom i przedsiębiorcom.	• Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych (ha). • Liczba udostępnionych e-usług dla przedsiębiorców (szt.). • Liczba zorganizowanych działań szkoleniowych lub informacyjnych dla przedsiębiorców (szt.). • Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie Gminy (szt.). • Liczba zorganizowanych spotkań lub inicjatyw integrujących przedsiębiorców (szt.). • Liczba mieszkańców uczestniczących w szkoleniach podnoszących kompetencje zawodowe (os.). • Liczba działań promocyjnych skierowanych do inwestorów i przedsiębiorców (szt.).

3.2. Rozwój rolnictwa, turystyki ekstensywnej i lokalnych produktów w oparciu o zasoby przyrodnicze i kulturowe	• Wspieranie modernizacji i dywersyfikacji gospodarstw rolnych, w tym rozwoju przetwórstwa lokalnego oraz krótkich łańcuchów dostaw. • Tworzenie warunków do rozwoju rolnictwa ekologicznego i produkcji wysokiej jakości żywności w oparciu o rolniczy charakter Gminy. • Wspieranie powstawania i rozwoju gospodarstw agroturystycznych, ekoturystycznych oraz niewielkich obiektów turystyki wiejskiej. • Rozwój infrastruktury towarzyszącej turystyce krajoznawczej i przyrodniczej w oparciu o istniejące szlaki, w tym Szlak Legend oraz tereny wokół Kawiej Góry i rezerwatu „Muszkowicki Las Bukowy", we współpracy z Nadleśnictwem. • Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego, w tym zamku w Ciepłowodach, zabytkowych pałaców i kościołów, jako elementów oferty turystyki poznawczej i edukacyjnej. • Wspieranie działalności Kół Gospodyń Wiejskich oraz lokalnych inicjatyw w zakresie promocji produktów regionalnych, tradycji kulinarnych i wydarzeń o charakterze promocyjnym. • Budowanie spójnej marki Gminy opartej na krajobrazie, dziedzictwie oraz rolniczym charakterze obszaru. • Współpraca z instytucjami naukowymi i branżowymi w zakresie rozpoznania potencjału wód termalnych oraz przygotowania możliwych kierunków ich gospodarczego wykorzystania, wraz z budowaniem rozpoznawalnej marki Gminy opartej na pochodzeniu nazwy „Ciepłowody" i motywie „ciepłych wód".	• Wzmocnienie konkurencyjności i dochodowości lokalnych gospodarstw rolnych poprzez rozwój przetwórstwa i skracanie łańcuchów dostaw. • Zwiększenie udziału produkcji żywności wysokiej jakości i opartej na metodach przyjaznych środowisku. • Rozszerzenie oferty noclegowej i usługowej w zakresie turystyki wiejskiej i przyrodniczej. • Podniesienie atrakcyjności infrastruktury turystyki krajoznawczej i rekreacyjnej w oparciu o istniejące szlaki i obszary cenne przyrodniczo. • Lepsze wykorzystanie obiektów dziedzictwa kulturowego jako elementów oferty turystyki poznawczej i edukacyjnej. • Zwiększenie aktywności lokalnych środowisk w zakresie promocji produktów regionalnych i tradycji kulinarnych. • Wzrost rozpoznawalności Gminy jako obszaru o wyraźnej tożsamości krajobrazowo-rolniczej. • Uzyskanie rzetelnej wiedzy o potencjale wód termalnych oraz wypracowanie kierunków ich możliwego wykorzystania gospodarczego.	• Liczba gospodarstw rolnych objętych wsparciem informacyjnym lub szkoleniowym (szt.). • Liczba gospodarstw prowadzących produkcję ekologiczną (szt.). • Liczba funkcjonujących gospodarstw agroturystycznych i obiektów turystyki wiejskiej (szt.). • Liczba zrealizowanych inwestycji w infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną (szt.). • Liczba działań promujących dziedzictwo kulturowe Gminy (szt.). • Liczba wydarzeń promujących produkty lokalne i tradycje kulinarne (szt.). • Liczba opracowanych materiałów promocyjnych budujących markę Gminy (szt.). • Opracowanie analizy potencjału wód termalnych (tak/nie).

3.3. Wzmacnianie bezpieczeństwa i odporności Gminy na zagrożenia	• Rozwój i doposażenie jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w zakresie sprzętu ratowniczego oraz infrastruktury technicznej. • Modernizacja i dostosowanie obiektów OSP do pełnienia funkcji centrów reagowania kryzysowego oraz lokalnych punktów wsparcia w sytuacjach nadzwyczajnych. • Wzmacnianie współpracy pomiędzy jednostkami OSP, administracją gminną oraz służbami powiatowymi w zakresie reagowania na zagrożenia naturalne i cywilne. • Rozwijanie systemów informowania i ostrzegania mieszkańców o zagrożeniach, w tym z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych. • Podnoszenie świadomości mieszkańców w zakresie postępowania w sytuacjach kryzysowych poprzez działania edukacyjne i ćwiczenia praktyczne. • Wzmacnianie odporności infrastruktury lokalnej na skutki zmian klimatu oraz zdarzenia nadzwyczajne poprzez planowanie działań prewencyjnych i modernizacyjnych. • Współpraca z instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo państwa w zakresie planowania i realizacji działań zwiększających bezpieczeństwo mieszkańców w warunkach niestabilności geopolitycznej.	• Zwiększenie gotowości operacyjnej jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych oraz poprawa skuteczności działań ratowniczych. • Dostosowanie obiektów OSP do pełnienia funkcji lokalnych centrów reagowania kryzysowego i punktów wsparcia mieszkańców w sytuacjach nadzwyczajnych. • Usprawnienie koordynacji działań pomiędzy jednostkami OSP, administracją Gminy oraz służbami powiatowymi w zakresie reagowania na zagrożenia. • Skrócenie czasu przekazywania informacji o zagrożeniach oraz zwiększenie dostępności komunikatów dla mieszkańców. • Podniesienie poziomu wiedzy i przygotowania mieszkańców do reagowania w sytuacjach kryzysowych. • Ograniczenie podatności infrastruktury lokalnej na skutki ekstremalnych zjawisk pogodowych i zdarzeń nadzwyczajnych. • Wzmocnienie współpracy z instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo państwa w zakresie planowania działań prewencyjnych i reagowania kryzysowego.	• Liczba doposażonych jednostek OSP (szt.). • Liczba zmodernizowanych obiektów OSP (szt.). • Liczba wspólnych ćwiczeń i szkoleń z zakresu reagowania kryzysowego (szt./rok). • Liczba uruchomionych lub zmodernizowanych kanałów informowania mieszkańców o zagrożeniach (szt.). • Liczba działań edukacyjnych i ćwiczeń dla mieszkańców (szt./rok). • Liczba zrealizowanych inwestycji zwiększających odporność infrastruktury (szt.). • Liczba zawartych porozumień lub uzgodnień z instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo (szt.).

Cel strategiczny 4. Wysoka jakość życia i silna wspólnota lokalna oparta na dostępnych usługach, aktywności mieszkańców i atrakcyjnej ofercie spędzania czasu

Wysoka jakość życia w Gminie jest wypadkową dostępności usług publicznych, poziomu integracji społecznej oraz realnych możliwości rozwoju dzieci, młodzieży i dorosłych. W warunkach postępujących zmian demograficznych, starzenia się społeczności oraz konkurencji większych ośrodków o mieszkańców i uczniów, kluczowe staje się budowanie atrakcyjnego i stabilnego środowiska życia. Oznacza to nie tylko zapewnienie podstawowych usług, ale również tworzenie przestrzeni do aktywności, rozwoju zainteresowań i budowania więzi.

Edukacja pozostaje jednym z najważniejszych czynników wpływających na decyzje osiedleńcze rodzin. Nowoczesna infrastruktura szkolna, dobrze wyposażone zaplecze dydaktyczne i sportowe oraz szeroka oferta zajęć dodatkowych wzmacniają wizerunek Gminy jako miejsca przyjaznego dzieciom i młodzieży. Równocześnie istotne jest wspieranie uczniów wymagających dodatkowej pomocy oraz rozwijanie talentów, tak aby każdy młody mieszkaniec miał realną szansę wykorzystania swojego potencjału. Rozwój opieki nad najmłodszymi dziećmi oraz stabilny system dowozu do placówek edukacyjnych uzupełniają ten obszar i podnoszą komfort życia rodzin.

Zmiany struktury wieku ludności powodują rosnące znaczenie polityki senioralnej oraz usług społecznych. Wzmacnianie systemu wsparcia dla osób starszych i niesamodzielnych, rozwój usług środowiskowych oraz współpraca z organizacjami pozarządowymi sprzyjają budowaniu wspólnoty opartej na solidarności i odpowiedzialności. Jednocześnie działania prozdrowotne, integracyjne i międzypokoleniowe pozwalają ograniczać zjawisko wykluczenia oraz przeciwdziałać samotności, która coraz częściej dotyka mieszkańców obszarów wiejskich. Tworzenie warunków sprzyjających osiedlaniu się nowych mieszkańców – poprzez dostęp do usług, mieszkań i przyjazne otoczenie – wzmacnia potencjał rozwojowy całej Gminy.

Nie mniej istotna jest aktywność społeczna, kulturalna i sportowa. Świetlice wiejskie, wydarzenia integracyjne, oferta zajęć dla różnych grup wiekowych czy rozwój infrastruktury rekreacyjnej budują poczucie przynależności i dumy z miejsca zamieszkania. Wspieranie inicjatyw oddolnych, działalności Kół Gospodyń Wiejskich oraz organizacji pozarządowych pozwala włączać mieszkańców w realne współtworzenie życia lokalnego. To właśnie zaangażowanie społeczne i silne więzi są jednym z najważniejszych czynników decydujących o trwałości i atrakcyjności Gminy.

Kompleksowe podejście do edukacji, usług społecznych, kultury i sportu tworzy spójny system, w którym jakość życia nie jest jedynie hasłem, lecz codziennym doświadczeniem mieszkańców. Silna wspólnota lokalna, oparta na aktywności i dostępnych usługach, stanowi fundament dalszego rozwoju oraz odporności Gminy na wyzwania przyszłości.

Cel strategiczny 4. Wysoka jakość życia i silna wspólnota lokalna oparta na dostępnych usługach, aktywności mieszkańców i atrakcyjnej ofercie spędzania czasu			
Cel operacyjny	**Kierunki działań**	**Oczekiwane rezultaty planowanych działań**	**Wskaźnik osiągnięcia działań**
4.1. Nowoczesna edukacja i przyjazne warunki rozwoju dzieci oraz młodzieży	• Modernizacja i doposażenie infrastruktury edukacyjnej, w tym rozwój zaplecza dydaktycznego, sportowego i rekreacyjnego przy placówkach edukacyjnych. • Rozwijanie oferty zajęć dodatkowych i kół zainteresowań odpowiadających na potrzeby uczniów, w szczególności w zakresie kompetencji cyfrowych, językowych i technicznych. • Wspieranie działań wyrównujących szanse edukacyjne uczniów oraz rozwijających talenty dzieci i młodzieży. • Rozwój opieki nad dziećmi do lat 3 oraz doskonalenie jakości funkcjonowania przedszkola. • Współpraca szkoły z instytucjami zewnętrznymi i lokalnymi podmiotami w celu poszerzania oferty edukacyjnej i wzmacniania kompetencji praktycznych uczniów. • Organizacja programów profilaktycznych i edukacyjnych w zakresie zdrowia, bezpieczeństwa oraz odpowiedzialności społecznej. • Wspieranie bezpiecznych i dostępnych form transportu dzieci do placówek edukacyjnych, również poza granice Gminy.	• Podniesienie jakości infrastruktury edukacyjnej oraz poprawa warunków nauki, aktywności fizycznej i wypoczynku dzieci i młodzieży. • Poszerzenie oferty zajęć dodatkowych rozwijających kompetencje cyfrowe, językowe i techniczne uczniów. • Zmniejszenie barier edukacyjnych oraz wzmocnienie indywidualnego wsparcia uczniów wymagających pomocy lub rozwijających szczególne uzdolnienia. • Zwiększenie dostępności opieki nad dziećmi do lat 3 oraz podniesienie standardu funkcjonowania przedszkola. • Wzmocnienie współpracy szkoły z instytucjami zewnętrznymi i lokalnymi podmiotami w zakresie edukacji praktycznej i obywatelskiej. • Zwiększenie świadomości dzieci i młodzieży w zakresie zdrowia, bezpieczeństwa i odpowiedzialności społecznej. • Zapewnienie bezpiecznego i stabilnego systemu dowozu dzieci do placówek edukacyjnych.	• Liczba zmodernizowanych lub doposażonych obiektów edukacyjnych (szt.). • Liczba funkcjonujących zajęć dodatkowych i kół zainteresowań (szt./rok). • Liczba uczniów objętych dodatkowymi formami wsparcia edukacyjnego (os.). • Liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 (szt.). • Współpraca szkoły z podmiotami zewnętrznymi (tak/nie). • Liczba zrealizowanych programów profilaktycznych i edukacyjnych (szt./rok). • Liczba dzieci objętych zorganizowanym dowozem do placówek edukacyjnych (os.).

4.2. Dostępne i skuteczne usługi społeczne oraz polityka senioralna odpowiadająca na zmiany demograficzne	• Rozwój oferty wsparcia dla osób starszych, w tym tworzenie i wzmacnianie form aktywizacji seniorów oraz inicjatyw integrujących środowisko senioralne. • Wzmacnianie systemu usług opiekuńczych i wsparcia dla osób niesamodzielnych oraz ich rodzin. • Podnoszenie jakości i dostępności działań pomocy społecznej poprzez rozwój usług środowiskowych i działań profilaktycznych. • Wspieranie działań na rzecz poprawy dostępności podstawowych usług zdrowotnych oraz inicjatyw prozdrowotnych realizowanych na terenie Gminy. • Rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi i grupami nieformalnymi w zakresie realizacji usług społecznych. • Tworzenie warunków sprzyjających osiedlaniu się nowych mieszkańców poprzez zapewnienie dostępu do podstawowych usług publicznych i przyjaznego środowiska życia, a także tworzenie warunków do rozwoju budownictwa mieszkaniowego. • Wzmacnianie integracji międzypokoleniowej poprzez organizację wydarzeń i inicjatyw łączących różne grupy wiekowe.	• Zwiększenie aktywności społecznej osób starszych oraz wzmocnienie integracji środowiska senioralnego. • Poprawa dostępności i jakości usług opiekuńczych dla osób niesamodzielnych oraz wsparcia dla ich rodzin. • Usprawnienie systemu pomocy społecznej poprzez rozwój usług środowiskowych i działań profilaktycznych. • Zwiększenie dostępności działań prozdrowotnych i podstawowych usług zdrowotnych na terenie Gminy. • Wzmocnienie współpracy Gminy z organizacjami pozarządowymi i grupami nieformalnymi w realizacji usług społecznych. • Zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej Gminy poprzez poprawę dostępności usług publicznych i warunków mieszkaniowych. • Rozwój integracji międzypokoleniowej oraz budowanie więzi społecznych pomiędzy różnymi grupami wiekowymi.	• Liczba inicjatyw i wydarzeń skierowanych do seniorów (szt./rok). • Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi (os.). • Liczba osób korzystających z pomocy społecznej (os.). • Liczba zrealizowanych działań prozdrowotnych na terenie Gminy (szt./rok). • Liczba projektów realizowanych we współpracy z organizacjami pozarządowymi (szt./rok). • Liczba nowo oddanych lokali mieszkalnych na terenie Gminy (szt.). • Liczba wydarzeń o charakterze międzypokoleniowym (szt./rok).
4.3. Aktywna społeczność, kultura i sport jako fundament tożsamości lokalnej	• Rozwój i uatrakcyjnianie oferty kulturalnej skierowanej do dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów, z uwzględnieniem wydarzeń cyklicznych i inicjatyw oddolnych. • Wspieranie działalności świetlic wiejskich jako lokalnych centrów aktywności społecznej. • Rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej dostępnej dla mieszkańców w różnych miejscowościach Gminy.	• Poszerzenie i zróżnicowanie oferty kulturalnej odpowiadającej na potrzeby różnych grup wiekowych mieszkańców. • Wzmocnienie roli świetlic wiejskich jako miejsc integracji i aktywności społecznej. • Zwiększenie dostępności infrastruktury sportowej i	• Liczba wydarzeń kulturalnych organizowanych na terenie Gminy (szt./rok). • Liczba funkcjonujących świetlic wiejskich prowadzących regularną działalność (szt.).

	• Organizacja wydarzeń integracyjnych, sportowych i kulturalnych wzmacniających tożsamość lokalną oraz więzi społeczne. • Wspieranie aktywności organizacji pozarządowych, Kół Gospodyń Wiejskich i grup nieformalnych poprzez system mikroinicjatyw i współpracę projektową. • Tworzenie oferty spędzania czasu wolnego dla młodzieży i dorosłych, odpowiadającej na realne i aktualne potrzeby.	rekreacyjnej na obszarze całej Gminy. • Wzmocnienie więzi społecznych poprzez organizację wydarzeń integracyjnych, sportowych i kulturalnych. • Zwiększenie aktywności organizacji pozarządowych, Kół Gospodyń Wiejskich oraz grup nieformalnych w życiu lokalnym. • Rozszerzenie oferty spędzania czasu wolnego dla młodzieży i dorosłych, ograniczającej zjawisko wykluczenia i bierności społecznej.	• Liczba zmodernizowanych lub nowo utworzonych obiektów sportowo-rekreacyjnych (szt.). • Liczba wydarzeń integracyjnych i sportowych (szt./rok). • Liczba inicjatyw realizowanych przez organizacje pozarządowe i KGW przy wsparciu Gminy (szt./rok). • Liczba stałych form zajęć czasu wolnego dla młodzieży i dorosłych (szt.).

3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Ciepłowody oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie

Gmina Ciepłowody jest gminą wiejską położoną w północnej części powiatu ząbkowickiego, w województwie dolnośląskim, na obszarze Przedgórza Sudeckiego, w mezoregionie Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie. Układ fizycznogeograficzny Gminy jest wyraźnie zróżnicowany i współtworzy jej tożsamość przestrzenną: dominują pasma wzniesień przeplatane obniżeniami, przy czym w ramach mezoregionu wyróżniono Wzgórza Szklarskie, Wzgórza Dobrzenieckie oraz Kotlinę Henrykowską. Taki układ rzeźby terenu determinuje zarówno walory krajobrazowe, jak i lokalne uwarunkowania użytkowania ziemi, przebiegu powiązań komunikacyjnych czy warunków mikroklimatycznych, co ma bezpośrednie przełożenie na sposób prowadzenia polityki przestrzennej. Powierzchnia Gminy wynosi ok. 77,1 km², a sieć osadniczą tworzy 17 sołectw: Baldwinowice, Brochocin, Ciepłowody, Czesławice, Dobrzenice, Jakubów, Janówka, Karczowice, Kobylec, Kobyla Głowa, Muszkowice, Piotrowice Polskie, Stary Henryków, Targowica, Tomice, Wilamowice i Zamysłów. W 2024 r. Gminę zamieszkiwało 2 780 osób, co odpowiada niskiej gęstości zaludnienia (ok. 36,1 os./km²) i potwierdza wiejski, słabo zurbanizowany charakter jednostki, o rozproszonej strukturze osadniczej. W ujęciu funkcjonalnym Gmina została zaklasyfikowana do grupy gmin o umiarkowanej funkcji rolniczej, co znajduje odzwierciedlenie w strukturze użytkowania terenu oraz dominujących sposobach zagospodarowania przestrzeni.

W strukturze przestrzennej Gminy kluczową rolę odgrywa układ transportowy, oparty przede wszystkim na sieci drogowej. Istotne znaczenie ma droga krajowa nr 8 (E67), przebiegająca przez zachodnią część Gminy i stanowiąca jeden z głównych korytarzy komunikacyjnych regionu, powiązany z siecią TEN-T. W praktyce oznacza to, że zachodnia część Gminy funkcjonuje w bezpośrednim sąsiedztwie ciągu o znaczeniu ponadlokalnym, który z jednej strony wzmacnia dostępność i potencjał osadniczo-inwestycyjny, z drugiej zaś generuje presje typowe dla infrastruktury tranzytowej (oddziaływania liniowe, potrzeby poprawy bezpieczeństwa ruchu oraz wyższe standardy obsługi pieszej w miejscowościach położonych w zasięgu tej osi). Pozostały układ drogowy tworzą drogi powiatowe o łącznej długości 60,16 km oraz drogi gminne i wewnętrzne; przez teren Gminy nie przebiegają drogi wojewódzkie. Część dróg wymaga modernizacji, w tym w szczególności w zakresie bezpieczeństwa pieszych i jakości infrastruktury towarzyszącej, a działania inwestycyjne były prowadzone w ostatnich latach w różnych miejscowościach. Jednocześnie istotnym ograniczeniem funkcjonalnym Gminy jest brak zorganizowanego publicznego transportu zbiorowego, co utrwala wykluczenie transportowe, szczególnie dotkliwe dla osób starszych, młodzieży uczącej się poza terenem Gminy oraz mieszkańców sołectw peryferyjnych. W kontekście modelu struktury przestrzennej oznacza to konieczność traktowania dostępności komunikacyjnej nie wyłącznie jako parametrów technicznych dróg, ale jako warunku korzystania z usług publicznych, rynku pracy i oferty ponadlokalnej, zwłaszcza że Gmina pozostaje silnie powiązana z ośrodkami zewnętrznymi (Ząbkowice Śląskie, Ziębice, Strzelin, Dzierżoniów, Wrocław, Opole). Dodatkowym zasobem strukturalnym są historyczne przebiegi nieczynnych i rozebranych linii kolejowych (nr 320 i nr 335), które – choć nie pełnią dziś funkcji transportowej – pozostają potencjalnym korytarzem dla rozwoju ciągów rowerowych i tras rekreacyjno-komunikacyjnych, istotnych w gminie o rozproszonej sieci osadniczej i rosnącej roli turystyki krajoznawczej.

Układ osadniczy Gminy ma charakter typowo wiejski, a tereny zabudowane zajmują ok. 4% jej powierzchni. Większość miejscowości ma genezę średniowieczną i przyjmuje układy owalnicowe lub łańcuchowe. Dominuje luźna, niskointensywna zabudowa zagrodowa

wpisująca się w rolniczy krajobraz, uzupełniona lokalnie przez pojedyncze budynki wielorodzinne (Ciepłowody, Stary Henryków, Muszkowice, Koźmice i Tomice). W tak ukształtowanej sieci ośrodek gminny – Ciepłowody – pełni rolę głównego centrum administracyjnego i usługowego, co przesądza o jego znaczeniu jako podstawowego węzła koncentracji funkcji publicznych i rozwoju zabudowy mieszkaniowej. Jednocześnie, przy niskiej gęstości zaludnienia oraz wysokich kosztach infrastruktury, kluczowym wyzwaniem strukturalnym jest zapobieganie rozpraszaniu zabudowy i utrwalaniu układów nieefektywnych kosztowo, szczególnie w miejscach słabo wyposażonych w sieci lub wymagających rozbudowy systemów odprowadzania ścieków. Diagnoza wskazuje, że poziom inwestycji budowlanych był zauważalny (49 pozwoleń i zgłoszeń z projektem w latach 2020–2024), przy marginalnej roli decyzji WZ (jedna decyzja w 2021 r.), co wynika z niemal pełnego pokrycia obszaru Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

Równolegle do struktury osadniczej, o modelu funkcjonalno-przestrzennym przesądzają zasoby przyrodnicze, krajobrazowe i surowcowe, które tworzą ramy rozwoju oraz ograniczenia zagospodarowania. Gmina posiada dominujący rolniczy charakter, co wprost odzwierciedla udział użytków rolnych na poziomie 80,1% powierzchni. Lasy zajmują ok. 14,5% terenu i koncentrują się głównie w południowej części Gminy, w obrębie kompleksu leśnego należącego do nadleśnictwa Henryków i leśnictwa Muszkowice, natomiast mniejsze zadrzewienia mają charakter rozproszony i nie tworzą jednorodnego systemu powiązań przyrodniczych. W dolinach niewielkich cieków wodnych występują łąki i tereny trawiaste, a lokalne zbiorniki wodne pełnią funkcje retencyjne i rekreacyjne, z wyjątkiem stawów hodowlanych w okolicach Czesławic.

Układ hydrograficzny Gminy jest osadzony w dorzeczu Odry, w zlewniach Ślęży i Oławy, a przez obszar przebiega dział wodny rozdzielający te zlewnie.

Biorąc pod uwagę podstawowe jednostki klasyfikacji wód, w granicach Gminy występują 3 Jednolite Części Wód Powierzchniowych (JCWP):

- RW6000061336191 – Ślęza od źródła do Księginki,
- RW6000091336459 – Mała Ślęza od źródła do Pluskawy,
- RW6000061334191 – Oława do Pogródki.

Wszystkie JCWP odznaczają się złym stanem wód.

Z kolei analizując Jednolite Części Wód Podziemnych (JCWPd), teren Gminy Ciepłowody należy do dwóch wydzieleń:

- GW6000108,
- GW6000109.

Obie JCWPd charakteryzują się dobrym stanem chemicznym, dobrym stanem ilościowym i dobrym stanem ogólnym.

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej Gminy należy uwzględnić występujące na obszarze Gminy obszary zagrożenia powodzią, w tym obszary szczególnego zagrożenia powodzią, które mają wpływ na możliwości zagospodarowania przestrzennego, lokalizację inwestycji oraz konieczność uwzględnienia ograniczeń wynikających z przepisów prawa wodnego i planów zarządzania ryzykiem powodziowym. Gmina Ciepłowody (na podstawie map zagrożenia powodziowego udostępnionych przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie):

- poza obszarem szczególnego zagrożenia powodzią, w rozumieniu art. 16 pkt 34) lit. a) Prawa wodnego, tj. obszarze, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1%);
- poza obszarem szczególnego zagrożenia powodzią, w rozumieniu art. 16 pkt 34) lit. b) Prawa wodnego, tj. obszarem, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10%);
- poza obszarami, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi 0,2% (raz na 500 lat);
- poza obszarami obejmującymi tereny narażone na zalanie w przypadku uszkodzenia lub zniszczenia wału przeciwpowodziowego.

Tereny znajdujące się w ramach obszarów szczególnego zagrożenia powodzią podlegają określonemu zagospodarowaniu, gdzie zgodnie z art. 166 pkt. 10 ustawy Prawo wodne planowane zagospodarowanie nie może m.in. naruszać ustaleń planu zarządzania ryzykiem powodziowym czy stanowić zagrożenia dla ochrony zdrowia ludzi czy środowiska oraz utrudnienia zarządzanie ryzykiem powodziowym.

Przeciwdziałanie skutkom suszy, zgodnie z art. 183 oraz 185 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne, prowadzi się zgodnie z planem przeciwdziałania skutkom suszy, który uwzględnia podział kraju na obszary dorzeczy. Plan przeciwdziałania skutkom suszy zawiera analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych, propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych, propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji, jak również katalog działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Według analizy przeprowadzonej na potrzeby Planu przeciwdziałania skutkom suszy Gmina Ciepłowody położona jest:

- w obszarze ekstremalnego zagrożenia w odniesieniu do suszy atmosferycznej;
- częściowo w obszarach słabego (centralna i południowa część Gminy), umiarkowanego, silnego i ekstremalnego zagrożenia w odniesieniu do suszy rolniczej;
- w obszarze umiarkowanego zagrożenia w odniesieniu do suszy hydrologicznej;
- w obszarze silnego zagrożenia w odniesieniu do suszy hydrogeologicznej.

W łącznym zestawieniu Gmina Ciepłowody klasyfikuje się jako obszar umiarkowanego zagrożenia suszą (część centralna i południowa), silnego zagrożenia (fragment zachodni Gminy oraz cała część wschodnia), a także miejscami ekstremalnego zagrożenia suszą (fragment na północy i na wschodzie).

Szczególne znaczenie mają formy ochrony przyrody obejmujące południową część Gminy, w tym rezerwat „Muszkowicki Las Bukowy" oraz obszar Natura 2000 o tej samej nazwie, a także fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie i pomniki przyrody. Układ ten ogranicza możliwości intensyfikacji zagospodarowania w najbardziej wrażliwych przyrodniczo strefach, ale jednocześnie stanowi o wyjątkowości krajobrazowej i tworzy podstawę dla rozwoju turystyki przyrodniczej i edukacyjnej, powiązanej m.in. ze Szlakiem Legend, Kawą Górą oraz rezerwatem. W modelu struktury przestrzennej oznacza to konieczność traktowania południowych terenów chronionych jako przestrzeni wymagającej zachowania ciągłości funkcji przyrodniczych oraz ograniczania presji inwestycyjnej, przy równoległym porządkowaniu ruchu turystycznego i kształtowaniu infrastruktury rekreacyjnej w sposób nienaruszający wartości chronionych.

Na funkcjonowanie przestrzeni oddziałuje również obecność złóż kopalin oraz obszarów przekształconych eksploatacją. W Gminie występuje sześć udokumentowanych złóż, w tym bazalty w rejonie Targowicy (złoże zagospodarowane i złoże rozpoznane) oraz złoża rud niklu powiązane ze „Szklarami", a także inne złoża kamieni łamanych i blocznych. Największe przekształcenia przestrzenne wiążą się z wyrobiskiem w północnej części Gminy w Targowicy.

Istotnym wyróżnikiem Gminy Ciepłowody – odmiennym od wielu gmin o zbliżonej wielkości i strukturze osadniczej – jest bardzo wysoki stopień pokrycia obszaru miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Nadrzędnym dokumentem określającym kierunki zagospodarowania pozostaje Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego z 2008 r., jednak zasadniczym instrumentem kształtowania ładu przestrzennego są obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Na terenie Gminy funkcjonują 42 MPZP, a kolejne dokumenty są w trakcie opracowania lub aktualizacji, co w praktyce prowadzi do objęcia niemal całego obszaru Gminy ustaleniami planistycznymi o randze prawa miejscowego. Oznacza to, że procesy inwestycyjne i przekształcenia przestrzenne odbywają się w oparciu o jasno określone przeznaczenia terenów, parametry zabudowy oraz zasady ochrony środowiska i krajobrazu, a rola decyzji o warunkach zabudowy ma charakter marginalny.

Tak wysoki poziom planistycznego uporządkowania przestrzeni stanowi istotny element modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy. To właśnie zapisy miejscowych planów wyznaczają ramy koncentracji zabudowy mieszkaniowej w obrębie istniejących struktur wiejskich, określają lokalizację terenów usługowych i gospodarczych, regulują zasady ochrony obszarów cennych przyrodniczo oraz kształtują relacje pomiędzy terenami zabudowanymi a rolniczym otoczeniem. MPZP zapewniają czytelny podział funkcjonalny przestrzeni, ograniczają ryzyko niekontrolowanego rozpraszania zabudowy oraz umożliwiają racjonalne planowanie rozbudowy infrastruktury technicznej w powiązaniu z rzeczywistymi potrzebami rozwojowymi. Jednocześnie stanowią narzędzie ochrony krajobrazu kulturowego i walorów przyrodniczych, poprzez wprowadzanie odpowiednich zapisów dotyczących parametrów i form zabudowy, zasad zagospodarowania terenów otwartych czy ograniczeń inwestycyjnych w strefach wrażliwych.

W konsekwencji, model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Ciepłowody opiera się na wiejskim, rolniczo-krajobrazowym charakterze przestrzeni, z wyraźnym rdzeniem usługowo-administracyjnym w Ciepłowodach, zorganizowanym układem powiązań opartym o DK8 i sieć dróg powiatowych, oraz silnie zaznaczonym komponentem przyrodniczym południa Gminy, gdzie walory chronione stanowią zarówno ograniczenie, jak i potencjał rozwoju funkcji rekreacyjno-turystycznych. Jednocześnie, ze względu na brak transportu zbiorowego, rozproszoną zabudowę i niski poziom skanalizowania (który jednak z roku na rok się poprawia), rozwój powinien być prowadzony w sposób ograniczający koszty infrastrukturalne i konflikty funkcjonalne.

Kompleksowy model struktury funkcjonalno-przestrzennej, zawierający również opisane poniżej ustalenia i rekomendacje z zakresu planowania przestrzennego, znajduje się na końcu rozdziału (Ryc.3).

Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej

Ustalenia Strategii Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032 obowiązują na terenie całej jednostki samorządu terytorialnego. Poszczególne cele operacyjne i kierunki działań będą realizowane zgodnie z aktualnymi potrzebami i uwarunkowaniami występującymi w poszczególnych miejscowościach.

Kształtowanie polityki przestrzennej w Gminie opiera się jednocześnie na uwarunkowaniach lokalnych oraz na rekomendacjach zawartych w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego (PZPWD), przyjętego na mocy uchwały nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 roku.

W poniższej tabeli przedstawiono cele i kierunki polityki przestrzennego zagospodarowania województwa dolnośląskiego.

Tab. 2. Cele i kierunki polityki przestrzennego zagospodarowania województwa dolnośląskiego

Cele	Kierunki
CEL 1. Zapewnienie warunków zrównoważonego i równomiernego rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez funkcjonalne kształtowanie hierarchicznej sieci osadniczej gwarantującej dostęp do usług i rynku pracy	Kierunek 1.1. Wzmocnienie potencjału ośrodka wojewódzkiego i ośrodków regionalnych poprzez integrację z ich obszarami funkcjonalnymi.
	Kierunek 1.2. Zapobieganie peryferyzacji ośrodków i obszarów zagrożonych marginalizacją.
	Kierunek 1.3. Zwiększenie konkurencyjności inwestycyjnej województwa poprzez wyznaczenie obszarów optymalnej lokalizacji nowych inwestycji.
	Kierunek 1.4. Zwiększenie dostępności przestrzeni i usług publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami.
Cel 2. Racjonalny i zrównoważony sposób wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego krajobrazu	Kierunek 2.1. Stworzenie spójnego regionalnego systemu ochrony przyrody, funkcjonującego w ramach struktur krajowych i europejskich.
	Kierunek 2.2. Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu.
	Kierunek 2.3. Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska.
Cel 3. Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom przez struktury przestrzenne odporne na zmiany klimatu, zagrożenia naturalne i pochodzące z działalności człowieka.	Kierunek 3.1. Zapewnienie warunków dla rozwoju infrastruktury energetycznej oraz racjonalnego rozwoju energetyki odnawialnej opartej na wykorzystaniu naturalnych uwarunkowań regionu.
	Kierunek 3.2. Zapewnienie warunków dla wyposażenia terenów zurbanizowanych w urządzenia i systemy umożliwiające dostarczanie wody i odbiór ścieków oraz zagospodarowanie odpadów.
	Kierunek 3.3. Zapewnienie warunków dla rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej.
	Kierunek 3.4. Zmniejszenie uciążliwości przewozu towarów masowych.
	Kierunek 3.5. Ograniczanie negatywnych skutków ekstremalnych zjawisk naturalnych – powodzi i suszy.
	Kierunek 3.6. Ograniczanie negatywnych skutków działalności człowieka zagrażających zdrowiu i bezpieczeństwu mieszkańców (zanieczyszczenie powietrza, zanieczyszczenie i nadmierne wykorzystanie zasobów wody, hałas).

Cel 4. Dobra dostępność transportowa i sprawne systemy infrastruktury transportowej.	Kierunek 4.1. Zwiększenie dostępności zewnętrznej w ramach sieci TEN-T.
	Kierunek 4.2. Integracja działań w ramach głównych korytarzy drogowych o kluczowym i strategicznym znaczeniu z punktu widzenia rozwoju województwa.

Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego.

Zgodnie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego Gmina Ciepłowody zlokalizowana jest w granicach dwóch obszarów funkcjonalnych – Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego oraz Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego. Dodatkowo na terenie Gminy zlokalizowane są udokumentowane niezagospodarowane złoża kopalin o znaczeniu ogólnokrajowym i regionalnym oraz obszary ochrony zbiorników wód podziemnych.

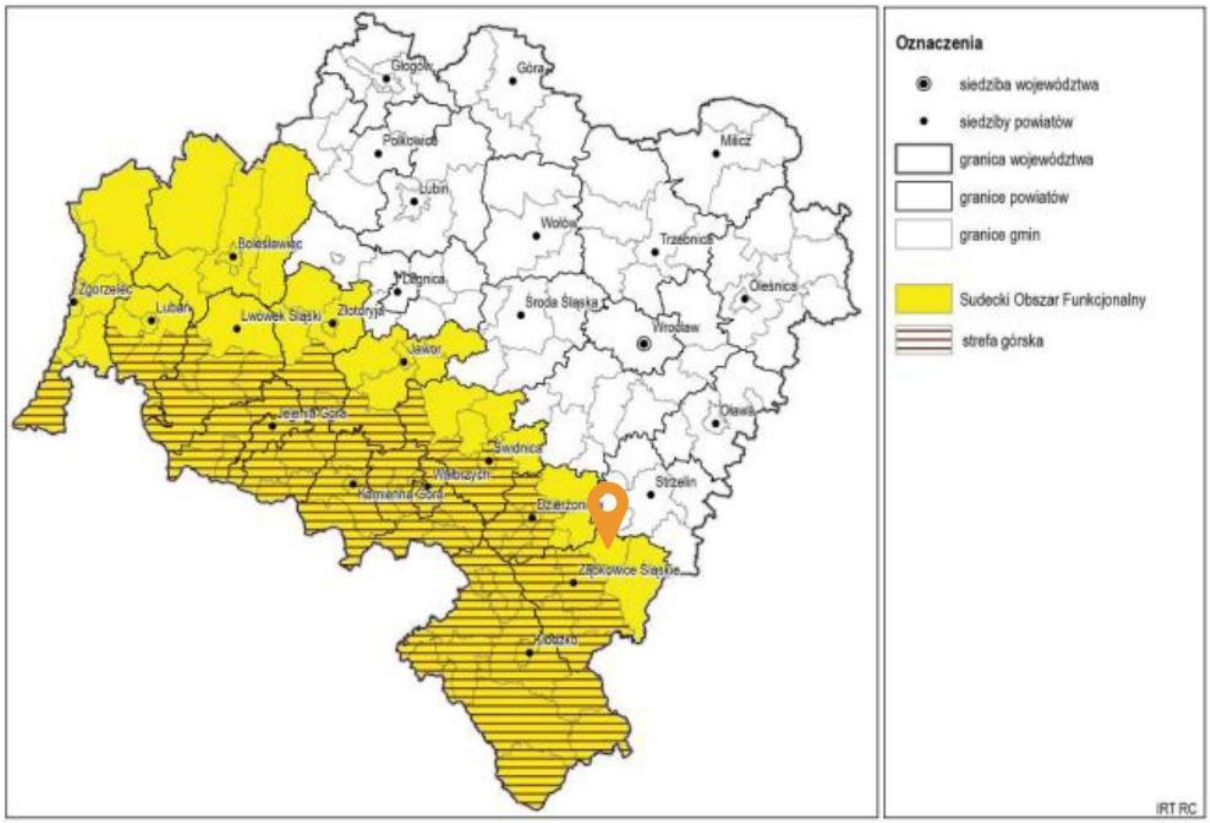

Ryc. 3. Położenie Gminy Ciepłowody względem Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego
Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego.

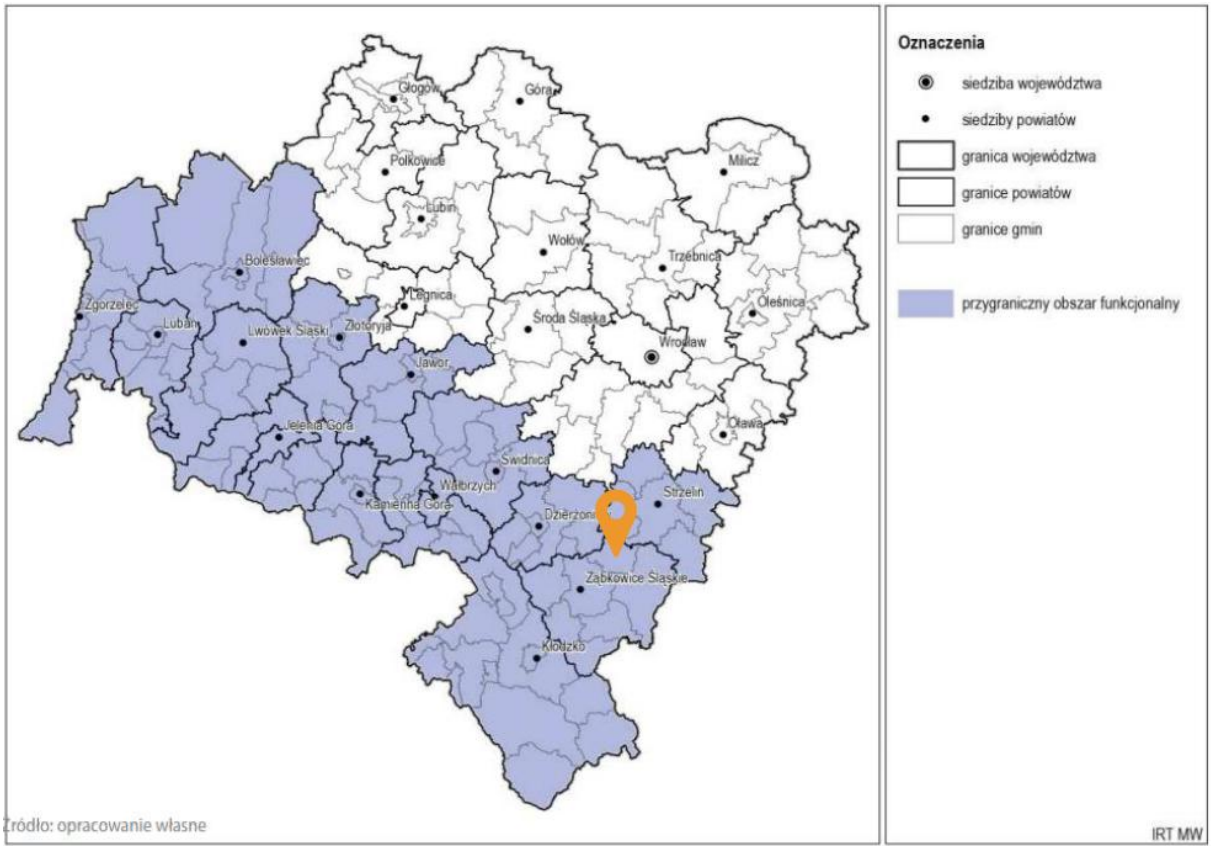

Ryc. 4. Położenie Gminy Ciepłowody względem przygranicznego obszaru funkcjonalnego
Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego.

PZPWD określa ustalenia oraz postulaty w zakresie planowania przestrzennego dla poszczególnych gmin, a także dotyczące ich ustalenia i postulaty w zakresie inwestycji celu publicznego (ICP). W poniższych tabelach przedstawiono powyższe dla obszaru Gminy Ciepłowody.

Tab. 3. Ustalenia PZPWD dla Gminy Ciepłowody

Cel 2.
Racjonalny i zrównoważony sposób wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu
Kierunek 2.2.
Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu.
Uwzględnianie istniejących analiz krajobrazowych i wytycznych zawartych w planach ochrony dla parków krajobrazowych.
Wprowadzenie zakazu lokalizacji wysokościowych urządzeń infrastruktury technicznej, takich jak maszty telewizyjne i wieże telefonii komórkowej w strefach ekspozycji widokowej wyznaczonych w studiach gmin.
Wskazanie w studiach gmin obiektów regionalnej architektury drewnianej wraz z otoczeniem do objęcia ochroną konserwatorską (wpis do rejestru zabytków lub ujęcie w gminnej ewidencji zabytków). Wprowadzenie do studium gminy zapisów w zakresie zasad ochrony obiektów regionalnej architektury drewnianej.

Wskazanie w studiach gmin obszarów planowanych do rozwoju turystyki i rekreacji, które należy wyznaczyć na podstawie szczegółowych analiz przyrodniczych, krajobrazowych, fizjograficznych i kulturowych przyjmując następujące zasady ich turystycznego udostępniania: 1) w obszarach chronionych realizacja infrastruktury turystycznej zgodnie z zasadami prawnej ochrony tworzących je zasobów, 2) w terenach zurbanizowanych realizacja zagospodarowania turystycznego przez uzupełnianie luk w istniejącej zabudowie, jej kontynuację, adaptację lub proturystyczną rewitalizację zdegradowanych obszarów, 3) w obszarach otwartych pod warunkiem zachowania walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych terenu oraz zapewnienia indywidualnych rozwiązań w zakresie infrastruktury technicznej na terenach położonych poza zasięgiem istniejących mediów.
Wskazanie w studiach gmin obszarów, które wymagają opracowania, we współpracy z sąsiednimi gminami, planów rozwoju ponadlokalnej infrastruktury turystycznej, udostępniającej wskazane obszary jako całość.
Wskazanie w studiach gmin przebiegu regionalnych szlaków turystycznych, w tym planowanych głównych tras rowerowych województwa dolnośląskiego o przebiegu w korytarzach określonych na rysunku Planu nr 2 System ochrony zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych zgodnie z „Koncepcją sieci głównych tras rowerowych województwa dolnośląskiego" przyjętą Uchwałą nr 5425/V/18 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 maja 2018 roku.
Wskazanie w studiach gmin węzłów przesiadkowych komunikacji zbiorowej zintegrowanych ze szlakami turystycznymi prowadzącymi w obszarze gminy.
Zintegrowanie systemu szlaków turystycznych w obszarze pogranicza i wskazanie powiązań z systemami tras turystycznych po stronie czeskiej i niemieckiej.
Wskazanie w studiach gmin przebiegu planowanych głównych tras rowerowych województwa dolnośląskiego o przebiegu w korytarzach określonych na rysunku Planu nr 2 System ochrony zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych zgodnie z Koncepcją sieci głównych tras rowerowych województwa dolnośląskiego
Cel 3.
Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom przez struktury przestrzenne odporne na zmiany klimatu, zagrożenia naturalne i pochodzące z działalności człowieka.
Kierunek 3.1.
Zapewnienie warunków dla rozwoju infrastruktury energetycznej oraz racjonalnego rozwoju energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii przy wykorzystaniu naturalnych uwarunkowań regionu.
Określenie warunków i wskaźników lokalizacji urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii na dachach i zadaszeniach obiektów przy określaniu wytycznych dla terenów przeznaczanych pod zabudowę usługową i produkcyjną, w szczególności wyznaczanych na obszarach optymalnej lokalizacji nowych inwestycji. Zaleca się wskazanie kompleksów zabudowy usługowej lub produkcyjnej o łącznej powierzchni przekraczającej 10 ha, a w szczególności zlokalizowanych na obszarach optymalnej lokalizacji nowych inwestycji, jako obszarów, na których na dachach i zadaszeniach obiektów mogą zostać rozmieszczone urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, a także ich strefy ochronne związane z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu.
Kierunek 3.2.
Zapewnienie warunków dla wyposażenia terenów zurbanizowanych w urządzenia i systemy umożliwiające dostarczanie wody i odbiór ścieków oraz zagospodarowanie odpadów.

Uwzględnienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, wskazanych w aneksie nr 1 w pozycjach od K174 do K301 oraz od W33 do W119 i na rysunku Planu nr 9, ustalonych w następujących dokumentach: 1) Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2016-2022 , (do czasu aktualizacji dokumentu zgodnie ze zmianami wprowadzonymi ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o odpadach oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z dnia 29 lipca 2019 r. poz. 1403), 2) Planie gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2022 wraz z planem inwestycyjnym , (do czasu aktualizacji dokumentu zgodnie ze zmianami wprowadzonymi ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o odpadach oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z dnia 29 lipca 2019 r. poz. 1403), 3) Aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych 2017.
Kierunek 3.4.
Zmniejszenie uciążliwości przewozu towarów masowych.
Uwzględnienie inwestycji wskazanych w aneksie nr 1 na poz. K31, K32, K45, K138, K139, K140 i na rysunku Planu nr 9, ustalonych w następujących dokumentach: 1) Kontrakt Terytorialny dla Województwa Dolnośląskiego, 2) Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, 3) Program zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry, 4) Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry. 5) Założenia do planów rozwoju śródlądowych dróg wodnych w Polsce na lata 2016–2020 z perspektywą do roku 2030.
Kierunek 3.5.
Ograniczanie negatywnych skutków ekstremalnych zjawisk naturalnych – powodzi i suszy.
Stosowanie w studiach gmin zasad ochrony środowiska i jego zasobów uwzględniających ograniczanie odpływu wód opadowych i roztopowych (np. doły chłonne, studnie chłonne, zbiorniki retencyjne).
Uwzględnienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym ustalonych w dokumentach krajowych, wskazanych w pozycjach od K31 do K143 w aneksie nr 1 i na rysunku Planu nr 9, w tym m.in: 1) zabezpieczenie lokalizacji suchych zbiorników przeciwpowodziowych w Kotlinie Kłodzkiej, Kamieniec Ząbkowicki (Kamieniec Ząbkowicki), Nagodzice (Międzylesie), Goszów (Stronie Śląskie), Pawłowice (Kamienic Ząbkowicki); 2) zabezpieczenie lokalizacji 5 suchych zbiorników retencyjnych w Kotlinie Jeleniogórskiej: Kamienica (Stara Kamienica), Karpniki, Kostrzyca (Mysłakowice), Sędzisław, Stara Białka (Kamienna Góra); 3) zabezpieczenie lokalizacji suchych zbiorników przeciwpowodziowych: Świecie (Leśna), Jurków (Leśna), Pawłowice (Ząbkowice Śląskie);
Ustalanie kierunków zmian w strukturze przestrzennej oraz w przeznaczeniu terenów oraz wytycznych umożliwiających: 1) lokalizowanie w bezpośrednim sąsiedztwie cieków, w lokalnych obniżeniach, zbiorników małej retencji, 2) stosowanie rozwiązań renaturalizacyjnych koryt cieków i ich brzegów oraz spowalniających spływ wody w cieku (zakola, meandry), 3) utrzymanie w użytkowaniu rolniczym terenów podmokłych, 4) odtwarzanie starorzeczy i obszarów bagiennych jako naturalnych terenów retencyjnych, 5) ograniczanie i kontrolowanie spływu powierzchniowego (retencja skokowa) poprzez przeznaczanie terenów o spadkach powyżej 15% na zalesianie.
Cel 4.
Dobra dostępność transportowa i sprawne systemy infrastruktury transportowej.
Kierunek 4.1.
Zwiększenie dostępności zewnętrznej w ramach sieci TEN-T.

Uwzględnienie inwestycji wskazanych w aneksie nr 1 na poz. K1-K29, K163, K166, K170-K173, K302-K304, K312, KW2-KW11 i na rysunku Planu nr 9, ustalonych w następujących dokumentach: 1) Kontrakt Terytorialny dla Województwa Dolnośląskiego, 2) Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, 3) Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.), 4) Krajowy Program Kolejowy do 2023 r. 5) Master Plan dla Transportu Kolejowego w Polsce do 2030 r. 6) Koncepcja przygotowania i realizacji inwestycji Port Solidarność – Centralny Port Komunikacyjny dla Rzeczypospolitej Polskiej, 7) Program Inwestycji Dworcowych na lata 2016 – 2023.

Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego.

Tab. 4. Postulaty PZPWD dla Gminy Ciepłowody

Cel 1.
Zapewnienie warunków zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz dostępu do usług i rynku pracy dzięki hierarchicznej strukturze sieci osadniczej.
Kierunek 1.2.
Zapobieganie peryferyzacji ośrodków i obszarów zagrożonych marginalizacją.
Uwzględnienie w dokumentach gminnych polityki rozwoju zawartej w Strategii Rozwoju Sudety 2030.
Kierunek 1.4.
Zwiększenie dostępności przestrzeni i usług publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami.
Kształtowanie polityki przestrzennej na terenie gmin w sposób zapewniający wysoką jakość życia mieszkańcom poprzez: 1) planowanie zabudowy mieszkaniowej, przestrzeni publicznych oraz infrastruktury usług publicznych, spełniających wymogi dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, 2) określenie wskaźnika udziału mieszkań przeznaczonych dla osób ze szczególnymi potrzebami w nowo budowanych mieszkaniach;
Uwzględnienie w studiach gmin konieczności przeprowadzenia inwentaryzacji i audytów dotyczących występowania w przestrzeni publicznej barier ograniczających dostępność obiektów dla osób ze szczególnymi potrzebami.
Cel 2.
Racjonalny i zrównoważony sposób wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu
Kierunek 2.1.
Stworzenie spójnego regionalnego systemu ochrony przyrody, funkcjonującego w ramach struktur krajowych i europejskich.
Obszary korytarzy ekologicznych zidentyfikowanych w Planie oraz w lokalnych opracowaniach planistycznych należy w miarę możliwości chronić przed zabudową ciągłą i lokalizowaniem infrastruktury, planować zalesienia i zadrzewienia pomiędzy istniejącą zabudową i obszarami przyległymi.
Ograniczenie lokalizowania elementów i obiektów infrastruktury technicznej w miejscach eksponowanych widokowo, ochrona i zagospodarowanie punktów widokowych, ochrona i kształtowanie ciągów i osi widokowych.
Ograniczenie zabudowy dolin rzecznych (ochrona brzegów rzek przed zabudową, grodzeniem, osuszaniem i niszczeniem szaty roślinnej) w celu zachowania drożności korytarzy ekologicznych i minimalizowania skutków powodzi.
Uwzględnianie studiów i ocen zmian krajobrazu w pracach nad lokalnymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi.
Uwzględnianie w polityce przestrzennej gminy konieczności ochrony zasobów środowiska przyrodniczego zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju (w tym zapisów zawartych w obowiązujących planach ochrony obszarów chronionych).

Wyłączenie obszarów chronionego krajobrazu z lokalizowania elektrowni wiatrowych o mocy większej niż moc mikro-instalacji w rozumieniu przepisów Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz.U. z 2018 r. poz. 2389 z późn. zm.).
Kierunek 2.2.
Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu.
Dostosowanie rozwoju zaplecza turystyki i rekreacji do zmian klimatu poprzez: 1) realizację transportu zbiorowego w obszarach i ośrodkach o atrakcyjnych turystycznie zasobach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, jako standardu ich komunikacyjnej obsługi, 2) wykluczenie z realizacji infrastruktury sportów zimowych obszarów o niewystarczających zasobach wód, których eksploatacja dla wytwarzania sztucznego śniegu zagraża lokalnemu środowisku naturalnemu.
Realizacja funkcji turystycznych w ramach rewitalizacji obszarów zdegradowanych.
Realizacja regionalnych szlaków turystycznych oraz powiązanie ich z zasobami przyrodniczymi i kulturowymi gmin z wykorzystaniem systemów lokalnych szlaków turystycznych.
Ustalenie minimalnego wskaźnika powierzchni terenów biologicznie czynnych na poziomie 75,0% na terenach o nachyleniu powyżej 5,0% dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, letniskowej, zamieszkania zbiorowego, usług zdrowia (lecznictwa uzdrowiskowego), usług sportu i rekreacji oraz usług turystycznych.
Uwzględnianie założeń „Programu opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego” w gminnych programach opieki nad zabytkami w celu skoordynowania działań w sferze ochrony zabytków.
Weryfikacja przebiegu i modernizacja Drogi Śródsudeckiej (Via Montana) poprawiająca bezpieczeństwo trasy i jej atrakcyjność turystyczną oraz skuteczność ochrony zasobów przyrodniczych i kulturowych w obszarze oddziaływania trasy.
Wskazywanie w dokumentach planistycznych obiektów i obszarów, które powinny uzyskać ustawową formę ochrony zabytków (wpis do rejestru zabytków lub ujęcie w wojewódzkiej ewidencji zabytków).
Wyeliminowanie lokalizacji zwartych kompleksów zabudowy produkcyjnej o powierzchni większej niż 1,0 ha oraz usługowej o powierzchni większej niż 2,0 ha na terenach o nachyleniu powyżej 5,0%.
Wyłączenie z zabudowy, w tym z zabudowy turystycznej i rekreacyjnej: 1) terenów otwartych o największych walorach widokowych predysponowane do rozwoju szlaków turystycznych, 2) obszarów o ekspozycji północnej, obszarów osuwiskowych, zalewowych, inwersyjnych.
W obszarach stykowych wyznaczonych w Planie obszarów funkcjonalnych zapewnienie ciągłości planowanych głównych tras rowerowych województwa dolnośląskiego o przebiegu w korytarzach wskazanych na rysunku Planu nr 2 System ochrony zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych zgodnie z Koncepcją sieci głównych tras rowerowych województwa dolnośląskiego
Kierunek 2.3.
Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska.
Ograniczanie przeznaczania zwartych kompleksów gruntów rolnych na zabudowę mieszkaniową i usługową.
Uwzględnienie ochrony udokumentowanych złóż o znaczeniu ogólnokrajowym i regionalnym i planowanie przeznaczenia terenów w sposób niewywołujący potencjalnych konfliktów związanych z ich eksploatacją.
Uwzględnienie w planowaniu przestrzennym występowania wpływów eksploatacji górniczej w zasięgu terenów górniczych.
Cel 3.
Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom przez struktury przestrzenne odporne na zmiany klimatu, zagrożenia naturalne i pochodzące z działalności człowieka.
Kierunek 3.1.
Zapewnienie warunków dla rozwoju infrastruktury energetycznej oraz racjonalnego rozwoju energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii przy wykorzystaniu naturalnych uwarunkowań regionu.

Dążenie do transformacji systemów zaopatrzenia w ciepło, poprzez: 1) wykorzystanie odnawialnych źródeł energii oraz urządzeń zasilanych paliwem gazowym lub ciekłym w przypadku rozwiązań indywidualnych, 2) sukcesywne podłączenia zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej wyposażonej w indywidualne źródła ciepła do scentralizowanych lub grupowych systemów grzewczych
Umożliwienie wykorzystania cieków i zbiorników wodnych do produkcji energii, w szczególności w miejscach lokalizacji urządzeń piętrzących.
Uwzględnienie możliwości realizacji inwestycji wynikających z planów rozwoju przedsiębiorstw energetycznych w lokalnych opracowaniach planistycznych, w zakresie wskazanym w aneksie nr 3 i na rysunku Planu nr 6.
Uwzględnienie ograniczeń dla rozwoju energetyki wiatrowej wynikających z dokumentu wspomagającego politykę Zarządu Województwa Dolnośląskiego w zakresie energetyki ze źródeł odnawialnych - „Studium przestrzennych uwarunkowań rozwoju energetyki wiatrowej w województwie dolnośląskim”.
Uwzględnienie preferencji dla lokalizacji elektrowni fotowoltaicznych na obszarach: 1) położonych w sąsiedztwie dróg i linii elektroenergetycznych, 2) niskim nachyleniu terenu – obszary nizinne, 3) wysokim nasłonecznieniu, 4) nieużytków i gleb nieprzydatnych rolniczo, oraz na dachach obiektów wielkopowierzchniowych
Wsparcie dla technologii wytwarzania energii w układach skojarzonych: kogeneracyjnych, trigeneracyjnych oraz poligeneracyjnych.
Zastosowanie zapisów w lokalnych opracowaniach planistycznych wskazujących wykorzystanie odnawialnych źródeł energii oraz gazu ziemnego jako podstawowego paliwa do zasilania urządzeń wytwarzających energię cieplną, szczególnie w zakresie rozwiązań indywidualnych i grupowych.
Zastosowanie zapisów w lokalnych opracowaniach planistycznych wskazujących realizację sieci energetycznych jako podziemnych na terenach zabudowanych oraz przeznaczonych pod rozwój zabudowy. Realizację napowietrznych sieci proponuje się dopuszczać jedynie w uzasadnionych przypadkach, na obszarach regionalnych stref aktywności gospodarczej oraz innych kompleksów zabudowy produkcyjnej lub usługowej o łącznej powierzchni powyżej 10 ha.
Wykonanie i uwzględnienie bilansu energetycznego, zawierającego analizę potrzeb transportowych użytkowników terenów oraz lokalnych warunków dla rozwoju odnawialnych źródeł energii, przy planowaniu rozwoju przestrzennego gmin.
Dążenie do wyposażenia w sieć gazową, umożliwiającą wykorzystanie gazu ziemnego do celów grzewczych, wszystkich terenów zabudowanych, w szczególności w jednostkach osadniczych liczących powyżej 0,5 tys. mieszkańców. W przypadku braku: 1) możliwości technicznych lub warunków ekonomicznych dla rozwoju sieci gazowej w oparciu o system gazu ziemnego, należy dążyć do dostarczenia gazu przez lokalizację lokalnych systemów dystrybucyjnych opartych na stacjach skroplonego gazu ziemnego, 2) dostępu do dystrybucyjnej sieci gazowej na terenach o rozproszonej zabudowie oraz w jednostkach osadniczych liczących poniżej 0,5 tys. mieszkańców należy preferować zasilanie gazem płynnym.
Wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii, w szczególności na obszarach przekroczeń dopuszczalnych poziomów zanieczyszczeń powietrza.
Kierunek 3.2.
Zapewnienie warunków dla wyposażenia terenów zurbanizowanych w urządzenia i systemy umożliwiające dostarczanie wody i odbiór ścieków oraz zagospodarowanie odpadów.
Rozbudowa systemów umożliwiających dostarczanie wody i odbiór ścieków, w szczególności na wrażliwych obszarach ochrony zbiorników wód podziemnych.
W lokalnych opracowaniach planistycznych, na podstawie opracowań ekofizjograficznych, zaleca się wskazanie zasięgu terenów, na których możliwe jest stosowanie przydomowych oczyszczalni ścieków.

W zakresie zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzania ścieków komunalnych, na terenach zabudowanych oraz przeznaczonych na rozwój zabudowy należy stosować rozwiązania zbiorcze lub grupowe.
Stosowanie indywidualnych rozwiązań w zakresie zaopatrzenia w wodę: a) powinno być możliwe wyłącznie na terenach o niskiej koncentracji osadnictwa (jednostek osadniczych posiadających poniżej 0,5 tys. mieszkańców) oraz niskiej intensywności zabudowy (zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna wolnostojąca lub bliźniacza oraz zabudowa zagrodowa), b) poza terenami o niskiej koncentracji osadnictwa i intensywności zabudowy, powinno być ograniczone do celów gospodarczych i produkcyjnych oraz przeciwpożarowych.
Stosowanie indywidualnych rozwiązań w zakresie odprowadzenia ścieków komunalnych: 1) na terenach aglomeracji ściekowych, zgodnie z warunkami określonymi w AKPOŚK 2017, 2) poza aglomeracjami ściekowymi a) powinno być możliwe wyłącznie na terenach o niskiej koncentracji osadnictwa (jednostek osadniczych posiadających poniżej 0,5 tys. mieszkańców) oraz niskiej intensywności zabudowy (zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna wolnostojąca lub bliźniacza oraz zabudowa zagrodowa), b) powinno być ograniczone na terenach zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej oraz jednorodzinnej szeregowej i grupowej.
Kierunek 3.3.
Zapewnienie warunków dla rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej.
Wspieranie rozwoju systemów łączności bezprzewodowej oraz uwzględnianie stref ochronnych wokół obiektów radiowo-telewizyjnych oraz pasów ochronnych linii radiowych.
Zapewnienie zintegrowanego rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej z infrastrukturą energetyczną, wodnokanalizacyjną i transportową.
Kierunek 3.5.
Ograniczanie negatywnych skutków ekstremalnych zjawisk naturalnych – powodzi i suszy.
Uwzględnienie komponentu adaptacyjnego (do zmian klimatu) w dokumentach planistycznych, strategicznych i operacyjnych gminy, w tym m.in. odtwarzanie starorzeczy i obszarów bagiennych jako naturalnych terenów retencyjnych.
Uwzględnienie w lokalnych dokumentach planistycznych granic i funkcji polderów.
Uwzględnienie w lokalnych dokumentach planistycznych ustaleń przestrzennych z zakresu małej retencji, wynikających z opracowanego programu małej retencji dla województwa dolnośląskiego (patrz: pkt 1. Postulaty kierowane do Rządu RP).
Wyznaczenie w opracowaniach ekofizjograficznych obszarów o dużej zdolności retencyjnej i terenów o obniżonej pojemności retencyjnej, które wymagają kompensacji oraz uwzględnianie tych obszarów i terenów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach lokalizacyjnych i w decyzjach o warunkach zabudowy.
Kierunek 3.6.
Ograniczanie negatywnych skutków działalności człowieka zagrażających zdrowiu i bezpieczeństwu mieszkańców.
Ograniczenie planowania terenów nowej zabudowy mieszkaniowej na obszarach, które nie posiadają: 1) możliwości zaopatrzenia w ciepło sieciowe lub nie przewiduje się rozwoju systemów ciepłowniczych; 2) dostępu do sieci gazowej lub nie planuje się wyposażenia w sieć gazową; z wyjątkiem terenów zabudowy mieszkaniowej, gdzie do zaopatrzenia w ciepło wykorzystywane będą odnawialne źródła energii.
Planowanie nowych odcinków dróg w sposób minimalizujący negatywne oddziaływanie hałasu na istniejące i planowane obszary podlegające ochronie akustycznej.
Planowanie terenów nowej zabudowy mieszkaniowej na obszarach znajdujących się poza zasięgiem ponadnormatywnego odziaływania hałasu.
Uwzględnienie strefowego rozmieszczenia terenów, polegającego na lokalizacji terenów niepodlegających ochronie akustycznej w sąsiedztwie terenów, na których usytuowane są ponadnormatywne źródła dźwięku.

Zachowanie bezpiecznej odległości od zakładów o dużym i o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, które zostały zamieszczone w Aneksie nr 2 a ich rozmieszczenie zostało pokazane na rysunku Planu nr 8. Bezpieczeństwo.
Cel 4.
Dobra dostępność transportowa i sprawne systemy infrastruktury transportowej.
Kierunek 4.2.
Integracja działań w ramach głównych korytarzy drogowych o kluczowym i strategicznym znaczeniu z punktu widzenia rozwoju województwa.
Korytarz (poznańsko-hradecki) – przebieg: S5 Rawicz – Trzebnica – Wrocław Północ – dalej jako DK5 Wrocław Południe – dalej jako S8 Magnice – dalej jako DK8 Łagiewniki – Ząbkowice Śląskie, Kłodzko – Kudowa-Zdrój granica państwa.
W ramach wskazanych ciągów drogowych postuluje się o uwzględnienie rezerw terenowych z uwagi na możliwość ujednolicenia parametrów użytkowych dróg wchodzących w skład danego korytarza. Szczególnie istotnym jest zapewnienie możliwości dostosowania parametrów technicznych dróg do obowiązujących normatywów, w oparciu o realne uwarunkowania terenowe. W miarę możliwości należy ograniczać lokalizację nowych zjazdów oraz skrzyżowań z drogami dojazdowymi i lokalnymi. Obsługa przyległych terenów powinna odbywać się poprzez już istniejące zjazdy, skrzyżowania oraz nowe drogi o klasie co najmniej zbiorczej, a dotyczy to w szczególności dróg klasy technicznej G i GP. W ramach wskazanych korytarzy należy dążyć do realizacji ciągów pieszych lub pieszo-rowerowych zgodnie ze Standardami projektowymi i wykonawczymi dla infrastruktury rowerowej województwa dolnośląskiego.

Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego.

Tab. 5. Ustalenia i postulaty dla ICP dotyczący Gminy Ciepłowody

KOD ICP	NAZWA INWESTYCJI
Ustalenia dla ICP	
K142	Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach górskich.
K6	Budowa drogi ekspresowej S8 na odcinku Wrocław (Magnice) - Kłodzko
Postulaty dla ICP	
GAZ49	Inwestycje liniowe towarzyszące zagospodarowaniu złóż gazu ziemnego.

Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego.

W zakresie strategicznego planowania przestrzennego na terenie Gminy Ciepłowody należy również wziąć pod uwagę planowaną inwestycję wskazaną w Planie rozwoju infrastruktury transportowej w województwie dolnośląskim z perspektywą do 2030, przyjętym Uchwałą Nr 7077/VI/23 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 20 czerwca 2023 r. oraz zmienionym Uchwałą 7954/VI/23 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 18 grudnia 2023 r. Inwestycja K16 dotyczy rewitalizacji linii kolejowej 335 na odcinku Henryków – Ciepłowody (inwestycja komercyjna).

Istotne w planowaniu przestrzeni w Gminie Ciepłowody jest uwzględnienie ustaleń „Studium uwarunkowań dla lokalizacji wielkopowierzchniowych instalacji fotowoltaicznych na Dolnym Śląsku", które wskazuje ograniczenia dla rozwoju tego typu inwestycji na terenie Gminy. Znaczna część obszaru Gminy znajduje się bowiem w kategorii II, w której nie rekomenduje się lokalizacji instalacji fotowoltaicznych o powierzchni przekraczającej 0,5 ha. Oznacza to konieczność szczególnie ostrożnego podejścia do planowania rozwoju energetyki słonecznej, z uwzględnieniem potencjalnych konfliktów przestrzennych oraz uwarunkowań środowiskowych i krajobrazowych.

Rekomenduje się również uwzględnienie zapisów „Studium przestrzennych uwarunkowań rozwoju energetyki wiatrowej w województwie dolnośląskim", które klasyfikuje obszar Gminy

jako teren o wysokich ograniczeniach lokalizacyjnych dla tego typu inwestycji. Występowanie obszarów zaliczonych do kategorii I, II oraz III oznacza odpowiednio wyłączenie z lokalizacji, wysokie ryzyko oraz duże ryzyko realizacji elektrowni wiatrowych. W praktyce przekłada się to na bardzo ograniczone możliwości rozwoju energetyki wiatrowej na terenie Gminy oraz konieczność każdorazowego uwzględniania uwarunkowań środowiskowych, krajobrazowych i społecznych.

Ważnym elementem polityki przestrzennej Gminy powinno być uwzględnienie ustaleń projektu Audytu krajobrazowego województwa dolnośląskiego, w szczególności w odniesieniu do krajobrazów priorytetowych, takich jak obszar Lasu Muszkowickiego. Obszary te należą do najcenniejszych pod względem przyrodniczym i kulturowym, co wiąże się z koniecznością ich szczególnej ochrony przed degradacją i niekontrolowaną urbanizacją. Planowanie nowych inwestycji powinno odbywać się z poszanowaniem wartości krajobrazowych, przy zachowaniu istniejących relacji przestrzennych oraz ograniczeniu ingerencji w strukturę środowiska. Opracowując dokumenty z zakresu polityki przestrzennej Gminy Ciepłowody, należy wziąć pod uwagę rekomendacje i wnioski wskazane w odrębnym zeszycie dotyczącym Krajobrazu priorytetowego Las Muszkowicki 02-332.14-21.

Z uwagi na położenie Gminy w granicach górskiego obszaru funkcjonalnego, w dokumentach z zakresu polityki przestrzennej istotne jest uwzględnienie rekomendacji dotyczących planowania rozwoju na terenach górskich, przyjętych przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego. Obszary te charakteryzują się wysoką wrażliwością na zmiany zagospodarowania, co wymaga prowadzenia polityki przestrzennej opartej na pogłębionych analizach i uwzględniającej wieloaspektowe powiązania funkcjonalne. Szczególne znaczenie ma ochrona równowagi środowiskowej oraz zachowanie spójności krajobrazowej, przy jednoczesnym umożliwieniu rozwoju funkcji turystycznych i uzdrowiskowych.

Analiza powyższych dokumentów i ustaleń, a także diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej oraz cele i kierunki działań przedstawione w niniejszej Strategii, pozwoliły na określenie ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Ciepłowody, które przedstawiono poniżej jako dopełnienie wskazanych powyżej.

Tab. 6. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Ciepłowody

Zasady ochrony środowiska i jego zasobów, w tym ochrony powietrza, przyrody i krajobrazu
• zachowanie terenów o dużych wartościach przyrodniczych i krajobrazowych, • ochrona terenów objętych ochroną prawną oraz innych obszarów cennych przyrodniczo, w tym terenów otwartych, • zachowanie i przywracanie układu lokalnych korytarzy ekologicznych oraz ochrona przed ich defragmentacją, • wkomponowanie terenów rolnych i leśnych w obrębie korytarzy ekologicznych w ogólnodostępny system terenów otwartych i zieleni publicznej, powiązanie ich zielonymi ciągami pieszymi i rowerowymi łączącymi poszczególne miejscowości Gminy, • utrzymanie różnorodności biologicznej, • przeciwdziałanie rozlewaniu się zabudowy, • wsparcie rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury, w szczególności poprzez ustalanie racjonalnych wskaźników w zakresie powierzchni biologicznie czynnej w dokumentach planistycznych, zapewnienie i egzekwowanie odpowiedniej retencji oraz wykorzystanie istniejącej przestrzeni i obiektów do jej rozwoju, • dążenie do realizacji zieleni izolacyjnej wzdłuż ciągów komunikacyjnych oraz istniejących i projektowanych zespołów zabudowy,

- ochrona cieków wodnych, m.in. poprzez zakaz lub ograniczenie zabudowy w pobliżu zbiorników i cieków wodnych,
- ochrona wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniami pochodzenia komunikacyjnego i bytowego poprzez kontrole stanu technicznego instalacji kanalizacji sanitarnej i burzowej, konserwacje urządzeń do separacji substancji ropopochodnych i osadników piaskowych, itp.
- wykorzystanie zbiorników wodnych do funkcji związanych z turystyką, rekreacją oraz sportem, z zachowaniem poszanowania środowiska przyrodniczego,
- wykorzystanie obszarów zielonych do celów turystycznych i rekreacyjnych poprzez budowę ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych, budowę i utrzymanie infrastruktury rekreacyjnej,
- ochrona terenów rekreacyjnych i wypoczynku, lasów i terenów zielonych przed zabudową związaną z uciążliwą działalnością gospodarczą (zakłady przemysłowe, magazynowe i usługowe),
- nadanie funkcji edukacyjnej nowym i istniejącym obszarom zielonym oraz elementom zielono-błękitnej infrastruktury,
- ochrona powietrza i zapobieganie przekraczaniu poziomów dopuszczalnych stężeń substancji szkodliwych w powietrzu poprzez działania termomodernizacyjne, wprowadzanie do celów grzewczych urządzeń o wysokiej sprawności energetycznej, rozwój zielonej energii i ograniczanie niskiej emisji wynikającej z ruchu samochodowego,
- rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

- kształtowanie struktury przestrzennej uwypuklające i wzmacniające znaczenie istniejących obiektów o ważnych funkcjach lokalnych i ponadlokalnych,
- ochrona elementów dziedzictwa kulturowego, w szczególności wartościowych układów urbanistycznych i ruralistycznych, historycznych zespołów pałacowo-parkowych, zadrzewień przydrożnych i śródpolnych oraz obiektów zabytkowych,
- ochrona różnorodności i wielokulturowości dziedzictwa kulturowego regionu i dóbr kultury współczesnej,
- przystosowanie zachowanych założeń i obiektów, które utraciły swoje pierwotne funkcje, do nowych, współczesnych potrzeb, z uwzględnieniem wymogów w zakresie ich dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami oraz – w miarę możliwości – wykorzystujących rozwiązania w zakresie efektywności energetycznej oraz rozwiązania w zakresie adaptacji do zmian klimatu (zatrzymanie wód opadowych, przepuszczalność terenu, ogrody deszczowe i inne),
- restauracja i modernizacja techniczna obiektów zabytkowych zgodnie z wytycznymi konserwatora zabytków z dostosowaniem współczesnej funkcji do wartości zabytkowej obiektów, służącej jednocześnie rozwojowi gospodarczemu i włączeniu społecznemu,
- podporządkowanie nowej zabudowy historycznej kompozycji przestrzennej,
- podnoszenie walorów użytkowych oraz komercjalizacja funkcji turystycznej, z wykorzystaniem zasobu historycznego jako istotnego komponentu,
- ochrona gminnych tradycji związanych z jej rolniczą funkcją.

Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów, w tym określenia szczególnych potrzeb w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej

- utrzymanie i kontynuacja istniejącej struktury przestrzennej i form zabudowy, z możliwością jej uzupełnienia,
- kształtowanie czytelnej, zwartej struktury przestrzennej i dopełnianie układów urbanistycznych,
- utrzymanie dominującej formy zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej realizowanej indywidualnie i w zorganizowanych zespołach mieszkaniowych, ze szczególnym

uwzględnieniem kontroli nad charakterem zabudowy, jej intensywnością oraz rozdrobnieniem podziałów ewidencyjnych,

- wyznaczanie zróżnicowanych standardów zabudowy dla terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w dostosowaniu do charakteru miejsca – z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia dostępności do usług społecznych (przedszkola, szkoły, place zabaw, zieleń publiczna, usługi sportu, rekreacji i turystyki),
- kształtowanie nowych obszarów zabudowy mieszkaniowej w oparciu układ komunikacyjny o parametrach dostosowanych do intensywności zabudowy i zapewniający przepustowość w skali lokalnej i ponadlokalnej,
- zachowanie, ochrona przed zainwestowaniem i wykorzystanie zasobów w postaci gleb wysokiej jakości i przydatności rolniczej,
- utrzymanie zwartych kompleksów użytków rolnych i zielonych z zadrzewieniami śródpolnymi oraz otuliną biologiczną cieków wodnych,
- ograniczenie negatywnego wpływu kluczowych inwestycji celu publicznego na zabudowę mieszkaniową, środowisko i krajobraz,
- uwzględnienie planowanych inwestycji ponadlokalnych (regionalnych, krajowych) w polityce przestrzennej Gminy,
- stosowanie rozwiązań eliminujących lub ograniczających oddziaływanie planowanych inwestycji poza granice przekształcanego lub zagospodarowywanego terenu,
- przeciwdziałanie konfliktom przestrzennym poprzez zachowanie równowagi pomiędzy dostępnością usług, lokalizacji terenów działalności gospodarczej i terenów produkcyjnych a uciążliwością ich oddziaływania na tereny sąsiednie,
- nawiązanie gabarytami, powierzchnią zabudowy i stylem architektonicznym nowych i przebudowywanych obiektów do istniejącej zabudowy występującej na danym obszarze, w szczególności w obszarze zabytkowej zabudowy,
- planowanie zabudowy wielorodzinnej w sposób ekstensywny, z zachowaniem dużej przestrzeni dla zieleni, retencji wodnej oraz miejsc postojowych dla pojazdów i zaplecza społecznego,
- podnoszenie dostępności terenów i obiektów usługowych dla osób ze szczególnymi potrzebami,
- wsparcie dla rozwoju odnawialnych źródeł energii.

Zgodnie z § 3, ust. 10 Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 8 grudnia 2023 r. w sprawie projektu planu ogólnego gminy, dokumentowania prac planistycznych w zakresie tego planu oraz wydania z niego wypisów i wyrysów, na terenie Gminy Ciepłowody dopuszcza się określenie wyższego zapotrzebowania na nową zabudowę mieszkaniową, niż wynika to ze wzoru z ust. 2, jeżeli jest to uzasadnione szczególnymi potrzebami w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej.

Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, pod pojęciem handlu wielkopowierzchniowego rozumie się handel realizowany w obiekcie handlowym o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m^2. Jego lokalizacja jest regulowana w planie ogólnym poprzez wskazanie strefy handlu wielkopowierzchniowego oraz konieczność sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w przypadku potrzeby realizacji tego obiektu. Plan miejscowy sporządza się wtedy dla terenu położonego na obszarze obejmującym co najmniej obszar, na którym powinny nastąpić zmiany w strukturze funkcjonalno-przestrzennej w wyniku realizacji tego obiektu.

Na obszarze Gminy Ciepłowody nie planuje się lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Z tego względu nie ustala się zasad i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w zakresie ich lokalizacji.

Zasady lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego

Zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, pod pojęciem inwestycji celu publicznego należy rozumieć działania o znaczeniu lokalnym (gminnym) i ponadlokalnym (powiatowym, wojewódzkim i krajowym), a także krajowym (obejmującym również inwestycje międzynarodowe i ponadregionalne), oraz metropolitalnym (obejmującym obszar metropolitalny) bez względu na status podmiotu podejmującego te działania oraz źródła ich finansowania, stanowiące realizację celów, o których mowa w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, m.in.:

- wydzielanie gruntów pod drogi publiczne, drogi rowerowe i drogi wodne, budowa, utrzymywanie oraz wykonywanie robót budowlanych tych dróg, obiektów i urządzeń transportu publicznego, a także łączności publicznej i sygnalizacji,
- budowa i utrzymywanie publicznych urządzeń służących do zaopatrzenia ludności w wodę, gromadzenia, przesyłania, oczyszczania i odprowadzania ścieków oraz odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym ich składowania lub ich wykorzystania w instalacji odnawialnego źródła energii wytwarzającej biogaz w rozumieniu art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii,
- budowa oraz utrzymywanie obiektów i urządzeń służących ochronie środowiska, zbiorników i innych urządzeń wodnych służących zaopatrzeniu w wodę, regulacji przepływów i ochronie przed powodzią, a także regulacja i utrzymywanie wód oraz urządzeń melioracji wodnych, będących własnością Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego,
- budowa, utrzymywanie obiektów oraz urządzeń niezbędnych na potrzeby obronności państwa, a także ustanowienie strefy ochronnej terenu zamkniętego, w tym wynikające z umów lub porozumień międzynarodowych, a także na potrzeby ochrony granicy państwowej lub zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, w tym budowa i utrzymywanie aresztów śledczych, zakładów karnych oraz zakładów dla nieletnich,
- poszukiwanie, rozpoznawanie, wydobywanie złóż kopalin objętych własnością górniczą,
- zakładanie i utrzymywanie cmentarzy,
- ustanawianie i ochrona miejsc pamięci narodowej,
- ochrona zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt lub siedlisk przyrody,
- wydzielanie gruntów pod publicznie dostępne przestrzenie i obiekty: ciągi piesze, place, parki, promenady lub bulwary, a także ich urządzanie, w tym budowa lub przebudowa.

W przypadku lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego na terenie Gminy przyjmuje się w szczególności:

- ograniczenie negatywnego wpływu kluczowych inwestycji celu publicznego na zabudowę mieszkaniową, środowisko i krajobraz,
- lokalizowanie kluczowych inwestycji celu publicznego poza obszarami chronionymi, glebami wysokiej przydatności rolniczej i terenami leśnymi,
- uwzględnienie planowanych inwestycji ponadlokalnych (regionalnych, krajowych) w polityce przestrzennej Gminy,
- stosowanie rozwiązań eliminujących lub ograniczających oddziaływanie planowanych inwestycji poza granice przekształcanego lub zagospodarowywanego terenu,
- wykorzystanie istniejącej infrastruktury do realizacji inwestycji celu publicznego.

Kierunki rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej

W zakresie transportu i komunikacji:

- zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej poprzez rozwój układu drogowego, komunikacji zbiorowej, infrastruktury pieszo-rowerowej, węzłów komunikacyjnych,
- dążenie do ograniczenia ruchu indywidualnych pojazdów samochodowych, szczególnie na obszarach o dużych walorach przyrodniczych i dużej wrażliwości środowiska na czynniki antropopresyjne,
- wyznaczanie w dokumentach planistycznych dróg o szerokości zapewniającej możliwość wykonania wszystkich niezbędnych do prawidłowego wykorzystania drogi elementów, jak chodniki, parkingi, ciągi rowerowe,

- budowa ścieżek rowerowych poprawiających dostępność i obsługę komunikacyjną sołectw poprzez stworzenie ciągłego systemu komunikacji rowerowej.

W zakresie infrastruktury technicznej i społecznej:

- kreowanie połączeń pomiędzy zabudową mieszkaniową a infrastrukturą społeczną oraz dążenie do poprawy dostępności infrastruktury społecznej i technicznej,
- dalszy rozwój systemów infrastruktury technicznej, w tym wodno-kanalizacyjnej, będącej podstawą do lokalizacji zabudowy mieszkaniowej oraz związanej z działalnością gospodarczą,
- wyposażenie terenów w sprawny system odprowadzania i utylizacji ścieków, niezbędny przy wysokim stopniu zwodociągowania,
- utrzymywanie i poprawa jakości usług o charakterze publicznym (szkoły, przedszkola, instytucje kultury, obiekty sportowe), w tym bazy infrastrukturalnej oraz rozwój systemu opieki nad osobami ze szczególnymi potrzebami,
- kształtowanie centralnych przestrzeni publicznych w poszczególnych wsiach umożliwiających aktywność społeczną, budowę oraz umacnianie więzi społecznych i budowanie lokalnej tożsamości,
- rozwój błękitno-zielonej infrastruktury oraz zapewnienie odpowiedniej retencji (powierzchnia biologicznie czynna, budowa zbiorników na deszczówkę z terenów utwardzonych w celu wtórnego wykorzystania),
- tworzenie warunków dla lokalizacji instalacji urządzeń wykorzystujących odnawialne źródła energii na poziomie aktów planistycznych (plan ogólny, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego).

Zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW

Urządzenia wytwarzające energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW powinny być lokalizowane na gruntach klasy IV lub niższej i nie mogą wpływać na poszerzenie obszaru stref ochronnych, które związane są z ograniczeniami w zabudowie, zagospodarowaniu oraz użytkowaniu terenu poza granicami wyznaczonego obszaru. W przypadku lokalizacji takich urządzeń wyznacza się następujące zasady:

- stosowanie rozwiązań eliminujących lub ograniczających oddziaływanie planowanych inwestycji poza granice przekształcanego lub zagospodarowywanego terenu,
- lokalizowanie ośrodków produkcyjnych i infrastruktury technicznej (w tym odnawialnych źródeł energii) na terenach ściśle określonych, z uwzględnieniem istniejących form ochrony przyrody oraz z zachowaniem bezpiecznej strefy ochronnej od zabudowy mieszkaniowej oraz związanej z wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży,
- dbałość o relacje funkcjonalno-przestrzenne z terenami sąsiednimi,
- podejmowanie działań powstrzymujących znaczne przeobrażenie krajobrazu kulturowego,
- w granicach stref ochronnych dla elektrowni fotowoltaicznych wszelkie przedsięwzięcia nie mogą przekraczać standardów jakości środowiska,
- wyłącza się obszary chronionego krajobrazu z lokalizowania elektrowni wiatrowych o mocy większej niż moc mikroinstalacji w rozumieniu przepisów Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii.

Zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko

Do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko zalicza się te przedsięwzięcia, które zostały określone w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, w podziale na przedsięwzięcia mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko oraz te mogące potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko.

W przypadku lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko na terenie Gminy należy uwzględnić:

- lokalizację w miejscach, które nie naruszą funkcjonowania korytarzy ekologicznych, obszarów chronionych oraz nie przyczyniają się do niszczenia siedlisk gatunków występujących w Gminie,
- rozmieszczenie form ochrony przyrody, ograniczenia wynikające z uchwał je powołujących, planów ochrony tych obszarów oraz aktów prawa miejscowego,
- realizację działań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą możliwych negatywnych oddziaływań na środowisko
- przeprowadzenie indywidulanej procedury badania wpływu przedsięwzięcia na środowisko w ramach oceny oddziaływania na środowisko na podstawie ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

- kontynuacja rolniczego sposobu użytkowania terenów, szczególnie w obrębie zwartych kompleksów gleb o wysokiej jakości i przydatności rolniczej,
- przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy w celu ochrony kompleksów rolnych i leśnych,
- zachowanie korytarzy ekologicznych oraz siedlisk gatunków chronionych i zagrożonych,
- kształtowanie prawidłowych relacji pomiędzy zabudową związaną z produkcją rolną a zabudową mieszkaniową na wsiach,
- utrzymanie zwartych kompleksów użytków rolnych i zielonych z zadrzewieniami śródpolnymi,
- zalesianie gruntów najsłabszych, nieużytków i gruntów rolniczo nieprzydatnych,
- prowadzanie racjonalnej gospodarki rolnej, poprzez właściwy dobór upraw dostosowanych do warunków środowiskowych, wykorzystanie potencjału produkcyjnego trwałych użytków zielonych dla produkcji zwierzęcej, racjonalne stosowanie nawożenia i środków ochrony roślin,
- zwiększanie opłacalności produkcji rolnej, poprzez polepszanie struktury gospodarstw rolnych, wprowadzanie nowych technologii i innowacji, inwestycje we wzrost produktywności, rozwijanie współpracy rolników między sobą i branżą przetwórstwa, rozwój rynków lokalnych i targowisk,
- dopuszcza się przekształcenie profilu istniejących gospodarstw rolnych na agroturystyczny, zgodnie ze wskazanymi kierunkami rozwojowymi sektora turystyki w Gminie.

Zasady kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji

Gmina Ciepłowody nie posiada obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji w myśl ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, jednak planuje się podjęcie działań służących wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji zgodnie ze wskazaną ustawą.

Na terenie Gminy nie występują obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub remediacji. Występują jednak obszary wymagające rekultywacji.

W zakresie obszarów wymagających rekultywacji:

- uwzględnienie wymogów wynikających z zasad zagospodarowania terenu w planie rekultywacji,
- wprowadzenie odpowiednich zapisów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

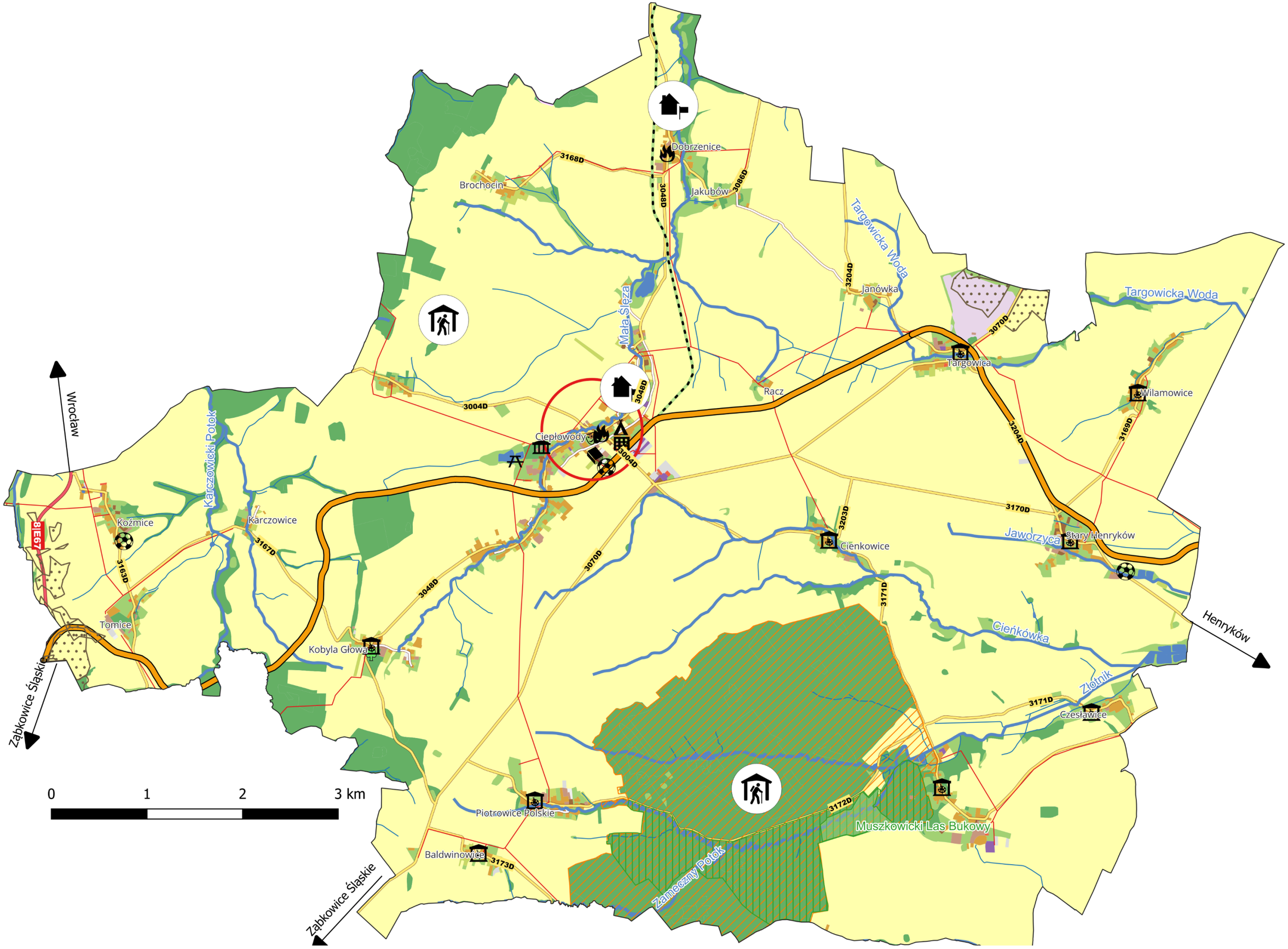
Dobrzenice
Brochocin
Jakubów
Janówka
Targowicka Woda
Mała Ślęza
Racz
Targowica
Wilamowice
Ciepłowody
Karczowicki Potok
Karczowice
Koźmice
Tomice
Kobyla Głowa
Cienkowice
Jaworzyca
Stary Henryków
Cieńkówka
Złotnik
Czesławice
Piotrowice Polskie
Baldwinowice
Muszkowicki Las Bukowy
Zameczny Potok
Wrocław
Ząbkowice Śląskie
Henryków
3168D
3048D
3086D
3204D
3070D
3004D
3169D
3170D
3203D
3171D
3167D
3163D
3172D
3173D
E67
0
1
2
3 km

Ryc. 5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Ciepłowody z legendą
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

4. Spójność kierunków rozwoju Gminy z kierunkami wynikającymi ze strategii rozwoju województwa. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań

Cele strategiczne oraz kierunki działań zawarte w niniejszej Strategii odnoszą się do zidentyfikowanych problemów, które mieszkańcy napotykają na obszarze Gminy Domaniów. Jednocześnie, są one spójne z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu o randze wojewódzkiej i krajowej, takimi jak Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR) oraz Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030. Komplementarność celów jakie wyznacza Strategia z innymi działaniami oraz priorytetami wpływa na skuteczność i efektywność realizacji tego dokumentu.

Cel główny KSRR zakłada „efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągania zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiąganiu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym". Cel ten uzupełniony jest 3 celami operacyjnymi:

Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym;

Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych;

Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

Natomiast w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 wyznaczone cele strategiczne brzmią następująco:

1. Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu,

2. Poprawa jakości i dostępności usług publicznych,

3. Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego,

4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego

i dziedzictwa kulturowego,

5. Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu.

Jak wskazano w poprzednim rozdziale, biorąc pod uwagę terytorializację polityki rozwoju województwa, wskazaną w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego, Gmina Ciepłowody należy do obszarów funkcjonalnych: Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego oraz Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego. Według Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030, Gmina Ciepłowody została zaliczona do następujących obszarów strategicznej interwencji (OSI): obszary o najgorszym dostępie do usług publicznych, obszar przygraniczny. Dla tego ostatniego, określono najistotniejsze cele operacyjne strategii wojewódzkiej, które mają największe znaczenie rozwojowe – cele te podkreślono w poniższej tabeli, która przedstawia spójność celów operacyjnych zawierających się w Strategii Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032 z kierunkami działań wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030.

Tab. 7. Spójność celów strategicznych i operacyjnych Strategii Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032 ze Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030	Strategia Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032
CEL I: Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu • Wspieranie endogenicznych potencjałów gospodarczych subregionów; • Wzmocnienie krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki; • Wzmacnianie innowacyjności, w tym ekoinnowacyjności regionu; • Wspieranie rozwoju i rewitalizacja zdegradowanych obszarów wiejskich i miejskich.	**Cel 2. Zrównoważone zarządzanie środowiskiem i odporność Gminy na zmiany klimatu** 2.3. Adaptacja do zmian klimatu i wzmacnianie bezpieczeństwa środowiskowego **Cel 3. Zrównoważona i odporna gospodarka lokalna oparta na zasobach Gminy oraz aktywności mieszkańców** 3.1. Wzmacnianie lokalnej przedsiębiorczości i tworzenie stabilnych warunków rozwoju gospodarczego 3.2. Rozwój rolnictwa, turystyki ekstensywnej i lokalnych produktów w oparciu o zasoby przyrodnicze i kulturowe 3.3. Wzmacnianie bezpieczeństwa i odporności Gminy na zagrożenia
CEL II: Poprawa jakości i dostępności usług publicznych • Poprawa stanu i dostępności regionalnej infrastruktury technicznej; • Rozwój i modernizacja regionalnej infrastruktury publicznej z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami i starszych; • Rozwój i doskonalenie usług publicznych.	**Cel 1. Spójna i bezpieczna przestrzeń Gminy wzmacniająca dostępność, funkcjonalność i warunki rozwoju osadniczego i gospodarczego** 1.2. Zintegrowany system mobilności i dostępności komunikacyjnej 1.3. Nowoczesna i niezawodna infrastruktura techniczna jako fundament rozwoju osadniczego i inwestycyjnego Gminy **Cel 4. Wysoka jakość życia i silna wspólnota lokalna oparta na dostępnych usługach, aktywności mieszkańców i atrakcyjnej ofercie spędzania czasu** 4.1. Nowoczesna edukacja i przyjazne warunki rozwoju dzieci oraz młodzieży 4.2. Dostępne i skuteczne usługi społeczne oraz polityka senioralna odpowiadająca na zmiany demograficzne 4.3. Aktywna społeczność, kultura i sport jako fundament tożsamości lokalnej
CEL III: Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego • Kształtowanie postaw obywatelskich; • Wzrost społecznej integracji; • Doskonalenie regionalnego i lokalnych rynków pracy; • Poprawa efektywności kształcenia; • Doskonalenie regionalnej polityki wspierania seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami.	**Cel 3. Zrównoważona i odporna gospodarka lokalna oparta na zasobach Gminy oraz aktywności mieszkańców** 3.1. Wzmacnianie lokalnej przedsiębiorczości i tworzenie stabilnych warunków rozwoju gospodarczego 3.2. Rozwój rolnictwa, turystyki ekstensywnej i lokalnych produktów w oparciu o zasoby przyrodnicze i kulturowe **Cel 4. Wysoka jakość życia i silna wspólnota lokalna oparta na dostępnych usługach, aktywności mieszkańców i atrakcyjnej ofercie spędzania czasu** 4.1. Nowoczesna edukacja i przyjazne warunki rozwoju dzieci oraz młodzieży

	4.2. Dostępne i skuteczne usługi społeczne oraz polityka senioralna odpowiadająca na zmiany demograficzne 4.3. Aktywna społeczność, kultura i sport jako fundament tożsamości lokalnej
CEL IV: Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego • Poprawa stanu środowiska; • Racjonalne wykorzystanie walorów i zasobów środowiska; • Ochrona przed klęskami żywiołowymi; • Wspieranie produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz wspieranie bezpieczeństwa energetycznego; • Rozwój gospodarki cyrkularnej.	**Cel 2. Zrównoważone zarządzanie środowiskiem i odporność Gminy na zmiany klimatu** 2.1. Ochrona i świadome wykorzystanie zasobów przyrodniczych oraz surowcowych Gminy 2.2. Ochrona jakości powietrza i ograniczanie niskiej emisji 2.3. Adaptacja do zmian klimatu i wzmacnianie bezpieczeństwa środowiskowego
CEL V: Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu • Rozwój regionalnej sieci transportowej; • Wzrost dostępności regionalnej infrastruktury informacyjnej o wysokich standardach funkcjonalno-użytkowych; • Wspieranie współpracy międzyregionalnej i transgranicznej.	**Cel 1. Spójna i bezpieczna przestrzeń Gminy wzmacniająca dostępność, funkcjonalność i warunki rozwoju osadniczego i gospodarczego** 1.1. Odpowiedzialne gospodarowanie przestrzenią i świadome kształtowanie struktury osadniczej 1.2. Zintegrowany system mobilności i dostępności komunikacyjnej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030

5. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych

Prawidłowy przebieg realizacji Strategii Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032 będzie kontrolowany poprzez odpowiednie jej wdrażanie, a następnie monitoring, ewaluację i w razie konieczności – aktualizację.

Wdrażanie Strategii

Strategia realizowana będzie w latach na jakie przyjęty został dokument, a więc w latach 2026-2032. Jednym z elementów wdrażania niniejszej Strategii jest obowiązek pracowników Urzędu oraz jednostek organizacyjnych do zapoznania się z dokumentem oraz wyznaczenie obszarów, za które każda jednostka lub pracownik będą odpowiedzialni. Podmiotami zaangażowanymi w proces realizacji Strategii będzie sektor publiczny (władze samorządowe, jednostki organizacyjne Gminy, inne jednostki samorządu terytorialnego), sektor prywatny (partnerzy prywatni i biznesowi, przedsiębiorcy, inwestorzy, organizacje otoczenia biznesu, zrzeszenia gospodarcze) oraz sektor społeczny (mieszkańcy, organizacje pozarządowe, liderzy społeczni, osoby publiczne). Z kolei za etap wdrażania, monitorowania, ewaluacji i aktualizacji Strategii odpowiedzialny będzie Wójt Gminy Ciepłowody, Rada Gminy Ciepłowody oraz pracownicy Urzędu, jednostki organizacyjne i partnerzy Gminy.

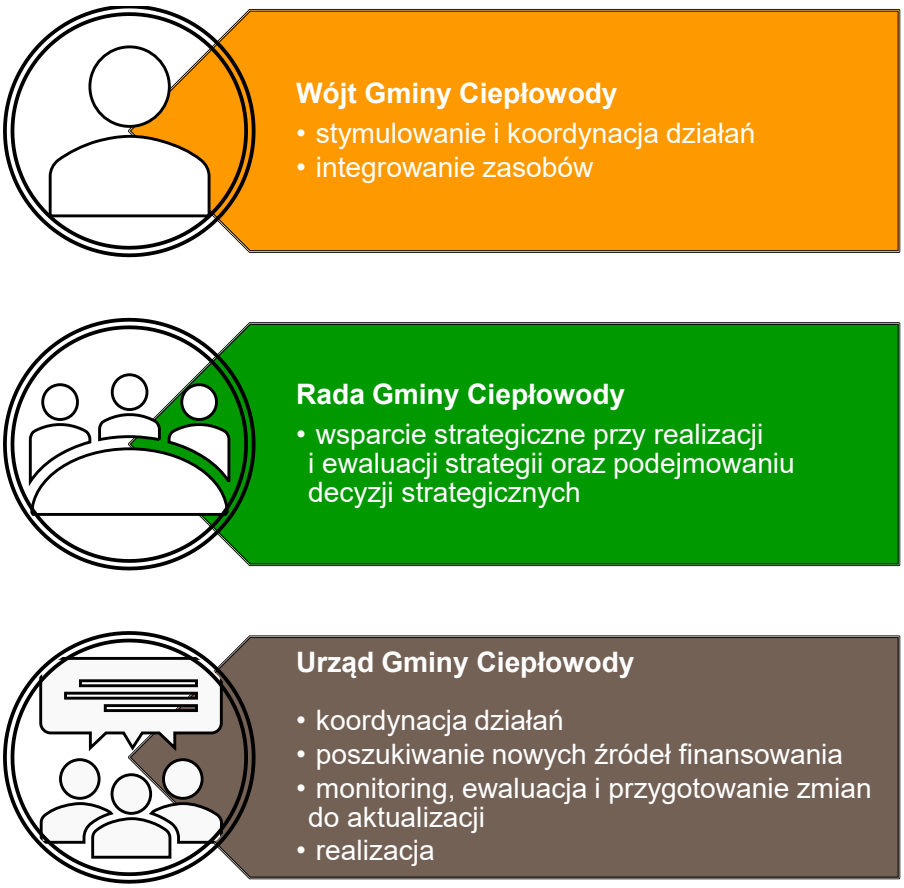

Strategia Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032 jest dokumentem określającym kierunki rozwoju w poszczególnych obszarach funkcjonowania samorządu.

W celu zachowania nadrzędności oraz spójności Strategii wobec innych planów, programów i dokumentów o charakterze strategicznym, opracowywanych w Gminie na potrzeby realizacji zadań, rekomenduje się ich aktualizację zgodnie z celami strategicznymi. Zagwarantowanie spójnego podejścia do polityki rozwoju wymagać zatem będzie uwzględnienia zapisów Strategii w zakresie konkretnych obszarów zarówno w dokumentach wieloletnich, jak i programach przyjmowanych corocznie. Pozwoli to wzmocnić efekt podejmowanych działań i jednocześnie uszczegółowić zapisy Strategii.

Wdrażając Strategię, samorząd Gminy Ciepłowody będzie dbał o dobrą współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym, w tym z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, ale również z innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz administracją rządową. Dodatkowo Gmina będzie aktywnie uczestniczyć w konsultacjach innych Strategii przyjmowanych przez okoliczne podmioty z jej otoczenia (w szczególności z terenu powiatu ząbkowickiego).

W celu zaangażowania organizacji pozarządowych we wspólne działania na rzecz rozwoju Gminy, projekty będą realizowane w partnerstwie z NGO. Dzięki temu przy realizacji przedsięwzięć uda się dotrzeć do coraz większej liczby odbiorców ze względu na aktywność stowarzyszeń i fundacji w poszczególnych sołectwach.

Monitoring i ewaluacja Strategii

W celu sprawdzenia efektywności prowadzonych działań zakłada się przeprowadzenie analizy stopnia realizacji zakładanych celów. Prowadzenie monitoringu pozwala na weryfikację i reakcję w przypadku występowania negatywnych zjawisk, a także wprowadzenie aktualizacji dokumentu, o ile zajdzie taka potrzeba.

System monitorowania pełni funkcje kontrolne oraz weryfikujące skuteczność wdrażanych przedsięwzięć. Efekty Strategii będą monitorowane i opisywane w corocznym Raporcie o stanie gminy, który jest obowiązkowym dokumentem zgodnie z art. 28aa ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym. Jednocześnie monitorowanie strategii umożliwi także rzetelne informowanie podmiotów zewnętrznych o uzyskanych wynikach, zrealizowanych działaniach, osiągniętych celach i planowanych strategicznych inwestycjach czy projektach.

Monitoring będzie odbywał się przy pomocy tabeli ewaluacyjnej, stanowiącej załącznik nr 3 do niniejszego dokumentu. Odpowiednie uzupełnienie tabeli pozwoli na sprawdzenie tego czy i w jakim stopniu zaplanowane działanie zostało zrealizowane. W ten sposób można będzie ocenić, w jakiej części wykonano założony cel operacyjny, a dalej strategiczny. Monitoring Strategii przeprowadzany będzie corocznie przy okazji przygotowywania wspomnianego Raportu o stanie gminy.

Po wdrożeniu Strategii zostanie przeprowadzona ewaluacja ex-post. Punktem bazowym, do oparcia wyników, będzie przeprowadzona w 2025 roku ewaluacja ex-ante (Diagnoza sytuacji przestrzennej, klimatyczno-środowiskowej, gospodarczej i społecznej Gminy Ciepłowody). Celem ewaluacji ex-post będzie określenie długotrwałych efektów wdrażania Strategii, w tym wielkości zaangażowanych środków oraz skuteczności i efektywności podjętych działań. Wynikiem oceny końcowej powinny być wskazania odnośnie do dalszej polityki rozwoju Gminy Ciepłowody oraz zdefiniowane czynniki, przyczyniające się do sukcesu lub niepowodzenia wdrażania Strategii.

Aktualizacja Strategii

Bieżące monitorowanie i ocena skuteczności działań Strategii Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032 będzie przesłanką do zareagowania, a tym samym wprowadzenia zmian w dokumencie w przypadkach uzasadnionych.

W momencie, gdy Wójt zidentyfikuje konieczność modyfikacji Strategii Rozwoju Gminy, występuje do Rady Gminy Ciepłowody z wnioskiem o jej zmianę.

Ewentualna aktualizacja Strategii Rozwoju Gminy Ciepłowody będzie następować w trybie przewidzianym w art. 10f ust. 5 ustawy o samorządzie gminnym, który stanowi, iż strategia rozwoju gminy podlega aktualizacji, jeżeli wymaga tego sytuacja społeczna, gospodarcza lub przestrzenna gminy albo gdy jest to konieczne dla zachowania jej spójności ze strategią rozwoju ponadlokalnego lub strategią rozwoju województwa. Do aktualizacji strategii rozwoju gminy stosuje się wtedy zapisy z art. 10f ust. 1–4 ustawy o samorządzie gminnym.

6. Ramy finansowe i źródła finansowania

Gmina Ciepłowody na bieżąco analizuje możliwości pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania działalności, w tym kierunków działań przewidzianych w Strategii, zarówno stanowiących wydatki bieżące i majątkowe. Analizy te obejmują:

- fundusze unijne, m.in. **Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027** oraz ogólnopolskich programów operacyjnych;
- programy rządowe, w tym m.in. Fundusz Rozwoju Dróg Samorządowych, Aktywny Maluch, Senior+, Dostępność Plus, Fundusz Inwestycji Lokalnych oraz inne programy w obszarze ochrony środowiska, sportu, kultury, edukacji i innych;
- programy jednostek samorządu terytorialnego wyższych szczebli, w tym zwłaszcza programy finansowane ze środków Samorządu Województwa Dolnośląskiego;
- inne, nieunijne fundusze międzynarodowe;
- inne zwrotne i bezzwrotne źródła finansowania, dystrybuowane przed podmioty publiczne i prywatne.

Program Regionalny: Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 jest głównym dokumentem określającym kierunki wsparcia finansowanego ze środków Unii Europejskiej w województwie dolnośląskim w okresie budżetowym 2021-2027. Przewiduje się, że realizacja Strategii będzie kontynuowana również w oparciu o środki przewidziane w kolejnej perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2028–2034, zgodnie z kierunkami wsparcia określonymi w przyszłych programach krajowych i regionalnych.

W ramach perspektywy finansowej 2021-2027 samorząd ma możliwość korzystania z szerokiej puli dofinansowań. Polityka spójności na lata 2021-2027 obejmie fundusze takie jak:

- **EFRR** – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
- **FS** – Fundusz Spójności,
- **EFS+** – Europejski Fundusz Społeczny+.

Do programów krajowych w perspektywie finansowej 2021-2027 należą m.in.:

- **FEnIKS** – Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko,
- **FENG** – Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki,
- **FERS** – Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027,
- **FERC** – Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy,
- **PTFE** – Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich,
- **FEPŻ** – Fundusze Europejskie Pomoc Żywnościowa,
- programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej.

Powyższe instrumenty finansowe, jak i środki własne Gminy wskazują na potencjalne źródła finansowe, z których mogą być pozyskane środki na realizację Strategii Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032. Głównymi źródłami finansowania celów rozwojowych będą dochody własne Gminy, takie jak podatki i opłaty lokalne, udział w podatku dochodowym od osób fizycznych oraz pozostałe środki publiczne. Jednocześnie wiele zadań przewidzianych w strategii realizowanych będzie w ramach bieżącej działalności poszczególnych referatów Urzędu Gminy Ciepłowody oraz jednostek organizacyjnych Gminy Ciepłowody.

Realizacja części zadań przewidzianych w Strategii wymaga i zakłada współpracę z gminami sąsiednimi, powiatem ząbkowickim oraz województwem dolnośląskim i ich jednostkami organizacyjnymi. Współpraca ta może obejmować również wymiar finansowy, w tym przekazanie dotacji na realizację zadania.

Podstawę do określenia ram finansowych działań strategicznych stanowić będzie budżet Gminy oraz wieloletnia prognoza finansowa. Gmina będzie utrzymywać nadwyżkę operacyjną w sposób niezagrażający dyscyplinie finansów publicznych i umożliwiający spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań. Pozostałe środki, a także dochody majątkowe przeznaczane będą na realizację zaplanowanych inwestycji. Długookresowe cele strategiczne określane będą w wieloletniej prognozie finansowej. W celu oddania realności prognozy oraz rzetelności finansowego przedstawienia planowanych działań, wieloletnia prognoza finansowa oddawać będzie wszystkie wydarzenia, które mają lub mogą mieć wpływ na gospodarkę finansową Gminy, a przede wszystkim uzależnione będą od czynników makroekonomicznych, takich jak: PKB, inflacja, tempo wzrostu wynagrodzeń, czy planowane zmiany systemowe np. w ustawie o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Na tej podstawie wyznaczane będą możliwe do przeznaczenia limity wydatków w poszczególnych latach na wyznaczone przedsięwzięcia.

W przypadku zaciągania zwrotnych źródeł finansowania, kształt wskaźnika obsługi zadłużenia określonego w art. 243 ustawy o finansach publicznych w każdym roku prognozy powinien uwzględniać obsługę dodatkowych zobowiązań Gminy.

Natomiast potencjał inwestycyjny Gminy Ciepłowody, rozumiany jako suma środków finansowych pozostałych do dyspozycji, po pokryciu wszystkich bieżących kosztów funkcjonowania (wydatków bieżących) oraz spłacie obecnie zaplanowanych rat kapitałowych (rozchodów) w latach 2026-2029 wyniesie 14,5 mln zł (wieloletnia prognoza finansowa przewidziana na lata 2026-2029, na podstawie uchwały nr 121/XX/26 Rady Gminy Ciepłowody z dnia 26 stycznia 2026 r. w sprawie zmiany w Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Ciepłowody). Należy jednak mieć na uwadze, że dane zawarte w WPF najbardziej precyzyjnie odnoszą się do roku bieżącego i przyszłego. Prognoza na kolejne lata wyznaczana jest na podstawie trendów makroekonomicznych, które w obecnej sytuacji gospodarczej często ulegają zmianie, dlatego potencjał inwestycyjny Gminy Ciepłowody przedstawia szacunkowe wartości.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1: Diagnoza sytuacji przestrzennej, klimatyczno-środowiskowej, gospodarczej i społecznej Gminy Ciepłowody

Diagnoza sytuacji przestrzennej, klimatyczno-środowiskowej, gospodarczej i społecznej Gminy Ciepłowody

SPIS TREŚCI

METODOLOGIA BADAŃ **80**

CZĘŚĆ 1: SYTUACJA PRZESTRZENNA **81**

1.1. Informacje ogólne 81

1.2. Transport i łączność 82

1.3. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne 87

1.4. Walory kulturowe i turystyczne 92

CZĘŚĆ 2: SYTUACJA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWA **95**

2.1. Walory przyrodnicze 95

Ukształtowanie powierzchni i rzeźba terenu 95

Wody powierzchniowe i podziemne 95

Flora i fauna 97

Jakość powietrza 98

Złoża kopalin 100

Ochrona przyrody 102

2.2. Klimat i odnawialne źródła energii 103

2.3. Infrastruktura techniczna i działalność w zakresie ochrony środowiska 107

Urządzenia sieciowe i energia cieplna 108

Gospodarka odpadami 110

CZĘŚĆ 3: SYTUACJA GOSPODARCZA **112**

3.1. Gospodarka lokalna 112

Przedsiębiorczość 112

Rolnictwo 115

Rynek pracy 118

3.2. Stan finansów samorządowych 121

Wykonanie budżetu 121

Struktura dochodów i wydatków 123

Finansowanie ze źródeł zewnętrznych 127

Potencjał inwestycyjny 128

CZĘŚĆ 4: SYTUACJA SPOŁECZNA 130

4.1. Demografia 130

4.2. Kapitał społeczny 134

Żłobki, przedszkola, szkoły 134

Kultura i sport 139

Bezpieczeństwo publiczne 141

Otoczenie wewnętrzne i zewnętrzne 142

4.3. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna 144

METODOLOGIA BADAŃ

Punktem wyjścia do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032 jest niniejsza Diagnoza sytuacji przestrzennej, klimatyczno-środowiskowej, gospodarczej i społecznej jednostki. Dokument strategiczny wskazuje główne wyzwania społeczno-gospodarcze i przestrzenno-środowiskowe stojące przed Gminą, które powinny zostać podjęte w procesie realizacji Strategii. W tym celu przeprowadzona została ocena stanu istniejącego jednostki w ujęciu systemowym oraz dynamicznym. Ujęcie systemowe oznacza rozpoznanie związków pomiędzy środowiskiem przyrodniczym, społecznym i gospodarczym Gminy oraz jego relacji z otoczeniem zewnętrznym, które to czynniki mają podstawowe znaczenie dla efektywnego funkcjonowania systemu jako całości. Ujęcie dynamiczne oznacza z kolei porównanie sytuacji jednostki w danym przedziale czasowym oraz obserwację zmiany. Na potrzeby niniejszego opracowania analizie poddano sytuację Gminy Ciepłowody w latach 2020-2024 (o ile nie zaznaczono inaczej). W celu oceny stanu istniejącego Gminy zastosowano również metodę porównawczą, w której wykorzystane zostały średnie wartości dla gmin powiatu ząbkowickiego oraz województwa dolnośląskiego stanowiących punkt odniesienia dla Gminy Ciepłowody.

Dokument powstał w oparciu o dane Urzędu Gminy Ciepłowody, gminne plany, programy oraz dokumenty strategiczne, a także dane Głównego Urzędu Statystycznego. Ponadto przeanalizowane zostały dokumenty wyższego szczebla pod względem ujęcia w nich Gminy. Dane demograficzne pochodzące z Banku Danych Lokalnych GUS mogą różnić się od informacji udostępnianych przez Urząd Gminy Ciepłowody, ponieważ w procesie ich pozyskiwania wykorzystano różne metody badawcze. W GUS bilanse liczby i struktury ludności w gminach opracowane są w oparciu o wyniki Narodowych Spisów Powszechnych z uwzględnieniem zmian spowodowanych ruchem naturalnym (urodzeniami i zgonami), migracjami ludności (na pobyt stały i czasowy) oraz przemieszczeniami związanymi ze zmianami administracyjnymi. Dane o zarejestrowanych urodzeniach i zgonach pochodzą ze sprawozdawczości urzędów stanu cywilnego, dane o migracjach wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, a źródłem danych o zameldowaniach na pobyt stały w gminie jest rejestr PESEL (od 2006 roku). Mimo niewielkich rozbieżności pomiędzy gminną ewidencją a danymi GUS, analiza danych pozwala na zbadanie trendów i prognozowanych zmian w strukturze demograficznej. Stosowanie przez GUS spójnej metodyki obliczeń dla wszystkich jednostek samorządu terytorialnego, umożliwia przeprowadzenie analizy porównawczej gminy, powiatu i województwa, w oparciu o porównywalne dane i wskaźniki.

CZĘŚĆ 1: SYTUACJA PRZESTRZENNA

1.1. Informacje ogólne

Gmina Ciepłowody jest gminą wiejską położoną w południowo-zachodniej Polsce, w województwie dolnośląskim, na obszarze powiatu ząbkowickiego. Zajmuje północną część powiatu, granicząc z następującymi jednostkami samorządu terytorialnego:

- Gminą Niemcza (powiat dzierżoniowski) – od północnego zachodu,
- Gminą Kondratowice (powiat strzeliński) – od północy,
- Gminą Strzelin (powiat strzeliński) – od północnego wschodu,
- Gminą Ziębice (powiat ząbkowicki) – od południowego wschodu,
- Gminą Ząbkowice Śląskie (powiat ząbkowicki) – od południowego zachodu.

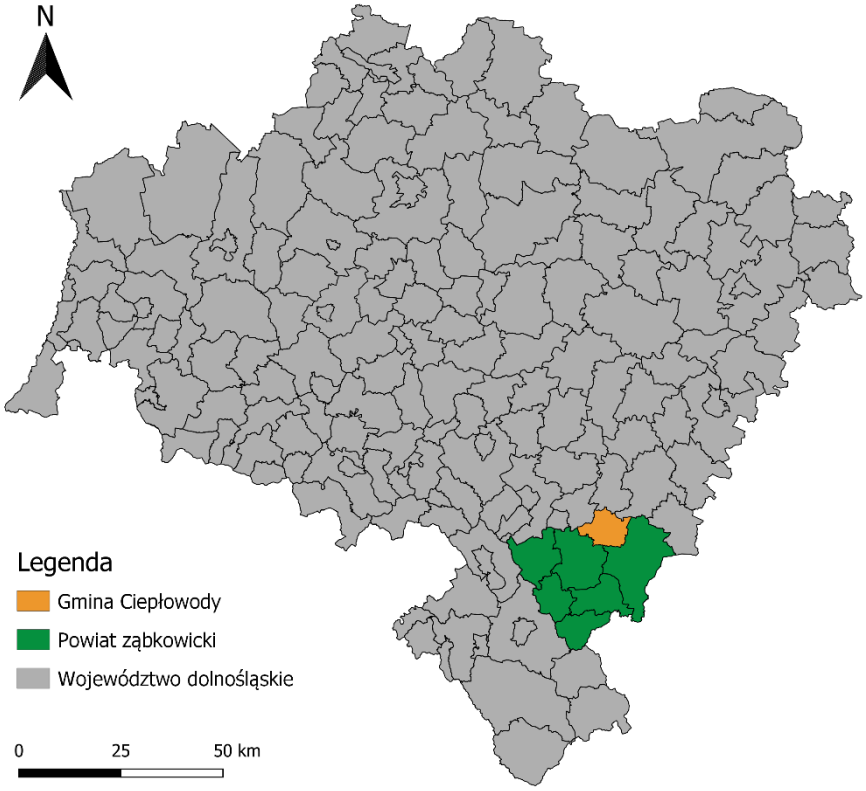

Ryc. 1. Położenie Gminy Ciepłowody na tle województwa dolnośląskiego i powiatu ząbkowickiego.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

Zgodnie z regionalizacją fizycznogeograficzną wg J.Kondrackiego Gmina Ciepłowody znajduje się na Przedgórzu Sudeckim, w obrębie mezoregionu Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie. Obszary te charakteryzują się zróżnicowanym ukształtowaniem powierzchni terenu, z wyraźnymi pasmami wzniesień porozdzielanych obniżeniami wykorzystywanymi przez rzeki Ślężę i Oławę oraz dopływy Nysy Kłodzkiej. Gmina Ciepłowody nie posiada jednak dużych cieków wodnych, jednak przez jej teren przepływają mniejsze cieki należące do zlewni Odry, w tym m.in. Krynka, Budkowiczanka

i Jasienica. Wody te pełnią funkcje lokalnego odwodnienia rolniczego i nie mają znaczenia dla żeglugi czy transportu.

Powierzchnia Gminy wynosi około 77,1 km^2, co lokuje ją wśród mniejszych gmin wiejskich Dolnego Śląska. Na jej terenie funkcjonuje 17 sołectw: Baldwinowice, Brochocin, Ciepłowody, Czesławice, Dobrzenice, Jakubów, Janówka, Karczowice, Kobylec, Kobyla Głowa, Muszkowice, Piotrowice Polskie, Stary Henryków, Targowica, Tomice, Wilamowice i Zamysłów.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS), na koniec 2024 roku Gminę zamieszkiwało 2 780 osób, co przekłada się na gęstość zaludnienia w granicach 36,1 os./km^2. Taka gęstość zaludnienia jest zdecydowanie niższą wartością niż wśród gmin powiatu ząbkowickiego i średniej dla województwa dolnośląskiego, co klasyfikuje Gminę jako słabo zurbanizowaną jednostkę wiejską, o rozproszonej strukturze osadniczej.

Południową część obszaru Gminy zajmują tereny objęte ochroną przyrody, które mają istotny wpływ na możliwości jej zagospodarowania i rozwoju. Na terenie Gminy zlokalizowany jest fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu Wzgórz Niemczańsko-Strzelińskich, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Muszkowicki Las Bukowy" (PLH020045), zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Wzgórza Strzelińskie", rezerwat przyrody „Muszkowicki Las Bukowy" oraz pomniki przyrody. Te formy ochrony wpływają na ograniczenia inwestycyjne, ale również kreują potencjał rozwoju turystyki przyrodniczej i edukacyjnej.

Zgodnie z Klasyfikacją funkcjonalną gmin Polski na potrzeby Monitoringu planowania przestrzennego Śleszyńskiego i Komornickiego, Gmina Ciepłowody zaliczona została do grupy gmin o umiarkowanej funkcji rolniczej.

1.2. Transport i łączność

Nowoczesna i bezpieczna infrastruktura komunikacyjna stanowi jeden z podstawowych czynników przekładających się na atrakcyjność inwestycyjną oraz osiedleńczą gminy. Rozwinięta sieć drogowa ma również istotne znaczenie dla jakości życia mieszkańców i stymulacji lokalnego potencjału społeczno-gospodarczego. Jako jeden z podstawowych czynników wpływających na optymalną lokalizację działalności gospodarczej wskazuje się koszty związane z transportem dóbr i surowców, a zatem na dostępność transportową.

Układ transportowy w Gminie Ciepłowody ma głównie charakter lokalny i regionalny, a podstawową rolę odgrywa sieć drogowa, która zapewnia połączenia z sąsiednimi gminami oraz dostęp do ośrodków powiatowych i subregionalnych. Głównym szlakiem przebiegającym przez zachodnią część Gminy jest droga krajowa nr 8 (DK8), stanowiąca jeden z ważniejszych korytarzy drogowych Dolnego Śląska. Jest to odcinek trasy

międzynarodowej (E67) łączącej Wrocław z Kudową-Zdrój i granicą państwa z Czechami. Droga ta pełni funkcję głównej osi komunikacyjnej regionu, umożliwiając dojazd zarówno do ośrodków regionalnych, jak i do przejść granicznych. DK8 stanowi również kluczowy element sieci drogowej w skali kraju, wpisany do sieci TEN-T (Trans-European Transport Network). W najbliższych latach planowana jest inwestycja polegająca na rozbudowie drogi ekspresowej S8 na odcinku Wrocław (Magnice) - Kłodzko, jednak droga będzie przebiegała poza granicami Gminy Ciepłowody. Trasa połączy więc docelowo Kłodzko z Białymstokiem na wschodzie Polski.

Poza niewielkim fragmentem drogi krajowej, system drogowy w Gminie Ciepłowody opiera się na drogach powiatowych (o łącznej długości 60,16 km) oraz drogach gminnych i wewnętrznych. Przez teren Gminy nie przebiegają drogi wojewódzkie. Układ sieci drogowej w Gminie Ciepłowody zaprezentowano na poniższej mapie.

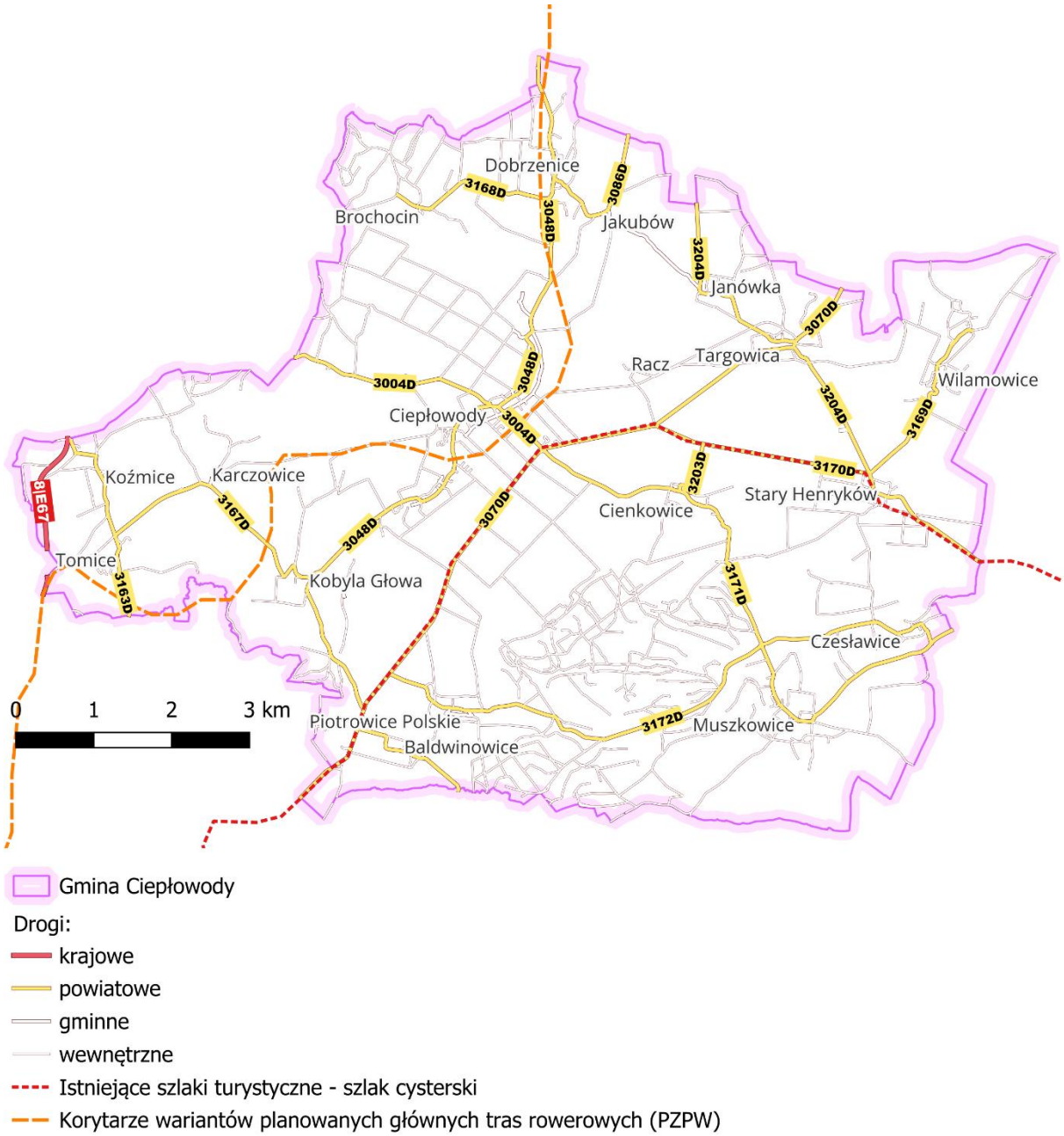

Ryc. 2. Sieć drogowa na terenie Gminy Ciepłowody
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

Gmina Ciepłowody charakteryzuje się relatywnie korzystnym położeniem względem kluczowych ośrodków miejskich Dolnego Śląska i sąsiednich województw. Odległość do Wrocławia, stolicy województwa dolnośląskiego, wynosi około 65 km, a średni czas dojazdu samochodem zajmuje około 1 godzinę i 20 minut. Podobny czas przejazdu – około 1 godziny i 30 minut – dzieli Ciepłowody od Opola, stolicy województwa opolskiego, mimo że odległość wynosi tu około 85 km. Do Ząbkowic Śląskich, będących siedzibą powiatu, dojazd zajmuje zaledwie 15 minut (około 14 km), co zapewnia łatwy dostęp do podstawowych funkcji administracyjnych i usług publicznych o znaczeniu ponadlokalnym. W promieniu do 30 minut jazdy samochodem mieszkańcy Gminy

Ciepłowody mogą dotrzeć również do takich miast jak: Złoty Stok, Ziębice, Dzierżoniów, Strzelin czy Jordanów Śląski, co znacząco poszerza dostępność m.in. do rynku pracy, edukacji, oferty usługowej oraz instytucji kultury.

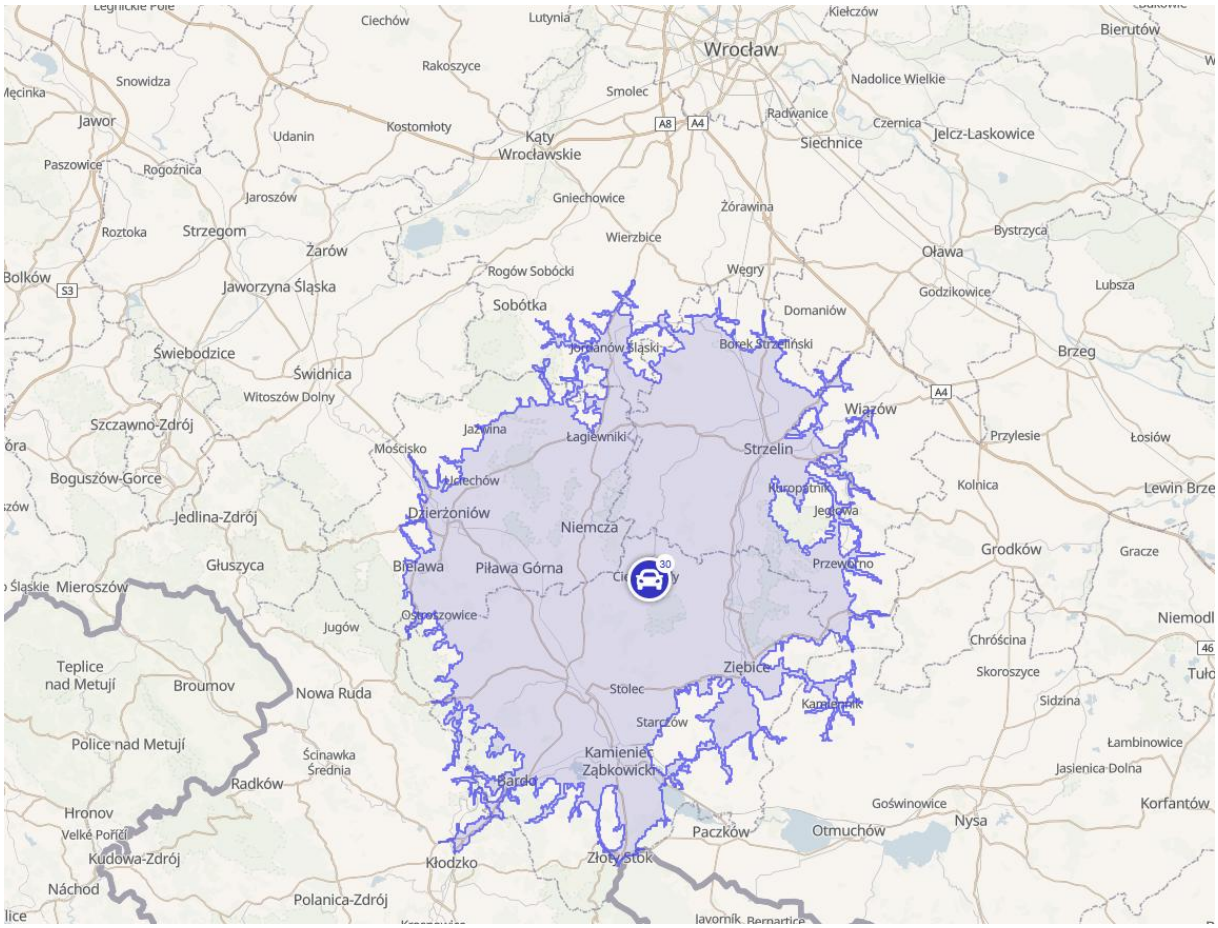

Ryc. 3. Odległości od centrum Gminy Ciepłowody pokonywane samochodem osobowym w ciągu 30 minut (dane orientacyjne)
Źródło: https://commutetimemap.com/; dostęp 27.11.2025 r.

Stan infrastruktury drogowej na terenie Gminy podlega okresowym przeglądom podstawowym co roku oraz bardziej szczegółowym raz na 5 lat. Część infrastruktury drogowej, zarówno gminnej jak i powiatowej, wymaga modernizacji. Dodatkowo, w celu poprawy bezpieczeństwa pieszych niezbędne są dalsze inwestycje w rozbudowę chodników oraz poprawę ich jakości. Gmina Ciepłowody podejmuje działania remontowe i naprawcze względem infrastruktury drogowej, czego dowodem są wydatki w dziale transport i łączność w latach 2020-2024.

W latach 2020-2024 średnie wydatki z budżetu Gminy Ciepłowody w dziale 600: transport i łączność wyniosły niemal 1,7 mln zł, co stanowiło około 8% wydatków budżetowych. Należy jednak zauważyć, że rok do roku kwoty te podlegały znacznym wahaniom, co wynika z realizowanych inwestycji drogowych, które miały miejsce głównie w latach 2021 (m.in. przebudowa drogi gminnej nr 118122D ul. Osiedle w Ciepłowodach), 2022 (m.in. przebudowa gminnej drogi wewnętrznej – ul. Szkolna w Ciepłowodach), oraz 2024 (m.in. remont drogi gminnej nr 118121D – ul. Boczna w Ciepłowodach).

Tab. 8. Wydatki w dziale transport i łączność w latach 2020-2024 w Gminie Ciepłowody (tys. zł)

DZIAŁ	2020	2021	2022	2023	2024	średnia	udział
600: Transport i łączność	79 030,11	3 115 422,81	3 439 652,83	396 804,44	1 352 903,11	1 676 762,66	8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Na terenie Gminy Ciepłowody obecnie nie funkcjonuje żadna infrastruktura kolejowa, a najbliższa czynna stacja znajduje się w Ząbkowicach Śląskich. W przeszłości przez obszar Gminy przebiegały jednak dwie lokalne, jednotorowe linie kolejowe. Pierwsza z nich – linia nr 320 łącząca Kondratowice, Ciepłowody i Ząbkowice Śląskie – o długości około 27 km, przecinała centralną i zachodnią część Gminy; przewozy na niej wstrzymano w 1994 roku. Druga, linia nr 335 relacji Henryków – Targowica – Ciepłowody, licząca około 10 km, została zamknięta wcześniej: ruch pasażerski zakończono w 1989 roku, natomiast towarowy w 1991 roku. Obie trasy zostały obecnie całkowicie rozebrane, jednak możliwość ich ewentualnej reaktywacji w przyszłości – w jakiejkolwiek formule – nie jest całkowicie wykluczona. Jednym z wariantów jest również poprowadzenie sieci dróg rowerowych śladem dawnych linii kolejowych.

Na terenie Gminy Ciepłowody nie funkcjonuje zorganizowany publiczny transport zbiorowy, zarówno w formule gminnej, powiatowej, jak i komercyjnej. Brak jest stałych połączeń autobusowych obsługujących miejscowości Gminy, co oznacza, że mieszkańcy nie mają możliwości korzystania z regularnych przewozów do ośrodków o znaczeniu ponadlokalnym, takich jak Ząbkowice Śląskie czy Ziębice. Taka sytuacja powoduje występowanie trwałego wykluczenia transportowego, szczególnie dotkliwego dla osób starszych, młodzieży uczącej się poza terenem Gminy oraz mieszkańców miejscowości peryferyjnych i oddalonych od głównych tras drogowych. Brak dostępności komunikacyjnej ogranicza możliwość korzystania z edukacji ponadpodstawowej, rynku pracy, ochrony zdrowia i instytucji publicznych, a tym samym wpływa negatywnie na jakość życia i integrację społeczną mieszkańców Gminy. Gmina Ciepłowody zapewnia jednak dowóz uczniów do szkół podstawowych na terenie Gminy.

Istotnym czynnikiem wpływającym na rozwój społeczno-ekonomiczny Gminy jest łączność, której ważnym elementem jest dostęp do wysokiej jakości Internetu szerokopasmowego. Stanowi on obecnie integralną część codziennego życia oraz jest narzędziem służącym zarówno do realizacji obowiązków zawodowych, edukacji, czy też rekreacji. Według raportu Ministerstwa Cyfryzacji „Polska w zasięgu stacjonarnego dostępu do Internetu" na III kwartał 2025 roku 95,8% punktów adresowych w Gminie Ciepłowody ma rzeczywisty dostęp do szerokopasmowego Internetu, z czego 84,73% miało dostęp do sieci o przepustowości sięgającej 1 000 Mb/s. Według danych zawartych w raporcie, 92,3% punktów adresowych było w zasięgu Internetu za pośrednictwem światłowodów, 2,77% za pośrednictwem kabli parowych miedzianych, a 4,94% za pośrednictwem fal radiowych (FWA). W Gminie występuje 9 tzw. białych plam – punktów

bez zasięgu. W okresie od stycznia 2023 r. do września 2025 r. mieszkańcy zgłosili 21 zapotrzebowań na dostęp do internetu. Obszar gminy objęty jest zarówno planami inwestycyjnymi ze środków publicznych (37 punktów adresowych, projekt realizowany przez Tauron w ramach KPO), jak i komercyjnymi działaniami operatorów prywatnych.

1.3. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

Planowanie przestrzenne stanowi instrument w rękach samorządów umożliwiający przeciwdziałanie konfliktom przestrzennym oraz optymalne wykorzystanie dostępnych terenów, w oparciu o dokumenty planistyczne i decyzje jednostek wyższego rzędu. Kluczową funkcją planowania przestrzennego jest również zmierzanie w kierunku rozwoju zrównoważonego, czyli stanu, w którym rozwój każdej ze sfer (społecznej, gospodarczej i środowiskowej) odbywa się bez pogorszania stanu pozostałych.

Głównym dokumentem regulującym politykę przestrzenną na obszarze województwa dolnośląskiego jest Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego, przyjęty uchwałą nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r. Zgodnie z Planem, Gmina Ciepłowody zlokalizowana jest w granicach dwóch obszarów funkcjonalnych: Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego oraz Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego.

Sudecki Obszar Funkcjonalny to górski obszar o znaczeniu ponadregionalnym, obejmujący dwa podregiony: wałbrzyski i jeleniogórski. Obszar obejmuje 62 gminy w południowo-zachodniej części województwa dolnośląskiego. W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego obszar ten został określony jako speryferyzowany i zagrożony marginalizacją. Taki stan rzeczy wynika z położenia przy granicy kraju i dużej odległości od centrów narodowych, a także niedostatecznej jakości infrastruktury transportowej, co w konsekwencji objawia się niższym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. Szansą rozwoju dla tego obszaru jest poprawa warunków transportowych, a w szczególności ustanowienie połączeń drogowych i kolejowych z głównymi ośrodkami miejskimi w regionie. Podniesienie jakości transportu jest także szansą na wzmocnienie lokalnej gospodarki, opartej na wymianie handlowej z partnerami zagranicznymi.

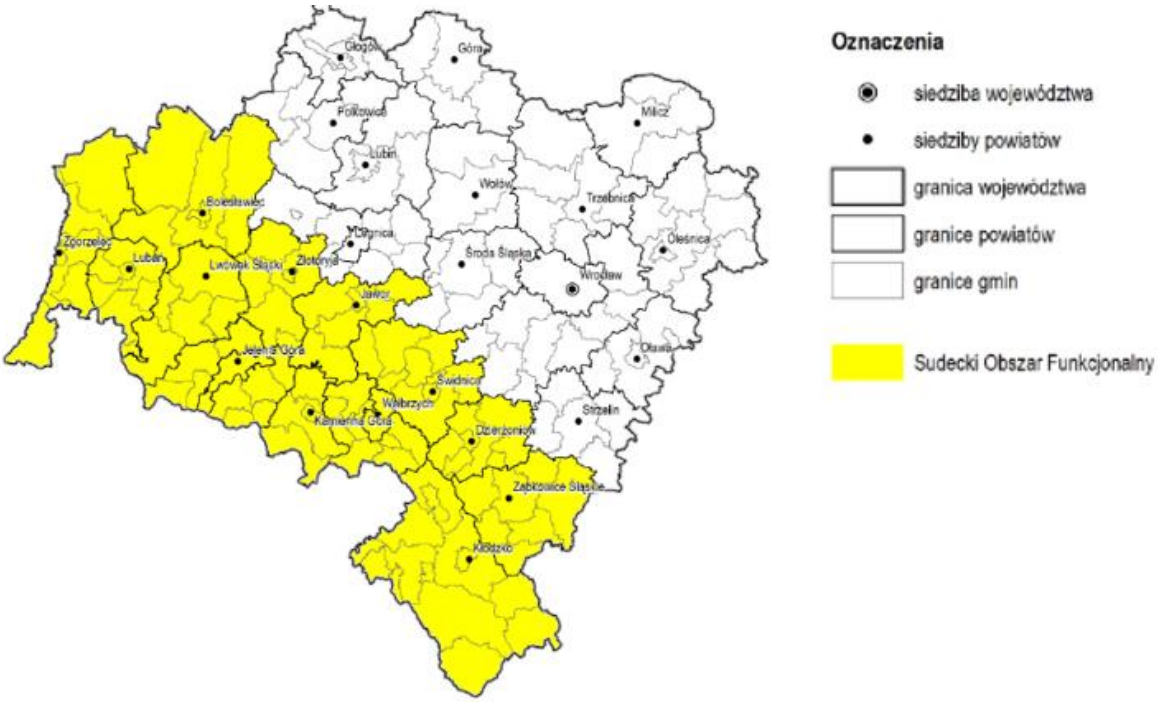

Ryc. 4. Granice Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego
Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego

Drugim obszarem funkcjonalnym obejmującym Gminę Ciepłowody jest Przygraniczny Obszar Funkcjonalny, który pokrywa się z Sudeckim Obszarem Funkcjonalnym. Obszar przygraniczny obejmuje gminy wchodzące w skład powiatów, których siedziby władz znajdują się w miastach leżących w odległości do 50 km od granicy państwa. W skład tego obszaru wchodzą następujące powiaty: wzdłuż granicy polsko-niemieckiej: zgorzelecki, lubański, lwówecki i bolesławiecki; wzdłuż granicy polsko-czeskiej: jeleniogórski, kamiennogórski wałbrzyski, kłodzki, ząbkowicki, strzeliński, dzierżoniowski, świdnicki, jaworski i złotoryjski oraz powiaty grodzkie: Jelenia Góra i Wałbrzych.

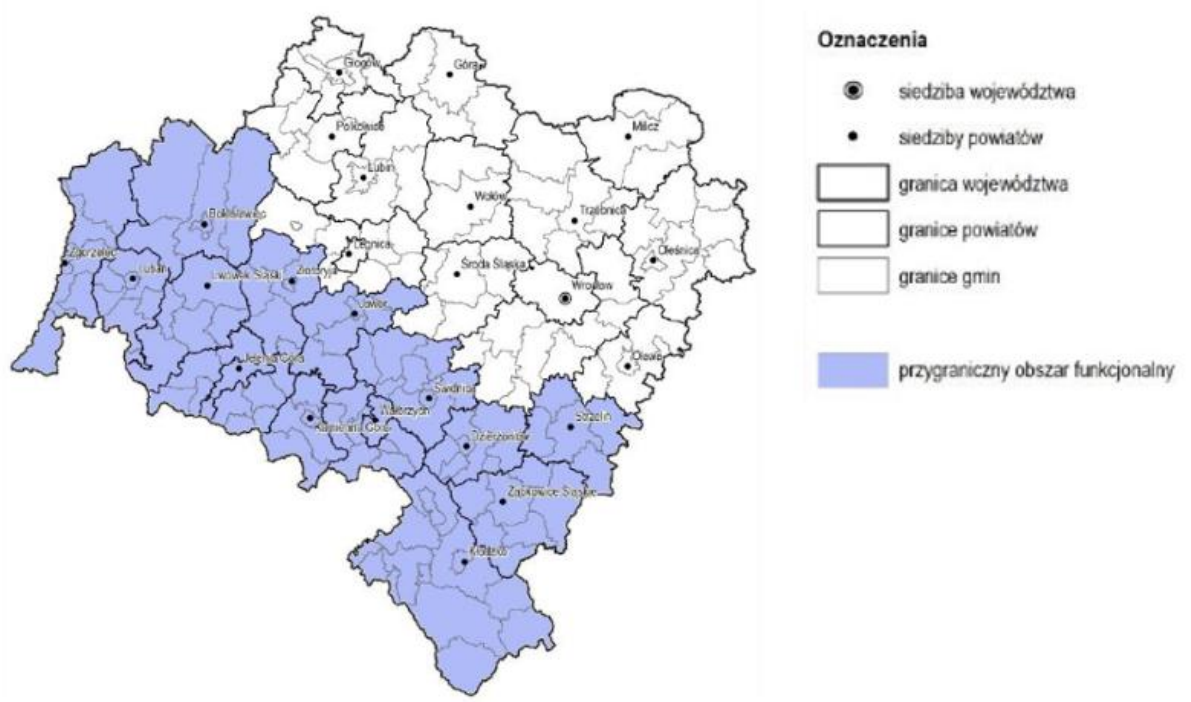

Ryc. 5. Granice Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego
Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego

Biorąc pod uwagę przestrzeń Gminy Ciepłowody, zauważalny jest jej dominujący rolniczy charakter, przejawiający się udziałem użytków rolnych na poziomie 80,1% powierzchni. Lasy zajmują około 14,5% terenu, przy czym jest to głównie kompleks leśny zlokalizowany w południowej części Gminy, należący do nadleśnictwa Henryków i leśnictwa Muszkowice. Pozostałe obszary leśne i zadrzewione są lokalizowane w różnych częściach Gminy, nie posiadając ze sobą wyraźnych łączników – trudno zatem mówić o jednolitym systemie powiązań przyrodniczych. W dolinach niewielkich cieków wodnych znajdują się obszary łąk i terenów trawiastych, a mniejsze zbiorniki wodne pełnią funkcje rekreacyjne i retencyjne, z wyjątkiem stawów hodowlanych, m.in. w okolicach Czesławic. W miejscach eksploatacji kopalin znajdują się tereny wyrobisk i zwałowisk, z czego największe znajduje się w północnej części Gminy, w miejscowości Targowica, co związane jest z obecną tam kopalnią bazaltu.

Sieć osadnicza Gminy Ciepłowody ma charakter typowo wiejski i jest słabo rozbudowana – tereny zabudowane zajmują jedynie ok. 4% powierzchni. Większość miejscowości powstała w średniowieczu i przyjmuje układy owalnicowe lub łańcuchowe, jednak brak tu prawnie chronionych układów urbanistycznych. Dominuje luźna, niskointensywna zabudowa zagrodowa, dobrze wpisująca się w rolniczy krajobraz, z pojedynczymi budynkami wielorodzinnymi w Ciepłowodach, Starym Henrykowie, Muszkowicach, Koźmicach i Tomicach. Głównym ośrodkiem administracyjnym i usługowym Gminy są Ciepłowody, gdzie występuje również największe skupisko zabudowy jednorodzinnej.

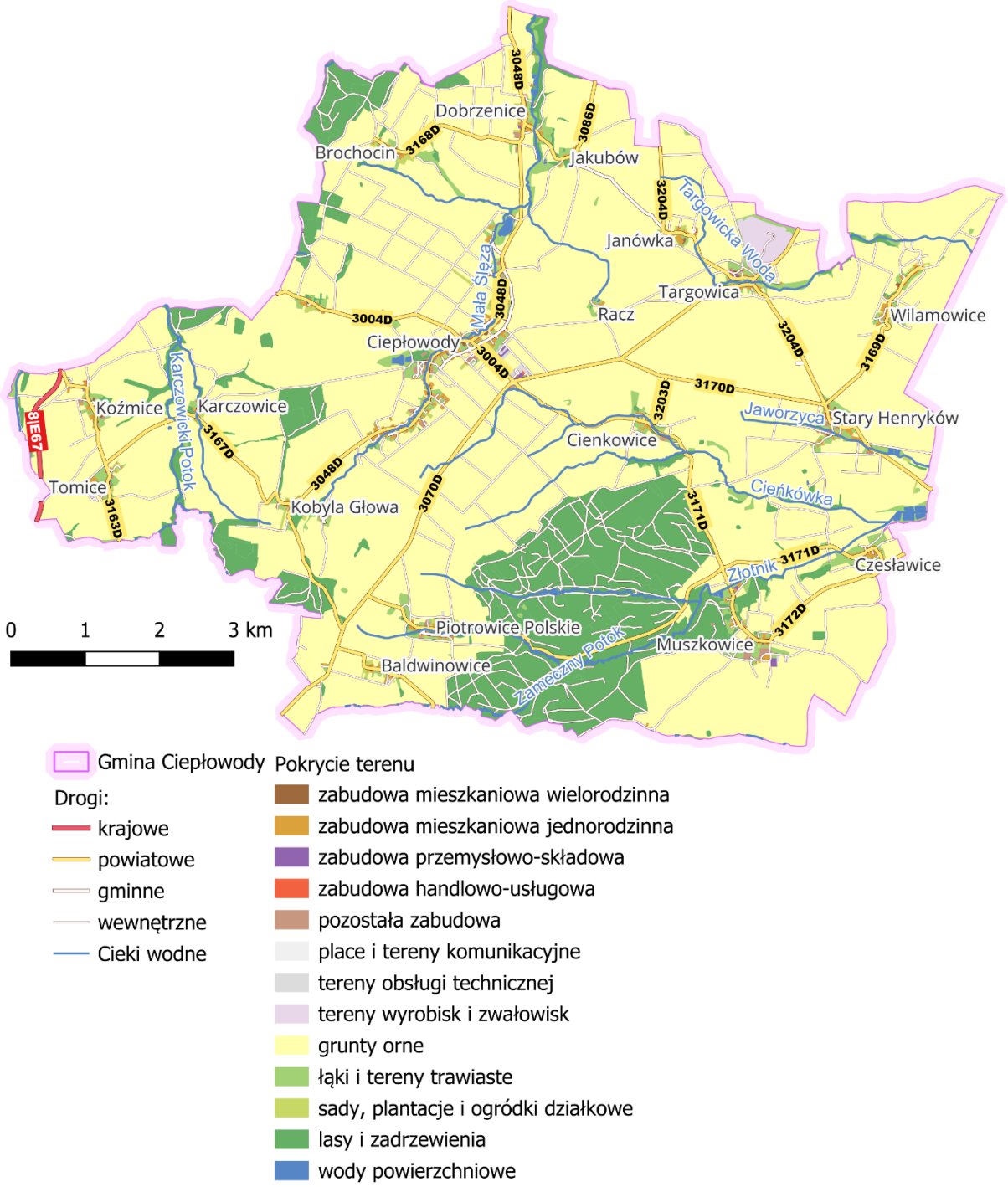

Ryc. 6. Pokrycie terenu Gminy Ciepłowody
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

Według stanu na koniec 2025 roku, nadrzędnym dokumentem planistycznym określającym kierunki zagospodarowania przestrzennego w Gminie Ciepłowody jest Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, przyjęte Uchwałą nr 140/XXIV/2008 Rady Gminy Ciepłowody z dnia 30 grudnia 2008 r. Zgodnie z nowelizacją ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Studium będzie obowiązywało nie dłużej niż do końca czerwca 2026 r.) – dokumentu, który – zgodnie z

art. 13i ust. 3 pkt 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym – będzie podstawowym aktem prawnym kształtującym politykę przestrzenną Gminy.

W oparciu o zapisy studium uchwalane są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP), które stanowią akty prawa miejscowego regulujące zasady gospodarowania przestrzenią na terenie całej Gminy lub jej części. Na terenie Gminy Ciepłowody obowiązują obecnie 42 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, co oznacza wysoki stopień pokrycia planistycznego. Dodatkowo, wg stanu na koniec 2025 r., jeden plan jest w trakcie opracowania, a jeden w aktualizacji, co świadczy o kontynuacji działań zmierzających do kompleksowego uregulowania polityki przestrzennej. Po zakończeniu tych procedur łączny zasięg obowiązujących i procedowanych planów obejmie około 99% powierzchni Gminy, co znacząco ułatwia prowadzenie gospodarki przestrzennej i inwestycyjnej, a także realizację celów polityki rozwoju lokalnego.

Na terenach nieobjętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego polityka przestrzenna Gminy prowadzona jest za pośrednictwem decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu (tzw. WZ) bądź decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. W zawiązku z faktem, że niemal cały teren Gminy Ciepłowody objęty jest MPZP, w latach 2020-2024 wydano tylko jedną decyzję o warunkach zabudowy (w 2021 roku).

Analizując jednak wydawane pozwolenia na budowę oraz zgłoszenia budowy z projektem budowlanym, w latach 2020-2024 zanotowano ich w Gminie Ciepłowody łącznie 49. Liczba wydawanych pozwoleń w poszczególnych latach wahała się od 5 do 13, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców dawało od 1,84 (w 2024 r.) do 4,26 (w 2020 r.) pozwoleń rocznie, co w latach 2020, 2021 i 2023 przewyższało średnią dla powiatu ząbkowickiego, wskazując na relatywnie wysoki poziom indywidualnych inicjatyw budowlanych. W zakresie struktury wydanych pozwoleń, dominowały inwestycje mieszkaniowe, choć ich udział był wyraźnie zmienny – od 76,92% w 2020 r. do zaledwie 15,38% w 2023 r., przy średniej powiatowej wynoszącej w tym okresie od ok. 55% do ponad 78%. W niektórych latach (szczególnie 2023 i 2024) udział nowych budynków mieszkalnych był w Gminie Ciepłowody znacznie niższy niż w powiecie, co może wskazywać na słabszy popyt na budownictwo mieszkaniowe lub większe bariery inwestycyjne.

Tab. 9. Ruch budowlany w Gminie Ciepłowody w latach 2020-2024 na tle średniej gmin powiatu ząbkowickiego

		2020	2021	2022	2023	2024
Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu						
ogółem	Ciepłowody	0	1	0	0	0
	powiat	121	195	146	120	115
na 1 tys. mieszkańców	Ciepłowody	0,00	0,33	0,00	0,00	0,00
	powiat	1,93	3,15	2,39	1,98	1,92

Pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym						
ogółem	Ciepłowody	13	12	6	13	5
	powiat	210	210	196	146	130
na 1 tys. mieszkańców	Ciepłowody	4,26	4,02	2,08	4,58	1,80
	powiat	3,36	3,40	3,21	2,41	2,17
w tym nowe budynki mieszkalne (%)	Ciepłowody	76,92	66,67	50,00	15,38	40,00
	powiat	62,86	78,10	68,88	55,48	71,54
w tym nowe budynki zbiorowego zamieszkania oraz niemieszkalne i obiekty inżynierii lądowej i wodnej (%)	Ciepłowody	23,08	33,33	50,00	84,62	60,00
	powiat	37,14	21,90	31,12	44,52	28,46

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

1.4. Walory kulturowe i turystyczne

Gmina Ciepłowody posiada zróżnicowany potencjał kulturowy i turystyczny, wynikający zarówno z dziedzictwa historycznego, jak i walorów krajobrazowych. Na jej obszarze znajdują się kurhany z epoki brązu, pozostałości XIV-wiecznego zamku, barokowy kościół i XVII-wieczny młyn wodny, a także cenny przyrodniczo Rezerwat Muszkowicki Las Bukowy. Położenie Gminy przy trasie drogi krajowej nr 8 (E67) oraz bliskość większych ośrodków miejskich, takich jak Wrocław (ok. 50 km), sprzyjają rozwojowi funkcji rekreacyjno-krajoznawczych. W ostatnich latach rozwijany jest również lokalny potencjał turystyki pieszej, rowerowej i kulturowej – m.in. poprzez wytyczenie Szlaku Legend, a także punkty widokowe i miejsca odpoczynku, takie jak wieża na Kawiej Górze. Gmina rozwija życie kulturalne poprzez wydarzenia lokalne, m.in. Dożynki, Noc Kupały, Biały Obrusik czy Gminny Dzień Seniora, promujące tradycje i integrację mieszkańców. Szereg realizowanych projektów społecznych i infrastrukturalnych wspiera wykorzystanie tych zasobów w sposób zrównoważony i dostępny dla szerokich grup odbiorców – zarówno mieszkańców, jak i odwiedzających.

Środowisko kulturowe gminy Ciepłowody cechuje się obecnością dziedzictwa historycznego typowego dla obszarów Dolnego Śląska o wiejskim charakterze. Na obszarze Gminy zlokalizowane są liczne zabytki nieruchome, w tym obiekty sakralne, rezydencjonalne oraz obiekty związane z dawną działalnością gospodarczą. Do najcenniejszych należą m.in. kościoły w Ciepłowodach, Dobrzenicach, Muszkowicach i Starym Henrykowie, a także dawne pałace i dwory, z których część zachowała się w różnym stanie technicznym.

Tab. 10. Wykaz obiektów nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków na terenie Gminy Ciepłowody

Miejscowość	Zabytek	Chronologia
Brochocin	dwór	XVIII w.
Ciepłowody	oficyna	poł. XVIII w.
Ciepłowody	kościół parafialny pw. Najświętszej Marii Panny	XIV w.
Ciepłowody	zamek	XIV w.
Ciepłowody	ogrody	XVII w.

Dobrzenice	kościół filialny pw. Matki Boskiej Różańcowej	2. poł. XIII w.
Karczowice	pałac	1870 - 1880
Karczowice	park	koniec XIX w.
Koźmice	pałac	1696 r.
Koźmice	park	pocz. XIX w.
Muszkowice	kaplica pielgrzymkowa, ob. mszalna pw. św. Anny	1707 r.
Stary Henryków	kościół parafialny pw. św. Marcina	XV w.
Tomice	pałac	XVIII w.
Tomice	park	koniec XVII w.

Źródło: opracowanie własne na podstawie rejestru zabytków prowadzonego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Historia Gminy Ciepłowody przejawia się również w innych zabytkach, ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków. Na terenie Gminy nie działają jednak instytucjonalne placówki muzealne ani izby pamięci. Brak jest również danych potwierdzających funkcjonowanie zorganizowanych zespołów folklorystycznych, muzycznych czy innych grup artystycznych, które wpisywałyby się w lokalne tradycje kulturowe. Tradycje gminne realizowane są głównie przez sołectwa, szkoły i Gminne Centrum Kultury, których działalność koncentruje się wokół organizacji wydarzeń lokalnych, dożynek oraz uroczystości patriotyczno-religijnych. Warto zwrócić również uwagę na utworzony w 2022 roku Skwer 800-lecia wsi Ciepłowody, na którym znajduje się pamiątkowa tablica upamiętniająca rocznicę istnienia miejscowości.

Przez teren Gminy Ciepłowody przebiega Szlak Legend – około 20-kilometrowa trasa pieszo-rowerowa, która prowadzi przez miejsca związane z lokalnymi podaniami i historią, takimi jak Kawia Góra, ruiny zamku w Ciepłowodach, park przypałacowy w Kobylej Głowie czy Rezerwat Muszkowicki Las Bukowy. Szlak wzbogacony jest o tablice z legendami oraz punkty odpoczynku i ma na celu popularyzację lokalnego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego w formie dostępnej dla rodzin, turystów indywidualnych oraz grup szkolnych.

Ponadto w gminie funkcjonują szlaki lokalne takie jak:

- Szlak wokół Ciepłowód, przebieg: Ciepłowody – Kawia Góra – Ciepłowody; na trasie znajduje się wieża widokowa na Kawiej Górze, z której rozpościera się panorama okolicy i którą powiązano z legendą o powstaniu Ciepłowód.
- Szlak Ciepłowody – Henryków, szlak rowerowy o długości 28,8 km, przebieg: Ciepłowody – Jakubów – Janówka – Targowica – Stary Henryków – Henryków; na trasie warto zobaczyć zabytkowy dwór w Targowicy oraz kościół w Starym Henrykowie. Kontynuacja tego szlaku to trasa Henryków – Ciepłowody, przebieg: Henryków – Muszkowice – Piotrowice Polskie – Baldwinowice – Kobyla Głowa – Ciepłowody; na trasie znajdują się m.in. Opactwo Cystersów w Henrykowie,

kaplica św. Anny w Muszkowicach, kościół w Piotrowicach Polskich oraz ruiny zamku i kościół w Ciepłowodach.

- Przez Gminę przebiega również częściowo szlak rowerowy Henryków – Ziębice, o długości około 48,6 km, przebiegający m.in. przez miejscowości takie jak Piotrowice Polskie, Baldwinowice, Sieroszów, Nieszków, Dębowiec.

Przez Gminę przebiegają również szlaki o znaczeniu ponadlokalnym, w tym m.in. odcinek Szlaku Cysterskiego – międzynarodowego szlaku kulturowego, który prezentuje dziedzictwo architektoniczne i historyczne zakonu cystersów, mającego istotny wpływ na rozwój regionu.

Pod względem turystycznym Gmina posiada umiarkowany, lokalny potencjał oparty głównie na walorach przyrodniczo-krajobrazowych oraz wiejskim charakterze przestrzeni. Przez teren Gminy przebiegają lokalne i regionalne szlaki piesze oraz rowerowe, o których wspomniano powyżej. Najważniejsze z nich to fragmenty szlaków rowerowych prowadzących w kierunku Ząbkowic Śląskich i Ziębic oraz szlaki piesze, które umożliwiają eksplorację dolin, wzgórz oraz lasów Przedgórza Sudeckiego. Na terenie Gminy znajdują się także obszary leśne i tereny rekreacyjne. Baza noclegowa nie jest rozwinięte, a wśród głównych punktów turystycznych można wskazać Rancho Lavender w Baldwinowicach oraz Karczmę Biesiadny Dwór w Ciepłowodach.

CZĘŚĆ 2: SYTUACJA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWA

2.1. Walory przyrodnicze

Ukształtowanie powierzchni i rzeźba terenu

Zgodnie z regionalizacją fizyczno-geograficzną Polski (Solon i inni) na podstawie pracy Kondrackiego, Gmina Ciepłowody położona jest na obszarze Przedgórza Sudeckiego, w granicach mezoregionu Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie. Obszar ten cechuje się zróżnicowaną rzeźbą terenu – występują tu wyraźne pasma wzniesień oddzielone obniżeniami, którymi przebiegają m.in. rzeki Ślęza i Oława oraz dopływy Nysy Kłodzkiej.

W granicach Gminy Ciepłowody, w obrębie mezoregionu Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie, wyróżnia się trzy mniejsze wydzielenia: Wzgórza Szklarskie, Wzgórza Dobrzenieckie oraz Kotlinę Henrykowską.

Wzgórza Szklarskie to niewielkie pasmo położone w zachodniej części Gminy, przebiegające w kierunku północ-południe. Dominują tu bezleśne wzniesienia o wysokości nieprzekraczającej 400 m n.p.m., z płaskimi wierzchowinami i łagodnie opadającymi stokami. Najwyższym punktem tego mikroregionu jest Siodlasta (384 m n.p.m.), położona na południu, w pobliżu miejscowości Siodłowice.

Wzgórza Dobrzenieckie, położone między dolinami Ślęzy i jej dopływu Małej Ślęzy, rozciągają się równolegle do pasma Wzgórz Szklarskich. Teren ten charakteryzuje się bardziej urozmaiconą rzeźbą – występują tu strome zbocza, głębokie wąwozy i doliny potoków. Do najwyżej położonych wzniesień należą: Cierniowa Kopa (384 m n.p.m.), Góra Twardziel (358 m n.p.m.), Babia Góra (357 m n.p.m.) i Kamieńczyk (341 m n.p.m.).

Kotlina Henrykowska zajmuje płaskie obniżenie we wschodniej części gminy. Ukształtowanie terenu cechuje się łagodnymi stokami oraz płaskimi wierzchowinami. Różnice wysokości sięgają około 160 metrów, a najwyżej położone punkty znajdują się w zachodniej i południowo-zachodniej części mikroregionu.

Zgodnie z danymi Systemu Osłony Przeciwosuwiskowej, mimo znacznych różnic terenu i wysokości względnych, na terenie Gminy Ciepłowody nie występują osuwiska ani tereny zagrożone osuwaniem się mas ziemnych.

Wody powierzchniowe i podziemne

Gmina Ciepłowody położona jest w dorzeczu rzeki Odry, w obrębie zlewni rzek Ślęży i Oławy. Przez Gminę przebiega dział wodny oddzielający te dwie zlewnie. Wśród głównych cieków wodnych na terenie Gminy wymienić można: Małą Ślężę, Karczowicki Potok, Zameczny Potok, Złotnik, Cieńkówka, Jaworzyca i Targowicka Woda. Wszystkie cieki wodne mają charakter przedgórski, cechujący się wyraźnymi wezbraniami wiosennymi i

słabo widocznymi wezbraniami letnimi. Zlewnia Oławy jest pod ochroną z uwagi na ujęcie wody dla potrzeb komunalnych Wrocławia.

Biorąc pod uwagę podstawowe jednostki klasyfikacji wód, w granicach Gminy występują 3 Jednolite Części Wód Powierzchniowych (JCWP):

- RW6000061336191 – Ślęza od źródła do Księginki,
- RW6000091336459 – Mała Ślęza od źródła do Pluskawy,
- RW6000061334191 – Oława do Pogródki.

Wszystkie JCWP odznaczają się złym stanem wód.

Z kolei analizując Jednolite Części Wód Podziemnych (JCWPd), teren Gminy Ciepłowody należy do dwóch wydzieleń:

- GW6000108,
- GW6000109.

Obie JCWPd charakteryzują się dobrym stanem chemicznym, dobrym stanem ilościowym i dobrym stanem ogólnym.

Pomimo obecnych cieków wodnych, zgodnie z mapami zagrożenia powodziowego publikowanymi przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, w granicach Gminy Ciepłowody nie występują tereny zagrożenia powodziowego.

Ze względu na dominujący rolniczy charakter Gminy, w krajobrazie widoczne są również rowy melioracyjne, które odprowadzają wody do większych cieków przepływających przez Gminę. Należy jednak zaznaczyć, że sieć melioracyjna nie jest zbyt gęsta, dzięki czemu teren nie jest nadmiernie odwadniany, i w dużej części pozwala na retencję krajobrazową.

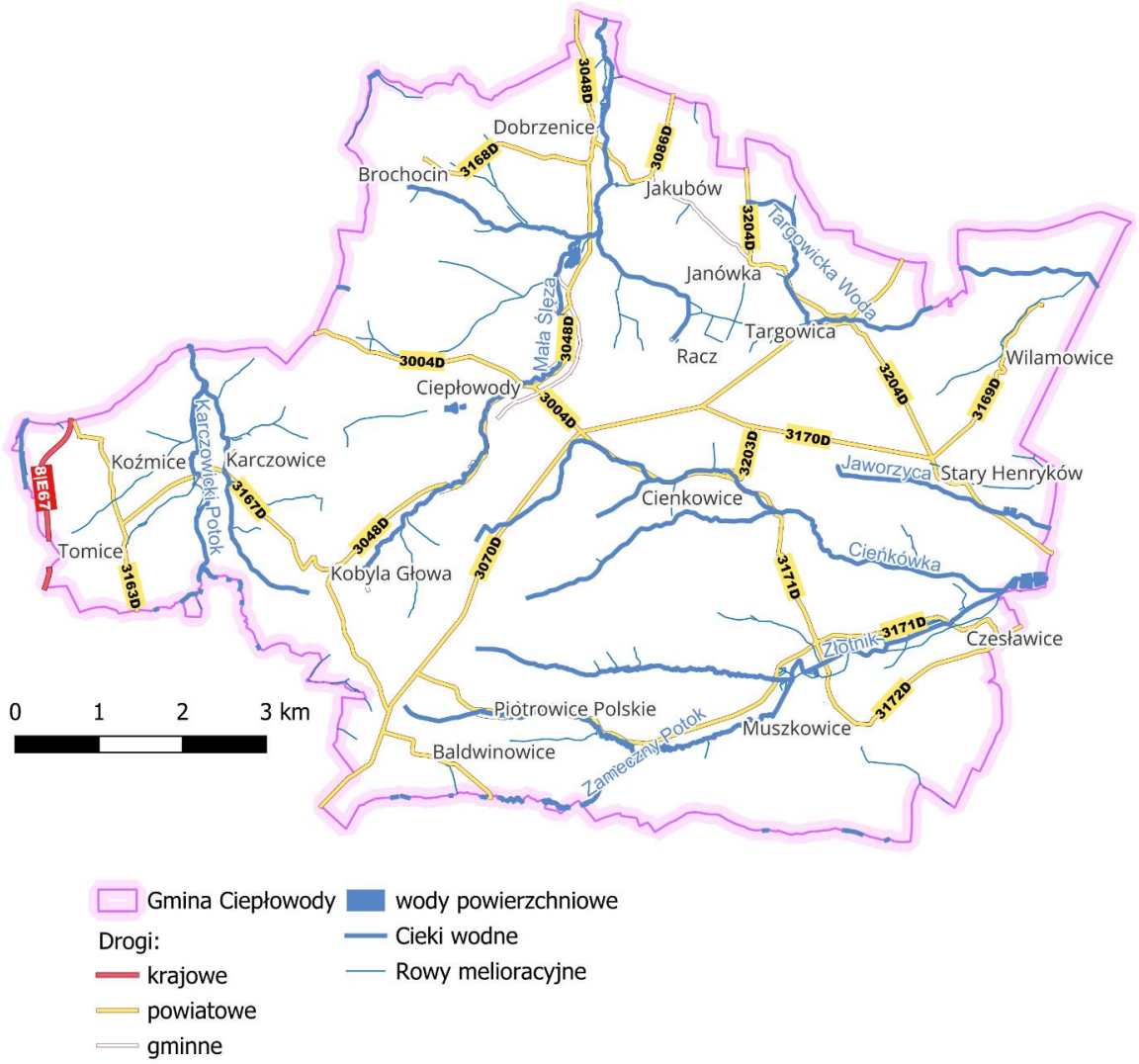

Ryc. 7. Sieć hydrologiczna i obszary zagrożenia powodzią na terenie Gminy Ciepłowody
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ISOK.

Flora i fauna

Zgodnie z podziałem Polski na regiony geobotaniczne Matuszkiewicza, teren Gminy Ciepłowody należy do V krainy przyrodniczo-leśnej – Krainy Śląskiej. Dzięki położeniu w obrębie mezoregionu Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie na obszarze Przedgórza Sudeckiego, Gmina charakteryzuje się strukturą naturalno-krajobrazową, która sprzyja zachowaniu fragmentów pierwotnej przyrody. Najbardziej wartościowy element przyrodniczy Gminy stanowi bez wątpienia rezerwat Muszkowicki Las Bukowy.

W obrębie rezerwatu i przyległych terenów występują naturalne zbiorowiska leśne — głównie lasy bukowe, grądy dębowo-grabowe oraz łęgi przystrumykowe nad potokiem (np. Zameczny Potok). Dzięki temu obserwujemy znaczną bioróżnorodność — w rezerwacie odnotowano kilkanaście chronionych i rzadkich gatunków roślin runa leśnego: m.in. śnieżycę wiosenną, przylaszczkę, kruszczyka siny, podkolana białego, a także inne rośliny typowe dla starych lasów i siedlisk gliniastych / wapiennych. Struktura

starodrzewu (pnie o dużej średnicy, drzewostan wielowiekowy) sprzyja funkcjonowaniu cennych siedlisk zwierząt — m.in. nietoperzy (w tym chronione gatunki takie jak Myotis bechsteinii), bezkręgowców wymagających wilgotnego runa leśnego i dużo martwego drewna (np. chronione chrząszcze), oraz ptaków związanych z siedliskami staroleśnymi.

W dolinach cieków wodnych zachowane są również siedliska wodno-bagienne, co podnosi wartość ekologiczno-krajobrazową — obecność źródlisk wapiennych i trawertynowych dodaje unikalności, wskazując na potencjał dla rzadkich, często endemicznych gatunków roślin i zwierząt.

Jakość powietrza

Jakość powietrza stanowi istotny element wpływający na zdrowie ludzi, stan ekosystemów oraz ogólną kondycję środowiska naturalnego. Działalność człowieka, w tym przede wszystkim spalanie paliw, transport czy procesy przemysłowe, powoduje emisję różnorodnych substancji, które przedostają się do atmosfery, obniżając jakość powietrza. W związku z tym regularne monitorowanie stanu powietrza oraz podejmowanie działań mających na celu jego ochronę są istotnym komponentem polityki środowiskowej na poziomie lokalnym, krajowym, jak i globalnym.

W Polsce systematyczne badania jakości powietrza prowadzi Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, który realizuje zadania w tym zakresie za pośrednictwem Regionalnych Wydziałów Monitoringu Środowiska. Dla województwa dolnośląskiego funkcję tę pełni Regionalny Wydział Monitoringu we Wrocławiu, który każdego roku opracowuje i publikuje „Roczną ocenę jakości powietrza w województwie dolnośląskim".

W ramach prowadzonych ocen województwo zostało podzielone na strefy, które wyznaczono w oparciu o liczbę mieszkańców oraz charakter obszaru. Wyróżnia się następujące jednostki: aglomeracje powyżej 250 tysięcy mieszkańców, miasta powyżej lub bliskie 100 tysięcy mieszkańców oraz pozostały obszar województwa, niezaliczany do wyżej wymienionych kategorii. Na tej podstawie w województwie dolnośląskim wydzielono cztery strefy: aglomerację wrocławską (PL0201), miasto Legnica (PL0202), miasto Wałbrzych (PL0203) oraz strefę dolnośląską (PL0204). Gmina Ciepłowody została zaliczona do strefy dolnośląskiej.

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska przeprowadził ocenę jakości powietrza dla roku 2024, analizując strefy pod kątem ochrony zdrowia ludzi oraz ochrony roślin. W zakresie ochrony zdrowia analizie poddano 12 substancji: dwutlenek siarki (SO_2), dwutlenek azotu (NO_2), tlenek węgla (CO), ozon (O_3), benzen (C_6H_6), pył zawieszony PM10, pył zawieszony PM2,5, benzo(a)piren, arsen, kadm, nikiel oraz ołów. Natomiast pod kątem wpływu na roślinność, ocenie podlegały: dwutlenek siarki (SO_2), tlenki azotu (NO_x) oraz ozon (O_3).

Zgodnie z „Roczną oceną jakości powietrza w województwie dolnośląskim. Raport wojewódzki za rok 2024”, w strefie dolnośląskiej – obejmującej również Gminę Ciepłowody – stwierdzono przekroczenia poziomów docelowych ozonu, arsenu w pyle zawieszonym PM10 oraz benzo(a)pirenu w pyle zawieszonym PM10, a także przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu PM10. W odniesieniu do pyłu zawieszonego PM2,5 (w zakresie poziomu dopuszczalnego I fazy), strefa uzyskała klasę A, co oznacza spełnienie obowiązujących norm. Dla poziomu celu długoterminowego stężenia ozonu strefa została jednak zakwalifikowana do klasy D2, co wskazuje na istotne potrzeby w zakresie dalszej redukcji emisji tego zanieczyszczenia.

Tab. 11. Klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów stanowionych w celu ochrony zdrowia – dane za rok 2024

Kod strefy	SO_2	NO_2	C_6H_6	CO	O_3[1)]	PM10	Pb	As	Cd	Ni	B(a)P	PM2,5
PL0204	A	A	A	A	C	C	A	C	A	A	C	A1

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w powietrza w województwie dolnośląskim. Raport za rok 2024.

Ocena w zakresie ochrony roślin również wykazała przekroczenia – w 2024 roku strefa dolnośląska otrzymała klasę C dla ozonu, co oznacza przekroczenie poziomu docelowego tej substancji. W dodatkowej klasyfikacji, odnoszącej się do poziomu celu długoterminowego, strefie przypisano klasę D2.

Tab. 12. Klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów stanowionych w celu ochrony roślin– dane za rok 2024

Kod strefy	SO_2	NO_x	O_3[1]
PL0204	A	A	C

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w powietrza w województwie dolnośląskim. Raport za rok 2024.

W zakresie emisji zanieczyszczeń do powietrza, najczęściej wyróżnia się trzy główne typy: emisję punktową, liniową i powierzchniową. Emisja punktowa odnosi się do zanieczyszczeń pochodzących z konkretnych źródeł, takich jak zakłady przemysłowe, kotłownie, czy inne instalacje technologiczne. Na terenie Gminy Ciepłowody emisja punktowa ma ograniczony charakter, ze względu na brak przemysłu ciężkiego, jednak nie można wykluczyć wpływu lokalnych instalacji grzewczych czy niewielkich zakładów usługowych.

Emisja liniowa wiąże się z ruchem pojazdów i ich eksploatacją – obejmuje nie tylko spaliny, ale również drobiny pyłów i cząstek mechanicznie wzbijanych z nawierzchni dróg. Główne źródła tej emisji w Gminie Ciepłowody to przede wszystkim droga krajowa nr 8. Choć natężenie ruchu na terenie Gminy nie jest wysokie w porównaniu do terenów miejskich, emisja liniowa koncentruje się w rejonie głównych szlaków komunikacyjnych.

Emisja powierzchniowa, trudna do precyzyjnego oszacowania, pochodzi głównie z rozproszonych źródeł takich jak budynki mieszkalne, małe zakłady usługowe oraz

działalność rolnicza. Na terenie Gminy Ciepłowody dominuje emisja powierzchniowa związana z tzw. niską emisją – emisją z indywidualnych systemów ogrzewania domów, często wykorzystujących paliwa stałe niskiej jakości. Zjawisko to jest szczególnie widoczne w okresie zimowym, kiedy zapotrzebowanie na energię cieplną wzrasta, a warunki meteorologiczne sprzyjają kumulacji zanieczyszczeń w niższych warstwach atmosfery.

Warto również podkreślić, że na terenie Gminy Ciepłowody nie funkcjonuje żadna automatyczna stacja monitoringu jakości powietrza w ramach systemu GIOŚ. Brakuje również lokalnych czujników lub mierników jakości powietrza, które mogłyby dostarczać mieszkańcom bieżących informacji na temat stanu powietrza. Sytuacja ta powoduje, że Gmina jest zdana na dane ogólne dla strefy dolnośląskiej, co może nie odzwierciedlać w pełni lokalnych uwarunkowań. Tym bardziej istotne jest podejmowanie działań mających na celu ograniczenie emisji zanieczyszczeń – zwłaszcza tych pochodzących z sektora komunalno-bytowego – oraz promowanie rozwiązań sprzyjających poprawie jakości powietrza, takich jak modernizacja źródeł ciepła, termomodernizacja budynków czy wykorzystanie odnawialnych źródeł energii.

Złoża kopalin

Na obszarze Gminy Ciepłowody zasoby surowców mineralnych są ograniczone, choć stwierdzono tu sześć udokumentowanych złóż o potencjalnym znaczeniu gospodarczym.

Najważniejsze złoża to bazalty w rejonie Targowicy, gdzie znajdują się dwa udokumentowane złoża: „Targowica" i „Targowica Wschód". W kontekście surowców metalicznych na uwagę zasługują rudy niklu wchodzące w skład złoża „Szklary", którego część zlokalizowana jest na północy i południu Gminy.

Tab. 13. Złoża kopalin na terenie Gminy Ciepłowody

Nazwa	ID	Kopalina	Stan kopaliny głównej	Powierzchnia (ha)
Szklary 1	17219	Rudy niklu	[R] złoże rozpoznane szczegółowo	26,1000
Szklary – Szklana Góra	1179	Rudy niklu	[Z] eksploatacja złoża zaniechana	64,4151
Szklary – Wzgórze Koźmickie	1180	Rudy niklu	[Z] eksploatacja złoża zaniechana	23,2440
Targowica	1040	Kamienie łamane i bloczne	[E] złoże zagospodarowane – TRZUSKAWICA S.A.	26,8500
Targowica – Wschód	9570	Kamienie łamane i bloczne	[R] złoże rozpoznane szczegółowo	11,5500
Tomice	12281	Kamienie łamane i bloczne	[R] złoże rozpoznane szczegółowo	15,3100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PIG (https://midas-app.pgi.gov.pl – dostęp 2.12.2025 r.)

Mimo, że na terenie Gminy znajdują się tylko złoża rudy niklu oraz kamieni łamanych i blocznych, to w najbliższej okolicy występują również złoża piasków i żwirów, magnezytów oraz wód leczniczych. Usytuowanie złóż kopalin przedstawia poniższa mapa.

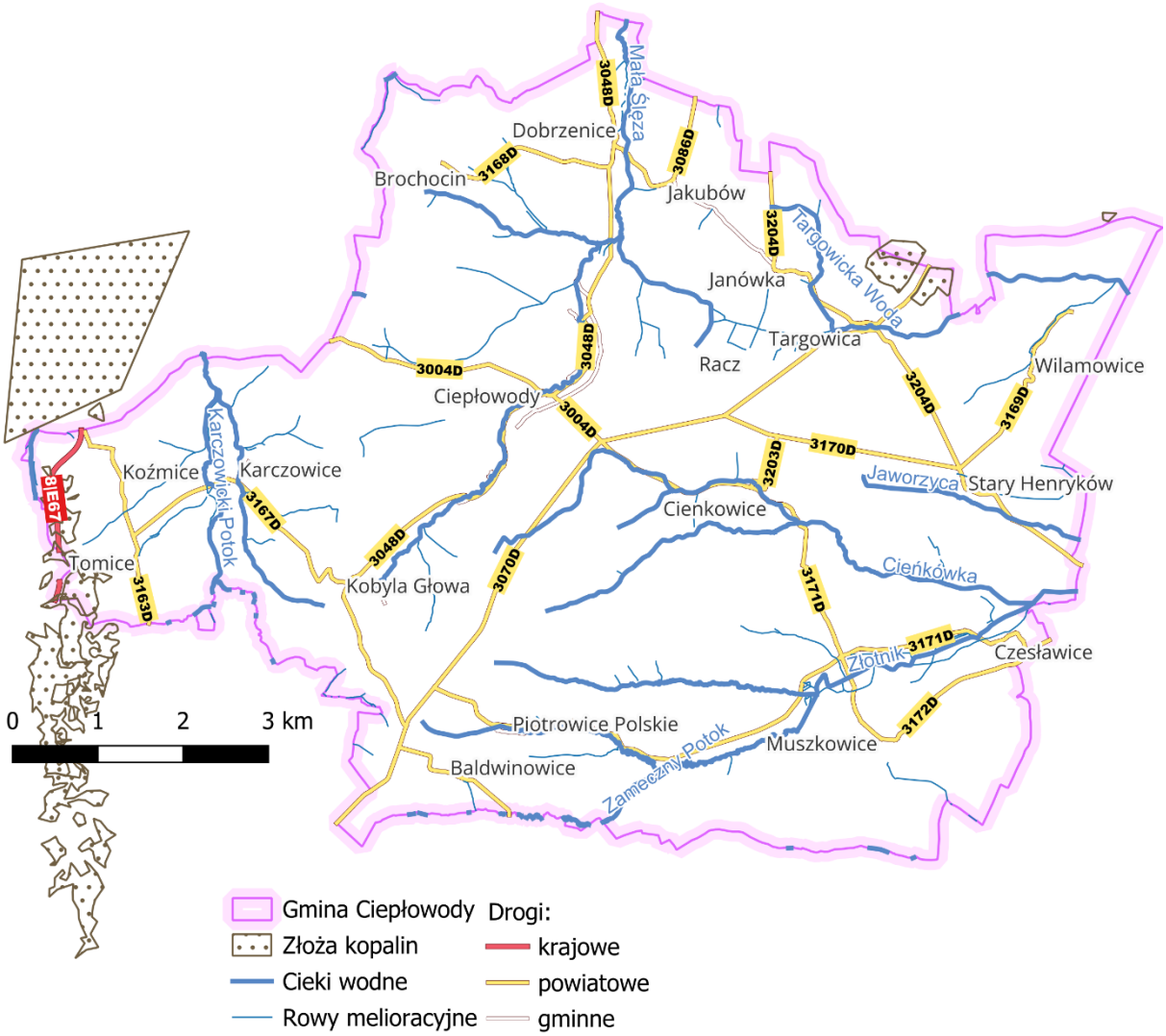

Ryc. 8. Złoża kopalin na terenie Gminy Ciepłowody i w okolicach
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PIG.

Należy również zaznaczyć, że na podstawie licznych źródeł historycznych i naukowych istnieje prawdopodobieństwo występowania wód geotermalnych na terenie Gminy Ciepłowody, co znajduje odzwierciedlenie także w nazwie samej Gminy. Zgodnie z przekazami zawartymi w starszej literaturze, do rzeki Mała Ślęża uchodził lewobrzeżny dopływ, który w czasach słowiańskich nosił nazwę „Ciepła Woda". W 2004 roku przeprowadzono badania, które wykazały temperaturę wód podziemnych przekraczającą 9°C przy ujemnej temperaturze powietrza, co może wskazywać na występowanie wód termalnych płytko pod powierzchnią ziemi. Według danych Państwowego Instytutu Geologicznego, Gmina Ciepłowody leży w obrębie Sudetów i bloku przedsudeckiego –

obszarze uznanym za perspektywiczny dla poszukiwań wód termalnych, choć o niskim stopniu rozpoznania. W związku z tym istnieją uzasadnione przesłanki do prowadzenia dalszych badań w tym zakresie, które w przyszłości mogłyby przyczynić się zarówno do rozwoju turystyki (np. poprzez utworzenie basenów termalnych), jak i stanowić impuls dla rozwoju gospodarczego Gminy.

Ochrona przyrody

Ochrona przyrody na terenie Gminy Ciepłowody realizowana jest na podstawie zapisów ustawy o ochrony przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. Zgodnie z przytoczoną ustawą za ochronę przyrody uznaje się zachowanie, właściwe wykorzystanie oraz odnawianie zasobów przyrody i jej składów, co odbywa się w oparciu o formy ochrony przyrody.

Na terenie Gminy Ciepłowody występują następujące formy ochrony przyrody, obejmujące zarówno obszary cenne przyrodniczo, jak i pojedyncze obiekty przyrodnicze:

- **Rezerwat przyrody „Muszkowicki Las Bukowy”** – utworzony w 1966 roku, ma na celu ochronę naturalnych zbiorowisk leśnych, głównie buczyny karpackiej i storczykowej, oraz rzadkich gatunków roślin. Rezerwat położony jest na terenie Gminy Ciepłowody i znajduje się w całości w granicach obszaru Natura 2000 „Muszkowicki Las Bukowy” oraz Obszaru Chronionego Krajobrazu Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie.

- **Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie** – obejmuje zespół krystalicznych, w dużej mierze zalesionych wzniesień o powierzchni ok. 6180 ha. Wyróżniają się tu dwa obręby: Ziębice-Przeworno, z dominacją lasów liściastych z bogatym runem, oraz Muszkowicki, porośnięty głównie przez buczyny. Obszar ten obejmuje fragmenty północnej części Gminy Ciepłowody oraz tereny położone za jej wschodnią granicą.

- **Specjalny Obszar Ochrony Natura 2000 „Muszkowicki Las Bukowy” (PLH020068)** – obejmuje fragment doliny potoku o krętym korycie i łagodnym stoku. Celem ochrony jest zachowanie źródlisk wapiennych oraz siedlisk trawertynowych, należących do jednych z nielicznych aktywnych tego typu w Sudetach. Obszar wyróżnia się obecnością wielu rzadkich gatunków roślin i zwierząt.

- **Pomniki przyrody** – na terenie Gminy Ciepłowody znajdują się trzy pomniki przyrody w postaci drzew. Dwa z nich, buki pospolite, zlokalizowane są w miejscowości Kobyla Głowa, a jeden – lipa drobnolistna – w Ciepłowodach przy ul. Bocznej 19.

Ponadto od strony północnej Gmina graniczy z **Zespołem Przyrodniczo-Krajobrazowym „Wzgórza Strzelińskie”**, utworzonym w celu ochrony cennych krajobrazów kulturowych i naturalnych, siedlisk przyrodniczych oraz korytarzy ekologicznych. Obszar ten pełni również funkcję rekreacyjną i turystyczną, m.in. dzięki swoim walorom widokowym.

Obszary chronione obejmują wyłącznie kompleks leśny w południowej części Gminy, zatem nie stanowią istotnych barier uniemożliwiających podejmowanie określonych aktywności gospodarczych czy lokalizowania inwestycji na terenie Gminy. Lokalizację form ochrony przyrody w Gminie przedstawia poniższa rycina.

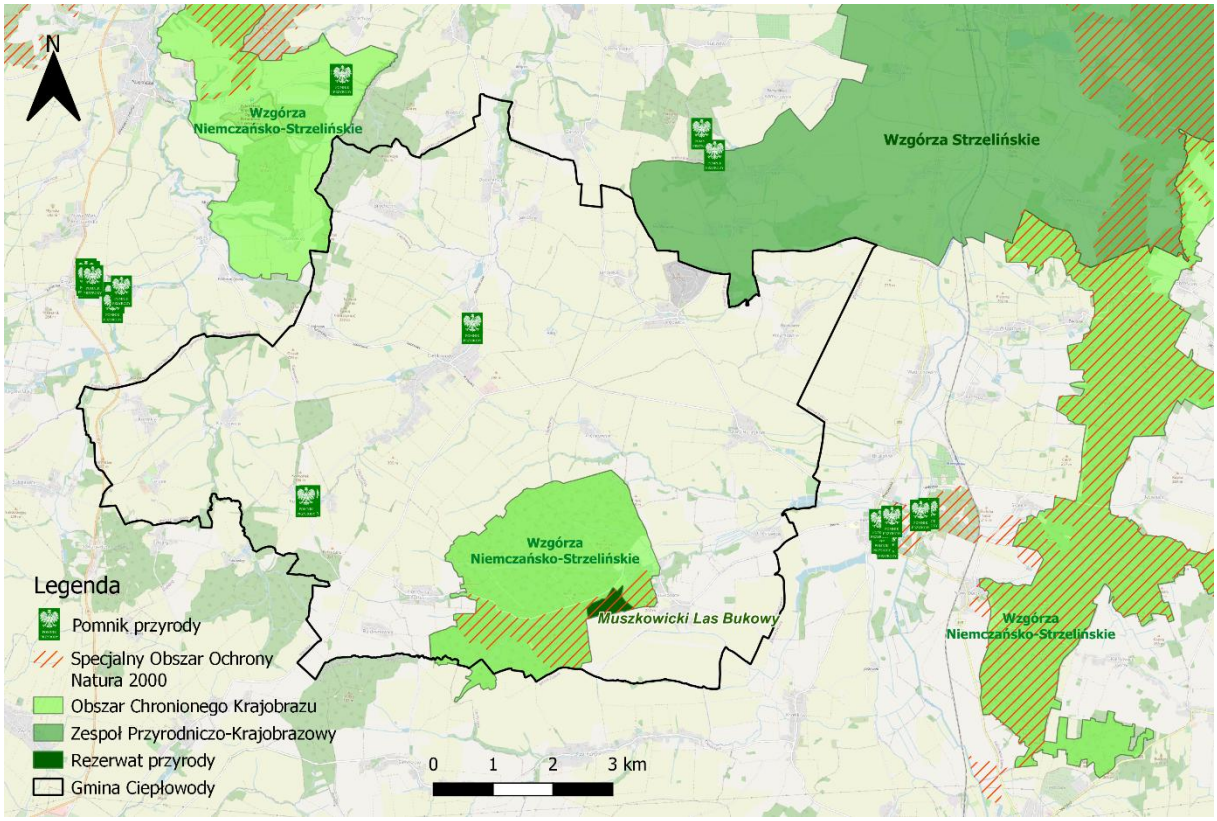

Ryc. 9. Formy ochrony przyrody na terenie Gminy Ciepłowody
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody.

2.2. Klimat i odnawialne źródła energii

Obszar Gminy Ciepłowody znajduje się w strefie klimatu umiarkowanego przejściowego, należącego do tzw. Regionu Przedgórskiego, który obejmuje Przedgórze Sudeckie. Klimat ten łączy cechy klimatu morskiego i kontynentalnego, co przejawia się dużą zmiennością pogody w ciągu roku, umiarkowanymi temperaturami oraz względnie równomiernym rozkładem opadów. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi około 7 °C, przy czym najzimniejszym miesiącem jest styczeń (ze średnią temperaturą –2 °C), a najcieplejszym – lipiec (17 °C). Liczba dni z temperaturą przekraczającą 5 °C sięga 210 w roku, co przekłada się na długość okresu wegetacyjnego, istotnego z punktu widzenia rolnictwa. Roczna suma opadów kształtuje się na poziomie około 650 mm, z największymi wartościami notowanymi w miesiącach letnich (do 100 mm w lipcu), natomiast

najmniejsze opady występują w lutym (ok. 30 mm). Pokrywa śnieżna zalega średnio przez około 60 dni w roku, co może mieć znaczenie zarówno dla retencji wodnej, jak i dla planowania aktywności w miesiącach zimowych.

Lokalny klimat Gminy jest dodatkowo zróżnicowany w zależności od rzeźby terenu. Wzniesienia Wzgórz Niemczańsko-Strzelińskich, występujące na znacznym obszarze Gminy, sprzyjają korzystniejszym warunkom solarnym i cieplnym, natomiast obniżenia terenu oraz doliny rzeczne, szczególnie w okolicach Kotliny Henrykowskiej, sprzyjają gromadzeniu się chłodnego powietrza i występowaniu zjawisk inwersyjnych. Z tego względu lokalne warunki termiczne i wilgotnościowe są silnie uzależnione od ekspozycji stoków i układu terenu, co należy uwzględniać przy planowaniu zagospodarowania przestrzennego, a w szczególności inwestycji w rolnictwie, budownictwie czy infrastrukturze technicznej.

Dla Gminy Ciepłowody typowe są wiatry z sektora zachodniego, w tym północno-zachodniego i południowo-zachodniego, które dominują przez większość roku.

Analizując klimat lokalny należy brać również pod uwagę zmiany klimatyczne, które silnie wpływają na komfort życia mieszkańców. Wdrażanie działań zwiększających odporność tych terenów na zmiany klimatu znajduje oparcie w szeroko pojętym interesie publicznym zawierającym się w dążeniu do zapewnienia jak najkorzystniejszych warunków bytowania człowieka. Poniższe zestawienie przedstawia analizę ryzyka w zakresie zagrożenia niedoborem zasobów wodnych w Gminie Ciepłowody w kolejnych dziesięcioleciach. Wynika z niego, że ryzyko zagrożenia jest średnie, jednak w kolejnych dekadach będzie wzrastało względem lat 2011-2020.

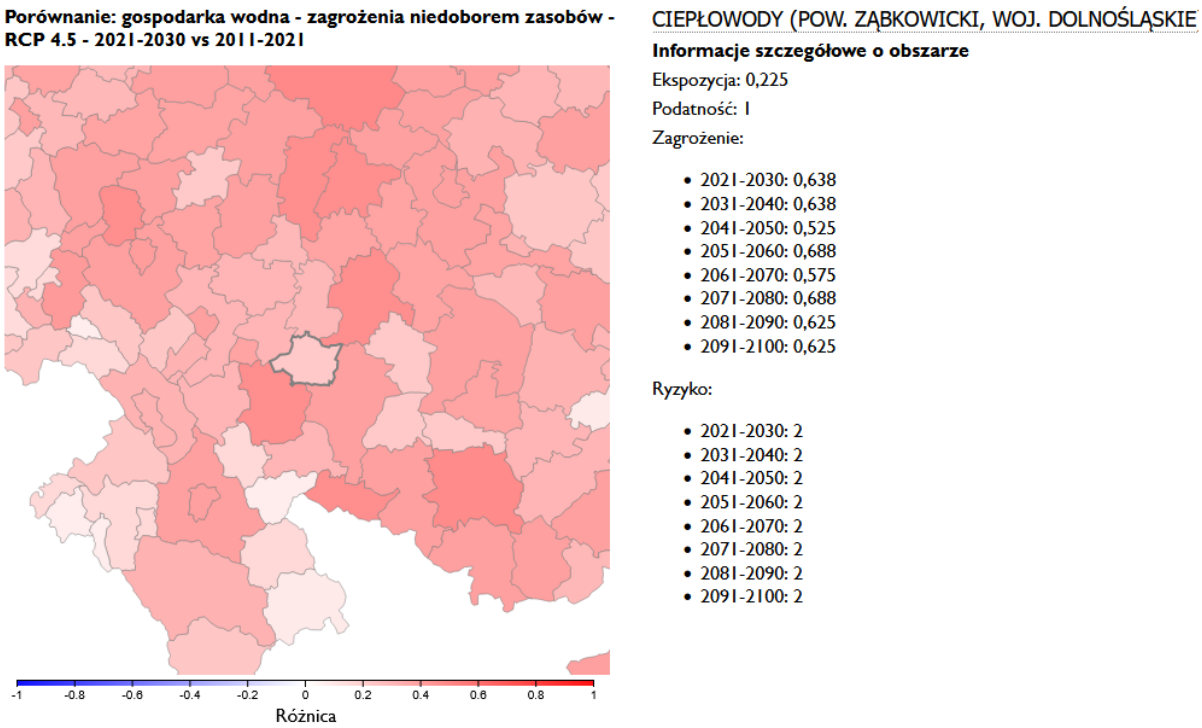

Ryc. 10. Analiza ryzyka w zakresie zagrożenia niedoborem zasobów wodnych w Gminie Ciepłowody
Źródło: https://ryzyko.ios.gov.pl/ (dostęp: 2.12.2025).

Na przestrzeni ostatnich lat temat zrównoważonego rozwoju oraz transformacji energetycznej stał się nieodłącznym elementem debaty publicznej. W związku z tym, coraz większy nacisk kładziony jest na osiągnięcie neutralności energetycznej oraz dekarbonizację gospodarki, czego efektem jest stopniowe zwiększanie nakładów inwestycyjnych na rozwój odnawialnych źródeł energii (OZE). Ze względu na specyficzne uwarunkowania geograficzne Polski, najszybciej rozwijającymi się gałęziami OZE są technologie wykorzystujące potencjał wiatrowy, słoneczny oraz geotermalny.

Energia wiatrowa jest zasobem w pełni odnawialnym, niewyczerpalnym. Ocenia się, że pod względem występowania odpowiedniej siły wiatru na 2/3 terytorium Polski występują korzystne warunki do rozwoju energetyki wiatrowej. Produkcja energii z wiatru jest opłacalna przy jego średniej rocznej prędkości na wysokości 30 m nad ziemią minimum 4 m/s.

Poniższa rycina przedstawia rozkład energii wiatrowej w Polsce na wysokości 10 i 30 metrów w podziale na 6 stref. Gmina Ciepłowody zlokalizowana jest na obszarze Strefy IV, która charakteryzuje się niekorzystnymi warunkami wietrznymi – potencjał energetyczny obszaru mieści się w zakresie 250-500 kWh/(m^2/rok) na wysokości 10 metrów, a na wysokości 30 metrów 500-750 kWh/(m^2/rok). Oznacza to, że Gmina Ciepłowody charakteryzuje się niezbyt korzystnymi warunkami do lokalizowana na jej terenie siłowni wiatrowych.

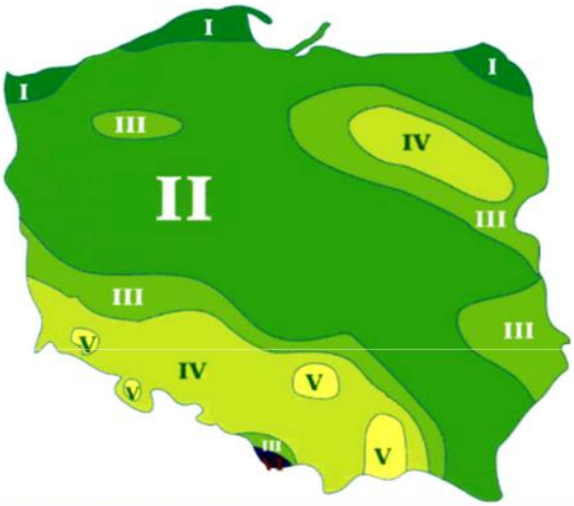

Energia wiatru w kWh/(m²/rok)		
	Na wysokości 10 m	Na wysokości 30 m
Strefa I Bardzo korzystna	powyżej 1000	powyżej 1500
Strefa II Korzystna	750 – 1000	1000 – 1500
Strefa III Dość korzystna	500 – 750	750 – 1000
Strefa IV Niekorzystna	250 – 500	500 – 750
Strefa V Bardzo niekorzystna	mniej niż 250	mniej niż 500
Strefa VI Szczytowe partie gór	tereny wyłączone	

Ryc. 11. Energia wiatru w Polsce w kWh/(m²/rok) na wysokości 10 i 30 metrów
Źródło: „Energia & Przemysł" – marzec 2007, na podstawie danych prof. Haliny Lorenc, IMiGW.

Poniższa mapa przedstawia średnie roczne sumy nasłonecznienia w Polsce, które odzwierciedlają potencjał do rozwoju energetyki słonecznej w poszczególnych regionach kraju. Gmina Ciepłowody położona jest na obszarze, dla którego średnie sumy usłonecznienia w ciągu roku wahają się w przedziale 1400-1450 h/rok. Są to średnie warunki, które umożliwiają rozwój energetyki słonecznej na terenie badanej jednostki, choć na mniejszą skalę niż w północno-wschodnich częściach kraju.

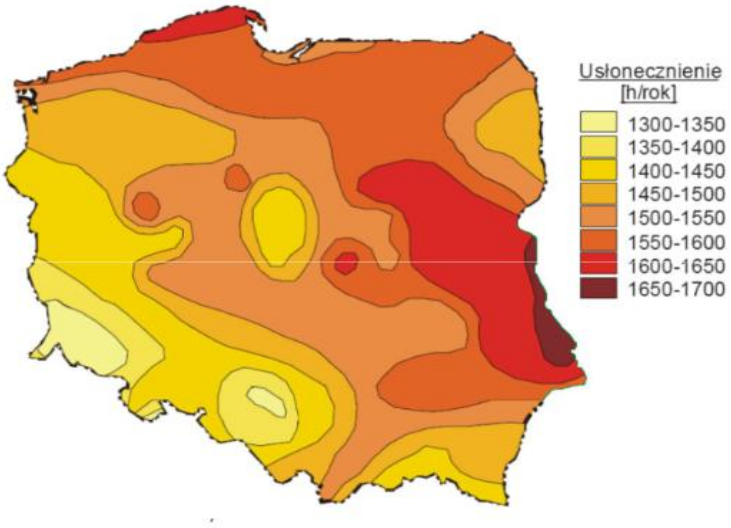

Ryc. 12. Średnie roczne sumy usłonecznienia w Polsce
Źródło: „Energia & Przemysł" – marzec 2007, na podstawie danych prof. Haliny Lorenc, IMiGW.

Energię geotermalną rozumieć należy jako energię cieplną wnętrza Ziemi. Energię tą dzieli się w zależności od głębokości, z której jest eksploatowana na dwa typy:

- geotermię płytką (energia pobierana jest z głębokości do 100 m za pomocą pomp ciepła),
- geotermię głęboką (energia pobierana jest z wnętrza Ziemi, na głębokości kilku kilometrów).

Mapa warunków geotermalnych w Polsce wskazuje, że Gmina Ciepłowody położona jest na obszarze, który charakteryzuje się średnio korzystnym potencjałem do budowy instalacji geotermalnych, choć przytoczone we wcześniejszych rozdziałach źródła pozwalają na optymizm w zakresie możliwości wykorzystania geotermii.

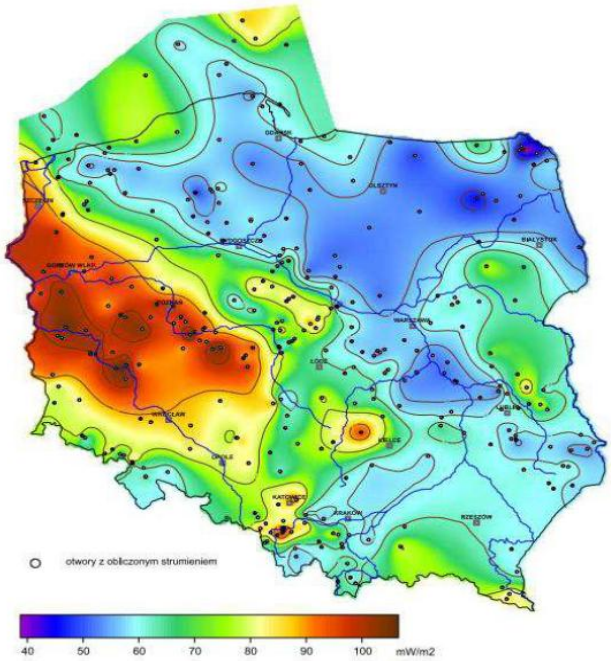

Ryc. 13. Mapa rozkładu gęstości ziemskiego strumienia cieplnego na obszarze Polski
Źródło: https://www.mos.gov.pl/ (Szewczyk & Gientka, 2009).

Przeprowadzona analiza pozwala zakładać, że Gmina Ciepłowody odznacza się przeciętnymi uwarunkowaniami do rozwoju OZE. Ma to również swoje odzwierciedlenie w stanie aktualnym, według którego na terenie Gminy Ciepłowody nie funkcjonują instalacje pozyskujące energię ze źródeł odnawialnych, choć w dokumentach planistycznych wyznaczone są tereny wskazane do lokalizacji farm wiatrowych w przyszłości.

2.3. Infrastruktura techniczna i działalność w zakresie ochrony środowiska

Stan techniczny oraz poziom rozbudowania infrastruktury technicznej jest czynnikiem mogącym w sposób znaczący oddziaływać na środowisko naturalne oraz komfort życia mieszkańców jednostki. Zły stan techniczny infrastruktury technicznej skutkować może

przedostaniem się do środowiska zanieczyszczeń, a co za tym idzie doprowadzić do jego degradacji. Jej niska dostępność w połączeniu z niską świadomością ekologiczną motywować natomiast może część społeczności do utylizowania problematycznych nieczystości ciekłych i stałych z pominięciem obowiązujących regulacji prawnych, w sposób prowadzący do degradacji środowiska.

Urządzenia sieciowe i energia cieplna

Dostęp do rozwiniętej infrastruktury sieciowej stanowi jeden z podstawowych elementów wpływających na jakość życia mieszkańców, możliwości inwestycyjne oraz szeroko rozumiany rozwój lokalny. W Gminie Ciepłowody poziom zaopatrzenia w wodę utrzymuje się na bardzo wysokim poziomie – według danych GUS, w 2024 roku z sieci wodociągowej korzystało 97,4% mieszkańców, co jest wartością wyższą zarówno od średniej dla powiatu ząbkowickiego (91,0%), jak i województwa dolnośląskiego (95,4%). Za dostarczanie wody na terenie całej Gminy odpowiada Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Ciepłowodach (pl. Mickiewicza 49, 57-211 Ciepłowody).

Mimo wysokiego wskaźnika zwodociągowania, na terenie Gminy występują istotne problemy w zakresie jakości dostarczanej wody. W studni nr 2 odnotowano podwyższone stężenia manganu i żelaza, co wpływa na jakość wody pitnej. Dodatkowo planowana jest budowa trzech nowych studni głębinowych, które mają zapewnić stabilne dostawy wody dla sołectw Jakubów, Janówka, Ciepłowody, Dobrzenice, Kobyla Głowa i Cienkowice.

Sytuacja w zakresie gospodarki ściekowej jest znacznie mniej korzystna. Zaledwie 24,5% mieszkańców Gminy Ciepłowody korzysta z kanalizacji sanitarnej, co stanowi znaczne odstępstwo od średnich wartości notowanych dla powiatu ząbkowickiego (55,2%) oraz województwa dolnośląskiego (78,0%). Jednym z powodów niewielkiego dostępu do sieci kanalizacji sanitarnej jest rozproszony charakter zabudowy oraz związane z tym wysokie koszty inwestycji. Za odbiór ścieków odpowiada również Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Ciepłowodach. Na terenie Gminy funkcjonuje pięć małych oczyszczalni ścieków zlokalizowanych w miejscowościach: Ciepłowody (180 RLM), Kobyla Głowa (180 RLM), Piotrowice Polskie (225 RLM), Koźmice (210 RLM) oraz Karczowice (100 RLM). Wszystkie jednostki posiadają odpowiednią przepustowość zarówno względem obecnej liczby mieszkańców, jak i z uwzględnieniem planowanego wzrostu zapotrzebowania. Niezbędne jest jednak utworzenie zbiorczej oczyszczalni ścieków dla Gminy Ciepłowody wraz z rozbudową sieci, co będzie realizowane w najbliższych latach.

Dla mieszkańców nieposiadających dostępu do kanalizacji, Gmina zapewnia wsparcie w postaci budowy przydomowych oczyszczalni ścieków, które są realizowane systematycznie. Od 2024 roku prowadzona jest inwentaryzacja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni oraz bieżąca kontrola wywozu nieczystości płynnych. Planowane są również kolejne inwestycje obejmujące rozbudowę sieci kanalizacyjnej.

Dostępność do sieci gazowej na terenie Gminy jest znikoma – według danych GUS w 2024 roku zaledwie 1,4% mieszkańców Ciepłowód korzystało z gazu sieciowego, co stanowi bardzo niski poziom w porównaniu do średnich wartości w powiecie ząbkowickim (39,2%) i województwie dolnośląskim (61,7%). Sieć gazowa występuje wyłącznie w obrębie kilku budynków jednorodzinnych w miejscowości Ciepłowody (ul. Osiedle), a za jej rozbudowę odpowiada Polska Spółka Gazownictwa. Zainteresowanie mieszkańców dalszym podłączeniem do sieci jest niewielkie, co wiąże się z wysokimi kosztami inwestycyjnymi, rozproszoną zabudową oraz dominującym wykorzystaniem alternatywnych źródeł ciepła, takich jak paliwa stałe.

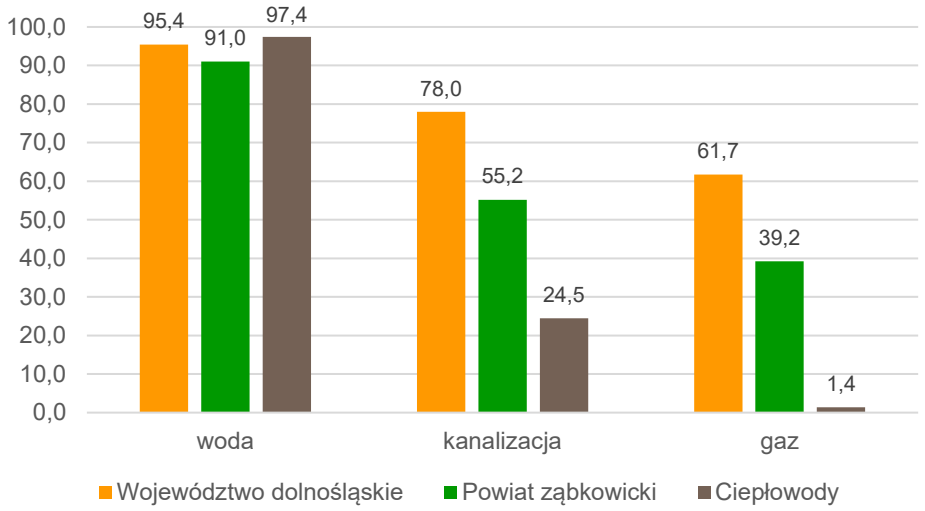

Ryc. 14. Udział korzystających z instalacji sieciowych w Gminie Ciepłowody w 2024 roku na tle powiatu i województwa
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na podstawie danych dotyczących struktury źródeł ciepła w Gminie Ciepłowody w 2024 roku można zauważyć, że dominującym sposobem ogrzewania pozostają kotły na paliwa stałe, głównie węgiel kamienny i biomasę (w tym drewno), które odpowiadają za ogrzewanie aż 87% budynków. Taki sposób zaspokajania potrzeb cieplnych wiąże się z wyższą emisją zanieczyszczeń do atmosfery, szczególnie w przypadkach stosowania przestarzałych, niskosprawnych pieców. Pozostałe źródła ciepła mają znacznie mniejszy udział. Energia elektryczna wykorzystywana jest w 5% gospodarstw, a kolektory słoneczne (energia słoneczna) odpowiadają za 6% ogółu źródeł ciepła. Pompy ciepła, czyli energia geotermalna, wykorzystywane są jedynie w 1% przypadków, podobnie jak olej opałowy (również 1%). W Gminie nie funkcjonuje obecnie system ciepłowniczy w postaci lokalnych kotłowni, elektrociepłowni, biogazowni czy spalarni odpadów.

Tab. 14. Struktura indywidualnych źródeł ciepła na terenie Gminy Ciepłowody w 2024 roku

Nośnik energii	Liczba źródeł	Udział
węgiel kamienny oraz biomasa, w tym drewno	1 500	87%
gaz ziemny	0	0%
olej opałowy	20	1%
ciepło sieciowe (lokalne kotłownie, elektrociepłownie, biogazownie, spalarnie odpadów)	0	0%
energia elektryczna	80	5%
energia słoneczna (kolektory słoneczne)	100	6%
energia geotermalna (pompy ciepła)	25	1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków.

Dodatkowo zaznaczyć należy, że przez teren Gminy Ciepłowody przebiegają linie elektroenergetyczne średniego napięcia, jednak brak jest linii wyższych napięć.

Gospodarka odpadami

Na terenie Gminy Ciepłowody system gospodarki odpadami komunalnymi realizowany jest przez Związek Międzygminny Ślęza–Oława, który zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach odpowiada za organizację odbioru, wywozu i zagospodarowania odpadów. Również nieruchomości niezamieszkałe są obsługiwane w ramach systemu związku, a cała gospodarka odpadami prowadzona jest w podziale na 5 frakcji, zgodnie z ustalonym harmonogramem.

W latach 2020–2024 liczba mieszkańców objętych systemem gospodarki odpadami komunalnymi utrzymywała się na stabilnym poziomie, podobnie jak całkowita masa wytworzonych odpadów (choć ta utrzymuje tendencję wzrostową). W strukturze strumienia odpadów obserwuje się stopniowy wzrost ilości odpadów zbieranych selektywnie, przy jednoczesnym spadku udziału odpadów zmieszanych. W efekcie tego udział frakcji selektywnie zbieranych wzrósł z poziomu około jednej trzeciej do niemal połowy całkowitej masy odpadów.

Równolegle zauważalny jest systematyczny wzrost poziomu przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych, który w 2024 roku osiągnął próg wymagany przepisami prawa. Jest to efekt zarówno rosnącej świadomości mieszkańców, jak i działań organizacyjnych prowadzonych przez gminę oraz związek międzygminny.

Średnia ilość odpadów przypadająca na mieszkańca w analizowanym okresie kształtowała się na poziomie 0,4–0,45 Mg, co świadczy o umiarkowanej wytwórczości odpadów komunalnych na tle regionu. Utrzymujące się pozytywne tendencje w zakresie segregacji oraz osiąganych poziomów recyklingu wskazują na skuteczność działań w tym obszarze, choć dalsze podnoszenie efektywności selektywnej zbiórki – zwłaszcza w zakresie jakości segregacji – pozostaje istotnym wyzwaniem. Gmina prowadzi również działania edukacyjne w zakresie gospodarki odpadami, we współpracy ze Związkiem Międzygminnym Ślęza–Oława.

Tab. 15. Stan gospodarki odpadami w Gminie Ciepłowody w latach 2020-2024

		2020	2021	2022	2023	2024
Liczba mieszkańców objętych systemem gospodarowania odpadami komunalnymi (os.)		2 064	2 192	2 056	2 038	2 039
Łączna ilość zebranych odpadów komunalnych (Mg), w tym:		874,78	882,04	947,89	910,39	923,16
zmieszane		*569,60*	*528,66*	*508,36*	*479,64*	*511,14*
segregowane		*305,18*	*353,38*	*439,53*	*430,75*	*412,02*
Udział odpadów segregowanych w łącznej ilości odpadów		35%	40%	46%	47%	45%
Ilość zebranych odpadów na mieszkańca		0,42	0,40	0,46	0,45	0,45
Poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych (%)	gmina	x	27	40	35	45
	wymagany	x	>20	>25	>35	>45

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Ciepłowody.

Na terenie Gminy nie funkcjonuje Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK). Mieszkańcy mają możliwość korzystania z PSZOK w miejscowości Godzikowice pod Oławą. Dodatkowo funkcjonują mobilne punkty (mPSZOK), gdzie można oddawać odpady w określonym terminie – w Gminie Ciepłowody odbywa się to na ul. Kolejowej 15 w Ciepłowodach.

CZĘŚĆ 3: SYTUACJA GOSPODARCZA

3.1. Gospodarka lokalna

Przedsiębiorczość

Jednym z elementów charakteryzujących lokalny rynek pracy oraz sytuację gospodarczą gmin jest liczba podmiotów gospodarczych działających na ich obszarze. Stanowi ona istotny wskaźnik poziomu przedsiębiorczości w granicach danej jednostki samorządowej. W poniższej tabeli przedstawiono liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na obszarze gmin powiatu ząbkowickiego w latach 2020-2024.

Na koniec 2024 roku w rejestrze REGON zarejestrowanych było 275 podmiotów gospodarczych mających siedzibę na terenie Gminy Ciepłowody. W porównaniu do 2020 roku, kiedy to zarejestrowanych było 277 działalności, oznacza to symboliczny spadek o 2 podmioty, co stanowi najniższą dynamikę zmian wśród wszystkich gmin powiatu ząbkowickiego. W tym samym czasie liczba zarejestrowanych działalności gospodarczych w całym powiecie ząbkowickim wzrosła o 463 podmioty (z 7 234 do 7 697), co daje średni wzrost na poziomie około 6,4%. Udział Gminy Ciepłowody w strukturze ogólnej liczby podmiotów REGON w powiecie ząbkowickim zmniejszył się nieznacznie – z 3,8% w 2020 roku do 3,6% w roku 2024 i nadal stanowił najniższy odsetek wśród gmin powiatu.

Tab. 16. Zmiany liczby podmiotów gospodarczych w gminach powiatu ząbkowickiego w latach 2020-2024

JST	2020		2024		zmiana liczby zarejestrowanych podmiotów w okresie 2020-2024
	liczba zarejestrowanych podmiotów w REGON	odsetek w powiecie	liczba zarejestrowanych podmiotów w REGON	odsetek w powiecie	
Powiat ząbkowicki	7 234	100,0%	7 697	100,0%	463
Bardo	500	6,9%	523	6,8%	23
Ciepłowody	277	3,8%	275	3,6%	-2
Kamieniec Ząbkowicki	754	10,4%	862	11,2%	108
Stoszowice	590	8,2%	640	8,3%	50
Ząbkowice Śląskie	2 879	39,8%	3 038	39,5%	159
Ziębice	1 708	23,6%	1 827	23,7%	119
Złoty Stok	526	7,3%	532	6,9%	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Według danych na koniec 2024 roku wśród podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie Gminy Ciepłowody, na podstawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007), najwięcej z nich działało w sekcji budownictwa oraz handlu detalicznego i hurtowego, co jest typowe dla obszarów wiejskich o rozproszonej zabudowie oraz lokalnym charakterze gospodarki. Łącznie te dwa sektory odpowiadają za ponad 50%

wszystkich podmiotów, co jednoznacznie wskazuje na ich dominującą rolę w lokalnym środowisku gospodarczym.

Największy udział w strukturze REGON mają podmioty z sekcji F – Budownictwo (29%) oraz G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych (23%). Kolejne istotne branże to przetwórstwo przemysłowe (sekcja C, 12%), które obejmuje 34 podmioty, oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M, 5%), a także pozostała działalność usługowa (sekcja S, 5%).

Choć dominujące są branże o charakterze lokalnym i usługowym, warto również wskazać sektory o kluczowym znaczeniu z punktu widzenia potencjału rozwojowego Gminy, do których należą:

- Przetwórstwo przemysłowe – posiadające potencjał do dalszego rozwoju, szczególnie w oparciu o lokalne surowce i rolnictwo,
- Budownictwo – związane m.in. z lokalną siłą roboczą i popytem na usługi w regionie,
- Działalność techniczna i profesjonalna (PKD M) – obejmująca m.in. usługi inżynieryjne, projektowe i doradcze.

Wśród największych przedsiębiorstw będących również największymi pracodawcami w Gminie można wymienić m.in. Neodynamik (budowa hal), Dino (sklep), Agrotech (rolnictwo) oraz Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna (rolnictwo).

Tab. 17. Podmioty działające na terenie Gminy Ciepłowody na koniec 2024 r. według sekcji PKD

SEKCJE PKD 2007	Liczba podmiotów	Udział
SEKCJA A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	8	3%
SEKCJA B Górnictwo i wydobywanie	1	0%
SEKCJA C Przetwórstwo przemysłowe	34	12%
SEKCJA D Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0	0%
SEKCJA E Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1	0%
SEKCJA F Budownictwo	79	29%
SEKCJA G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	64	23%
SEKCJA H Transport i gospodarka magazynowa	6	2%
SEKCJA I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	4	1%
SEKCJA J Informacja i komunikacja	4	1%
SEKCJA K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	4	1%
SEKCJA L Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	6	2%
SEKCJA M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	15	5%
SEKCJA N Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	9	3%
SEKCJA O Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	4	1%
SEKCJA P Edukacja	6	2%

SEKCJA Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	7	3%
SEKCJA R Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	8	3%
SEKCJA S i T Pozostała działalność usługowa	13	5%
SEKCJA U Organizacje i zespoły eksterytorialne	0	0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W latach 2020–2024 aktywność rejestrowa w Gminie Ciepłowody charakteryzowała się umiarkowanym, lecz stabilnym poziomem. W analizowanym okresie liczba nowo zarejestrowanych podmiotów oscylowała między 12 a 20 rocznie, osiągając najwyższą wartość w 2024 roku (20 nowych rejestracji). Jednocześnie liczba wyrejestrowań pozostawała na zbliżonym poziomie, z rocznymi wahaniami w przedziale 13–17. Najmniej korzystny bilans odnotowano w 2022 roku, kiedy liczba nowo powstałych firm (12) była niższa niż liczba podmiotów wykreślonych z rejestru (16). Od 2023 roku obserwuje się jednak lekką poprawę – saldo rejestracyjne staje się dodatnie, co może świadczyć o nieznacznym wzroście atrakcyjności gospodarczej gminy lub efektach lokalnych działań wspierających przedsiębiorczość. Utrzymująca się zbliżona równowaga między rejestracjami i wyrejestrowaniami potwierdza, że sektor przedsiębiorstw w Gminie Ciepłowody charakteryzuje się niewielką pozytywną dynamiką, a analizując wcześniejsze dane – wręcz odpływem przedsiębiorstw. Wskazuje to na potrzebę wdrażania działań wspierających rozwój i utrzymanie działalności, takich jak doradztwo, szkolenia, dostęp do mikrofinansowania oraz promocja lokalnych produktów i usług.

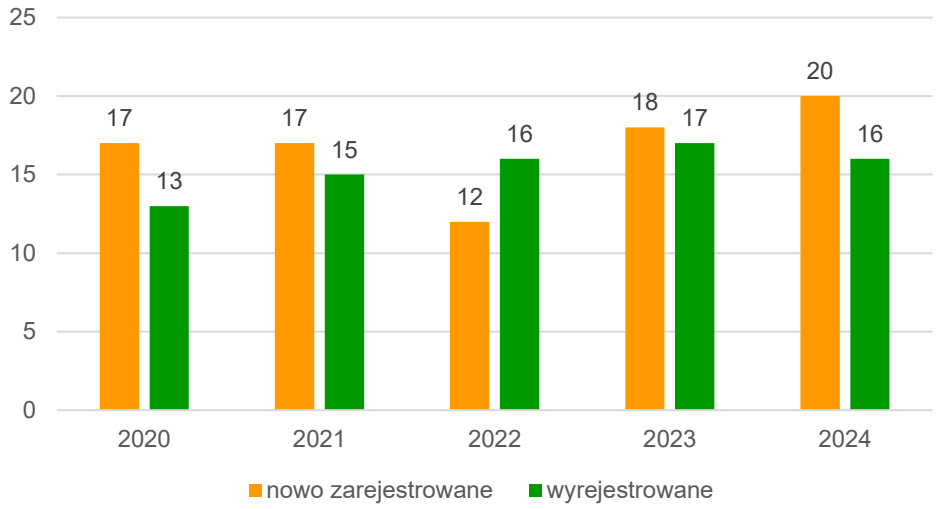

Ryc. 15. Porównanie liczby podmiotów nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w latach 2020-2024 działających na terenie Gminy Ciepłowody
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dla osiągnięcia porównywalności poziomu rozwoju przedsiębiorczości w poszczególnych jednostkach samorządu terytorialnego stosowane jest kryterium liczby przedsiębiorstw przypadających na 1 tys. mieszkańców. Wskaźnik w Gminie Ciepłowody utrzymuje się poniżej średniej zarówno dla powiatu ząbkowickiego, jak i całego województwa dolnośląskiego. W 2020 roku na każde 1000 mieszkańców przypadało 91 podmiotów gospodarczych, natomiast w 2024 roku wartość ta wzrosła do 99. Wzrost ten,

choć relatywnie stabilny, jest niższy niż w analogicznym okresie w przypadku powiatu (z 116 do 129) oraz województwa dolnośląskiego (z 136 do 159).

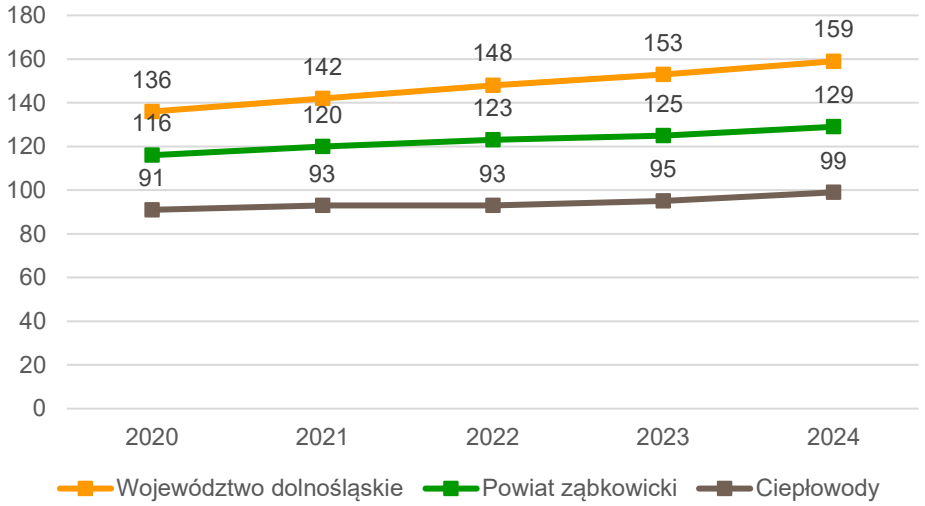

Ryc. 16. Liczba podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w Gminie Ciepłowody na tle średniej dla gmin powiatu i województwa w latach 2020-2024
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Relatywnie niska liczba podmiotów na 1000 mieszkańców może wskazywać na ograniczony potencjał przedsiębiorczości w gminie, wynikający m.in. z czynników takich jak słaba dostępność infrastruktury technicznej, brak zaplecza inwestycyjnego czy ograniczony lokalny rynek zbytu. Dalsze zwiększenie przedsiębiorczości wymagać będzie kompleksowych działań wspierających sektor MŚP, m.in. poprzez zapewnienie terenów inwestycyjnych, doradztwo biznesowe, rozwój infrastruktury technicznej i transportowej, a także promocję gminy jako lokalizacji dla działalności gospodarczej.

Rolnictwo

Gmina Ciepłowody ma charakter typowo rolniczy (użytki rolne stanowią około 80,1% jej powierzchni), dlatego analizując jej gospodarkę lokalną należy uwzględnić specyfikę znajdujących się na jej terenie gospodarstw rolnych. Najbardziej rzetelnym źródłem informacji odzwierciedlającym realny stan rolnictwa są przeprowadzone raz na 10 lat Powszechne Spisy Rolne. Obowiązek przeprowadzenia spisów wynika z rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady, a uszczegółowionego na poziomie krajowym w drodze ustawy z dnia 31 lipca 2019 r. o Powszechnym Spisie Rolnym w 2020 r. Udział w spisie rolnym jest obowiązkowy, a odmowa przystąpienia skutkować może nałożeniem grzywny. Dzięki przyjętym rozwiązaniom w ostatnim Powszechnym Spisie Rolnym przeprowadzonym w 2020 r. według danych GUS wzięło udział 98% polskich gospodarstw rolnych. Tym samym, analiza stanu rolnictwa na terenie Gminy Ciepłowody przeprowadzona została głównie w oparciu o dane pozyskane na drodze PSR 2020.

Biorąc pod uwagę warunki klimatyczno-glebowe, Gmina Ciepłowody ma najkorzystniejsze uwarunkowania względem rozwoju rolnictwa w subregionie wałbrzyskim. Na terenie Gminy przeważają gleby brunatne właściwe i psudobielicowe wytworzone z lessów ilastych o pełnym profilu. Charakteryzują się one dużą miąższością poziomu próchniczego i należą przeważnie do I i II klas gruntów ornych stanowiących bardzo dobry i dobry kompleks pszenny. Według klasyfikacji bonitacyjnej terenu gminy, grunty klas I-III zajmują ponad 89% powierzchni gruntów rolnych natomiast klasy IV – 8,0%. W dolinach rzek dominują mady, gleby brunatne i czarne ziemie, wykorzystywane najczęściej jako trwałe użytki zielone. Jedynie gleby znajdujące się w rejonie Wzgórz Szklarskich nie mają w pełni wykształconego profilu glebowego. Są to również gleby żyzne, zaliczane do III klasy bonitacyjnej, które jednak wymagają zabiegów agrotechnicznych.

W 2020 roku użytki rolne zajmowały około 97% powierzchni użytkowanych gruntów rolnych. W ich strukturze użytkowania zdecydowanie dominowały grunty pod zasiewami (96%). Sporadycznie występowały łąki trwałe lub lasy i grunty leśne. Większość gruntów pod zasiewami (57%) zajmowały zboża, wśród których największy udział miały pszenica (30%), kukurydza na ziarno (20%) oraz jęczmień (6%). Dużą część gruntów pod zasiewami zajmowały również rośliny przemysłowe (w tym rzepak i rzepik) – 16%, a także pozostałe rośliny, w tym warzywa pod osłonami, kwiaty i rośliny ozdobne, rośliny pastewne – 12%. Strukturę użytkowania gruntów pod zasiewami prezentuje poniższa rycina.

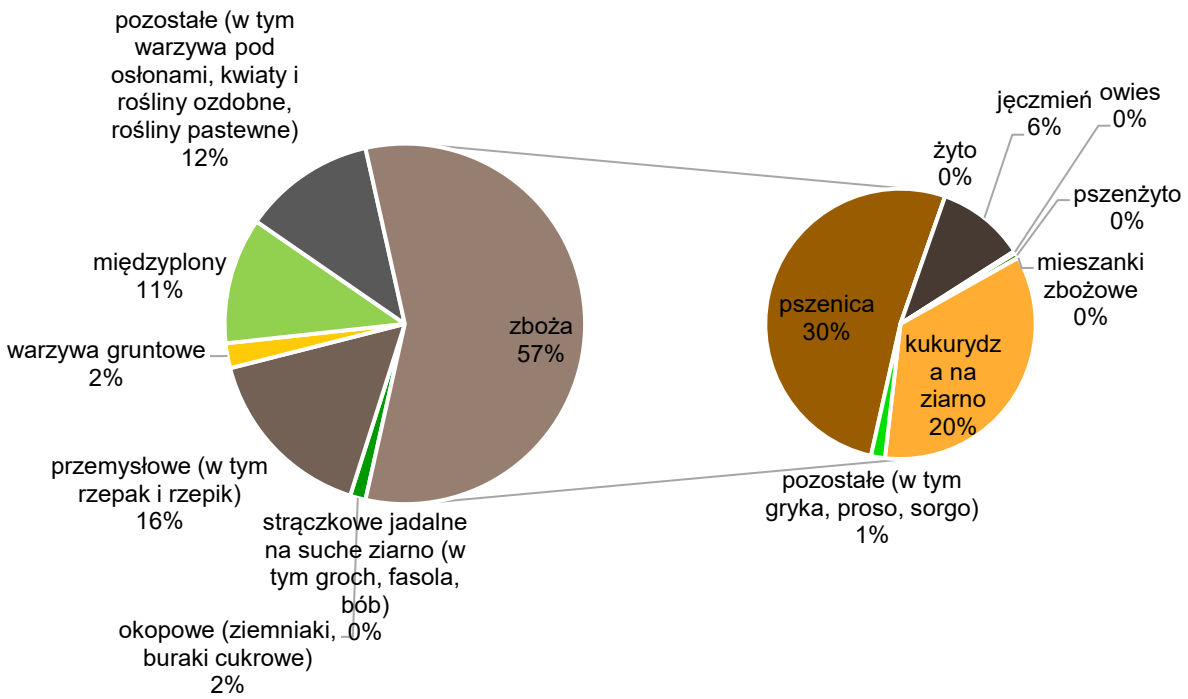

Ryc. 17. Użytkowanie gruntów pod zasiewami na terenie Gminy Ciepłowody w 2020 roku
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PSR 2020.

W 2020 r. w Gminie Ciepłowody łącznie zarejestrowane były 193 gospodarstwa rolne, co stanowiło ok. 8% wszystkich gospodarstw rolnych znajdujących się w powiecie ząbkowickim. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego w Gminie Ciepłowody wynosiła 19,44 ha i była mniejsza niż średnia dla powiatu (20,43 ha). Największy udział w powiecie (43%), stanowiły gospodarstwa mieszczące się w przedziale od 1 do 5 ha, jednak w Gminie dominowały duże gospodarstwa o powierzchni przekraczającej 15 ha (30%). Stosunkowo dużo było również gospodarstw mieszczących się w przedziale 1-5 oraz 5-10 ha. Stosunkowo duży odsetek dużych gospodarstw rolnych jest pozytywną przesłanką pod względem opłacalności produkcji rolniczej, ale świadczy również o obecności dużych monokultur w krajobrazie rolniczym, co z kolei wpływa negatywnie na bioróżnorodność. Mniejsze gospodarstwa, szczególnie w przedziale 1-10 ha są z kolei mniej opłacalne, ale bardziej zróżnicowane i często wykorzystujące ekstensywne metody upraw.

Tab. 18. Gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych w Gminie Ciepłowody na tle powiatu ząbkowickiego

Gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych	Gmina Ciepłowody		powiat ząbkowicki	
	Liczba podmiotów	Udział	Liczba podmiotów	Udział
ogółem	193	100%	2 416	100%
do 1 ha włącznie	3	2%	38	2%
1 - 5 ha	49	25%	1 036	43%
5 - 10 ha	56	29%	467	19%
10 - 15 ha	27	14%	286	12%
15 ha i więcej	58	30%	589	24%
Średnia wielkość gospodarstwa rolnego dla użytków rolnych (ha)	19,44		20,43	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PSR 2020.

Jak już wspomniano, struktura wielkościowa gospodarstw rolnych jest szczególnie istotna w analizie ich dochodowości. Nadmierne rozdrobnienie determinuje brak możliwości utrzymania gospodarstwa domowego w oparciu o środki pozyskane z działalności rolniczej. Z kolei wielkopowierzchniowe gospodarstwa rolne wymagają wysokiego stopnia mechanizacji produkcji, co wiąże się z ich kapitałochłonnością. Zdecydowana większość gospodarstw rolnych wykazała dochód uzyskany z prowadzonej działalności rolniczej (192 na 193 gospodarstwa). Poddając jednak analizie również inne źródła dochodu, widoczne jest, że najczęściej gospodarstwa domowe nie są utrzymywane wyłącznie z prowadzonej działalności rolniczej, ale również z innych form zarobkowania. W 50% przypadków były to również dochody z pracy najemnej, w 19% - dochody z emerytury i renty, w 6% – dochody z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą, a w 9% dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej. Wysoki udział gospodarstw czerpiących dochody z tytułu renty lub emerytury może świadczyć o tym, że są to gospodarstwa osób w wieku poprodukcyjnym, zajmujących się prowadzeniem gospodarstw rolnych. Potencjalnie może to również świadczyć o tym, że

kolejne pokolenia nie chcą przejmować rodzinnych gospodarstw i kontynuować prowadzenia działalności rolniczej.

Rynek pracy

Zjawiskiem ściśle związanym z dynamiką oraz kierunkiem rozwoju gospodarczego jednostki samorządowej jest sytuacja na rynku pracy. Dostępność stabilnego zatrudnienia w połączeniu z satysfakcją z wykonywanej pracy ma bezpośredni wpływ na ocenę jakości życia mieszkańców oraz atrakcyjność osiedleńczą jednostki. Wyrazem złej sytuacji na lokalnym rynku pracy jest wzrost bezrobocia. Osobę bezrobotną rozumieć należy jako osobę, która ukończyła 18 rok życia i nie osiągnęła jeszcze wieku emerytalnego, która pozostaje niezatrudniona i nie podejmuje działalności zarobkowej, ale może podjąć pracę i jest zarejestrowana w odpowiednim dla miejsca stałego bądź czasowego zameldowania powiatowym urzędzie pracy oraz poszukuje miejsca zatrudnienia lub pracy zarobkowej. Wysokie bądź długotrwałe bezrobocie wpływać może także na nasilenie się innych problemów społecznych, takich jak: ubóstwo, alkoholizm czy przestępczość.

W latach 2020–2024 udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Ciepłowody kształtował się na poziomie wyższym niż średnia dla powiatu ząbkowickiego i województwa dolnośląskiego. Po spadku do 5,0% w 2021 roku, wskaźnik bezrobocia w gminie wzrósł do 6,7% w 2023 roku, a w 2024 roku osiągnął poziom 6,4%. Dla porównania, w tym samym roku w powiecie ząbkowickim wskaźnik ten wyniósł 5,8%, natomiast w skali województwa – 3,3%. Dane te wskazują na pogłębiające się różnice w poziomie aktywizacji zawodowej ludności w wieku produkcyjnym pomiędzy Gminą Ciepłowody a otoczeniem regionalnym. Utrzymujący się stosunkowo wysoki poziom bezrobocia może wynikać z ograniczonej liczby miejsc pracy w samej gminie, niewielkiej liczby dużych zakładów pracy oraz braku istotnych ośrodków gospodarczych w bezpośrednim sąsiedztwie. Jednocześnie rosnące koszty dojazdu oraz relatywnie słaba dostępność transportu publicznego mogą stanowić dodatkową barierę dla aktywizacji zawodowej mieszkańców.

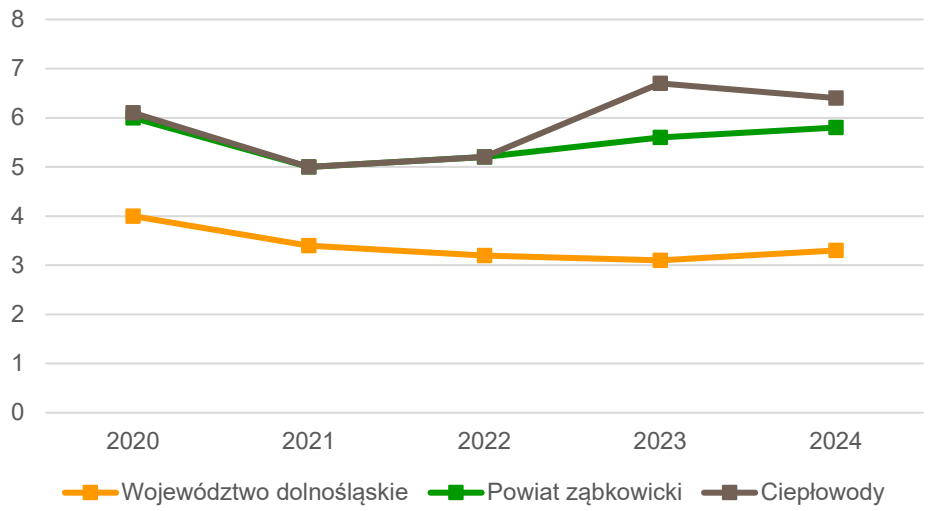

Ryc. 18. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Ciepłowody na tle średniej gmin powiatu i województwa w latach 2020-2024
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Ząbkowicach Śląskich, w 2024 roku liczba zarejestrowanych bezrobotnych w powiecie utrzymywała się średnio na poziomie ok. 2 tys. osób miesięcznie, z czego niemal połowę stanowiły kobiety (np. w grudniu 2024 r. – 1995 bezrobotnych, w tym 978 kobiet). Osoby poniżej 25. roku życia stanowiły przeciętnie około 15–16% zarejestrowanych bezrobotnych, natomiast osoby do 30. roku życia – blisko 27%. Najliczniejszą grupę w strukturze stanowili jednak bezrobotni powyżej 50. roku życia, odpowiadający średnio za około 33% wszystkich osób pozostających bez pracy. Wyraźnym problemem w skali powiatu pozostaje długotrwałe bezrobocie, które w 2024 roku dotyczyło przeciętnie 52% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych. Osoby z niepełnosprawnościami stanowiły natomiast około 7–9% bezrobotnych.

W Gminie Ciepłowody, która należy do najmniejszych w powiecie, liczba bezrobotnych wahała się w przedziale od 88 do 106 osób miesięcznie, przy czym nieznacznie przeważali mężczyźni. Istotną cechą strukturalną bezrobocia w powiecie i gminie Ciepłowody jest dominacja osób wcześniej zatrudnionych – np. w grudniu 2024 r. aż 302 osoby zarejestrowane w powiecie to osoby mające doświadczenie zawodowe, a tylko 45 osób wcześniej nie pracowało. Ten sam trend widoczny jest w pozostałych miesiącach roku, co sugeruje, że problemy z utrzymaniem zatrudnienia mają charakter powtarzalny i nie wynikają z braku doświadczenia zawodowego.

W oparciu o prognozy zawarte w Barometrze Zawodów na rok 2025 dla powiatu ząbkowickiego, lokalny rynek pracy mierzy się z deficytem specjalistów w kluczowych branżach technicznych, medycznych i edukacyjnych. Największe niedobory dotyczą m.in. elektryków, kierowców pojazdów ciężarowych i autobusów, spawaczy, monterów instalacji budowlanych, operatorów maszyn do robót ziemnych oraz pracowników branży odzieżowej. Utrzymujące się braki kadrowe odnotowano również w zawodach medycznych i opiekuńczych – poszukiwane są pielęgniarki, położne, ratownicy medyczni,

lekarze, psycholodzy i pracownicy socjalni. Znaczące luki występują też w oświacie – dotykają one nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących, zawodowych, praktycznej nauki zawodu, a także pedagogów specjalnych i przedszkolnych. Taka struktura zawodów deficytowych odzwierciedla zarówno ogólnokrajowe trendy demograficzne i edukacyjne, jak i lokalne uwarunkowania związane z rozwojem infrastruktury, starzeniem się społeczeństwa oraz niską atrakcyjnością wybranych profesji na rynku pracy. Wskazuje to na konieczność ukierunkowanego wsparcia szkolnictwa zawodowego i systemów kształcenia ustawicznego, a także poprawy warunków pracy w sektorach publicznych i technicznych.

Poziom przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w powiecie ząbkowickim, obejmującym Gminę Ciepłowody, w latach 2020–2024 systematycznie wzrastał, jednak pozostaje istotnie niższy od średniej krajowej oraz wojewódzkiej. W 2020 roku średnie wynagrodzenie brutto w powiecie wynosiło 4 556,76 zł i stanowiło 82,5% średniej krajowej. W 2024 roku wzrosło ono do poziomu 7 386,00 zł, co oznacza wzrost o blisko 62% w ciągu pięciu lat. Pomimo tego wzrostu, relacja względem wynagrodzenia ogólnopolskiego poprawiła się jedynie nieznacznie – do poziomu 85,6%. W analogicznym okresie przeciętne wynagrodzenie w województwie dolnośląskim wzrosło z 5 693,69 zł do 8 867,46 zł, utrzymując się na poziomie wyższym niż średnia krajowa. Różnica ta wskazuje na trwałe zróżnicowanie przestrzenne w poziomie dochodów między centrum regionu a jego południowo-wschodnią częścią, w tym obszarem Gminy Ciepłowody. Relatywnie niski poziom wynagrodzeń może wynikać m.in. ze struktury lokalnej gospodarki, w której dominują branże o niższym poziomie marżowości i produktywności, takie jak budownictwo, handel czy usługi naprawcze. Niska obecność dużych zakładów produkcyjnych oraz przemysłu wysokich technologii ogranicza również potencjał generowania wyższych wynagrodzeń.

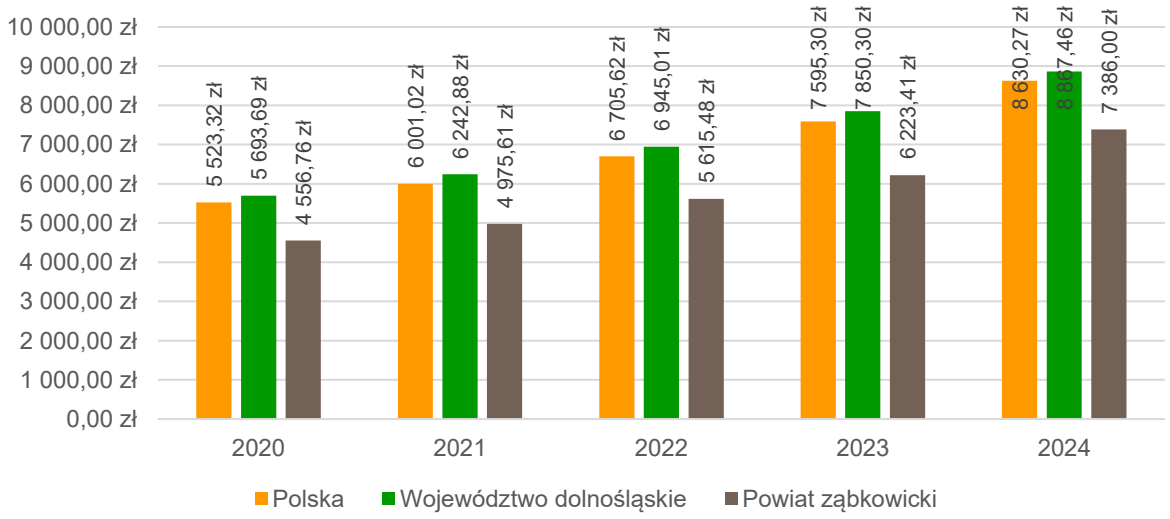

Ryc. 19. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie ząbkowickim i województwie dolnośląskim na tle kraju w latach 2020-2024
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

3.2. Stan finansów samorządowych

Stan finansów samorządowych determinuje zdolność jednostki samorządu terytorialnego do zaspokajania bieżących potrzeb i oczekiwań mieszkańców oraz podejmowania działań inwestycyjnych, przez co w znaczący sposób wpływa na dynamikę i kierunek rozwoju lokalnego.

Wykonanie budżetu

W latach 2019–2024 sytuacja finansowa Gminy Ciepłowody cechowała się znaczną zmiennością zarówno po stronie dochodów, jak i wydatków. W analizowanym okresie największe dochody ogółem osiągnięto w 2024 roku – ponad 26 mln zł, co stanowi wzrost o 72% względem 2019 roku. Dochody bieżące Gminy kształtowały się na stabilnym poziomie do 2021 roku, natomiast w 2022 r. nastąpił ich znaczny wzrost do ponad 19 mln zł, a następnie dalszy wzrost w 2024 roku do blisko 22 mln zł. Oznacza to istotne wzmocnienie potencjału finansowego Gminy w zakresie realizacji zadań bieżących.

Przeliczając dochody ogółem na 1 mieszkańca, w latach 2020-2024 wynosiły one średnio 7 331 zł, przy czym z roku na rok ulegały one wahaniom, z wyraźnym wzrostem w roku 2024 (9 269 zł na 1 mieszkańca). W większości analizowanych lat dochody ogółem w przeliczeniu na mieszkańca były niższe niż w powiecie i województwie (wyjątek stanowiły lata 2020 i 2022).

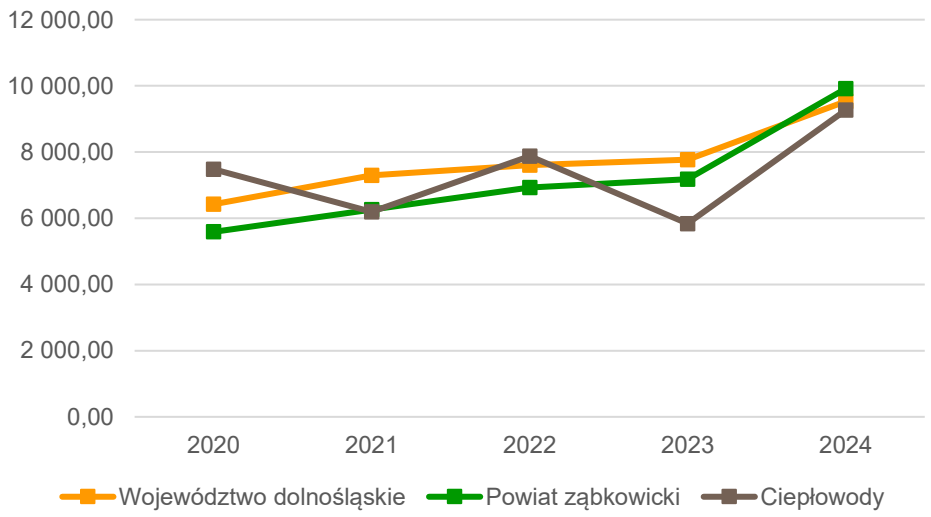

Ryc. 20. Dochody ogółem na 1 mieszkańca w Gminie Ciepłowody na tle powiatu i województwa na latach 2020-2024
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Po stronie wydatkowej największe wartości odnotowano w 2024 roku – ponad 25,8 mln zł, z czego ponad 8,8 mln zł stanowiły wydatki majątkowe. Oznacza to, że niemal 34% całkowitych wydatków w tym roku przeznaczono na inwestycje, co świadczy o umiarkowanej aktywności inwestycyjnej Gminy. Również w latach 2022 i 2023 wydatki

majątkowe kształtowały się na wysokim poziomie, przekraczając odpowiednio 6,5 mln zł i 7,4 mln zł.

Tab. 19. Zestawienie głównych kategorii dochodów i wydatków Gminy Ciepłowody w latach 2019-2024 (zł)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Dochody ogółem, w tym:	**15 083 558,62**	**23 181 140,18**	**18 542 979,66**	**23 029 158,68**	**16 695 193,87**	**26 026 019,69**
dochody bieżące	14 335 300,30	14 738 404,53	14 646 284,14	19 282 403,95	16 377 810,26	21 943 752,69
dochody majątkowe	748 258,32	8 442 735,65	3 896 695,52	3 746 754,73	317 383,61	4 082 267,00
Wydatki ogółem, w tym:	**15 282 837,16**	**13 906 995,79**	**18 740 312,71**	**23 078 274,93**	**22 238 358,42**	**25 805 752,66**
wydatki bieżące	12 839 869,81	13 697 601,41	14 275 796,66	16 560 081,58	14 757 477,87	16 998 526,34
wydatki majątkowe	2 442 967,35	209 394,38	4 464 516,05	6 518 193,35	7 480 880,55	8 807 226,32
Wynik budżetu	**-199 278,54**	**9 274 144,39**	**-197 333,05**	**-49 116,25**	**-5 543 164,55**	**220 267,03**

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań budżetowych.

Wynik budżetu Gminy w analizowanym okresie był zmienny – od deficytów sięgających 5,5 mln zł w 2023 roku, po nadwyżkę budżetową w 2020 roku (9,3 mln zł), wynikającą w dużej mierze z rekordowo wysokich dochodów majątkowych i niskich wydatków inwestycyjnych w tym czasie. Rok 2024 zamknął się symboliczną nadwyżką budżetową w wysokości 220 tys. zł. Ogółem struktura finansów Gminy wskazuje na rosnące możliwości rozwojowe, przy jednoczesnym utrzymywaniu ostrożnej polityki wydatkowej w zakresie kosztów bieżących. Warto jednak zaznaczyć, że silne wahania nadwyżki operacyjnej (od 370 tys. zł w 2021 r. do blisko 5 mln zł w 2024 r.) oraz niejednorodny poziom dochodów majątkowych pokazują pewną niestabilność finansową, uzależnioną w dużym stopniu od pozyskiwanych środków zewnętrznych. Z drugiej strony, na korzyść Gminy przemawia konsekwentne zmniejszanie poziomu zadłużenia – z 1,08 mln zł w 2019 roku do jedynie 200 tys. zł w roku 2024 – co pozytywnie wpływa na jej możliwości inwestycyjne w nadchodzących latach.

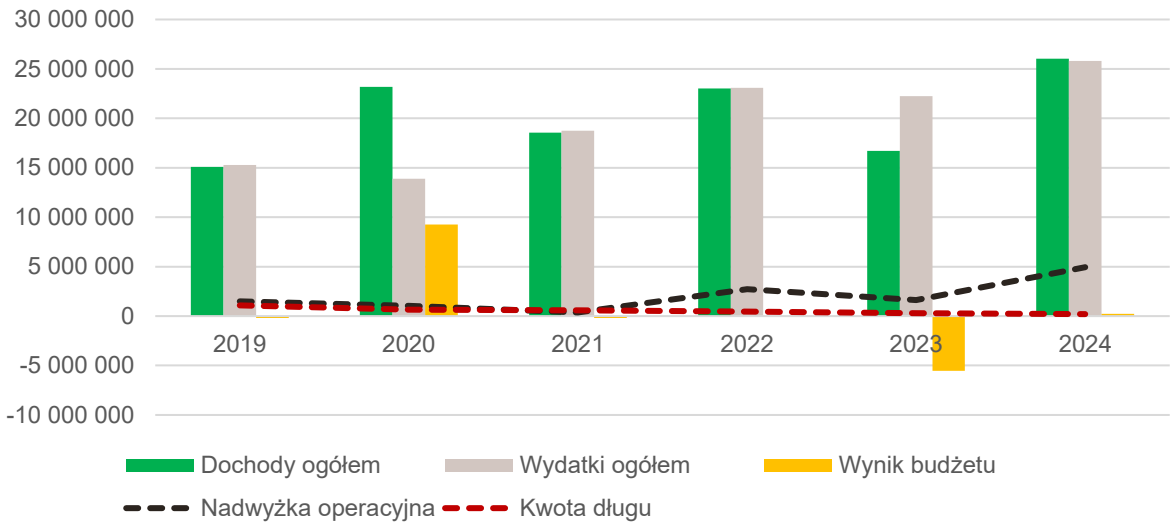

Ryc. 21. Wykonanie budżetu Gminy Ciepłowody w latach 2019-2024
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań budżetowych.

Struktura dochodów i wydatków

Wśród dochodów budżetowych najistotniejszą rolę odgrywają dochody własne, które są czynnikiem decydującym o samodzielności finansowej jednostki. Zaliczane są do nich przede wszystkim podatki o opłaty lokalne. Jest to szczególnie ważne, ponieważ w tej kategorii dochodów gmina posiada prerogatywy do kształtowania ich poziomu poprzez wydawanie uchwał, dzięki którym może decydować o stawkach podatkowych, wprowadzaniu ulg i zwolnień, umarzaniu należności, a także do przejmowania z nich wpływów. Dzięki znacznemu zakresowi swobody w kształtowaniu tych dochodów, jednostka może również oddziaływać na podmioty gospodarcze, które funkcjonują na danym terenie, a przez to stymulować rozwój lokalny.

W latach 2020-2024 dochody własne na 1 mieszkańca w Gminie Ciepłowody charakteryzował się istotnymi wahaniami. W analizowanym okresie jedynie w trzech latach (2020, 2022, 2024) wskaźnik ten był wyższy niż w powiecie ząbkowickim, przy czym szczególnie duża różnica (blisko 1,7 tys. zł) wystąpiła w 2020 roku. W pozostałych dwóch latach – 2021 i 2023 – dochody własne per capita w Gminie były niższe od wartości powiatowych, co wskazuje na brak stabilnej przewagi fiskalnej w tym zakresie. Choć w 2024 roku poziom dochodów własnych w Gminie Ciepłowody ponownie zbliżył się do wartości z 2020 roku, ogólny obraz pokazuje, że sytuacja w zakresie potencjału dochodowego Gminy na tle powiatu jest zmienna i niejednoznaczna. Poza 2020 rokiem, dochody własne na 1 mieszkańca kształtowały się również znacznie poniżej średniej wojewódzkiej.

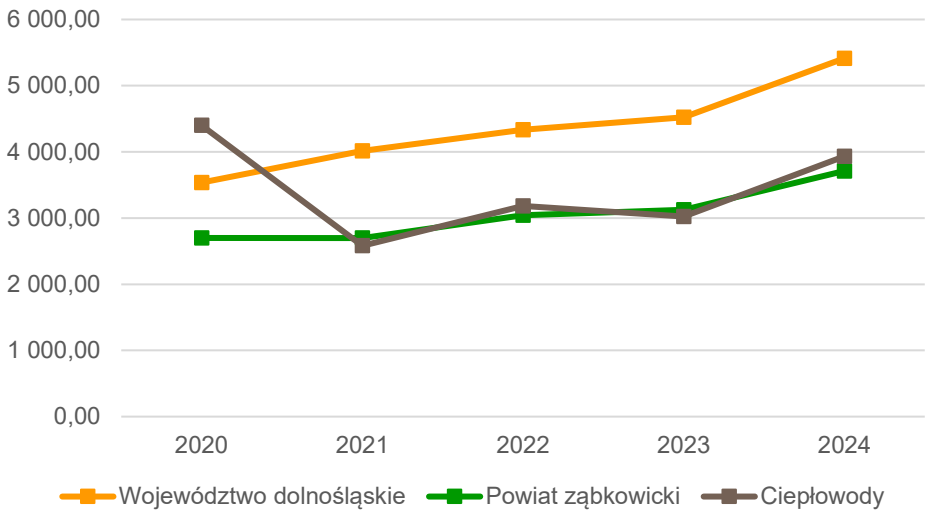

Ryc. 22. Dochody własne na 1 mieszkańca w Gminie Ciepłowody na tle powiatu i województwa w latach 2020-2024
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Struktura dochodów Gminy Ciepłowody w latach 2019–2024 wskazuje na duże uzależnienie od transferów zewnętrznych – w szczególności dotacji i subwencji – przy relatywnie niskim, choć rosnącym udziale dochodów własnych. Udział dochodów własnych bez PIT i CIT w dochodach ogółem kształtował się w analizowanym okresie na poziomie od 15% (2020) do 36% (2023), co potwierdza ograniczoną, lecz stopniowo zwiększającą się zdolność Gminy do generowania własnych środków. Niewielki i spadający udział w podatkach centralnych (PIT, CIT) – z 21% w 2022 roku do zaledwie 9% w 2024 roku – odzwierciedla słabo rozwiniętą bazę podatkową, co jest typowe dla gmin wiejskich o ograniczonej aktywności gospodarczej. Znaczną rolę w strukturze dochodów odgrywały dotacje (szczególnie w 2020 r. – aż 61%) oraz subwencje (do 32% w 2023 r.), które pełniły funkcję stabilizacyjną i umożliwiały realizację kluczowych zadań bieżących oraz inwestycyjnych, rekompensując tym samym niski potencjał fiskalny Gminy. Wynik ten świadczy o ograniczonej możliwości samodzielnego oddziaływania Gminy na kształt i strukturę dochodów, a tym samym możliwości samodzielnego finansowania inwestycji, ponieważ wysokość dochodów w dużym stopniu nie jest bezpośrednio zależna od władz samorządowych.

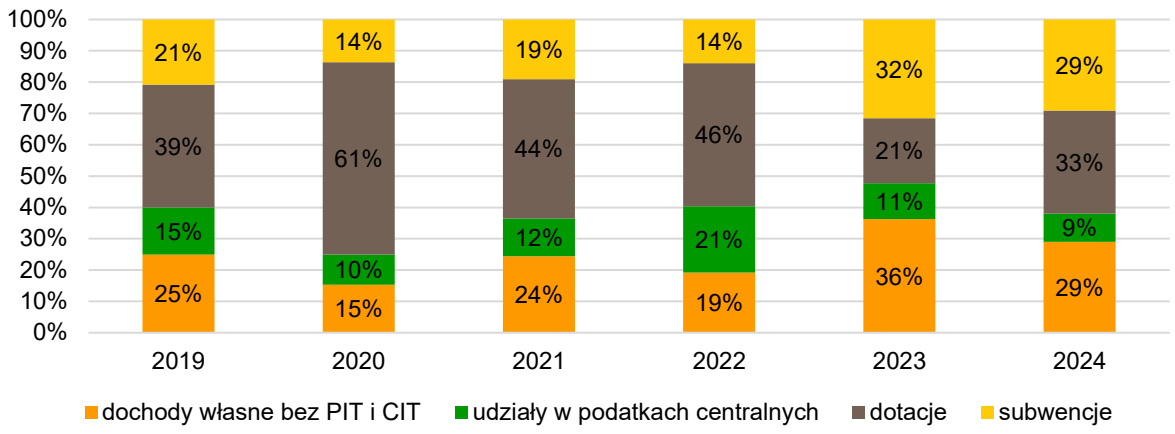

Ryc. 23. Struktura dochodów Gminy Ciepłowody w latach 2020-2024
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań budżetowych.

Wśród dochodów podatkowych na przestrzeni analizowanych lat największy udział niezmiennie stanowił udział w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT), którego poziom w ostatnim analizowanym roku wyniósł ponad 2,4 mln zł, notując jednak znaczne wahania – m.in. gwałtowny wzrost w 2022 r. do poziomu przekraczającego 4,8 mln zł, po czym nastąpił ponowny spadek. Dochody z podatku CIT utrzymywały się na niskim poziomie, nieprzekraczającym 120 tys. zł rocznie, co potwierdza niewielką obecność większych podmiotów gospodarczych. Znaczącą i rosnącą rolę odgrywały dochody z podatku rolnego (wzrost z 1,15 mln zł w 2019 r. do 1,85 mln zł w 2024 r.) oraz z podatku od nieruchomości, który w 2024 r. osiągnął poziom ponad 2,7 mln zł – niemal dwukrotnie więcej niż pięć lat wcześniej. Pozostałe źródła – jak podatek leśny, podatek od środków transportowych czy opłaty lokalne – miały charakter uzupełniający, jednak również w ich przypadku obserwuje się wzrosty. Taka struktura bazy podatkowej wskazuje na dominację tradycyjnych źródeł (rolnictwo, nieruchomości) i ograniczoną dywersyfikację wpływów, co może być wyzwaniem w kontekście stabilności finansowej i planowania długofalowych inwestycji.

Tab. 20. Dochody podatkowe Gminy Ciepłowody w latach 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
PIT	2 226 387,00	2 187 642,00	2 111 884,00	4 816 347,57	1 836 899,00	2 485 422,00
CIT	47 765,44	38 182,74	125 849,45	56 596,00	73 790,00	118 599,00
podatek rolny	1 150 083,14	1 219 016,73	1 231 877,31	1 311 019,25	1 585 868,53	1 853 685,99
podatek od nieruchomości	1 645 889,99	1 637 661,54	1 458 734,88	1 556 220,31	1 973 495,37	2 722 805,28
podatek leśny	41 107,00	34 922,03	35 731,00	38 395,42	58 504,55	59 156,00
podatek od środków transportowych	48 819,00	19 315,47	55 040,00	59 919,98	54 110,00	112 881,00
podatek od czynności cywilnoprawnych	1 488,00	1 315,00	1 276,00	1 620,00	1 824,00	2 064,00
wpływy z opłaty skarbowej	68 050,07	117 375,05	83 554,87	201 673,85	110 510,53	240 252,24

wpływy z opłaty eksploatacyjnej	10 724,80	11 200,00	13 301,50	16 494,00	14 342,00	10 941,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań budżetowych.

Wśród wydatków budżetowych, największą pozycję stanowiła oświata i wychowanie (średnio 26% wydatków ogółem), a kolejną istotną kategorią była rodzina (średnio 16%), co łącznie potwierdza znaczący udział wydatków o charakterze społecznym w budżecie Gminy. Relatywnie wysoki udział miały również rolnictwo i łowiectwo (średnio 14%) oraz administracja publiczna (średnio 11%), przy czym w przypadku rolnictwa widoczne są bardzo duże wahania – istotny wzrost w latach 2023 i 2024 względem lat poprzednich. W średniej wieloletniej istotne miejsce zajmowały też transport i łączność oraz kultura i ochrona dziedzictwa narodowego (po 8%), natomiast wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska oraz pomoc społeczną stanowiły po ok. 5% całości. Pozostałe działy miały marginalny udział w strukturze wydatków, co jest typowe dla gmin o ograniczonej skali budżetu i koncentracji na finansowaniu kluczowych usług publicznych.

W latach 2020–2024 udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem Gminy Ciepłowody wykazywał wyraźnie rosnącą tendencję, co świadczy o rosnącym zaangażowaniu Gminy w działania prorozwojowe. O ile w 2020 roku poziom ten wynosił zaledwie 1,5%, co wskazywało na niemal całkowitą koncentrację na wydatkach bieżących, to już w kolejnych latach wskaźnik ten wzrósł do 23,8% w 2021 roku i osiągnął poziom ponad 34% w 2024 roku. W ostatnich latach udział wydatków inwestycyjnych w strukturze budżetu był wyższy niż średnia dla powiatu ząbkowickiego oraz województwa dolnośląskiego, co potwierdza, że Gmina intensywnie zwiększyła nakłady na rozwój infrastruktury i realizację projektów inwestycyjnych.

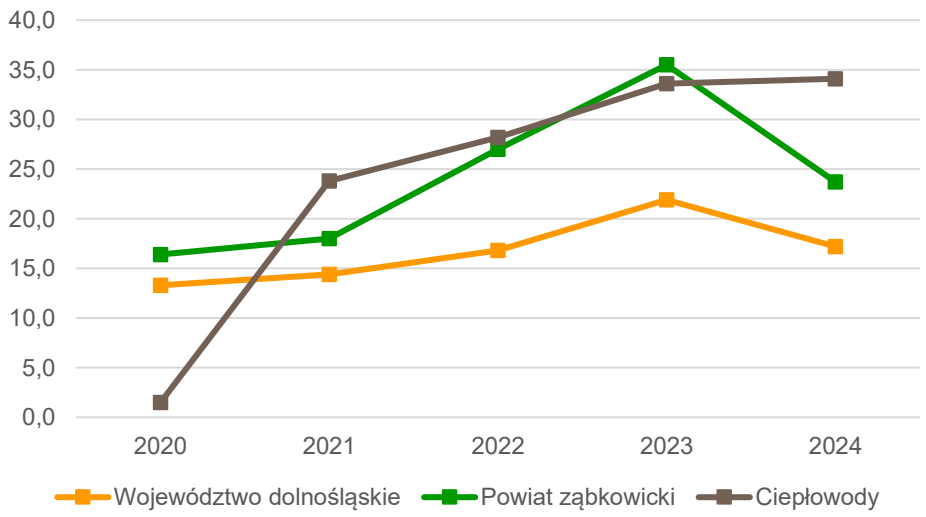

Ryc. 24. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w Gminie Ciepłowody na tle powiatu i województwa
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Finansowanie ze źródeł zewnętrznych

Poniższa tabela prezentuje wykaz projektów, na które Gmina Ciepłowody pozyskała dofinansowanie z Funduszy Europejskich w latach 2004-2024. Projekty te związane są również z istotnymi inwestycjami, jakie w ostatnich latach realizowane były w Gminie w celu poprawy jakości życia mieszkańców. Łącznie ze środków Unii Europejskiej Gmina Ciepłowody pozyskała ponad 10 mln zł.

Tab. 21. Projekty dofinansowane z Funduszy Europejskich

Lp.	Tytuł projektu	Beneficjent	Wartość projektu	Wartość dofinansowania z UE
Fundusze Europejskie na lata 2007-2013				
1.	Aby chciało się chcieć	Gmina Ciepłowody	136 355,00 zł	115 901,75 zł
2.	Pomagajmy razem	Gmina Ciepłowody/Ośrodek Pomocy Społecznej w Ciepłowodach	106 309,33 zł	90 362,93 zł
3.	Rozbudowa infrastruktury teleinformatycznej w Urzędzie Gminy Ciepłowody wraz z instalacją stanowisk kwalifikowalnego podpisu elektronicznego oraz wprowadzeniem elektronicznego obiegu dokumentów	Gmina Ciepłowody	56 483,01 zł	45 279,51 zł
4.	Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I-III szkoły podstawowej	Gmina Ciepłowody	41 884,40 zł	35 601,74 zł
Fundusze Europejskie na lata 2014-2020				
5.	Modernizacja systemów grzewczych i odnawialne źródła energii w Gminie Ciepłowody i Gminie Ziębice - projekty grantowe dotyczące zwalczania emisji kominowej	Gmina Ciepłowody	9 651 065,92 zł	8 194 906,03 zł
6.	Utworzenie pierwszego żłobka w Gminie Ciepłowody	Gmina Ciepłowody	623 507,95 zł	525 781,90 zł
7.	Kompetencje NA START w Gminie Ciepłowody	Gmina Ciepłowody	429 195,50 zł	349 289,34 zł
8.	Rozwój kompetencji kluczowych i zainteresowań uczniów w gminie Ciepłowody	Gmina Ciepłowody	398 374,02 zł	338 617,91 zł
Fundusze Europejskie na lata 2021-2027				
9.	Bystrzaki z Bajkowej Krainy - poprawa jakości edukacji w Gminie Ciepłowody	Gmina Ciepłowody	325 020,61 zł	227 514,42 zł
10.	Z ekologią na Ty! Edukacja ekologiczna w Gminie Ciepłowody	Gmina Ciepłowody	151 587,93 zł	106 111,55 zł

Źródło: www.mapadotacji.gov.pl.

Gmina Ciepłowody pozyskała również środki z Rządowego Funduszu Polski Ład, będącego Programem Inwestycji Strategicznych mającego na celu zwiększenie skali inwestycji publicznych poprzez bezzwrotne dofinansowanie działań inwestycyjnych

realizowanych przez JST. Gmina Ciepłowody pozyskała w ten sposób dotacje na inwestycje na łączną kwotę ponad 26 mln zł.

Tab. 22. Inwestycje w Gminie Ciepłowody zrealizowane przy dofinansowaniu z Rządowego Funduszu Polski Ład

Lp.	Inwestycja	Kwota przyznanego dofinansowania	Data ogłoszenia wyników
1.	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Stary Henryków, Targowica, Janówka, Jakubów z tłoczną siecią przesyłową do miejscowości Dobrzenice	7 954 200,00 zł	25.10.2021
2.	Przebudowa gminnej drogi wewnętrznej - ul. Szkolna, 57-211 Ciepłowody'	1 060 559,00 zł	25.10.2021
3.	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej na terenie gminy Ciepłowody	5 000 000,00 zł	30.05.2022
4.	Budowa zbiorczej oczyszczalni ścieków na terenie gminy Ciepłowody	2 000 000,00 zł	14.07.2022
5.	„Remont ratowniczy zamku w Ciepłowodach"	147 000,00 zł	14.07.2023
6.	Wymiana stropów nad parterem w pałacu w Karczowicach - Etap I	130 340,00 zł	14.07.2023
7.	Rekonstrukcja tarasu na podstawie zdjęć archiwalnych pałacu barokowego w Tomicach - Etap I	130 340,00 zł	14.07.2023
8.	Remont elewacji kościoła p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP w Ciepłowodach – ETAP 1	300 027,00 zł	14.07.2023
9.	Remont elewacji kościoła p.w. Najświętszej Maryi Panny Różańcowej w Dobrzenicach - Etap I	300 027,00 zł	14.07.2023
10.	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej na terenie Gminy Ciepłowody - etap III	2 000 000,00 zł	15.09.2023
11.	Remont elewacji kościoła p.w. Św. Marcina w Starym Henrykowie – kontynuacja remontu kościoła	300 000,00 zł	26.09.2023
12.	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej na terenie gminy Ciepłowody – etap V	4 987 000,00 zł	7.10.2023
13.	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej na terenie gminy Ciepłowody – etap IV	1 995 000,00 zł	7.10.2023

Źródło: opracowanie własne.

Potencjał inwestycyjny

Wykres poniżej przedstawia kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia Gminy Ciepłowody na lata 2025-2038 zgodnie z uchwałą nr 111/XVII/25 Rady Gminy Ciepłowody z dnia 24 listopada 2025 r. w sprawie zmiany w Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Ciepłowody. Pozwala on na ocenę możliwości inwestycyjno-kredytowych Gminy w przyszłości.

Zgodnie z art. 243 ustawy o finansach publicznych, dopuszczalna wysokość spłaty zobowiązań JST w danym roku (faktyczna obsługa zadłużenia) nie może przekroczyć indywidualnie liczonego, maksymalnego wskaźnika obsługi zadłużenia. Jak wynika z wykresu, obecny kształt wskaźnika obsługi zadłużenia Gminy Ciepłowody pozwala na obsługę dodatkowych zobowiązań.

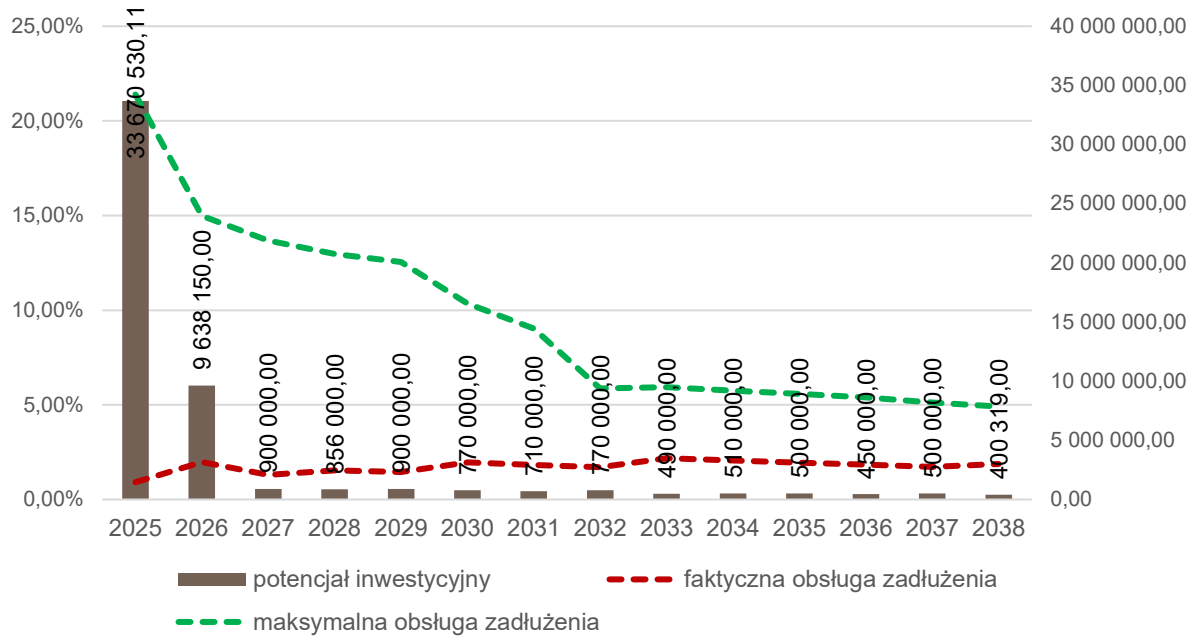

Ryc. 25. Kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia Gminy Ciepłowody na lata 2025-2038
Źródło: opracowanie własne na podstawie uchwały nr 111/XVII/25 Rady Gminy Ciepłowody z dnia 24 listopada 2025 r. w sprawie zmiany w Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Ciepłowody

Dodatkowo na wykresie przedstawiono potencjał inwestycyjny Gminy rozumiany jako suma środków finansowych pozostałych do dyspozycji, po pokryciu wszystkich bieżących kosztów funkcjonowania (wydatków bieżących) oraz spłacie obecnie zaplanowanych rat kapitałowych (rozchodów). Wynika z niego, że potencjał inwestycyjny na lata 2025-2038 wyniesie nieco ponad 51 mln zł, z czego w 2025 i 2026 roku wydatkowane będzie kolejno ponad 33 i ponad 9 mln zł. Największą zaplanowaną na najbliższe lata inwestycją będzie budowa zbiorczej oczyszczalni ścieków w Gminie Ciepłowody wraz z rozbudową sieci kanalizacji sanitarnej.

Należy mieć na względzie, że dane zawarte w WPF najbardziej precyzyjnie odnoszą się do roku bieżącego i przyszłego. Prognoza na kolejne lata wyznaczana jest na podstawie trendów makroekonomicznych, które w obecnej sytuacji gospodarczej często ulegają zmianie, dlatego potencjał inwestycyjny Gminy przedstawia również szacunkowe wartości.

CZĘŚĆ 4: SYTUACJA SPOŁECZNA

4.1. Demografia

Sytuacja demograficzna stanowi jeden z kluczowych czynników wpływających na możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego jednostek samorządu terytorialnego. Liczba ludności, jej struktura wiekowa oraz dynamika zmian oddziałują bezpośrednio na zasoby lokalnego rynku pracy, zapotrzebowanie na usługi publiczne oraz potencjał kapitału społecznego. W dłuższej perspektywie demografia stanowi fundament dla strategicznego planowania rozwoju gminy, a jej niekorzystne tendencje – jak depopulacja czy starzenie się populacji – mogą istotnie ograniczać lokalne możliwości rozwojowe.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, w 2024 roku Gmina Ciepłowody liczyła 2 780 mieszkańców. W porównaniu z rokiem 2020, kiedy liczba ta wynosiła 3 052 osoby, oznacza to spadek o 272 mieszkańców – czyli o blisko 9%. W przeliczeniu na średnioroczną dynamikę zmian populacji, Gmina Ciepłowody osiągnęła najniższy wskaźnik spośród wszystkich gmin powiatu ząbkowickiego – 97,7%, co wyraźnie wskazuje na silne tendencje depopulacyjne. Udział Gminy Ciepłowody w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu wyniósł w 2024 roku zaledwie 5%, co czyni ją najmniejszą jednostką terytorialną pod względem liczby ludności w całym powiecie.

Warto zaznaczyć, że spadek liczby mieszkańców dotyczy niemal wszystkich jednostek w powiecie, co wpisuje się w szerszy regionalny i krajowy trend demograficzny. Powiat ząbkowicki w latach 2020–2024 utracił 2 758 mieszkańców (spadek z 62 561 do 59 803 osób), co przekłada się na średnią dynamikę 98,9%. Na tym tle niektóre gminy – jak Ząbkowice Śląskie czy Stoszowice – odnotowały relatywnie łagodne spadki (odpowiednio 99,2% i 99,1%), natomiast w Gminie Ciepłowody tempo depopulacji było wyraźnie bardziej intensywne. Podobne zjawiska dotknęły również gmin Bardo i Złoty Stok, których dynamika wyniosła odpowiednio 98,4%.

Tab. 23. Zmiany liczby ludności w gminach powiatu ząbkowickiego w latach 2020-2024

JST	2020	2021	2022	2023	2024	udział w 2024 r.	średnia dynamika
Powiat ząbkowicki	62 561	61 846	61 087	60 562	59 803	100%	98,9%
Bardo	5 193	5 131	5 025	4 957	4 866	8%	98,4%
Ciepłowody	**3 052**	**2 987**	**2 882**	**2 840**	**2 780**	**5%**	**97,7%**
Kamieniec Ząbkowicki	7 703	7 600	7 468	7 411	7 358	12%	98,9%
Stoszowice	5 260	5 224	5 182	5 135	5 083	8%	99,1%
Ząbkowice Śląskie	21 043	20 890	20 757	20 643	20 409	34%	99,2%
Ziębice	16 096	15 856	15 698	15 551	15 350	26%	98,8%
Złoty Stok	4 214	4 158	4 075	4 025	3 957	7%	98,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Gęstość zaludnienia w Gminie Ciepłowody wynosiła 36,1 os./km^2, co stanowiło zdecydowanie najniższą wartość na tle powiatu ząbkowickiego i województwa dolnośląskiego. Wskaźnik ten spadał w ostatnich latach, co wpisywało się w trend podobny do powiatu i województwa.

Powyższe dane wskazują, że Gmina Ciepłowody należy do jednostek najbardziej dotkniętych procesem wyludniania w powiecie. Skala spadku ludności nie tylko przewyższa średnią dla powiatu, ale również sygnalizuje konieczność podjęcia zdecydowanych działań w zakresie polityki demograficznej, społecznej i mieszkaniowej. Utrata ludności może bowiem prowadzić do ograniczenia potencjału siły roboczej, zmniejszenia wpływów do budżetu oraz rosnących kosztów utrzymania infrastruktury przy malejącej liczbie jej użytkowników.

Na liczbę ludności w jednostkach samorządu terytorialnego wpływ mają dwa czynniki: przyrost naturalny i saldo migracji. Przyrost naturalny stanowi różnicę pomiędzy urodzeniami żywymi a zgonami. Saldo migracji natomiast jest różnicą pomiędzy liczbą osób, które w danym okresie zameldowały się na danym obszarze, a liczbą osób wymeldowanych.

W celu osiągnięcia porównywalności pomiędzy różnymi jednostkami samorządu terytorialnego zdecydowano się na ujęcie przyrostu naturalnego i salda migracji w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców.

W 2024 roku przyrost naturalny w Gminie Ciepłowody wyniósł aż –15,31 na 1000 mieszkańców, co stanowi najniższy wskaźnik spośród wszystkich gmin powiatu ząbkowickiego i jednocześnie jeden z najgorszych wyników w regionie. Dla porównania, średnia dla powiatu wyniosła –10,16, a dla całego województwa dolnośląskiego –4,96. Tak głęboki ujemny przyrost naturalny świadczy o trwale niekorzystnej relacji pomiędzy liczbą urodzeń i zgonów w Gminie, co wynika zarówno z procesu starzenia się społeczeństwa, jak i niskiej liczby urodzeń – co jest efektem odpływu młodych ludzi i ograniczonej liczby rodzin z dziećmi. Warto zauważyć, że w przeciwieństwie do wielu sąsiednich gmin, wskaźnik ten w Ciepłowodach nie pogarszał się w analizowanym okresie, lecz nieznacznie się poprawił (średnia zmiana +0,13).

Równie niepokojące dane dotyczą salda migracji, które w 2024 roku w Gminie Ciepłowody osiągnęło wartość –4,30 na 1000 mieszkańców – trzeci najgorszy wynik w powiecie (po Bardzie i Złotym Stoku). Wskazuje to na utrzymujący się ubytek migracyjny, czyli przewagę liczby osób wyjeżdżających z Gminy nad liczbą osób przyjeżdżających. Zjawisko to, podobnie jak niski przyrost naturalny, prowadzi do dalszej depopulacji i osłabienia lokalnej bazy społeczno-gospodarczej. W porównaniu do innych gmin powiatu, Gmina Ciepłowody wypada szczególnie niekorzystnie – dla porównania saldo migracji w Ząbkowicach Śląskich w 2024 roku było dodatnie (0,30), a w Kamieńcu Ząbkowickim tylko minimalnie ujemne (–0,30). Co istotne, średnia zmiana wskaźnika dla

Ciepłowód wyniosła –0,02, co sugeruje względną stabilizację trendu w ostatnich latach, jednak nie stanowi to jeszcze przesłanki do formułowania optymistycznych prognoz.

Tab. 24. Przyrost naturalny i saldo migracji na 1 tys. mieszkańców w Gminie Ciepłowody w latach 2020-2024 na tle powiatu i województwa

JST	przyrost naturalny na 1000 mieszkańców		saldo migracji na 1000 mieszkańców	
	2024 r.	średnia zmiana wskaźnika od 2020 r.	2024 r.	średnia zmiana wskaźnika od 2020 r.
Województwo dolnośląskie	-4,96	-0,22	1,40	0,03
Powiat ząbkowicki	-10,16	-0,26	-1,50	0,20
Bardo	-14,05	-0,69	-5,50	-0,08
Ciepłowody	**-15,31**	**0,13**	**-4,30**	**-0,02**
Kamieniec Ząbkowicki	-5,94	0,22	-0,30	0,70
Stoszowice	-4,69	0,21	-2,30	-0,43
Ząbkowice Śląskie	-9,86	-0,36	0,30	0,53
Ziębice	-11,00	-0,23	-1,70	0,13
Złoty Stok	-14,83	-1,22	-4,00	-0,83

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analiza struktury demograficznej według wieku wskazuje na niekorzystne zmiany w kontekście potencjału rozwojowego Gminy Ciepłowody. Grupą istotnie wpływającą na rozwój demograficzny oraz gospodarczy danego obszaru są osoby w wieku kreatywnym (25-34 lat). Grupa ta jest szczególnie istotna ze względu na wysokie prawdopodobieństwo założenia rodziny przez jej przedstawicieli w relatywnie niedługim czasie oraz wyboru „miejsca do życia", rozumianego jako kwestię zakupu mieszkania oraz podjęcie stałej pracy. W latach 2020–2024 nastąpił wyraźny spadek udziału osób w wieku 25–34 lat w ogólnej liczbie mieszkańców – z poziomu 13,89% w 2020 roku do 11,40% w 2024 roku, co oznacza spadek aż o 18% i zarazem największą dynamikę ubytku tej grupy wiekowej w porównaniu do średnich dla powiatu ząbkowickiego (–13%) i województwa dolnośląskiego (–12%). Zmniejszający się udział młodych dorosłych, czyli osób znajdujących się w kluczowym okresie aktywności zawodowej i zakładania rodzin, jest niepokojącym zjawiskiem, które może skutkować osłabieniem lokalnego rynku pracy, ograniczeniem potencjału innowacyjnego oraz pogorszeniem wskaźników demograficznych w kolejnych latach.

Obok osób w wieku 25-34 lat równie istotną grupą, wpływającą na sytuację demograficzną i gospodarczą danego obszaru, są osoby w wieku poprodukcyjnym. Wysoki udział seniorów w danej społeczności wiąże się z koniecznością zwiększenia wydatków w takich obszarach jak zdrowie czy usługi społeczne oraz koniecznością dostosowania infrastruktury i sektora usług społecznych do ich potrzeb.

W przeciwieństwie do trendu widocznego w powiecie i województwie, jak i większości kraju, udział ludności w wieku poprodukcyjnym w relacji do liczby osób w wieku produkcyjnym nie wzrósł, lecz nieznacznie zmalał – z 28,4% w 2020 roku do 27,8% w 2024 roku. Gmina Ciepłowody jest tym samym jedyną jednostką samorządową w powiecie, w której nie odnotowano wzrostu udziału osób starszych w analizowanym okresie – dla porównania, w powiecie ząbkowickim wskaźnik ten wzrósł z 31,5% do 36,4%, a w całym województwie z 29,3% do 33,4%. Zjawisko to jednak nie powinno być odczytywane jednoznacznie pozytywnie – w kontekście utraty młodej populacji może oznaczać przede wszystkim ogólną depopulację Gminy.

Tab. 25. Wskaźniki demograficzne dla Gminy Ciepłowody w 2020 i 2024 roku na tle powiatu i województwa

JST	mieszkańcy w wieku 25-34 lat w stosunku do ludności ogółem (%)			ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym (%)		
	2020	2024	dynamika	2020	2024	dynamika
Województwo dolnośląskie	13,91	12,25	88%	29,30	33,40	114%
Powiat ząbkowicki	12,44	10,79	87%	31,50	36,40	116%
Ciepłowody	13,89	11,40	82%	28,40	27,80	98%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pogłębiając analizę demograficzną o lata 2014-2024, w Gminie Ciepłowody utrzymuje się systematyczny trend spadku liczby ludności – populacja zmniejszyła się z 3 096 osób w 2014 roku do 2 780 w 2024 roku, co oznacza ubytek 316 mieszkańców (ponad 10% populacji). Stosunkowo duży wzrost liczby mieszkańców w 2020 roku wynika najprawdopodobniej z korekty danych GUS i nie powinien wpływać na szersze analizy. Głównym czynnikiem tego spadku był trwale ujemny przyrost naturalny, który tylko w jednym roku (2015) osiągnął wartość dodatnią (+3), a w pozostałych latach był nieprzerwanie ujemny – od -10 w 2014 roku do rekordowych -77 w 2022 roku, a następnie -43 w 2024 roku. Drugim negatywnym czynnikiem było ujemne saldo migracji, które – choć mniej stabilne – również przez wszystkie lata miało wartości ujemne (z wyjątkiem 2016 roku, kiedy zbliżyło się do zera). Szczególnie niekorzystny odpływ migracyjny odnotowano w latach 2021–2022 (odpowiednio –28 i –25 osób). Dane te potwierdzają, że Gmina od wielu lat doświadcza zarówno problemu niskiej dzietności, jak i odpływu mieszkańców – co w połączeniu skutkuje trwałą i pogłębiającą się depopulacją.

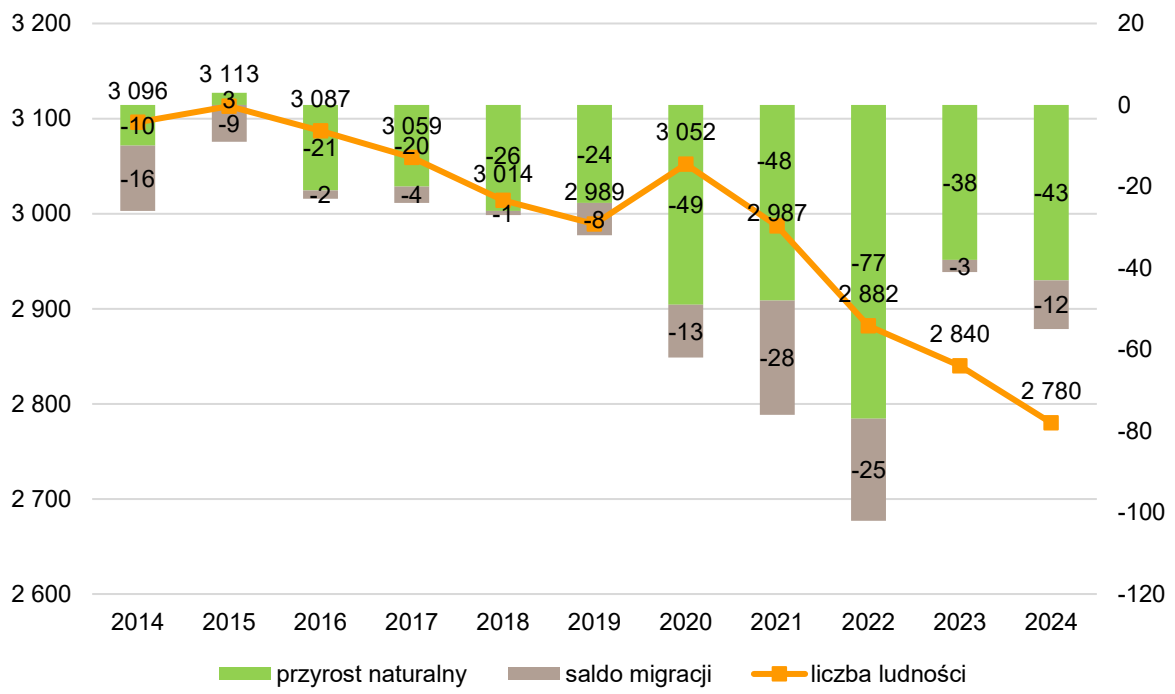

Ryc. 26. Struktura ludności w Gminie Ciepłowody w latach 2014-2024
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

4.2. Kapitał społeczny

Kapitał społeczny stanowi termin z pogranicza ekonomii i socjologii. Rozumieć go należy jako element procesu produkcji i życia w zorganizowanym społeczeństwie, którego wartość opiera się na wzajemnych relacjach i zaufaniu jednostek. Dzięki kapitałowi społecznemu, ludzie mogą osiągać większe korzyści ekonomiczne. Uważa się, że występuje silna korelacja pomiędzy poziomem kapitału społecznego, a produktywnością gospodarki.

Żłobki, przedszkola, szkoły

Rola żłobków oraz przedszkoli w lokalnej społeczności polega na umożliwieniu rodzicom szybszego powrotu na rynek pracy, w związku ze zwolnieniem ich z konieczności sprawowania opieki nad dziećmi, a także na ich wzajemnej integracji, co korzystnie wpływa na budowanie kapitału społecznego.

W 2024 roku Żłobek Gminny w Ciepłowodach realizował zadania określone w ustawie o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, zapewniając wszechstronną opiekę i rozwój najmłodszych mieszkańców Gminy. Placówka dysponuje 18 miejscami i była w pełni obsadzona. Żłobek funkcjonuje od poniedziałku do piątku w godzinach 6:30–16:30, zapewniając dzieciom warunki bytowe zbliżone do domowych, odpowiednią opiekę pielęgnacyjną i edukacyjną oraz zajęcia dostosowane do wieku i potrzeb rozwojowych. Szczególną uwagę poświęca się usamodzielnianiu dzieci oraz rozwijaniu kompetencji

społecznych poprzez zabawę i interakcje w grupie. Placówka jest dostosowana do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami lub wymagających szczególnej opieki.

Opłata maksymalna za pobyt dziecka wynosi 1 500 zł miesięcznie (bez wyżywienia), a dzienna stawka żywieniowa to 10 zł. Dodatkowo obowiązuje opłata godzinowa w wysokości 43 zł za każdą rozpoczętą godzinę przekraczającą 10-godzinny czas pobytu dziecka. Żłobek zatrudnia pięć osób: dyrektora, trzy opiekunki oraz jedną pomoc opiekunki. W 2024 roku zespół uczestniczył w szeregu szkoleń m.in. z zakresu stymulacji rozwoju, opieki nad dziećmi z nadwrażliwością i podwrażliwością sensoryczną, udzielania pierwszej pomocy czy monitorowania rozwoju dziecka. Na koniec 2024 roku nie odnotowano żadnych skarg, co potwierdza wysoką jakość oferowanej opieki.

W 2024 roku w Gminie Ciepłowody funkcjonował Zespół Szkolno-Przedszkolny w Ciepłowodach, w którego skład wchodziły: Samorządowe Przedszkole „Bajkowa Kraina" oraz Szkoła Podstawowa im. Adama Mickiewicza. Jednostka ta odpowiadała za realizację zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, zapewniając ciągłość edukacyjną od wieku przedszkolnego aż do zakończenia nauki w szkole podstawowej.

Samorządowe Przedszkole „Bajkowa Kraina" w Ciepłowodach zapewniało opiekę 86 dzieciom w czterech grupach (3-, 4-, 5- i 6-cio latków), o średniej wielkości grupy wynoszącej około 22 dzieci. Placówka działała w godzinach 6:45–15:30, co pozwalało na dostosowanie oferty do potrzeb rodziców pracujących. Przedszkole w pełni zabezpieczało zapotrzebowanie lokalnej społeczności na opiekę przedszkolną – wszystkie chętne dzieci miały zapewnione miejsce w placówce. Jednocześnie z przedszkola korzystały także dzieci spoza gminy – ich liczba wzrosła z 2 w roku 2020/2021 do 6 w roku 2024/2025. W tym samym czasie niewielka liczba dzieci z terenu Ciepłowód (np. 12 w 2024/2025) uczęszczała do przedszkoli zlokalizowanych w innych gminach. Zauważalny był również istotny wzrost kosztów utrzymania jednego dziecka w przedszkolu – z 706,11 zł w roku szkolnym 2020/2021 do 1 265,81 zł w roku 2024/2025, co może wynikać zarówno z rosnących kosztów funkcjonowania placówki, jak i rosnących standardów opieki i edukacji przedszkolnej.

Tab. 26. Funkcjonowanie placówki przedszkolnej w Gminie Ciepłowody w latach 2020-2025

	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024	2024/2025
Liczba dzieci z terenu gminy w przedszkolach na terenie innych gmin (os.)	10	13	8	8	12
Liczba dzieci z terenu innych gmin w przedszkolach na terenie gminy (os.)	2	1	1	4	6
Miesięczny koszt utrzymania 1 dziecka w przedszkolu gminnym (zł)	706,11	744,54	842,46	1 154,34	1 265,81

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Ciepłowody.

Mimo, że przedszkole zapewniało dostępność miejsc dla wszystkich chętnych, to wskaźnik upowszechnienia opieki przedszkolnej wyrażony udziałem dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogóle dzieci w wieku 3-5 lat, kształtował się w Gminie ciepłowody na znacznie niższym poziomie niż w powiecie czy województwie. Podczas gdy w 2024 roku wskaźnik ten osiągnął poziom 96,4% w skali województwa i 92,7% w powiecie, w Gminie Ciepłowody wyniósł jedynie 64,4%. Najwyższy udział odnotowano w 2021 roku (71,7%), po czym nastąpił zauważalny spadek – w 2023 roku zaledwie 62,6% dzieci w wieku przedszkolnym objętych było wychowaniem przedszkolnym.

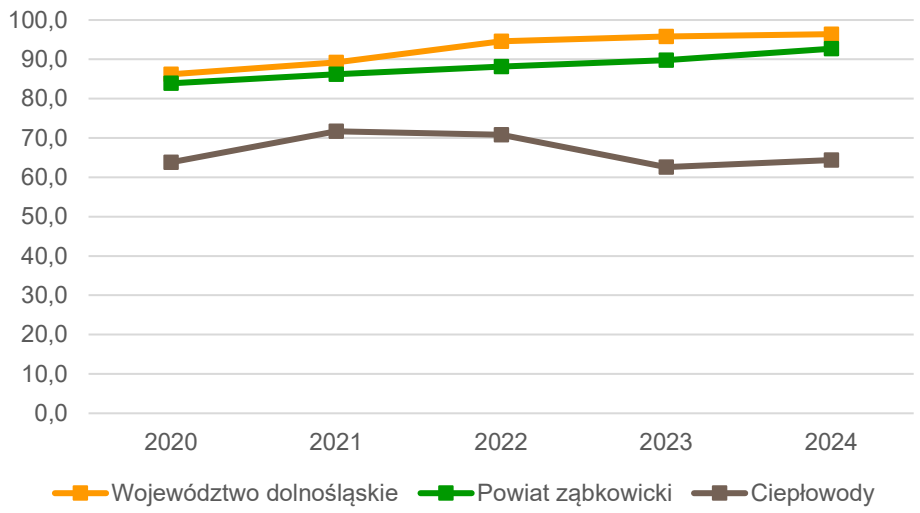

Ryc. 27. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogóle dzieci w wieku 3-5 lat w Gminie Ciepłowody na tle powiatu i województwa w latach 2020-2024
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tak niski poziom uczestnictwa w wychowaniu przedszkolnym może wynikać ze specyfiki demograficznej i przestrzennej Gminy. Ponadto, w Gminie o silnych więzach rodzinnych i tradycyjnym modelu życia wiejskiego część rodziców może preferować sprawowanie opieki nad dziećmi w domu, zwłaszcza przy wsparciu dziadków. Nie bez znaczenia może być również ogólna sytuacja demograficzna, w tym niska liczba dzieci w wieku przedszkolnym w niektórych sołectwach, co może ograniczać chęć korzystania z placówek przedszkolnych mimo formalnej dostępności miejsc.

Dostęp do dobrej edukacji podstawowej stanowi jeden z głównych filarów rozwoju społeczno-gospodarczego jednostki. Jest to również czynnik szczególnie istotny dla rozwoju dzieci, a co za tym idzie – lokalnej społeczności. Szkoły, oprócz funkcji edukacyjnej, odpowiedzialne są również za kształtowanie postaw moralnych podopiecznych poprzez monitorowanie ich zachowań, angażowanie do pracy w grupach oraz tworzenie warunków do wzajemnej integracji i socjalizacji.

Jak wcześniej wspomniano, w skład Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Ciepłowodach wchodzi również Szkoła Podstawowa im. Adama Mickiewicza. W roku szkolnym 2023/2024 roku do szkoły uczęszczało 176 uczniów, w ramach 10 oddziałów (klasy I-VIII,

przy czym klasy I i V miały po dwa oddziały). Taki rozkład daje średnią wielkość klasy na poziomie 18 uczniów, jednak w rzeczywistości klasy miały od 13 uczniów (klasa VII) do 5 uczniów (klasa VI). Placówka nie funkcjonuje w systemie zmianowym, co pozwala na stabilną organizację zajęć dydaktycznych. Kadrę pedagogiczną stanowiło 26,29 etatów nauczycielskich, co świadczy o dobrym poziomie zatrudnienia względem liczby uczniów, umożliwiając indywidualizację nauczania i odpowiednią opiekę dydaktyczną.

Szkoła może pochwalić się stosunkowo dobrą bazą lokalową i techniczną. Dysponuje 25 salami lekcyjnymi oraz salą gimnastyczną w dobrym stanie. Posiada również pracownię językową, 77 komputerów dla uczniów i 18 projektorów multimedialnych. Budynek jest monitorowany, uczniowie mają dostęp do własnych szafek, a w szkole funkcjonuje świetlica czynna od 6:30 do 16:00. Zapewniono także parkingi dla kadry i rodziców oraz etat psychologa. Nie funkcjonuje natomiast gabinet pielęgniarki lub stomatologa.

W zakresie działań dodatkowych szkoła systematycznie realizuje projekty edukacyjne zarówno z programów rządowych (m.in. „Laboratoria przyszłości", „Laptop dla ucznia", „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa"), jak i unijnych („Kompetencje na start", „Rozwój kompetencji kluczowych", „Bystrzaki z Bajkowej Krainy"). Placówka od lat otrzymuje Certyfikat Szkoły Wspierającej Uzdolnienia, a uczniowie mogą liczyć na stypendia za dobre wyniki w nauce i osiągnięcia sportowe (łącznie ponad 12 tys. zł dla 42 uczniów w 2024 r.).

W szkole organizowane są liczne zawody sportowe i konkursy, zarówno wewnętrzne (np. szkolne dni sportu, turnieje), jak i zewnętrzne o zasięgu powiatowym i wojewódzkim (np. „zDolny Ślązak", „Pegazik", „Powiatowa Olimpiada Matematyczna", biegi sztafetowe czy turnieje piłki siatkowej). Uczniowie ze specjalnymi potrzebami objęci są wsparciem w formie zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, specjalistycznych, a także porad i konsultacji.

Mimo rozbudowanej oferty edukacyjnej i starań kadry, szkoła – podobnie jak cała Gmina – mierzy się z wyzwaniami typowymi dla niewielkich i wyludniających się gmin wiejskich. Pomimo dobrej infrastruktury, liczba dzieci z terenu Gminy uczących się w szkołach poza jej granicami w ostatnich latach rośnie. W latach 2020/2021–2024/2025 liczba uczniów z terenu Gminy Ciepłowody, którzy uczęszczali do szkół zlokalizowanych poza jej granicami, utrzymywała się na poziomie od 73 do 88 osób rocznie. W roku szkolnym 2024/2025 liczba ta wyniosła 87 uczniów, co stanowi blisko 34% wszystkich dzieci spełniających obowiązek szkolny. Dane te potwierdzają, że znacząca część uczniów i ich rodziców decyduje się na edukację poza Szkołą Podstawową im. Adama Mickiewicza w Ciepłowodach. Zjawisko to może mieć różnorodne przyczyny – od indywidualnych preferencji, przez czynniki organizacyjne, takie jak miejsce pracy rodziców, po postrzeganą jakość oferty edukacyjnej w innych placówkach. Mimo że szkoła w Ciepłowodach zapewnia odpowiednie warunki lokalowe i kadrowe, dane te mogą być

sygnałem do pogłębionej analizy powodów migracji edukacyjnej oraz ewentualnego dostosowania oferty dydaktycznej do potrzeb lokalnej społeczności.

Podstawowym celem rozwoju edukacji oraz bazy edukacyjnej w danej jednostce jest zwiększenie jej skuteczności, rozumianej jako rozwój wiedzy i kompetencji uczniów. Najczęściej stosowaną formą weryfikacji ich postępów edukacyjnych są testy, egzaminy i sprawdziany wewnętrzne oraz zewnętrzne. Podstawowy test jakiemu poddawani są uczniowie szkół podstawowych w całej Polsce jest test ósmoklasisty, przeprowadzany pod koniec edukacji podstawowej. W celu zdiagnozowania efektów nauczania w Szkole Podstawowej im. Adama Mickiewicza w Ciepłowodach, zdecydowano się na porównanie średnich wyników z egzaminu ósmoklasisty w Gminie, powiecie ząbkowickim oraz województwie dolnośląskim.

Wyniki egzaminów ósmoklasisty w Gminie Ciepłowody w latach 2023–2025 na tle powiatu ząbkowickiego i województwa dolnośląskiego wskazują na stabilny, porównywalny z regionalnym poziom osiągnięć w języku polskim, przy wyraźnie słabszych rezultatach z matematyki oraz zmiennych wynikach z języka angielskiego. Największe niepokojące tendencje dotyczą pogarszających się wyników z matematyki – w 2025 roku osiągnięto poziom wyraźnie poniżej średniej powiatowej i wojewódzkiej, co może wskazywać na potrzebę pogłębionej diagnozy i działań naprawczych w tym obszarze. W zakresie języka angielskiego, mimo wyraźnej poprawy w 2024 roku, nie udało się utrzymać trendu wzrostowego, co może świadczyć o braku trwałości skutecznych rozwiązań dydaktycznych. Rezultaty te wskazują na konieczność podjęcia działań wspierających uczniów szczególnie w obszarze kompetencji matematycznych oraz kontynuowania inicjatyw poprawiających jakość nauczania języków obcych.

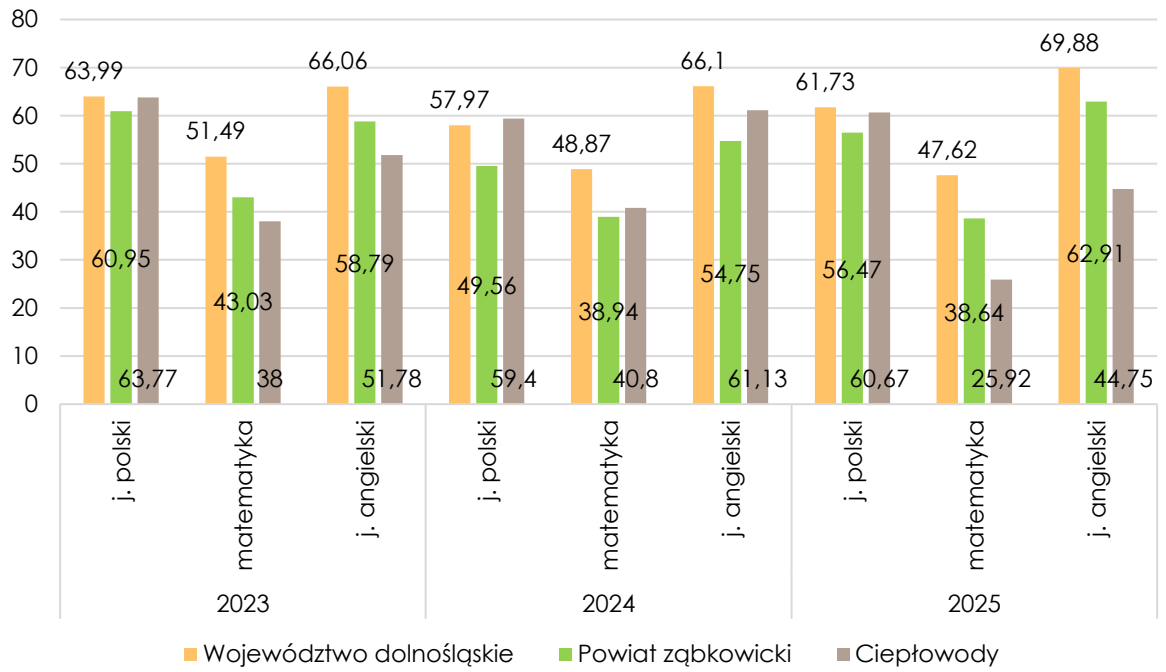

Ryc. 28. Średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty w Gminie Ciepłowody w latach 2023-2025 na tle powiatu i województwa
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE we Wrocławiu.

Wydatki na oświatę w Gminie Ciepłowody w latach 2019–2024 dominowały wśród wszystkich kategorii budżetowych oraz wykazywały wyraźną tendencję wzrostową, szczególnie w zakresie wynagrodzeń, które stanowią dominującą część kosztów bieżących. Mimo rosnących nakładów, stopień pokrycia tych wydatków subwencją oświatową maleje. Oznacza to, że coraz większy ciężar finansowania zadań oświatowych spoczywa na budżecie Gminy, co może ograniczać możliwości realizacji innych zadań własnych samorządu.

Kultura i sport

Kultura w lokalnej społeczności pełni m.in. funkcje: integracyjną, edukacyjną, komunikacyjną, tożsamościową, rozrywkową, twórczą, ekonomiczną czy społeczną. Szczególnie istotne z punktu widzenia jednostki samorządu terytorialnego są funkcje społeczne, związane z regulację norm, obyczajów i kodów kulturowych, a zatem wpływające na kształtowanie kapitału społecznego oraz funkcje integracyjne, przez które rozumieć należy zdolność kultury do tworzenia poczucia wspólnoty poprzez tworzenie wspólnych przeżyć i doświadczeń. Dodatkowo, kultura pełni ważną rolę poprzez dostarczanie lokalnym społecznościom możliwości spędzania wolnego czasu, wzbogaconego o elementy twórcze, innowacyjne lub edukacyjne.

Na terenie Gminy Ciepłowody funkcjonują dwie instytucje kultury, dla których organem prowadzącym jest gmina: Gminny Ośrodek Kultury i Promocji w Ciepłowodach,

zlokalizowany przy Placu Adama Mickiewicza 2, oraz Gminna Biblioteka Publiczna mieszcząca się przy ul. Szkolnej 2. Obie placówki prowadzą szeroko zakrojoną działalność kulturalną i edukacyjną skierowaną do mieszkańców w różnym wieku.

Gminny Ośrodek Kultury i Promocji organizuje konkursy i imprezy o zasięgu gminnym, prowadzi zajęcia pozalekcyjne oraz zapewnia ofertę aktywności podczas ferii zimowych i wakacji. Współpracuje z zespołem ludowym „Ciepłowodzianki", wspiera wydarzenia integracyjne oraz prowadzi działalność promującą Gminę. Oferta ośrodka jest kierowana do szerokiego grona mieszkańców, w tym dzieci, dorosłych i seniorów.

Wśród wydarzeń cyklicznych o szczególnym znaczeniu można wymienić m.in.: Gminny Dzień Kobiet, Dożynki Gminne, Gminny Dzień Seniora, Przegląd Tradycji i Zwyczajów Bożonarodzeniowych oraz Bieg Szlakiem Legend – wydarzenie wyróżniające Gminę na tle regionu. Bieg ten, inspirowany lokalnymi podaniami i legendami, przyciąga uczestników spoza Gminy i jest rozpoznawalnym elementem promocji lokalnej tożsamości – w 2025 r. odbyła się jego jubileuszowa, dziesiąta edycja. Z kolei Przegląd Tradycji i Zwyczajów Bożonarodzeniowych wyróżnia się skalą zaangażowania lokalnych Kół Gospodyń Wiejskich, konkursem na kolędę i potrawę wigilijną oraz jarmarkiem świątecznym.

Gminna Biblioteka Publiczna prowadzi działalność typową dla instytucji tego typu: gromadzi i udostępnia zbiory, organizuje spotkania autorskie, lekcje biblioteczne oraz wydarzenia literackie i kulturalne. Istotnym aspektem działań instytucji jest dostępność – organizowane spotkania są otwarte dla wszystkich mieszkańców, bez względu na wiek.

Na terenie Gminy funkcjonuje również rozbudowana infrastruktura kulturalna i sportowa, w skład której wchodzi kilkanaście świetlic wiejskich (m.in. w Baldwinowicach, Czesławicach, Muszkowicach, Tagowicach), z których większość jest po remoncie i wyposażona w zaplecze gastronomiczne, co umożliwia organizację lokalnych wydarzeń i warsztatów. Część obiektów (np. świetlice w Dobrzenicach, Piotrowicach Polskich czy Wilamowicach) wymaga jeszcze modernizacji. Gmina dysponuje także kilkoma boiskami (w Ciepłowodach, Koźmicach, Starym Henrykowie), które służą zarówno rozgrywkom sportowym, jak i wydarzeniom plenerowym, np. Dożynkom Gminnym. Szczególną formą przestrzeni integracyjnej jest teren rekreacyjny przy stawach w Ciepłowodach, który pełni funkcję miejsca wydarzeń plenerowych.

Na uwagę zasługuje również działalność związana z promocją lokalnego produktu i dziedzictwa. Gmina aktywnie wspiera promocję lokalnych producentów – np. Gospodarstwa Malinowskich specjalizującego się w miodach i przetworach – poprzez obecność ich produktów na stoiskach podczas wydarzeń kulturalnych. Utrwalanym symbolem Gminy jest również wieża widokowa na Kawiej Górze, której wizerunek wykorzystywany jest w materiałach promocyjnych.

Dostępność wydarzeń, zróżnicowanie oferty i integracyjny charakter inicjatyw sprawiają, że sfera kulturalna i sportowa w Gminie pełni istotną funkcję integracyjną oraz tożsamościową dla lokalnej społeczności. Pomimo szerokiej i zróżnicowanej oferty kulturalno-sportowej, wciąż istnieją obszary wymagające dalszego rozwoju – zarówno w zakresie infrastruktury, jak i poszerzania oferty programowej – co może przyczynić się do większego zaangażowania mieszkańców, a także wzmocnienia atrakcyjności Gminy jako miejsca do życia i zatrzymania obecnych oraz przyciągnięcia nowych mieszkańców.

Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwo stanowi fundament stabilności i rozwoju. Zapewnia mieszkańcom poczucie ochrony, wpływa na ich zdrowie i dobrostan, sprzyja współpracy, angażowaniu się w życie wspólnoty oraz pozytywnie wpływa na rozwój gospodarczy i społeczny JST.

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 14 ustawy o samorządzie gminnym, utrzymanie porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrona przeciwpożarowa i przeciwpowodziowa należy do zadań własnych Gminy.

Na terenie Gminy Ciepłowody zadania z zakresu bezpieczeństwa i porządku publicznego realizowane są przez funkcjonariuszy Komendy Powiatowej Policji w Ząbkowicach Śląskich, w ramach II rewiru dzielnicowych, przy czym Gminy Ciepłowody dotyczy rejon nr 9 i rejon nr 20. Dwóch dzielnicowych wyznaczonych dla Gminy Ciepłowody dyżurowało w 2024 roku we wtorki od godziny 9 do 12 przy pl. Mickiewicza 2. Główne obszary problemowe na terenie Gminy Ciepłowody to rejon placu zabaw i przyległy do parku na ulicy Szkolnej w miejscowości Ciepłowody, a także okolice świetlicy w miejscowości Stary Henryków. W 2024 roku na terenie Gminy policjanci zanotowali 20 zdarzeń, przy czym w roku 2023 było ich aż 50. W ostatnich latach wśród najczęstszych zdarzeń znajdowały się wypadki drogowe, choć notowano również kradzieże i włamania, a także przestępstwa narkotykowe.

W zakresie ochrony przeciwpożarowej działalność prowadzą dwie jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej:

- OSP Ciepłowody, która jest włączona do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego i uczestniczy w działaniach ratowniczych na terenie gminy i poza nią (w strukturach OSP w 2024 roku znajdowało się 42 mężczyzn i 6 kobiet),
- OSP Dobrzenice, która działa lokalnie, wspierając zabezpieczenie wydarzeń i reagując na potrzeby mieszkańców (w strukturach OSP w 2024 roku znajdowało się 25 mężczyzn i 6 kobiet).

OSP Ciepłowody aktywnie uczestniczy także w organizacji wydarzeń o charakterze integracyjnym i edukacyjnym, takich jak zawody sportowo-pożarnicze. Obie jednostki angażowane są w zabezpieczanie imprez gminnych, pełniąc ważną rolę nie tylko operacyjną, ale również wychowawczą i promującą bezpieczeństwo.

Na terenie Gminy działa również lokalny monitoring wizyjny, który obejmuje wybrane punkty szczególnie istotne z punktu widzenia bezpieczeństwa, takie jak:

- remiza OSP Ciepłowody (ochrona mienia i sprzętu),
- plac zabaw w Ciepłowodach,
- świetlica wiejska w Muszkowicach.

System monitoringu obsługiwany jest przez Urząd Gminy i służy podniesieniu poziomu bezpieczeństwa lokalnego.

Mimo obecnych rozwiązań i zaangażowania lokalnych służb, istotnym problemem pozostaje brak systemu ostrzegania ludności (syren alarmowych), który ogranicza możliwości szybkiego reagowania w sytuacjach kryzysowych. W tym zakresie Gmina powinna podjąć działania zmierzające do poprawy infrastruktury ostrzegania i alarmowania mieszkańców. W kontekście wyzwań związanych z bezpieczeństwem i obronnością, zauważalna jest również potrzeba aktualizacji lokalnych planów zarządzania kryzysowego oraz rozwijania współpracy z podmiotami odpowiedzialnymi za obronę cywilną. W obliczu rosnącego ryzyka sytuacji nadzwyczajnych i możliwych zagrożeń hybrydowych (np. zakłóceń w dostępie do usług, dezinformacji), Gmina powinna wzmacniać odporność społeczności lokalnej i inwestować w podnoszenie świadomości oraz gotowości mieszkańców na ewentualne sytuacje kryzysowe.

Otoczenie wewnętrzne i zewnętrzne

Jednym z elementów otoczenia wewnętrznego gminy są organizacje pozarządowe działające na jej obszarze. Ich liczba odzwierciedlać może także stopień zaangażowania społecznego w sprawy publiczne. W celu analizy stanu sektora NGO-sów *(ang. Non-governmental organization)* w Gminie Ciepłowody zdecydowano się na przeliczenie liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1 000 mieszkańców oraz porównanie sytuacji Gminy z obszarem powiatu ząbkowickiego i województwa dolnośląskiego.

Wskaźnik liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców w Gminie Ciepłowody w latach 2020–2024 utrzymuje się na poziomie niższym niż średnia dla powiatu i województwa. Choć widać niewielką tendencję wzrostową (z 3,28 w 2020 roku do 3,96 w 2024 roku), dynamika tego wzrostu jest wolniejsza niż w pozostałych jednostkach terytorialnych – dla porównania, w powiecie wskaźnik wzrósł w tym czasie z

4,38 do 5,89. Może to wskazywać na ograniczony potencjał aktywności społecznej lub mniejsze zaangażowanie mieszkańców w działania trzeciego sektora. Jednocześnie stanowi to przestrzeń do dalszych działań wspierających rozwój lokalnych inicjatyw obywatelskich, w tym w szczególności zachęt do tworzenia nowych organizacji społecznych oraz wzmocnienia istniejących.

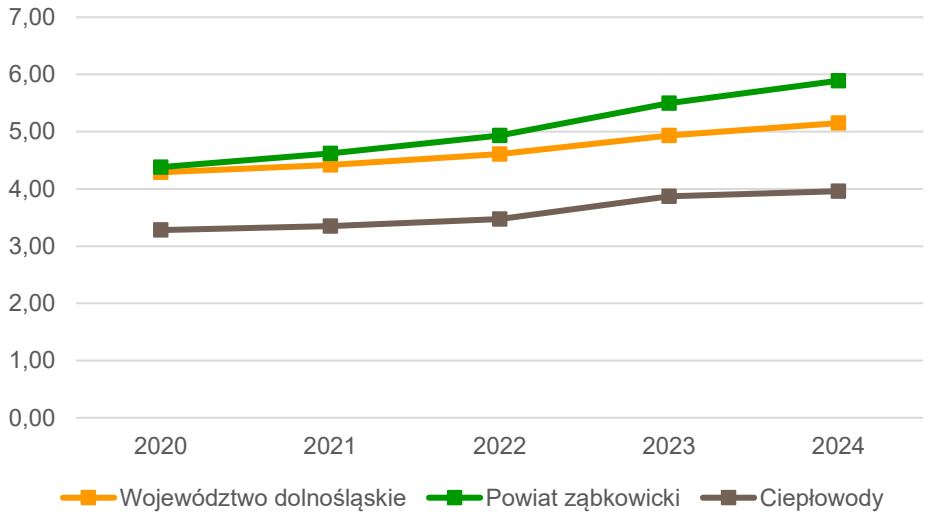

Ryc. 29. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1 tys. mieszkańców w Gminie Ciepłowody na tle powiatu i województwa w latach 2020-2024
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wśród najaktywniejszych organizacji pozarządowych współpracujących z Gminą Ciepłowody należy wymienić m.in. Klub Seniora oraz Gospodarstwo Malinowskich, które podejmują działania w zakresie promocji Gminy i lokalnej tożsamości. Istotną rolę odgrywa również Ludowy Klub Sportowy Ślęza-Oława, realizujący zadania w zakresie sportu i aktywizacji mieszkańców. Gmina współpracuje ponadto ze Stowarzyszeniem Świętego Celestyna w zakresie dowozu dzieci niepełnosprawnych do placówek edukacyjnych. Zadania związane z opieką nad bezdomnymi zwierzętami realizowane są przy udziale Stowarzyszenia Przyjaciół Zwierząt "AZYL" oraz Fundacji "Pod Psią Gwiazdą", które zapewniają wsparcie w tym obszarze mimo lokalizacji poza Gminą. Na terenie Gminy Ciepłowody zarejestrowane są ponadto takie stowarzyszenia i fundacje jak: Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Promocji Starego Henrykowa (Stary Henryków), Fundacja Rodzinnej Opieki Zastępczej „Damy Radę" (Ciepłowody), Lawendowa Alternatywa (Baldwinowice), Stowarzyszenie „T.O.U.R. Aktywni–Ciepłowody" (Ciepłowody), Stowarzyszenie Obywatele na Rzecz Ciepłowód (Ciepłowody), Stowarzyszenie Piotruś Pan (Targowica) oraz Stowarzyszenie Rodziców „Dla Naszych Dzieci" przy Zespole Szkół Samorządowych w Ciepłowodach (Ciepłowody). Współpraca z sektorem pozarządowym pozwala na skuteczniejsze realizowanie zadań własnych Gminy.

Współpraca Gminy Ciepłowody z organizacjami pozarządowymi odbywa się na podstawie „Rocznego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz

podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego", uchwalanego przez Radę Gminy. Program ten jest przygotowywany w oparciu o ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie i określa cele, zasady oraz formy współdziałania z organizacjami społecznymi. Zakłada on współpracę zarówno finansową – poprzez ogłaszanie otwartych konkursów ofert i udzielanie dotacji – jak i pozafinansową, m.in. poprzez konsultacje, działania promocyjne, wsparcie organizacyjne czy użyczenie infrastruktury gminnej.

Gmina Ciepłowody aktywnie współpracuje również z otoczeniem zewnętrznym w ramach różnych struktur międzygminnych i partnerskich, które wspierają realizację zadań publicznych i rozwój lokalny. Jednym z kluczowych partnerów jest Lokalna Grupa Działania Qwsi z siedzibą w Ziębicach, z którą Gmina współpracuje w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych i realizacji wspólnych projektów rozwojowych. Partnerstwo to umożliwia także udział w inicjatywach społecznych i gospodarczych promujących lokalne dziedzictwo i aktywizujących mieszkańców.

Gmina jest również członkiem Związku Międzygminnego Ślęza-Oława, który odpowiada za gospodarkę odpadami komunalnymi na terenie kilku gmin powiatu ząbkowickiego i oławskiego. Dzięki tej współpracy możliwe jest zapewnienie efektywnego i zgodnego z przepisami systemu odbioru i zagospodarowania odpadów, a także prowadzenie działań edukacyjnych i nadzorczych.

Trzecim istotnym partnerem jest Lokalne Partnerstwo Wodne, które skupia się na diagnozowaniu problemów i opracowywaniu rozwiązań w zakresie gospodarki wodnej. Współpraca ta ma szczególne znaczenie w kontekście zmian klimatycznych, retencji wody oraz potrzeb inwestycyjnych w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną.

Zaangażowanie w te struktury umożliwia Gminie Ciepłowody dostęp do fachowej wiedzy, większe możliwości pozyskania środków finansowych oraz realizację zadań, które przekraczają lokalne możliwości samodzielnego działania.

4.3. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Opieka zdrowotna stanowi element istotnie wpływający na jakość życia oraz przewidywaną długość życia. Dostęp do dobrej opieki zdrowotnej wpływać może pozytywnie również na rozwój gospodarczy, poprzez ograniczenie negatywnych skutków chorób i kontuzji oraz związane z tym zwiększenie poczucia bezpieczeństwa wśród lokalnej społeczności. Mając na uwadze występujące w Polsce zjawisko starzenia się społeczeństwa służba zdrowia odgrywa też znaczną rolę w związku ze szczególnym popytem na jej usługi wśród seniorów.

Najbliższym szpitalem jest Szpital św. Antoniego w Ząbkowicach Śląskich, którego odległość od Gminy Ciepłowody wynosi około 14 km. Z kolei około 13 km od miejscowości Ciepłowody znajduje się najbliższa stacja pogotowia – SP ZOZ Pomoc Doraźna w Ząbkowicach Śląskich przy ul. Ludwika Waryńskiego 15A.

Opieka zdrowia realizowana jest na terenie Gminy Ciepłowody głównie przez Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej – Gminny Ośrodek Zdrowia w Ciepłowodach, zlokalizowany przy ul. Szkolnej 4. Placówka funkcjonuje w oparciu o statut nadany uchwałą Rady Gminy i realizuje zadania określone w ustawie o działalności leczniczej. Ośrodek jest podmiotem samofinansującym się – główne przychody pochodzą z kontraktu z NFZ, uzupełniane o odpłatne świadczenia spoza katalogu świadczeń gwarantowanych. Ośrodek zdrowia działa w dni robocze w godzinach 7:30–18:00 i zapewnia opiekę również w środowisku pacjenta poprzez wizyty domowe.

Placówka zatrudnia 4 osoby na podstawie umowy o pracę i współpracuje z 10 osobami na umowach cywilnoprawnych, w tym 6 lekarzami. W zakresie działalności medycznej SP ZOZ świadczy kompleksową podstawową opiekę zdrowotną, obejmującą: opiekę lekarską i pielęgniarską dla dzieci i dorosłych, opiekę położnej POZ oraz pielęgniarki szkolnej. W ramach profilaktyki realizowane są szczepienia obowiązkowe, a także zalecane (np. przeciwko HPV, grypie, COVID-19). Choć Gmina nie dofinansowuje nieobowiązkowych szczepień, są one dostępne w SP ZOZ odpłatnie. W 2024 roku zadeklarowanych do lekarza POZ było 1159 pacjentów, do pielęgniarki środowiskowej – 1507, a do położnej – 663.

Ważnym rozszerzeniem oferty placówki jest funkcjonująca od 2024 roku w ramach kontraktu z NFZ Poradnia Rehabilitacyjna i Pracownia Fizjoterapii, oferująca ambulatoryjną opiekę specjalistyczną. Dużym zainteresowaniem mieszkańców cieszą się również programy profilaktyczne i akcje badań przesiewowych, organizowane we współpracy z podmiotami zewnętrznymi, obejmujące m.in. mammografię, badania wzroku i słuchu, USG Doppler oraz pakiet badań 40+. W Gminie działa również jeden punkt apteczny – w miejscowości Ciepłowody, przy Placu Mickiewicza 7.

Zadania z zakresu pomocy społecznej w gminie Ciepłowody realizuje Ośrodek Pomocy Społecznej w Ciepłowodach (OPS), który jako jednostka organizacyjna Gminy świadczy wsparcie finansowe, rzeczowe, usługi opiekuńcze oraz pracę socjalną i poradnictwo specjalistyczne. Działania OPS ukierunkowane są na osoby i rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej, wynikającej najczęściej z ubóstwa, niepełnosprawności, długotrwałej choroby, bezrobocia, alkoholizmu, przemocy w rodzinie lub sytuacji kryzysowej.

W 2024 roku pomocą społeczną objęto 82 osoby (w 2023 r. – 70), z czego świadczenia pieniężne otrzymało 27 osób, a niepieniężne 11. OPS zatrudniał łącznie 5 pracowników, w tym dwóch pracowników socjalnych, kierownika, referenta ds. świadczeń oraz

głównego księgowego. Dodatkowo, w ramach umowy zlecenia zatrudniono asystenta rodziny, który objął opieką 3 rodziny.

Ośrodek realizował ustawowe formy wsparcia – m.in. zasiłki celowe, okresowe i stałe, łącznie wypłacając łącznie ponad 140 tys. zł. Z usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania skorzystało 6 osób (w tym 5 w ramach programu „Opieka 75+"), a na świadczenie tych usług wydatkowano ponad 112 tys. zł. Dodatkowo, na współfinansowanie pobytu 5 mieszkańców w domach pomocy społecznej przeznaczono kwotę 266,8 tys. zł. W 2024 r. nie realizowano specjalistycznych usług opiekuńczych ze względu na brak wniosków.

OPS prowadził również działania profilaktyczne i wspierające – z poradnictwa specjalistycznego (psychologicznego i prawnego) skorzystało łącznie 23 osoby. Działał też Punkt Informacyjno-Konsultacyjny dla osób z problemem alkoholowym. W ramach pracy socjalnej pomocą objęto 35 rodzin (82 osoby), co obejmowało m.in. wsparcie w kompletowaniu dokumentów, aktywizację zawodową, edukację i pracę środowiskową.

W zakresie wsparcia rodzin OPS wypłacił świadczenia rodzinne, pielęgnacyjne i alimentacyjne na łączną kwotę ponad 1 mln zł. W 2024 roku wydatkowano również 66 tys. zł na utrzymanie dzieci w pieczy zastępczej, które objęło 8 dzieci. Dodatkowe formy pomocy to m.in. wypoczynek letni dla dzieci (4 osoby), pomoc w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu" (19 osób), a także dodatki mieszkaniowe (dla 5 rodzin), bon energetyczny (dla 179 rodzin na kwotę ponad 66 tys. zł) oraz dodatek osłonowy (dla 142 rodzin, na kwotę ponad 55 tys. zł). Na uwagę zasługuje też gotowość Gminy do reagowania w sytuacjach kryzysowych – w 2024 roku wypłacono 35 zasiłków powodziowych na łączną kwotę 70 tys. zł.

Tab. 27. Usługi opiekuńcze prowadzone przez Ośrodek Pomocy Społecznej w miejscu zamieszkania

Usługi w miejscu zamieszkania	2020	2021	2022	2023	2024
Opiekuńcze	11	8	4	4	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Ciepłowody.

W latach 2020–2024 liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w Gminie Ciepłowody spadła z 384 do 182 na 10 tys. ludności, co stanowi największy spadek w porównaniu z powiatem ząbkowickim i województwem dolnośląskim. Choć w 2023 r. odnotowano chwilowy wzrost, ogólny trend jest malejący, co może świadczyć o poprawie sytuacji społecznej lub skuteczniejszym kierowaniu wsparcia.

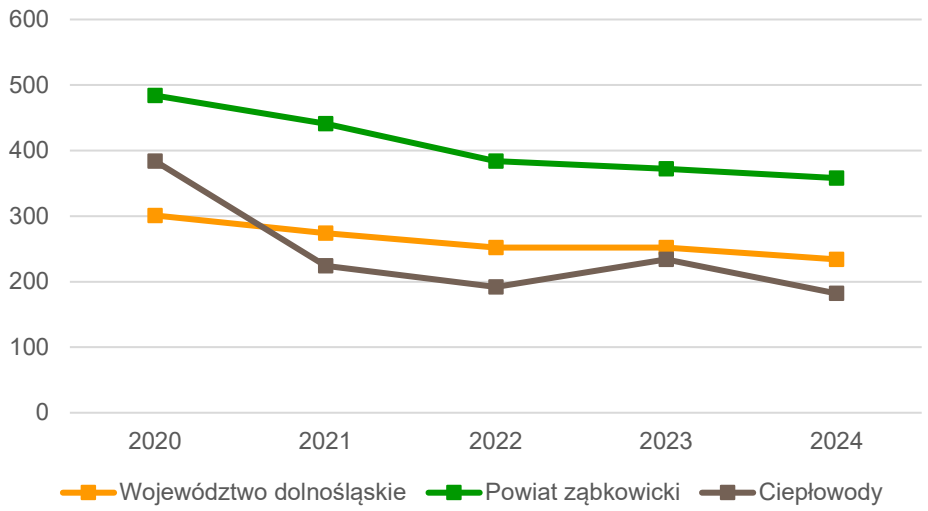

Ryc. 30. Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w Gminie Ciepłowody na tle powiatu i województwa w latach 2020-2024
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Gmina Ciepłowody prowadzi politykę mieszkaniową na podstawie uchwały Nr 102/XX/2004 Rady Gminy Ciepłowody z dnia 30 sierpnia 2004 r., określającej zasady wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy. Średni czas oczekiwania na mieszkanie komunalne wynosi obecnie 24 miesiące. Liczba mieszkań komunalnych w Gminie wynosiła w latach 2020–2022 po 8 lokali, a w 2023 i 2024 r. – 9 lokali. Na terenie Gminy nie funkcjonują mieszkania socjalne, wspomagane ani treningowe (chronione), co wskazuje na brak oferty mieszkaniowej dla osób wymagających intensywniejszego wsparcia społecznego lub przygotowania do samodzielnego funkcjonowania.

Tab. 28. Liczba mieszkań komunalnych w zasobie Gminy Ciepłowody w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Liczba mieszkań komunalnych	8	8	8	9	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Ciepłowody.

Załącznik nr 2: Wzór ankiety

ANKIETA

Strategia Rozwoju Gminy Ciepłowody

Szanowni Państwo,

w związku z podjęciem prac nad przygotowaniem Strategii Rozwoju Gminy Ciepłowody, zwracamy się z prośbą o wypełnienie anonimowej ankiety.

Dziękujemy za udział w badaniu. Państwa opinie i uwagi pomogą zaplanować działania, niezbędne do rozwoju naszej Gminy!

Część I

Oceń stopień rozwoju i/lub działalność Gminy i jej mieszkańców we wskazanych obszarach w skali od 1 do 5 poprzez wpisanie znaku X w odpowiednie pola poniższej tabeli.

W przyjętej skali poszczególne liczby oznaczają następujące oceny: 1 – bardzo zła, 2 – zła, 3 – dostateczna, 4 – dobra, 5 – bardzo dobra. Możliwe jest także zaznaczenie odpowiedzi *Nie dotyczy/nie mam zdania*. Oceniane elementy zostały podzielone na sześć obszarów: społeczeństwo, gospodarka, środowisko i przestrzeń, infrastruktura techniczna, turystyka i rekreacja oraz edukacja i kultura.

OBSZAR: SPOŁECZEŃSTWO						
Oceniany element	Ocena					
	Nie dotyczy/ nie mam zdania	1	2	3	4	5
aktywność mieszkańców na rzecz Gminy (np. wolontariat, partycypacja społeczna, inicjatywy oddolne)						
skuteczność działania pomocy społecznej						
dostęp do podstawowej opieki medycznej						
dostęp do specjalistycznej opieki medycznej						
możliwości zapewnienia dojazdu do specjalistycznej opieki medycznej poza teren Gminy						
dostęp do żłobków/klubów dziecięcych						
jakość opieki w żłobkach/klubach dziecięcych						
wsparcie osób starszych (np. domy pomocy społecznej, kluby seniora)						
wsparcie osób niesamodzielnych (np. opieka wytchnieniowa, usługi opiekuńcze, asystent rodziny)						
zadowolenie z usług świadczonych przez Urząd Gminy						
bezpieczeństwo publiczne						
dostępność architektoniczna budynków administracji publicznej						

OBSZAR: GOSPODARKA						
Oceniany element	Ocena					
	Nie dotyczy/ nie mam zdania	1	2	3	4	5
atrakcyjność inwestycyjna						
możliwość uzyskania zatrudnienia						
możliwości zawodowe dla osób z wyższym wykształceniem						
warunki prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej						
funkcjonowanie transportu zbiorowego						
połączenia komunikacyjne z innymi gminami i miastami						
dostępność usług (np. poczta, bank, fryzjer, sklepy spożywcze)						
perspektywy rozwojowe działalności rolniczej						
konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku lokalnym						

OBSZAR: ŚRODOWISKO I PRZESTRZEŃ						
Oceniany element	Ocena					
	Nie dotyczy/ nie mam zdania	1	2	3	4	5
estetyka (czystość przestrzeni publicznych)						
jakość powietrza						
oferta działań wspierających ochronę środowiska (np. dofinansowania do wymiany źródeł ciepła)						
czystość wód powierzchniowych i terenów przylegających						
infrastruktura melioracji szczegółowej (rowy, sieć drenarska, przepusty, itp.)						
dostępność terenów zieleni (parków, skwerów, zieleńców, zadrzewień ulicznych, lasów)						
czystość terenów zieleni (parków, skwerów, zieleńców, zadrzewień ulicznych, lasów)						
świadomość ekologiczna mieszkańców						
system odbioru odpadów						
efektywność zagospodarowania przestrzeni (czy tereny są wykorzystywane optymalnie)						
walory środowiska przyrodniczego						
rozwój odnawialnych źródeł energii						

OBSZAR: INFRASTRUKTURA TECHNICZNA						
Oceniany element	Ocena					
	Nie dotyczy/ nie mam zdania	1	2	3	4	5
stan dróg						
mała infrastruktura drogowa (chodniki, oświetlenie, przystanki, itp.)						
bezpieczeństwo przy głównych drogach w związku z ruchem samochodów osobowych i ciężarowych						
jakość sieci wodociągowej						
jakość sieci kanalizacyjnej						
jakość sieci gazowej						
dostępność szerokopasmowego Internetu						

OBSZAR: TURYSTYKA I REKREACJA						
Oceniany element	Ocena					
	Nie dotyczy/ nie mam zdania	1	2	3	4	5
atrakcyjność turystyczna						
poziom bazy sportowo-rekreacyjnej						
poziom bazy turystyczno-wypoczynkowej (m.in. szlaki turystyczne, miejsca noclegowe)						
poziom bazy gastronomicznej						
wyposażenie placów zabaw i siłowni zewnętrznych						
system ścieżek rowerowych (połączenia, ciągłość, możliwości traktowania ich jako alternatywy dla transportu samochodowego)						
jakość istniejących ścieżek rowerowych						
jakość istniejących chodników						
oferta spędzania wolnego czasu dla dzieci						
oferta spędzania wolnego czasu dla młodzieży						
oferta spędzania wolnego czasu dla dorosłych						
oferta spędzania wolnego czasu dla seniorów						
działania promocyjne władz, mające na celu pozyskanie potencjalnych turystów						

OBSZAR: EDUKACJA I KULTURA						
Oceniany element	Ocena					
	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
dostęp do edukacji przedszkolnej						
jakość edukacji przedszkolnej						
jakość infrastruktury przedszkolnej						
dostęp do edukacji w szkołach podstawowych						
jakość edukacji w szkołach podstawowych						
jakość infrastruktury w szkołach podstawowych (sale lekcyjne, sportowe, wyposażenie pracowni szkolnych, szatnie, itp.)						
dostęp do edukacji w szkołach ponadpodstawowych (w tym dojazd)						
jakość edukacji w szkołach ponadpodstawowych						
jakość infrastruktury w szkołach ponadpodstawowych (sale lekcyjne, sale sportowe, wyposażenie pracowni szkolnych, szatnie, itp.)						
wsparcie dla uczniów zdolnych w szkołach						
wsparcie dla uczniów z trudnościami w nauce w szkołach						
dodatkowa oferta w szkołach (koła zainteresowań, klasy sportowe, dodatkowe zajęcia, itp.)						
organizacja dowozu dzieci do szkół						
jakość i różnorodność wydarzeń kulturalno-rozrywkowych						
dostęp do obiektów kulturalnych (godziny i dni otwarcia, itp.)						
działalność instytucji kultury (np. domu kultury, biblioteki)						
działalność świetlic wiejskich						

Część II

Proszę o zaznaczenie 5 punktów, które są najistotniejsze do poprawy w Gminie w ciągu najbliższych lat.

□ poprawa stanu infrastruktury drogowej (w tym m.in. nawierzchni dróg, przejść dla pieszych)
□ poprawa/zapewnienie funkcjonowania transportu zbiorowego
□ rozbudowa ścieżek rowerowych
□ rozbudowa ciągów pieszych
□ rozbudowa oświetlenia ulicznego
□ rozwój infrastruktury rekreacyjno-sportowej
□ rozwój infrastruktury kulturalnej
□ rozwój terenów zieleni (parki, skwery, zieleńce, zadrzewienia uliczne)
□ renowacja zabytków
□ poprawa jakości obsługi mieszkańców i komunikacji z mieszkańcami
□ budowa/modernizacja sieci wodociągowej
□ budowa sieci kanalizacji sanitarnej oraz przydomowych oczyszczalni ścieków
□ budowa/rozwój sieci gazowej
□ budowa/modernizacja świetlic wiejskich
□ rozwój przedsiębiorczości: ułatwianie zakładania/prowadzenia działalności gospodarczej (w tym ulgi)
□ rozwój rolnictwa, w tym nowoczesnych gospodarstw rolnych i przemysłu przetwórczego
□ poprawa poziomu czystości wód powierzchniowych i podziemnych
□ poprawa funkcjonowania systemu gospodarki odpadami
□ zwiększenie dostępu do Internetu
□ wsparcie budowy instalacji pozyskujących energię odnawialną ze słońca, wiatru, biomasy
□ zwiększenie liczby/utworzenie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3
□ stworzenie miejsc opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi
□ poprawa dostępu do usług medycznych
□ zmniejszenie bezrobocia
□ zwiększenie natężenia działań promocyjnych Gminy
□ inwestycje w rozwój turystyki
□ budowa obwodnicy
□ podniesienie poziomu nauczania w szkołach podstawowych
□ zwiększenie dostępności przedszkoli
□ organizacja/zwiększenie liczby zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży
□ poprawa bezpieczeństwa publicznego
□ rozwój oferty kulturalnej i sportowej (imprez, wydarzeń sportowych)
□ aktywizacja osób starszych
□ inny (jaki?)

Część III

Odpowiedz na pytanie, co mogłoby stać się wizytówką Gminy?

Metryczka

Płeć:

- ☐ **kobieta**
- ☐ **mężczyzna**
- ☐ **osoba niebinarna/nie chcę podawać**

Wiek:

- ☐ **poniżej 18 lat**
- ☐ **18-25 lat**
- ☐ **26-35 lat**
- ☐ **36-45 lat**
- ☐ **46-55 lat**
- ☐ **56-65 lat**
- ☐ **powyżej 65 lat**

Status zawodowy/zatrudnienie:

- ☐ **uczeń/uczennica lub student/ka**
- ☐ **rolnik/rolniczka**
- ☐ **przedsiębiorca/przedsiębiorczyni**
- ☐ **osoba pracująca (poza rolnictwem i prowadzeniem własnej działalności gospodarczej)**
- ☐ **osoba bezrobotna**
- ☐ **emeryt/ka lub rencista/tka**
- ☐ **inne (jakie?) .....**

Zamieszkanie:

- ☐ **jestem mieszkańcem Gminy**
- ☐ **nie jestem mieszkańcem Gminy**

Załącznik nr 3: Tabela ewaluacyjna

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (TAK / NIE)
1.1. Odpowiedzialne gospodarowanie przestrzenią i świadome kształtowanie struktury osadniczej	• Aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w kierunku wzmocnienia funkcji mieszkaniowych, usługowych i gospodarczych oraz dostosowania zapisów do aktualnych uwarunkowań demograficznych i inwestycyjnych.				
	• Wyznaczanie i porządkowanie terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową z zapewnieniem dostępu do infrastruktury technicznej oraz powiązań komunikacyjnych.				
	• Zabezpieczenie terenów o potencjale gospodarczym i usługowym w dokumentach planistycznych, w szczególności w sąsiedztwie głównych ciągów komunikacyjnych.				
	• Ochrona i wyeksponowanie obiektów dziedzictwa kulturowego oraz ich otoczenia poprzez odpowiednie zapisy planistyczne i wytyczne kompozycyjne.				
	• Wzmacnianie funkcji centrotwórczych miejscowości poprzez planistyczne kształtowanie przestrzeni publicznych i koncentrację usług w obszarach o znaczeniu lokalnym.				
	• Zachowanie równowagi pomiędzy rozwojem zabudowy a ochroną walorów krajobrazowych i przyrodniczych, w szczególności w rejonach o wysokich wartościach widokowych.				
	• Rozwój i doskonalenie Systemu Informacji Przestrzennej jako narzędzia wspierającego zarządzanie przestrzenią, analizę terenów inwestycyjnych oraz obsługę mieszkańców.				
	• Aktywna polityka nabywania i przygotowywania gruntów pod zabudowę mieszkaniową i inwestycyjną, obejmująca wykup terenów o strategicznym znaczeniu (korzystanie z prawa pierwokupu), ich uzbrajanie oraz wprowadzanie do zorganizowanej oferty sprzedaży – w zależności od możliwości finansowych Gminy.				
1.2. Zintegrowany system mobilności i dostępności komunikacyjnej	• Modernizacja i przebudowa dróg gminnych wraz z poprawą parametrów technicznych, odwodnienia oraz bezpieczeństwa ruchu w obszarach zabudowanych oraz odpowiednie utrzymanie i modernizacja dróg transportu rolniczego.				
	• Systemowa współpraca z zarządcami dróg powiatowych i krajowych w zakresie modernizacji odcinków o kluczowym znaczeniu dla mieszkańców Gminy, w tym poprawy stanu nawierzchni, chodników oraz bezpieczeństwa pieszych.				
	• Rozwój infrastruktury pieszej i rowerowej łączącej miejscowości Gminy oraz zapewniającej bezpieczne dojścia do placówek edukacyjnych, obiektów użyteczności publicznej i przystanków komunikacyjnych.				

	• Wykorzystanie przebiegu nieczynnych linii kolejowych jako korytarzy alternatywnej mobilności, w szczególności dla tras rowerowych i ciągów rekreacyjno-komunikacyjnych o znaczeniu międzysołeckim.				
	• Wzmocnienie powiązań transportowych z ośrodkami ponadlokalnymi poprzez analizę potrzeb i na jej podstawie rozwój i koordynację transportu zbiorowego oraz współpracę międzygminną w zakresie organizacji przewozów.				
	• Rozbudowa i modernizacja oświetlenia drogowego w miejscowościach oraz wzdłuż ciągów pieszych o podwyższonym natężeniu ruchu.				
1.3. Nowoczesna i niezawodna infrastruktura techniczna jako fundament rozwoju osadniczego i inwestycyjnego Gminy	• Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej na obszarze Gminy, w tym sukcesywne obejmowanie systemem kolejnych sołectw oraz integracja sieci z planowaną zbiorczą oczyszczalnią ścieków.				
	• Budowa zbiorczej oczyszczalni ścieków wraz z uporządkowaniem systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków na terenie całej Gminy.				
	• Rozwój infrastruktury wodociągowej, obejmujący modernizację istniejących odcinków sieci, budowę nowych ujęć oraz poprawę jakości i stabilności dostaw wody.				
	• Wspieranie rozwoju infrastruktury gazowej na obszarach o zwartej zabudowie, w szczególności w miejscowości Ciepłowody, w celu zwiększenia dostępności alternatywnych źródeł ogrzewania.				
	• Współpraca z operatorami sieci elektroenergetycznych w zakresie modernizacji i zwiększania niezawodności dostaw energii, w tym dostosowania infrastruktury do rosnących potrzeb mieszkańców i przedsiębiorców.				
	• Rozwój infrastruktury teleinformatycznej i zapewnienie powszechnego dostępu do szerokopasmowego Internetu.				
	• Cyfryzacja usług publicznych i rozwój e-usług administracyjnych, zwiększających dostępność i efektywność obsługi mieszkańców oraz przedsiębiorców.				

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (TAK / NIE)
2.1. Ochrona i świadome wykorzystanie	• Ochrona i czynne utrzymanie obszarów objętych formami ochrony przyrody, w szczególności rezerwatu „Muszkowicki Las Bukowy” oraz obszarów Natura 2000, z uwzględnieniem zachowania ich funkcji przyrodniczych i krajobrazowych.				

zasobów przyrodniczych oraz surowcowych Gminy	• Zachowanie ciągłości korytarzy ekologicznych oraz ograniczanie presji inwestycyjnej w obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i widokowych.				
	• Racjonalne gospodarowanie zasobami kopalin, w tym współpraca z podmiotami eksploatującymi złoża w zakresie minimalizacji oddziaływań środowiskowych oraz rekultywacji terenów poeksploatacyjnych.				
	• Uporządkowanie i zagospodarowanie terenów poeksploatacyjnych w kierunku funkcji przyrodniczych, krajobrazowych lub edukacyjnych.				
	• Udostępnianie i porządkowanie informacji o walorach przyrodniczych Gminy poprzez działania informacyjne, oznakowanie terenów cennych przyrodniczo oraz tworzenie materiałów edukacyjnych promujących właściwe korzystanie z obszarów chronionych.				
	• Wspieranie działań zwiększających świadomość mieszkańców w zakresie ochrony krajobrazu i bioróżnorodności, w tym organizacja inicjatyw lokalnych, warsztatów i wydarzeń edukacyjnych dotyczących zasobów przyrodniczych Gminy.				
2.2. Ochrona jakości powietrza i ograniczanie niskiej emisji	• Wspieranie mieszkańców w wymianie indywidualnych źródeł ciepła poprzez działania informacyjne, doradcze oraz pośrednictwo w pozyskiwaniu środków zewnętrznych.				
	• Rozwój programów ograniczania niskiej emisji poprzez działania edukacyjne, informacyjne i kontrolne w zakresie spalania paliw stałych.				
	• Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej wraz z poprawą efektywności energetycznej i ograniczaniem zużycia energii.				
	• Promowanie oraz tworzenie warunków do rozwoju instalacji odnawialnych źródeł energii w sektorze mieszkaniowym i publicznym, w szczególności instalacji fotowoltaicznych oraz pomp ciepła.				
	• Współpraca międzygminna i instytucjonalna w zakresie monitorowania jakości powietrza oraz podejmowania działań naprawczych w strefie dolnośląskiej.				
	• Uporządkowanie i ograniczanie zjawiska spalania odpadów oraz paliw niskiej jakości poprzez działania kontrolne, informacyjne i współpracę z właściwymi służbami w zakresie egzekwowania obowiązujących przepisów.				
2.3. Adaptacja do zmian klimatu i wzmacnianie bezpieczeństwa środowiskowego	• Rozwój małej retencji i działań zwiększających zatrzymywanie wód opadowych w krajobrazie rolniczym oraz w obszarach zabudowanych.				
	• Ochrona i odtwarzanie naturalnych zdolności retencyjnych cieków wodnych oraz utrzymanie sprawności systemów melioracyjnych.				

	• Przeciwdziałanie skutkom suszy poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi i wspieranie rozwiązań zwiększających efektywność ich wykorzystania.				
	• Wzmacnianie odporności infrastruktury i zabudowy na ekstremalne zjawiska pogodowe, w tym intensywne opady i długotrwałe okresy bezdeszczowe.				
	• Rozpoznanie i analiza potencjału geotermalnego Gminy jako elementu długofalowej transformacji energetycznej i adaptacji do zmian klimatu.				
	• Rozwijanie edukacji ekologicznej w zakresie zmian klimatu, gospodarowania wodą oraz ochrony zasobów naturalnych.				

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (TAK / NIE)
3.1. Wzmacnianie lokalnej przedsiębiorczości i tworzenie stabilnych warunków rozwoju gospodarczego	• Przygotowanie i uzbrojenie terenów przeznaczonych pod działalność gospodarczą oraz tworzenie przejrzystej oferty inwestycyjnej Gminy, w szczególności w rejonach dobrze skomunikowanych z drogą krajową nr 8.				
	• Uproszczenie i cyfryzacja procedur administracyjnych związanych z obsługą przedsiębiorców, w tym rozwój e-usług i standaryzacja procesu obsługi inwestora.				
	• Wspieranie powstawania i rozwoju mikro- oraz małych przedsiębiorstw poprzez działania informacyjne, szkoleniowe oraz współpracę z instytucjami otoczenia biznesu.				
	• Tworzenie warunków do rozwoju usług podstawowych dla mieszkańców, w szczególności w zakresie handlu, usług rzemieślniczych i drobnej działalności usługowej.				
	• Rozwijanie współpracy między lokalnymi przedsiębiorcami w celu tworzenia powiązań kooperacyjnych i wzajemnego wzmacniania oferty gospodarczej Gminy.				
	• Wspieranie aktywizacji zawodowej mieszkańców poprzez organizację szkoleń podnoszących kompetencje oraz dostosowywanie oferty edukacyjnej do potrzeb lokalnego rynku pracy.				
	• Promocja Gminy jako miejsca prowadzenia działalności gospodarczej opartej na stabilnych warunkach przestrzennych i wysokiej jakości środowiska życia.				
3.2. Rozwój rolnictwa, turystyki ekstensywnej i lokalnych	• Wspieranie modernizacji i dywersyfikacji gospodarstw rolnych, w tym rozwoju przetwórstwa lokalnego oraz krótkich łańcuchów dostaw.				
	• Tworzenie warunków do rozwoju rolnictwa ekologicznego i produkcji wysokiej jakości żywności w oparciu o rolniczy charakter Gminy.				

produktów w oparciu o zasoby przyrodnicze i kulturowe	• Wspieranie powstawania i rozwoju gospodarstw agroturystycznych, ekoturystycznych oraz niewielkich obiektów turystyki wiejskiej.				
	• Rozwój infrastruktury towarzyszącej turystyce krajoznawczej i przyrodniczej w oparciu o istniejące szlaki, w tym Szlak Legend oraz tereny wokół Kawiej Góry i rezerwatu „Muszkowicki Las Bukowy”, we współpracy z Nadleśnictwem.				
	• Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego, w tym zamku w Ciepłowodach, zabytkowych pałaców i kościołów, jako elementów oferty turystyki poznawczej i edukacyjnej.				
	• Wspieranie działalności Kół Gospodyń Wiejskich oraz lokalnych inicjatyw w zakresie promocji produktów regionalnych, tradycji kulinarnych i wydarzeń o charakterze promocyjnym.				
	• Budowanie spójnej marki Gminy opartej na krajobrazie, dziedzictwie oraz rolniczym charakterze obszaru.				
	• Współpraca z instytucjami naukowymi i branżowymi w zakresie rozpoznania potencjału wód termalnych oraz przygotowania możliwych kierunków ich gospodarczego wykorzystania, wraz z budowaniem rozpoznawalnej marki Gminy opartej na pochodzeniu nazwy „Ciepłowody” i motywie „ciepłych wód”.				
3.3. Wzmacnianie bezpieczeństwa i odporności Gminy na zagrożenia	• Rozwój i doposażenie jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w zakresie sprzętu ratowniczego oraz infrastruktury technicznej.				
	• Modernizacja i dostosowanie obiektów OSP do pełnienia funkcji centrów reagowania kryzysowego oraz lokalnych punktów wsparcia w sytuacjach nadzwyczajnych.				
	• Wzmacnianie współpracy pomiędzy jednostkami OSP, administracją gminną oraz służbami powiatowymi w zakresie reagowania na zagrożenia naturalne i cywilne.				
	• Rozwijanie systemów informowania i ostrzegania mieszkańców o zagrożeniach, w tym z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych.				
	• Podnoszenie świadomości mieszkańców w zakresie postępowania w sytuacjach kryzysowych poprzez działania edukacyjne i ćwiczenia praktyczne.				
	• Wzmacnianie odporności infrastruktury lokalnej na skutki zmian klimatu oraz zdarzenia nadzwyczajne poprzez planowanie działań prewencyjnych i modernizacyjnych.				
	• Współpraca z instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo państwa w zakresie planowania i realizacji działań zwiększających bezpieczeństwo mieszkańców w warunkach niestabilności geopolitycznej.				

CEL OPERACYJNY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (TAK / NIE)
4.1. Nowoczesna edukacja i przyjazne warunki rozwoju dzieci oraz młodzieży	• Modernizacja i doposażenie infrastruktury edukacyjnej, w tym rozwój zaplecza dydaktycznego, sportowego i rekreacyjnego przy placówkach edukacyjnych.				
	• Rozwijanie oferty zajęć dodatkowych i kół zainteresowań odpowiadających na potrzeby uczniów, w szczególności w zakresie kompetencji cyfrowych, językowych i technicznych.				
	• Wspieranie działań wyrównujących szanse edukacyjne uczniów oraz rozwijających talenty dzieci i młodzieży.				
	• Rozwój opieki nad dziećmi do lat 3 oraz doskonalenie jakości funkcjonowania przedszkola.				
	• Współpraca szkoły z instytucjami zewnętrznymi i lokalnymi podmiotami w celu poszerzania oferty edukacyjnej i wzmacniania kompetencji praktycznych uczniów.				
	• Organizacja programów profilaktycznych i edukacyjnych w zakresie zdrowia, bezpieczeństwa oraz odpowiedzialności społecznej.				
	• Wspieranie bezpiecznych i dostępnych form transportu dzieci do placówek edukacyjnych, również poza granice Gminy.				
4.2. Dostępne i skuteczne usługi społeczne oraz polityka senioralna odpowiadająca na zmiany demograficzne	• Rozwój oferty wsparcia dla osób starszych, w tym tworzenie i wzmacnianie form aktywizacji seniorów oraz inicjatyw integrujących środowisko senioralne.				
	• Wzmacnianie systemu usług opiekuńczych i wsparcia dla osób niesamodzielnych oraz ich rodzin.				
	• Podnoszenie jakości i dostępności działań pomocy społecznej poprzez rozwój usług środowiskowych i działań profilaktycznych.				
	• Wspieranie działań na rzecz poprawy dostępności podstawowych usług zdrowotnych oraz inicjatyw prozdrowotnych realizowanych na terenie Gminy.				
	• Rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi i grupami nieformalnymi w zakresie realizacji usług społecznych.				
	• Tworzenie warunków sprzyjających osiedlaniu się nowych mieszkańców poprzez zapewnienie dostępu do podstawowych usług publicznych i przyjaznego środowiska życia, a także tworzenie warunków do rozwoju budownictwa mieszkaniowego.				
	• Wzmacnianie integracji międzypokoleniowej poprzez organizację wydarzeń i inicjatyw łączących różne grupy wiekowe.				

4.3. Aktywna społeczność, kultura i sport jako fundament tożsamości lokalnej	• Rozwój i uatrakcyjnianie oferty kulturalnej skierowanej do dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów, z uwzględnieniem wydarzeń cyklicznych i inicjatyw oddolnych.				
	• Wspieranie działalności świetlic wiejskich jako lokalnych centrów aktywności społecznej.				
	• Rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej dostępnej dla mieszkańców w różnych miejscowościach Gminy.				
	• Organizacja wydarzeń integracyjnych, sportowych i kulturalnych wzmacniających tożsamość lokalną oraz więzi społeczne.				
	• Wspieranie aktywności organizacji pozarządowych, Kół Gospodyń Wiejskich i grup nieformalnych poprzez system mikroinicjatyw i współpracę projektową.				
	• Tworzenie oferty spędzania czasu wolnego dla młodzieży i dorosłych, odpowiadającej na realne i aktualne potrzeby.				

Uzasadnienie

Strategia Rozwoju Gminy jest podstawowym instrumentem długofalowego zarządzania gminą. Określa ona strategiczne kierunki rozwoju gminy oraz pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości działania władz gminy, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Umożliwia ona również efektywne gospodarowanie własnymi zasobami, takimi jak: środowisko przyrodnicze i kulturowe, zasoby ludzkie, infrastrukturalne, czy środki finansowe oraz stanowi formalną podstawę do przygotowania i oceny wniosków o finansowanie zadań ze źródeł zewnętrznych.

Poprzedni dokument strategiczny jest nieaktualny i nie rozwiązuje bieżących problemów w związku z czym konieczne było podjęcie prac nad przygotowaniem dokumentu strategicznego na kolejne lata.

Ważnym elementem w pracach nad Strategią była partycypacja społeczna. Proces tworzenia Strategii poprzedzono analizą sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy, którą pogłębiono podczas badania ankietowego przeprowadzonego w dniach od 17 listopada do 8 grudnia 2025 roku.

Zgodnie z art. 6 ust. 3-6 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, przeprowadzone zostały konsultacje społeczne ws. projektu Strategii. W ramach konsultacji interesariusze Strategii Rozwoju za pomocą formularzy uwag oraz podczas spotkania konsultacyjnego zgłaszać mogli swoje opinie i sugestie poprawek do projektu Strategii. Na tej podstawie zostało przygotowane sprawozdanie z przebiegu i wyników konsultacji, które zostało zamieszczone na stronie internetowej Urzędu.

Następnie zgodnie z art. 10f ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym projekt Strategii Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032 został przedłożony Zarządowi Województwa Dolnośląskiego w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030. Zarząd Województwa Dolnośląskiego wydał opinię pozytywną z uwagami, które zostały wprowadzone do dokumentu.

Strategia Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2026-2032 stanowi podstawę do zrównoważonego i harmonijnego zarządzania przyszłością Gminy w perspektywie do roku 2032. Stanowi wizję rozwoju i scenariusz działań uwzględniający wszystkie aspekty życia i wyznacza kierunki dla procesów i programów realizowanych w Gminie Ciepłowody w kolejnych latach.

W związku z tym zasadne jest przyjęcie w/w dokumentu.